

ISSN 2412-2149 (Print)
ISSN 2710-3269 (Online)

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ
ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР
ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

ХАБАРШЫСЫ

“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ” СЕРИЯСЫ

ИЗВЕСТИЯ

КАЗАХСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

СЕРИЯ “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN

OF KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF
INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

SERIES “PEDAGOGICAL SCIENCES”

ISSN 2412-2149 (Print)
ISSN 2710-3269 (Online)

4 (67) 2022

АБЫЛАЙ ХАН АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАР ЖӘНЕ
ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ УНИВЕРСИТЕТІ

КАЗАХСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ МЕЖДУНАРОДНЫХ ОТНОШЕНИЙ И
МИРОВЫХ ЯЗЫКОВ ИМЕНИ АБЫЛАЙ ХАНА

KAZAKH ABLAI KHAN UNIVERSITY OF INTERNATIONAL RELATIONS AND
WORLD LANGUAGES

4 (67) 2022

ISSN 2412-2149 (Print)

ISSN 2710-3269 (Online)

Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ

ХАБАРШЫСЫ

“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ”

сериясы

ИЗВЕСТИЯ

КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN

of Ablai Khan KazUIRandWL
Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

Алматы

«Полилингва» баспасы

2022

© “Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті” Акционерлік қоғамының “Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ Хабаршысы-Известия” ғылыми журналының “Педагогика ғылымдары” таралымы, Қазақстан Республикасының Инвестициялар мен даму жөніндегі министрліктің Байланыс, ақпараттандыру және ақпарат комитетінде тіркелген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 674, 18.05.1999 ж. Тіркелу куәлігі 10.04.2015 жылғы № 15195-Ж

Бас редактор
Құнанбаева С.С.,

филология ғылымдарының докторы, профессор,
ҚР ҰҒА-ның академигі, Алматы, Қазақстан

Жауапты редактор

Ұзақбаева С.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

Редакция алқасы мүшелері

Мехмет Ташипинар, доктор PhD, Гази университеті, Анкара, Түркия

Пильтен Пусат, доктор PhD, Сельчук университеті, Конья, Түркия

Тряпицина А.П., п.ғ.д., профессор, А.И.Герцен атындағы Ресей
Мемлекеттік Педагогикалық Университеті, Санкт-Петербург, Ресей

Гриншкун В.В., п.ғ.д., профессор, Мәскеу қалалық педагогикалық
университеті, Мәскеу, Ресей

Чекалева Н.В., п.ғ.д., профессор, Омск Мемлекеттік педагогикалық
университетінің проректоры, Омск, Ресей

Тажиев М.Т., п.ғ.д., профессор, Өзбекстан Республикасы ЖОАКБМ
жанындағы жоғары және арнайы орта кәсіби білім беруді дамыту
орталығының бөлім басшысы, Ташкент, Өзбекстан

Калдыбаева А.Т., п.ғ.д., профессор, И.Арабаев атындағы Қырғыз
мемлекеттік университеті, Бішкек, Қырғызстан

Нұрғалиева Г.К., п.ғ.д., профессор, “Ұлттық ақпараттандыру
орталығы” АҚ директорлар Кеңесінің төрайымы, Алматы, Қазақстан

Құлгильдинова Т.А., п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы
ҚазХҚжӘнеӘТУ, Алматы, Қазақстан

Жолдасбекова С.А., п.ғ.д., профессор, М.Әуезов атындағы университетінің
кәсіптік оқыту кафедрасының меңгерушісі, Шымкент, Қазақстан

Беркімбаев К.М., п.ғ.д., профессор, Қожа Ахмет Ясауи атындағы
Халықаралық Қазақ-Түрік университетінің ғылыми-зерттеу істер жөніндегі
Вице президенті, Түркістан, Қазақстан

Шығарушы редактор

Әбілова З.Т., аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘнеӘТУ,
Алматы, Қазақстан

e-mail: pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

© Научный журнал “Известия КазУМОиМЯ имени Абылай хана”, серия “Педагогические науки” Акционерного общества “КазУМОиМЯ имени Абылай хана” зарегистрирован в Комитете связи, информатизации и информации Министерства по инвестициям и развитию Республики Казахстан. Номер и дата первичной постановки на учет № 674, 18.05.1999 г. Регистрационное свидетельство № 15195-Ж от 10.04.2015 г.

Главный редактор

Кунанбаева С.С.

доктор филологических наук, профессор,
академик НАН РК, Алматы, Казахстан

Ответственный редактор

Узакбаева С.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан

Члены редакционной коллегии

Мехмет Таипинар, доктор PhD., университет Гази, Анкара, Турция

Пильтен Пусат, доктор PhD, университет Сельчук, Конья, Турция

Тряпицина А.П., д.п.н., профессор, Российский Государственный Педагогический Университет им. А.И. Герцена, Санкт-Петербург, Россия

Гриншкун В.В., д.п.н., профессор Московский городской педагогический университет, Москва, Россия

Чекалева Н.В., д.п.н., профессор, проректор Омского Государственного педагогического университета, Омск, Россия

Тажиев М.Т., д.п.н., профессор, начальник отдела Центра развития высшего и среднего специального, профессионального образования при МВССО Республики Узбекистан, Ташкент

Калдыбаева А.Т., д.п.н., профессор, Кыргызский государственный университет им. И.Арабаева, Бишкек, Кыргызстан

Нургалиева Г.К., д.п.н., профессор, Председатель Совета директоров АО “Национальный центр информатизации», Алматы, Казахстан

Кульгильдинова Т.А., д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

Жолдасбекова С.А., д.п.н., профессор, заведующий кафедрой профессионального обучения Южно-Казахстанского университета М.Ауэзова, Шымкент, Казахстан

Беркимбаев К.М., д.п.н., профессор, Вице-президент по научно-исследовательской работе Международного Казахско-турецкого университета им. Ходжи Ахмета Ясави, Туркестан, Казахстан

Выпускающий редактор

Абилова З.Т., старший преподаватель КазУМОиМЯ им. Абылай хана, Алматы, Казахстан

e-mail: pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

© Bulletin “Ablai khan University of International Relations and World Languages”. Series “Pedagogical sciences” of JSC “Ablai khan Kazakh University of International Relations and World Languages” is registered in Communication, Informatization and Information Committee of Ministry for Investment and Development, Republic of Kazakhstan. Number and date of first registration №674, from 18.05.1999. Certificate N 15195 – G, 10.04.2015.

Chief Editor

Kunanbayeva S.S.,

*Doctor of Philology, Professor,
Academician of NAS of the RK, Almaty, Kazakhstan*

Executive Editor

Uzakhbayeva S.A., *d.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Editorial team members

Mekhmet Taspinar, *Doctor of PhD., Gazi University, Ankara, Turkey*

Pilten Pusat, *Doctor of PhD., Selçuk Üniversitesi, Konya, Turkey*

Tryapitsina A.P., *d.p.s., professor of Herzen State Pedagogical University of Russia, St.Petersburg, Russia*

Grinshkun V.V., *d.p.s., professor, Moscow City Pedagogical University, Moscow, Russia*

Chekaleva N.V., *d.p.s., professor, Prorector of Omsk State Pedagogical University, Omsk, Russia*

Tazhiyev M.T., *D.of Ped. Sc., Professor, Head of the Center for the Development of Higher and Secondary Specialized, Professional Education at MHSSE, Republic of Uzbekistan, Tashkent*

Kaldybayeva A.T., *d.p.s., professor, I. Arabayev Kyrgyz State University, Bishkek, Kyrgyzstan*

Nurgaliyeva G.K., *d.p.s., professor, Chairman of the Board of Directors in National Informatization Center, JSC*

Kulgildinova T.A. *d.p.s., professor, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

Zholdasbekova S.A., *d.p.s., professor, Head of the Department of Vocational Training of the South Kazakhstan University of M. Auezov, Shymkent, Kazakhstan*

Berkimbayev K.M., *d.p.s., professor, Vice President of Research Work in the International Kazakh-Turkish Khoja Ahmet Yasavi University, Turkestan, Kazakhstan*

Commissioning Editor

Abilova Z.T., *senior lecturer, Kazakh Ablai khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan*

e-mail: pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

МАЗМУНЫ / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1 Бөлім

ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ

Раздел 1

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ

Part 1

A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION OF SPECIALISTS IN AT HIGHER SCHOOL

Битибаева Ж.М., Лебедева Л.А., Жексенбаева Г.А. Формирование навыков самостоятельной работы студентов в процессе смешанного (онлайн и оффлайн) обучения в педагогическом ВУЗе.....	9-22
Битибаева Ж.М., Лебедева Л.А., Жексенбаева Г.А. Педагогикалық ЖОО-да аралас (онлайн және оффлайн) оқу процесінде студенттердің өзіндік жұмыс дағдыларын қалыптастыру	9-22
Bitibaeva Zh.M., Lebedeva L.A., Zhexenbayeva G. Formation of students' independent work skills in the process of mixed (online and offline) studying at a pedagogical university	9-22
Torybayeva J., Laulanbekov A., Bitabarov E. Modeling the process of formation of health-saving competence of a future teacher	23-34
Торыбаева Ж.З., Лауланбеков А.Б., Битабаров Е.А. Болашақ мұғалімнің денсаулықты сақтау құзыреттілігін қалыптастыру үдерісін модельдеу.....	23-34
Торыбаева Ж.З., Лауланбеков А.Б., Битабаров Е.А. Моделирование процесса формирования здоровьесберегающей компетентности будущего учителя	23-34
Mendekenova A.D., Dzhussubaliyeva D.M. Digital technologies for the formation of professionally-based competence of future foreign language teachers	34-43
Мендекенова А.Д., Джусубалиева Д.М. Болашақ шет тілі мұғалімдерінің кәсіби-негізделген құзыретін қалыптастыруға арналған цифрлық технологиялар	34-43
Мендекенова А.Д., Джусубалиева Д.М. Цифровые технологии для формирования профессионально-базируемой компетенции будущих учителей иностранного языка	34-43
Zhaiykбай К.Т., Kulgildinova T.A. The system of exercises for the formation of pragma-professional communicative competence of IT specialists	43-56
Жайықбай К.Т., Кульгильдинова Т.А. IT мамандарының прагма-кәсіби коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыруға арналған жаттығулар жүйесі	43-56
Жайықбай К.Т., Кульгильдинова Т.А. Система упражнений для формирования прагма-профессиональной коммуникативной компетенции IT-специалистов	43-56

Alimova Sh.Zh., Nygmetova B.D., Kairbayeva A.K. Massive open online course development: experience of a regional university	57-68
Алимова Ш.Ж., Ныгметова Б.Д., Каирбаева А.К. Жаппай ашық онлайн курсты дамыту: аймақтық университетінің тәжірибесі	57-68
Алимова Ш.Ж., Ныгметова Б.Д., Каирбаева А.К. Разработка массового открытого онлайн-курса: опыт регионального вуза	57-68
Beikutova A.M. Formation of media and foreign-language communication competence of students-journalists	68-81
Бейкутова А.М. Журналистика мамандығы студенттерінің медиа және шеттілдік коммуникативті құзыреттілігін қалыптастыру	68-81
Бейкутова А.М. Формирование медиа и иноязычной коммуникационной компетенции студентов-журналистов	68-81
Abaidaldanova M. K., Sakhipov A.A. The cognitive essence of students' intellectual activity in the intellect-mapping format.....	81-93
Абайдельданова М.К., Сахипов А.А. Интеллектуалдық карта форматындағы студенттердің танымдық белсенділігінің мәні	81-93
Абайдельданова М.К., Сахипов А.А. Когнитивная сущность интеллектуальной активности студентов в формате интеллект-карты	81-93
Iztayeva Zh.Zh., Tleubay S.T. The methods of domestic scientists in teaching the zero forms	94-108
Изтаева Ж.Ж., Тлеубай С.Т. Нөлдік форманы оқытуда отандық ғалымдардың әдістері	94-108
Изтаева Ж.Ж., Тлеубай С.Т. Методы отечественных ученых в преподавании нулевой формы	94-108

2 Бөлім

ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ

Раздел 2

СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ

Part 2

MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

Peter Ziak. Communicative competence enhancement: new trends and analyses	109-118
Питер Зиак. Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру: жаңа тәсілдер және талдау	109-118
Питер Зиак. Формирование коммуникативной компетенции: новые подходы и анализ	109-118
Ожибаева З.М., Смагулов Е.Ж., Келдибекова А.О. Мектеп оқушыларына математика пәнін оқытуда stem-тәсілді жүзеге асыру мүмкіндіктері	118-130
Ожибаева З.М., Смагулов Е.Ж., Келдибекова А.О. Возможности реализации stem - подхода в обучении школьников математике	118-130
Ozhibaeva Z.M., Smagulov E.Zh., Keldibekova A.O. Possibilities for the implementation of the stem approach in teaching schoolchildren in mathematics	118-130

Усербаева М.М., Ким О.Я., Құлғаева С.С. Методы обучения при дистанционном формате	130-147
Өсербаева М.М., Ким О.Я., Құлғаева С.С. Қашықтықтан оқыту әдістері	130-147
Usserbaeyva M.M., Kim O.Ya., Kultayeva S.S. Methods of teaching in the distance format	130-147
Григорьева Г.Б., Солтанбекова О.Т. Современные технологии медийной и информационной грамотности в практике обучения русскому языку как неродному	147-161
Григорьева Г.Б., Солтанбекова О.Т. Орыс тілін оқыту тәжірибесіндегі медиа және ақпараттық сауаттылықтың заманауи технологиялары туған емес ретінде	147-161
Grigorieva G.B., Soltanbekova O.T. Modern technologies of media and information literacy in the practice of teaching the russian language as a non – native	147-161
Bakytzhan E.K., Dermendzieva S.H., Bikeyeva D. Teaching foreign language using digital technology at non-linguistic universities	162-172
Бақытжан Э.К., Дерменджиева С.Х., Бикеева Д. Тілдік емес ЖОО-да (туризм факультеті) шет тілін цифрлық технологияларды пайдалана отырып оқыту	162-172
Бахытжан Э.К., Дерменджиева С.Х., Бикеева Д. Обучение иностранному языку с использованием цифровых технологий в неязыковых вузах (факультет туризма)	162-172
Zhuginissova A.M., Bakhtiyar I. Implementation of blended teaching techniques in academic english course through ASU repository: a case study at Almaty management university	172-185
Жүгинисова Ә.М., Бахтияр И. Arizona state university репозиторийлерін пайдалана отырып, академиялық ағылшын тілі курсына аралас оқыту әдістерін ендіру: Алматы менеджмент университеті практикасынан мысал.....	172-185
Жугинисова А.М., Бахтияр И. Внедрение методов смешанного обучения в курс академического английского используя репозитории Arizona state university: пример из практики Алматы менеджмент университета	172-185
Berkinbayeva G.O., Dauletbekova Zh.T. The significance of dialogue speech in native language teaching classrooms	186-199
Беркінбаева Г.О., Дәулетбекова Ж.Т. Диалогтік сөз мәдениетінің ана тілін оқытудағы мәні	186-199
Беркинбаева Г.О., Даулетбекова Ж.Т. Значение диалогической речи в обучении родному языку	186-199
Оспанова Д.Ж., Сағидолда Г., Новрузова Н. Тіл үйретудегі эмотивті лексиканың рөлі: эмотивті-когнитивті құзыреттілік.....	199-214
Оспанова Д. Ж., Сағидолда Г., Новрузова Н. Роль эмоциональной лексики в обучении языку: эмоционально-когнитивная компетентность	199-214
Ospanova D. Zh., Sagidolda G., Novruzova N. The role of emotive vocabulary in language teaching: emotive-cognitive competence	199-214

**3 Бөлім.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. МЕКТЕП ЖӘНЕ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ
ПЕДАГОГИКА**

**Раздел 3.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. ШКОЛЬНАЯ И ДОШКОЛЬНАЯ ПЕДАГОГИКА
Part 3.
ETHNOPEDAGOGY. SCHOOL AND PRESCHOOL PEDAGOG**

Бижкенова А.Е. Мотивация как важный личностный фактор в основе продуктивности процесса обучения иностранным языкам в школе	215-233
Бижкенова А.Е. Мотивация мектепте шет тілдерін оқыту үдерісінің нәтижелілігінің маңызды жеке факторы ретінде.....	215-233
Bizhkenova A.Ye. Motivation as an important personal factor of productivity in teaching foreign languages at school	215-233
Керімбердина А.Б., Садвакасова А. К. Жасанды нейрондық желілердің білім беруде қолданылу жағдайы	234-245
Керімбердина А.Б., Садвакасова А.К. Условия использования искусственных нейронных сетей в образовании	234-245
Kerimberdina A.B., Sadvakassova A.K. The state of the use of artificial neural networks in education	234-245

1 Бөлім
ЖОҒАРЫ МЕКТЕПТЕ МАМАНДАРДЫ КӘСІБИ ДАЯРЛАУ
ТЕОРИЯСЫ МЕН ПРАКТИКАСЫ
Раздел 1
ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ
СПЕЦИАЛИСТОВ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ
Part 1
A THEORY AND PRACTICE OF PROFESSIONAL PREPARATION
OF SPECIALISTS IS AT HIGHER SCHOOL

УДК 378.016.02

МРНТИ 29.01.45

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.001

ФОРМИРОВАНИЕ НАВЫКОВ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ
СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ СМЕШАННОГО (ОНЛАЙН И
ОФФЛАЙН) ОБУЧЕНИЯ В ПЕДАГОГИЧЕСКОМ ВУЗе

*Битибаева Ж.М.¹, Лебедева Л.А.², Жексенбаева Г.А.³

*¹PhD, ст.преподаватель, КазНПУ им.Абая,
Алматы, Казахстан, e-mail: zhazmar@mail.ru

²к.п.н., доцент, КазНПУ им.Абая,
Алматы, Казахстан, e-mail: larissalewk@mail.ru

³магистр, преподаватель, КазНПУ им.Абая,
Алматы, Казахстан, e-mail: kuka-88.88@mail.ru

Аннотация. Подготовка педагогических кадров для средней школы в условиях организации учебного процесса в смешанном формате – онлайн, оффлайн, дистанционном – синхронном и асинхронном – требует особого подхода к организации самостоятельной работы обучающихся. Педагогический процесс в ВУЗе должен быть переструктурирован и адаптирован для обеспечения эффективной самостоятельной работы без прямого взаимодействия с преподавателем. В статье авторами рассматривались следующие аспекты: формы организации самостоятельной работы студентов, рациональные приемы работы с учебной литературой, дидактические условия развития самостоятельности, активности и самоконтроля студентов в учебной деятельности, развитие умений самообразовательной деятельности; самостоятельная работа студентов рассматривалась также в плане ее оптимизации, повышения ее эффективности. Статья посвящена вопросам

формирования и развития навыков самостоятельной работы студентов педагогических специальностей. Авторами обоснованы и адаптированы к новому формату обучения наиболее эффективные приемы и методы организации и контроля самостоятельной деятельности студентов. Уточнено содержательное наполнение самостоятельной работы, его современное прочтение с учетом особенностей профессиональной деятельности будущих педагогов. Авторами представлены результаты анализа требований к самостоятельной работе в обучении студентов образовательных программ педагогического направления. В статье также рассмотрены особенности онлайн и офлайн обучения с помощью платформ Zoom, Microsoft Teams и др. На основе опроса студентов по использованию технических средств, авторы вносят предложения по повышению качества подготовки будущих учителей. Статья раскрывает приемы организации самостоятельной работы как на занятиях, так и во внеаудиторной работе.

Ключевые слова: самостоятельная работа, аудиторские занятия, внеаудиторная работа, педагогическое образование, смешанный формат обучения, методика преподавания, школьная практика, технические средства.

Основные положения

Актуальность необходимости развития навыков самостоятельной работы определяется потребностью, связанной с изменениями форматов организации обучения. По объективным причинам обучение будущего педагога школы проходит в разных форматах. В ходе рассмотрения данной проблемы нами рассматривались следующие аспекты: формы организации самостоятельной работы студентов, рациональные приемы работы с учебной литературой, дидактические условия развития самостоятельности, активности и самоконтроля студентов в учебной деятельности, развитие умений самообразовательной деятельности; самостоятельная работа студентов рассматривалась также в плане ее оптимизации, повышения ее эффективности. Вопрос самостоятельной работы в ВУЗе остается недостаточно разработанным в новом контексте. В полной мере не решены проблемы управления самостоятельной работой студентов, условий эффективного ее выполнения и контроля; способов обучения студентов рациональным приемам самостоятельной работы в условиях смешанного формата ее организации.

Введение

Различные аспекты самостоятельной работы в вузовской педагогике объясняются его многогранностью и многоаспектностью применения.

Нами проведен анализ различных подходов к толкованию понятия

«самостоятельная работа», по отношению к обучающимся.

По мнению П. И. Пидкасистого самостоятельная работа является одной из форм и средств управления и координации учебной деятельности и «...должна включать метод учебного или научного познания» [1]. В его понимании такая работа включает с себя: открытие новых и усвоение изучаемых знаний, формирование необходимых умений и навыков. Это специфическое проявление учебной деятельности.

И.А. Зимняя отмечает, что самостоятельная работа - это деятельность, организуемая самим учащимся на основе его внутренних познавательных мотивов и контролируемая им самим. В ее толковании самостоятельная работа понимается и как специфическая деятельность по индивидуальным планам, расширяющим знания, получаемые учащимся на занятии [2].

Самообразование тесно связано также с понятием самоорганизации учащегося, которая основывается на определенных личностных качествах, а также на имеющемся опыте такой деятельности.

В своем исследовании мы придерживаемся мнения В.И. Осмоловского: «По отношению к обучаемым самостоятельная работа - это и метод учения, то есть способ познавательной деятельности обучаемых, и форма учебно-познавательной деятельности, и сама учебно-познавательная деятельность (гносеологический аспект самостоятельной работы)» [3], выделяя в этом определении рассмотрение самостоятельной работы как отдельного вида познавательной деятельности.

Рассматривая особенности самостоятельной работы в контексте вузовского образования, мы проанализировали виды применяемых самостоятельных работ. Каждая учебная дисциплина имеет свою специфику.

Материалы и методы

Для решения поставленных задач в своём исследовании нами были использованы следующие методы: теоретического анализ литературных и интернет-источников, целенаправленное наблюдение, практическая организация исследования, педагогическое моделирование. В исследовании нами были задействованы студенты педагогических специальностей КазНПУ имени Абая (института Педагогики и психологии, института Математики, физики и информатики). Нами были опрошены 50 студентов дневного отделения специальности «Начальное образование с ИКТ» (1-4 курсы) и 36 студентов дневного отделения специальности «6В01504-физика» (1-4 курсы). Наблюдения и опросы проводилось в 2020-2021, 2021-2022 учебных годах. Нами проводилось целенаправленное наблюдение над применением различных средств обучения, используемые в подготовке будущих учителей в условиях

смешанного обучения, с применением различных платформ: различные Google сервисы, платформа Zoom для видеоконференций и другие инструменты ИКТ.

Нами были проведены опросы наших коллег, беседы со студентами. На основе анализа полученных данных нами сделаны выводы по эффективности применяемых подходов к обучению и их влиянию на формирование навыков самостоятельной работы обучающихся.

При этом фокусом нашего наблюдения и опросов являлись задания для организации самостоятельной работы как на занятии, так и во внеаудиторной работе. Наиболее проблемными для преподавателей и обучающихся были виды самостоятельных работ непосредственно во время практических (семинарских, лабораторных) занятий. Когда студенту необходимо выполнить задание в режиме реального времени, а преподавателю – проконтролировать и оценить работу.

Преподаватели успешно применяли сервис Джамборд (<https://jamboard.google.com>) в режиме онлайн. Он позволяет работать на 20 фреймах (досках) одновременно 20 студентам. Однако минусом оказался неудобный ввод формул (для математиков и физиков) и проблемное выполнение заданий в более многочисленных группах (требовалось открывать несколько досок). Другим вариантом самостоятельной работы в режиме онлайн являлось использование совместных Гугл презентаций. Преимуществом являлось неограниченное количество слайдов (возможность работы с любым количеством студентов), а также возможность добавлять комментарии к каждому слайду, для каждого обучающегося – своя обратная связь, в форме диалогового комментирования в режиме онлайн.

Результаты и обсуждение

Нами были проанализированы различные точки зрения на сущность самостоятельной работы. В исследовании В.К. Буряка отмечается, что характерные признаки самостоятельной работы можно раскрыть с учетом внешней и внутренней сторон. Внешняя сторона обусловлена деятельностью педагогов, внутренняя - познавательными функциями обучаемого [4]. А.В. Усова рассматривает самостоятельную работу с точки зрения роли преподавателя, как комплекс методов обучения, посредством которых достигается приобретение учащимися знаний, умений, навыков [5]. П.И. Пидкасистым отмечено, что самостоятельная работа является видом познавательной деятельности учащихся [6]. Функции самостоятельной работы различные: тренировочная; актуализирующая; для систематического пополнения знаний; для самоорганизации и самодисциплины [7]; как средство педагогического руководства самостоятельной деятельностью студентов.

Мы выделили в этих функциях самостоятельной работы основные, которые имеют доминирующее значение: управление самостоятельной

работой со стороны преподавателя, деятельностный подход в обучении в процессе самостоятельной работы.

Нами уточнены условия эффективности самостоятельной работы студентов, представленные на рисунке №1.

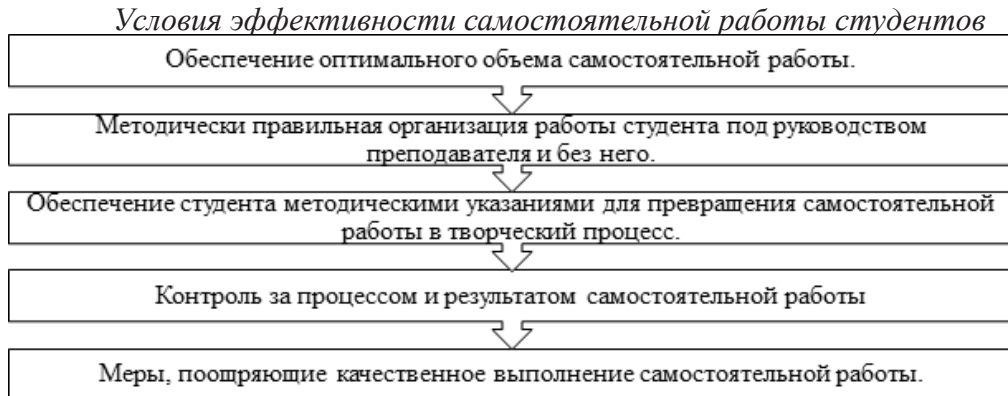

Рисунок 1 - Условия эффективности самостоятельной работы студентов

Определение адекватного объема самостоятельной работы позволит студенту выполнить ее в срок, в этом большую помощь может сыграть взаимодействие преподавателей курса. Для этого нами было предложено взаимодействие в рамках УМС кафедр. Правильная организация работы студента также регулируется преподавателями, особенно в части обеспечения студента необходимыми методическими материалами. При этом акцент делается на активности обучающихся с целью превращения процесса самостоятельной работы в процесс творческий. Представление результатов также заранее обсуждается и планируется. Система контроля за процессом и результатами самостоятельной работы должна быть заранее известна и понятна студенту, а также спланирована заранее система поощрительных мер для студентов.

Остановимся подробнее на особенностях работы педагога по обеспечению навыков самостоятельной работы у обучающихся в условиях смешанного обучения. Еще недавно активно обсуждался вопрос о целесообразности и возможности смешанного обучения [8]. Сегодня это стало объективной повседневной реальностью.

Важным моментом является теоретическая и методическая подготовленность преподавателей. Анализируя содержание СРС по определенной дисциплине, преподаватель выделяет материал и способ его освоения в условиях онлайн обучения (содержание, объем, форму представления результатов, вид контроля и оценивания).

Самостоятельная работа может включать следующие формы, представленные на рисунке №2:

Формы самостоятельной работы

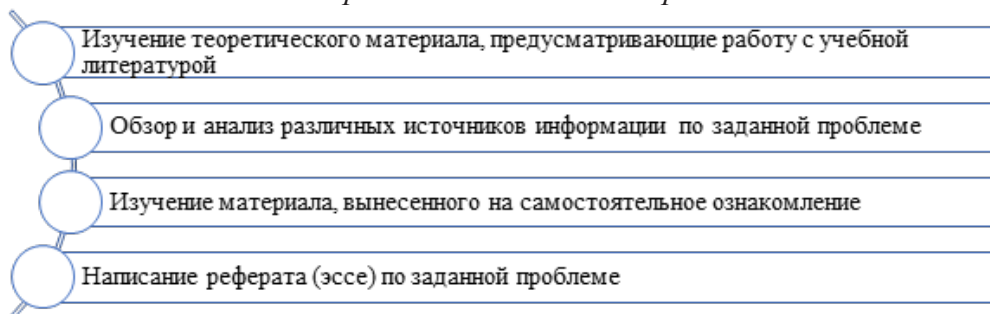

Рисунок 2 – Формы самостоятельных работ

Технологии дистанционного обучения являются перспективным инструментом преподавания и учения во всем мире и в Казахстане. Преподаватели должны уметь использовать современные платформы: различные Google сервисы, Zoom для видеоконференций и другие инструменты ИКТ, применять интерактивные доски и иные документы совместного пользования. А также быть психологически готовыми к работе со студентами в новой образовательной среде. Благодаря таким инструментам дистанционного обучения может быть создана активная учебная среда. Педагоги должны владеть методами создания и поддержания такой учебной среды.

Многие исследователи в мире отмечают также, что преподаватели часто не готовы к работе по причине технической оснащенности ВУЗа (недостаточным количеством современных компьютеров, неактуальные версии программ, слабый интернет и пр.) [9], [10].

Проблема студентов в том, что у них не всегда есть желание учиться и работать самостоятельно. Это напрямую влияет на эффективность процесса обучения. У многих студентов возникают проблемы с самоорганизацией.

Как упоминалось выше, целью исследования было изучить, как педагоги используют различные ИКТ средства в дистанционном обучении для формирования навыков самостоятельной работы обучающихся. Кроме того, мы изучали, какие средства дистанционного и онлайн обучения им известны и в какой степени они используют их в процессе обучения. Мы также проанализировали, зависит ли это от возраста, квалификации, опыта преподавания, количества студентов, технологической оснащенности ВУЗа и лично преподавателя или студента. Мы проанализировали, какие факторы побуждают преподавателей и студентов ИКТ в преподавании [11].

Перед началом исследования мы провели опрос о готовности к работе и обучению в цифровой среде педагогов и студентов. Вопросы были связаны с технической готовностью, желанием и умением работать

в смешанном формате. Данные представлены на рисунке №3.

Мы обнаружили интересные результаты. Преподаватели более старшего возраста, как правило имеют технические условия для работы в виртуальной среде, но больше половины не умеют и не особенно хотят работать в новых условиях. Молодые же преподаватели имеют и опыт, и техническую оснащенность, и умения. Практически все студенты (старших и младших курсов) умеют и хотят обучаться в онлайн среде. Однако, только 68% студентов младших курсов имеют техническую возможность (зачастую только телефон). Выявилась еще одна проблема: цифровые навыки работы с техническими средствами зачастую выше у студента, чем у преподавателя. Большинство студентов приобрели эти навыки во время учебы в средних школах; но были и те, кто испытывал значительные трудности при подключении к Zoom и работе в работе с совместными документами. В личных беседах преподаватели зачастую жаловались на отсутствие времени для разработки заданий в новом формате. Очевидно, что проблема развития цифровых навыков требует дальнейших исследований.

Рисунок 3 - Готовности к работе и обучению в цифровой среде педагогов и студентов

Что же касается готовности студентов к самостоятельной работе, то здесь обнаружили проблемы у студентов как младших, так и старших курсов. Данные на рисунке №4.

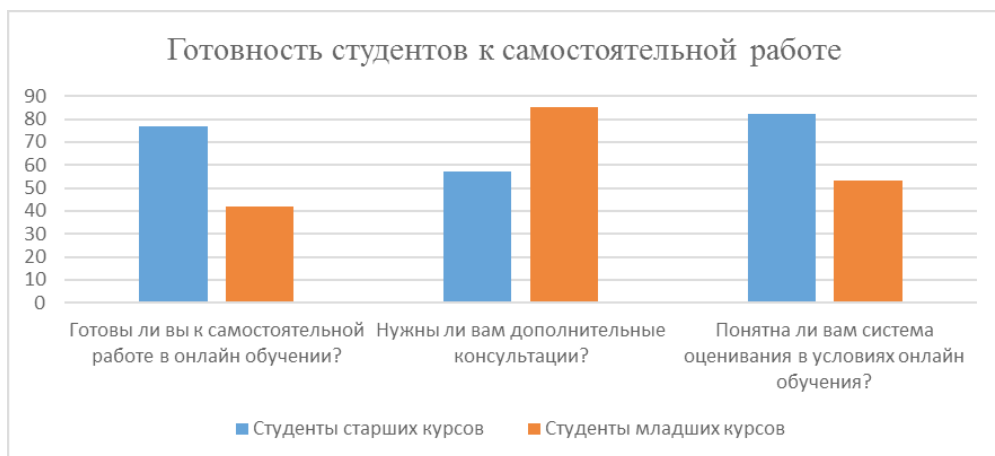

Рисунок 4 - Данные о проблемах у студентов

Студенты младших курсов практически не готовы к самостоятельной учебной деятельности в условиях смешанного обучения. Старшекурсники готовы к смешанному обучению, но, тем не менее, у них также нередки вопросы. Мы предложили студентам разных курсов ответить на вопросы: «Готовы ли вы самостоятельно распределять задания для работы в группе?» и «Готовы ли вы к самооценке выполненного задания?» и получили следующие результаты. На рисунке №5 представлены положительные ответы по данным вопросам в разрезе курса обучения.

О готовности к самооценке заявили более 90% процентов всех курсов. На наш взгляд, не все студенты объективны в данной оценке. А при ответе на вопрос о распределении ролей в группах данные более объективны. Большая часть студентов младших курса не имеют опыта и умения работать в группах.

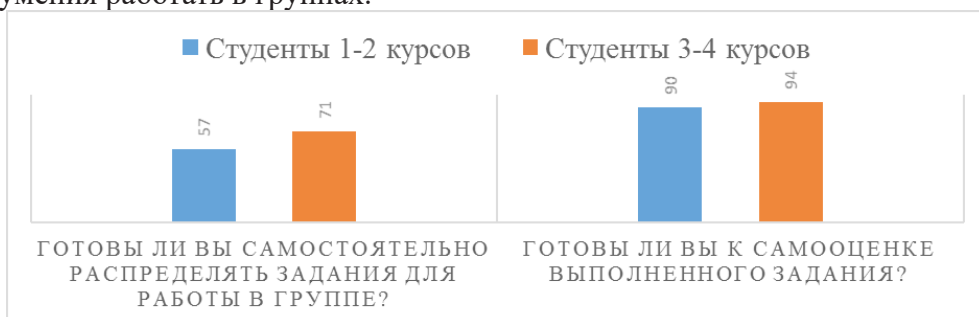

Рисунок 5 - Данным по вопросам в разрезе курса обучения

Решение проблемы видится нам в двух плоскостях. С одной стороны – это техническая базовая подготовка как студентов, так и

преподавателей. С другой стороны – разнообразная, целесообразная, понятная и интересная студенту система самостоятельной работы.

В условиях онлайн и смешенного обучения эффективная система самостоятельной работы студентов должна быть четкой и понятной для студентов (студенты должны понимать способы, пути и алгоритм выполнения работы). Предлагаемая для самостоятельного выполнения работа должна соответствовать познавательным возможностям студентов. Необходимо обеспечить и разнообразие форм самостоятельной работы: индивидуальная, групповая, фронтальная.

Задания для самостоятельной работы должны быть направлены на повышение уровня учебной мотивации обучающихся за счет учебного материала, технических средств ИКТ. В современных условиях остро не стоит вопрос обеспечения литературой, за счет возможности предоставлять электронные версии учебных и иных материалов.

В условиях рейтинговой 100 балльной системы обучения, возможно применение таких мотивирующих действий, как дополнительные баллы с учетом активности обучающихся, своевременности сдачи, нестандартного и творческого подхода к решению задач.

В процессе организации обучения нами предлагалось внедрение различных новых типов заданий для самостоятельных работ:

- Создание обзоров сайтов, программ, литературы и прочего;
- Озвучивание презентаций, роликов;
- Подготовка видеообзоров, фотоотчетов;
- Создание интерактивных тестов для взаимопроверки.

При организации смешанного обучения создавались учебные проблемные ситуации, в которых выполнялись самостоятельные задания как индивидуально, так и в малых группах. При выполнении таких заданий студенты развивали навыки работы с литературными источниками, по отбору материала и его обработке. Студент активно принимает участие в познавательном процессе, формируются разнообразные приемы самостоятельной мыслительной деятельности [12].

Нами был сделан акцент на том, что основным компонентом самостоятельной работы в обучении является осознание всеми участниками педагогического процесса того, что ответственность за результаты за учебного процесса и его эффективность несет не столько преподаватель, сколько студент. Это повышало понимание студентами значимости своего обучения, мотивацию к обучению и сотрудничество с преподавателями. Педагог играет ведущую роль в обеспечении и организации самостоятельной работы, например, в структурировании заданий, подборе учебных и иных материалов и др. А также бесспорна ведущая роль педагога в мотивации к качественному выполнению и представлению работы.

Оценка результатов самостоятельного обучения играет весомую

роль в формировании отношения к обучению предмету и в целом к профессии. Вовлечение студентов в разработку критериев оценки и самооценки поддерживает процесс мотивации и интереса к учебной работе.

Заключение

В статье представлены результаты исследования возможности эффективного формирования навыков самостоятельной работы при обучении студентов педагогических ВУЗы в смешанном формате. Нами были выявлены причины недостаточно высоких результатов работы педагогов. Причины связаны с недостатками компьютеризации учебного процесса: отсутствием достаточного обеспечения для работы с компьютерными программами в образовательных целях.

Проведенная исследовательская работа позволила сделать следующие промежуточные выводы:

Использование средств дистанционного обучения при работе со студентами имеет следующие преимущества:

Студенты могут получить доступ к знаниям удобным и понятным способом (навигация).

Устранение границ между очной и дистанционной формами обучения.

Таким образом, смешанное обучение может быть эффективным в формировании и развитии навыков самостоятельной работы будущих учителей при следующих условиях.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Под ред. П.И.Пидкасистого Педагогика: Учебное пособие для учащихся пед. вузов и пед. Колледжей. - М., 1995. - 93 с.

[2] Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учебное пособие. - Ростов на Дону: Изд-во "Феникс", 1997. - 480 с.

[3] Осмоловский В.И. Дидактические условия оптимизации самостоятельной работы как метода обучения: Дисс. ... канд. пед. наук. - Челябинск, 1988. - 226 с.

[4] Буряк В.К. Теория и практика самостоятельной работы школьников: Авто-реф. дисс. ... докт. пед. Наук. - Тбилиси, 1996. - 41 с.

[5] Усова А.В. Формирование у учащихся общих учебно-познавательных умений в процессе изучения предметов естественного цикла. - Челябинск, 2007. - 30 с.

[6] Пидкасистый П.И. Самостоятельная деятельность учащихся. Дидактический анализ процесса и структуры воспроизведения и творчества. - М.: Педагогика, 1972. - 184 с.

[7] Yelena Agranovich, Amina Amirova, Larissa Ageyeva, Larissa Lebedeva, Sholpan Aldibekova, Elmira Uaidullakzy. The Formation of Self-Organizational Skills of Student's Academic Activity on the Basis of 'Time Management' Technology //International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET). - 2019. - Vol. 14. - No. 22. - с. 95-110. - Режим доступа: URL: <https://doi.org/10.3991/ijet.v14i22.11755> [Дата обращения: 15.11.2021].

[8] Christensen, C. M., Horn, M.B., Staker, H. (2013). Is K-12 Blended Learning Disruptive? An introduction to the theory of hybrids. - Режим доступа: URL:

[9] Poultasakis, S.; Papadakis, S.; Kalogiannakis, M.; Psycharis, S. The management of Digital Learning Objects of Natural Sciences and Digital Experiment Simulation Tools by teachers. //Adv. Mob. Learn. Educ. Res. – 2021. №1. – с. 58–71.

[10] Zacharia, Z. C. The impact of interactive computer simulations on the nature and quality of postgraduate science teachers' explanations in physics. //International Journal of Science Education. – 2005. - №27(14). - P.1741-1767. - Режим доступа: <https://doi.org/10.1080/09500690500239664>. [Дата обращения: 22.12.2021]

[11] Битибаева Ж.М., Пономаренко Е.В. Пандемия жағдайында жоғары мектепте физика пәнін оқытудың кейбір мәселелері және оны шешу жолдары //Вестник Карагандинского университета Серия Педагогика. – 2021. - № 3(103). - С. 75-82.

[12] Лебедева Л.А., Нерозникова А. А., Махамедиева С. Методика разработки заданий с применением мультимедийных средств в обучении литературному чтению. Русский язык в полилингвальной среде //Материалы всероссийской научно-практической конференции с международным участием, 25 ноября 2021 г. ДГПУ. – Махачкала, 2021. - с. 83-88.

REFERENCES

[1] Pedagogika (Pedagogy). Pod red. P.I.Pidkasistogo Uchebnoe posobie dlia uchashchikhsia ped. vuzov i ped. Kollodzhei. - M., 1995. - 93 s. [in Rus.]

[2] Zimniaia I.A. Pedagogicheskaiia psikhologiiia: Uchebnoe posobie. (Pedagogical psychology). - Rostov na Donu: Izd-vo "Feniks", 1997. - 480 s. [in Rus.]

[3] Osmolovskii V.I. Didakticheskie usloviia optimizatsii samostoiatelnoi raboty kak metoda obucheniia: (Didactic conditions for optimizing independent work as a method of teaching) Diss. ... kand. ped. nauk. - Cheliabinsk, 1988. – 226 s. [in Rus.]

[4] Buriak V.K. Teoriia i praktika samostoiatelnoi raboty shkolnikov: (Theory and practice of independent work of schoolchildren): Avto-ref. diss. ... dokt. ped. Nauk. - Tbilisi, 1996. - 41 s. [in Rus.]

[5] Usova A.V. Formirovanie u uchashchikhsia obshchikh uchebno-poznavatelykh umenii v protsesse izucheniia predmetov estestvennogo tsikla (Formation of students' general educational and cognitive skills in the process of studying subjects of the natural cycle). - Cheliabinsk: Fakel, 2007.-30 s. [in Rus.]

[6] Pidkastyi P.I. Samostoiatelnaia deiatel'nost uchashchikhsia. Didakticheskii analiz protsessa i struktury vosproizvedeniia i tvorchestva (Independent activity of students. Didactic analysis of the process and structure of reproduction and creativity). - M.: Pedagogika, 1972. - 184 s. [in Rus.]

[7] Yelena Agranovich, Amina Amirova, Larissa Ageyeva, Larissa Lebedeva, Sholpan Aldibekova, Elmira Uaidullakzy. The Formation of Self-Organizational Skills of Student's Academic Activity on the Basis of 'Time Management' Technology //International Journal of Emerging Technologies in Learning (IJET). - 2019. - Vol. 14. - No. 22. - S.95-110. - Rezhim dostupa: <https://doi.org/10.3991/ijet.v14i22.11755> [Data obrashcheniia: 15.11.2021].

[8] Christensen, C. M., Horn, M.B., Staker, H. (2013). Is K-12 Blended Learning Disruptive? An introduction to the theory of hybrids. - Rezhim dostupa: URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED566878.pdf> [Data obrashcheniia: 23.12.2021].

[9] Poultasakis, S.; Papadakis, S.; Kalogiannakis, M.; Psycharis, S. The management of Digital Learning Objects of Natural Sciences and Digital Experiment Simulation Tools by teachers. Adv. Mob. Learn. Educ. Res. – 2021. - № 1. - P.58–71.

[10] Zacharia, Z. C. The impact of interactive computer simulations on the nature and quality of postgraduate science teachers' explanations in physics. //International Journal of Science Education. – 2005. - №27(14). - P.1741-1767. - Rezhim dostupa: <https://doi.org/10.1080/09500690500239664> [Data obrashcheniia: 22.12.2021]

[11] Bitibaeva Zh.M., Ponomarenko E.V. Pandemiia zhagdaiynda zhogary mektepte fizika panin okytudyn keibir maseleleri zhane ony sheshu zholdary (Some problems of teaching physics in high school in the context of a pandemic and ways to solve it) //Vestnik Karagandinskogo universiteta Serii Pedagogika. – 2021. - № 3(103). - S.75-82. [in Kaz.]

[12] Lebedeva L.A., Neroznikova A. A., Makhamedieva S. Metodika razrabotki zadaniy s primeneniem multimediiynykh sredstv v obuchenii literaturnomu chteniiu. Russkii iazyk v polilingvalnoi srede (Methods of developing tasks using multimedia tools in teaching literary reading. Russian in a multilingual environment) //Materialy vserossiiskoi nauchno-prakticheskoi konferentsii s mezhdunarodnym uchastiem, 25 noiabria 2021 g. DGPU. – Makhachkala, 2021. - S.83-88. [in Rus.]

ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ЖОО-ДА АРАЛАС (ОНЛАЙН ЖӘНЕ ОФФЛАЙН) ОҚУ ПРОЦЕСІНДЕ СТУДЕНТТЕРДІҢ ӨЗІНДІК ЖҰМЫС DAҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Битибаева Ж. М.¹, Лебедева Л. А.², Жексенбаева Г.А.³

¹PhD, аға оқытушы, Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: zhazmar@mail.ru

²п.ғ.к., доцент, Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: larissalewk@mail.ru

³магистр, оқытушы, Абай атындағы ҚазҰПУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: kuka-88.88@mail.ru

Аңдатпа. Оқу процесін аралас форматта – онлайн, оффлайн, қашықтықтан – синхронды және асинхронды ұйымдастыру жағдайында орта мектеп үшін педагог кадрларды даярлауда білім алушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыруға ерекше көзқарасты талап етеді. ЖОО-дағы педагогикалық процесс оқытушымен тікелей өзара іс-қимылсыз тиімді өзіндік жұмысты қамтамасыз ету үшін қайта құрылымдалуы және бейімделуі тиіс. Мақаланың авторлары келесі аспектілерді қарастырды: студенттердің өзіндік жұмысын ұйымдастыру формалары, оқу әдебиетімен жұмыс істеудің ұтымды әдістері, студенттердің оқу іс-әрекетінде дербестігін, белсенділігі мен өзін-өзі бақылауын дамытудың дидактикалық шарттары, өздігінен білім алу іс-әрекетінің дағдыларын дамыту; сондай-ақ, студенттердің өзіндік жұмысын оңтайландыру және оның тиімділігін арттыру тұрғысынан да қарастырыды. Мақала педагогикалық мамандықтар студенттерінің өзіндік жұмыс дағдыларын қалыптастыру және дамыту мәселелеріне арналған. Авторлар студенттердің өзіндік қызметін ұйымдастырудың және бақылаудың ең тиімді әдістері мен әдістемені негіздеп, оқытудың жаңа форматына бейімдеген. Өздік жұмыстың мазмұндылығы нақтыланды, және оның болашақ педагогтардың кәсіби қызметінің ерекшеліктерін ескере отырып, қазіргі заманғы көрінісі нақтыланды. Авторлар педагогикалық бағыттағы білім беру бағдарламаларының студенттерін оқытудағы өзіндік жұмысқа қойылатын талаптарды талдау нәтижелерін ұсынды. Мақалада ZOOM, Microsoft Teams және т. б. платформалары арқылы онлайн және офлайн оқытудың ерекшеліктері қарастырылған. Техникалық құралдарды пайдалану бойынша студенттердің сауалнамасы негізінде авторлар болашақ мұғалімдерді даярлау сапасын арттыру бойынша ұсыныстар енгізеді. Мақалада сабақтарда да, аудиториядан тыс жұмыстарда да өзіндік жұмысты ұйымдастырудың әдістері көрсетілген.

Тірек сөздер: өзіндік жұмыс, аудиториялық сабақтар, аудиториядан тыс жұмыс, педагогикалық білім, аралас оқыту форматы, оқыту әдістемесі, мектеп практикасы, техникалық құралдар .

**FORMATION OF STUDENTS' INDEPENDENT WORK SKILLS IN
THE PROCESS OF MIXED (ONLINE AND OFFLINE) STUDYING
AT A PEDAGOGICAL UNIVERSITY**

*Bitibaeva Zh.M.¹, Lebedeva L.A.², Zhexenbayeva G.³

¹PhD, senior lecturer, KazNPU named after Abai, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: zhazmar@mail.ru

²c.p.s., Associate Professor, KazNPU named after Abai, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: larissalewk@mail.ru

³Master's degree, teacher KazNPU named after Abai, Almaty, Kazakhstan,
e-mail: kuka-88.88@mail.ru

Abstract. The training of teachers for secondary schools in the conditions of the organization of the educational process in a mixed format - online, offline, remote - synchronous and asynchronous - requires a special approach to the organization of independent work of students. The pedagogical process at the university should be restructured and adapted to ensure effective independent work without direct interaction with the teacher. In the article, the authors considered the following aspects: forms of organization of independent work of students, rational methods of working with educational literature, didactic conditions for the development of independence, activity and self-control of students in educational activities, the development of skills of self-educational activity; independent work of students was also considered in terms of its optimization, increasing its effectiveness. The article is devoted to the formation and development of independent work skills of students of pedagogical specialties. The authors have substantiated and adapted to the new format of teaching the most effective techniques and methods of organizing and controlling independent activity of students. The content content of independent work, its modern interpretation, taking into account the peculiarities of the professional activity of future teachers, is clarified. The authors present the results of the analysis of the requirements for independent work in teaching students of educational programs of pedagogical direction. The article also discusses the features of online and offline learning using Zoom platforms, Microsoft Teams, etc. Based on a survey of students on the use of technical means, the authors make proposals to improve the quality of training of future teachers. The article reveals the methods of organizing independent work both in the classroom and in extracurricular work.

Keywords: independent work, classroom classes, extracurricular work, pedagogical education, mixed learning format, teaching methods, school practice, technical means.

Статья поступила 14.08.2022

УДК 378:613

МРПТИ 14.35.07

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.002

MODELING THE PROCESS OF FORMATION OF HEALTH-SAVING COMPETENCE OF A FUTURE TEACHER

*Torybayeva J.¹, Laulanbekov A.², Bitabarov E.³

¹d.p.s, professor, IKTU named after K.A.Yassawi, Turkestan, Kazakhstan
e-mail: zhamilyazahan@mail.ru

²PhD student, IKTU named after K.A.Yassawi, Turkestan, Kazakhstan
e-mail: alibil@bk.ru

³c.p.s, ass. professor, IUT&H, Turkestan, Kazakhstan
e-mail: ermek_bitabarov@mail.ru

Abstract. The education system based on outdated traditional provisions does not provide the necessary and sufficient level of formation of health-saving competence among students during their professional training. Despite a large number of studies, however, insufficient attention is paid to the formation of the health-saving competence of a future teacher. Therefore, the purpose of our study is to develop a system for the formation of the studied competence in the integral educational process of the university.

The study of the concept of health-saving competence of teachers in theory and practice has shown that this term is inextricably linked with the concept of "competence". It is a set of interrelated personal qualities that are set in relation to a certain range of subjects and processes necessary for high-quality productive professional activity of a future teacher.

Since the health-saving competence of a teacher acts as an integrative indicator and is considered from two positions: as a personality-oriented quality aimed at directly optimizing the health of a teacher and as a professional quality of a teacher aimed at preserving and promoting the health of participants in the educational process.

In the course of the study, the authors developed a structural model of the process of formation of health-saving competence of future teachers, including goals, objectives, principles, stages, components, forms, methods, tools, which allows to improve the student training, has a positive effect on their motivation. All of these allows effectively solving the problem of forming the health preservation of children and students, to introduce them to the norms and values of a healthy lifestyle, and successfully to choose for future teachers an adequate learning technology in the educational process of the school.

Keywords: modeling, process, formation, health, health-saving, competence, training, teacher.

Introduction

In the context of the modernization of Kazakhstani society, one of the main tasks of the state in the field of education, professional training and the

introduction of standards in the sphere of social life is the problem of forming the preservation of the health of young students. Since only a healthy person can successfully live and work, be competitive and in demand in the labor market.

The peculiarities of labor and the various functions of modern teachers make high demands on their psychophysical and personal qualities:

- ability to withstand high information loads;
- stress tolerance;
- readiness to introduce new technologies;
- emotional stability;
- functional resistance of the body to the adverse effects of technical

means and computer monitors, mobile devices [1;2].

All this often causes the appearance of a number of diseases: disorder of posture, vision, respiratory illness, poor blood circulation, etc., which generally served as the starting point for the introduction of such a term as “health-saving competence”. It should be noted that this term appeared as a result of the widespread introduction of the competence-based approach in the education system [3].

Taking into account the specifics of the future professional activity of a graduate of a pedagogical university, a high increase in the indicators of professional “burnout” and exposure to stress, which undoubtedly requires high health indicators when applying for a job. So we consider it is necessary to pay special attention to the task of developing health-saving competence among students already at the initial stage of university training.

Materials and methods

The methodological basis of the study was formed by:

- philosophical provisions on universal connection, mutual conditioning of processes and phenomena; the unity of theory and practice; the doctrine of the driving forces of personality development, ideas about the role of activity in the formation of personality, which determined the research strategy;
- methodological provisions on the systemic, competence-based, personal-activity, axiological and reflexive approaches and modeling.

To solve the objectives of the study, we used a set of methods:

- theoretical research methods (analysis of scientific, pedagogical and methodological studies, study of advanced pedagogical experience of higher education teachers, modeling);
- empirical research methods (survey, questioning, conversation, interviewing; observation of the pedagogical activity of students in the course of pedagogical practice; verifying and forming experiment);
- methods of mathematical and statistical processing of empirical material.

Basic provisions

The analysis of sources on the problem under study showed that the term "health-saving competence" is interpreted as a motivated, self-organized activity, due to the logic of behavior and personal attitude of the individual to the problem of preserving own health [4; 5; 6].

Health-saving competence consists of health-saving competencies. The most detailed health-saving competencies, their components and conceptual apparatus were developed by A.V. Khutorsky [7], A.I. Zimnyaya [8].

The formation of a positive attitude of students to the pedagogical experience of education and on this basis health-saving competencies are manifested, which allow successfully solving the problems of preserving and promoting the health of schoolchildren, proceeds under the influence of social relations in general and the social environment with which their life activity is directly connected. Part of this environment is the university system and its relations. The main means of future teacher training for the type of activity being studied here is an adequately organized system of educational work at university.

The health-saving competence of a teacher is an integrative professional and personal quality, which is a set of interacting and interdependent components of a value-motivational, cognitive and operational-active nature. It ensures the protection of life and health, the formation of a culture of a healthy and safe lifestyle of the subjects of the educational process, the teacher's readiness for health-saving activities based on knowledge, skills and experience in the educational environment using modern technologies to achieve high results.

With regard to the analysis of the content characteristics of the pedagogical category "formation", we can say that this term reveals the process of becoming a person as a social being under the influence of a number of factors: social, economic, psychological, environmental, etc.

So, the formation implies a certain incompleteness, the achievement of a level of stability through the impact on the personality. Based on the foregoing, it can be argued that the formation of competence is a process of influencing an individual, involving the achievement of a certain level of educational standard. It follows that the formation is a controlled process of becoming a teacher through continuous education, self-education of the future specialist.

Thus, the model for the formation of health-saving competence of teachers is a pedagogical system aimed at "formation of health-saving competence and involving the scientific substantiation of a complex of pedagogical conditions for the effectiveness of its formation" [9]. Consequently, the developed model of the process of formation of the teacher's health-saving competence is a system that includes interrelated components: target, theoretical-methodological, organizational-technological, and evaluative-effective.

Results

Let us dwell on the disclosure of each component of the model for the formation of health-saving competence.

Thus, the target component of the model for the formation of health-saving competence ensures that the results of the process of forming the health-saving competence of future teachers correspond to the set goals and objectives, as well as effective diagnostics of the process of forming competence. The purpose of the component is to set goals for the stages of forming activity - from design and development to a reflexive analysis of the formed competence and, accordingly, the standards of professional activity.

The theoretical-methodological component of the model for the formation of health-saving competence is associated with the substantiation of methodological approaches and theoretical foundations of the forming process.

Today, with the introduction of modern technologies into the educational process, it becomes quite obvious that any transformation of the pedagogical system requires their methodological substantiation. Since, one of the important functions of the methodology is to determine the directions for finding ways to transform pedagogical theory and practice. Methodological approach to the study of the problem involves relying on a set of theoretical provisions that have become reliable and are directed to the knowledge of something new, in our case, the process of formation of the health-saving competencies of future teachers.

To achieve this goal, in our opinion, productive are:

- systemic approach - allows to consider competence as a single system in which the educational process is built on the principles of health saving;

- axiological approach - allows you to focus on the formation of ideas about activity, health based on a positive strategy of interaction with the social environment;

- personal approach - this approach organizes a health-saving educational process, where priority is given to the interests and needs of the individual. In addition, the approach involves the active participation of the teacher himself in the formation of personal experience of health saving, which is acquired through the gradual expansion of the scope of activity within the framework of health saving competence;

- activity approach - considers activity as the main source of personality formation and development, thereby presupposing an orientation towards the development of personal potential, taking into account individual and age characteristics through inclusion in forming activities that promote self-realization and personal growth;

- competence-based approach - the main educational result is the formation of a motivated competent personality of a teacher, able to quickly navigate in a dynamically developing space, using a variety of information and making decisions based on the knowledge, skills and abilities acquired within the framework of health saving;

- reflexive approach - consists in the organization of reflexive activities aimed at self-analysis, self-assessment of one's needs and interests, determination of the further way of self-improvement of health-saving competence.

The organizational-technological component of the model for the formation of health-saving competence is represented by blocks of organizational, pedagogical, didactic and methodological conditions. That is, conditions that determine the content of education for the formation of competence, technological conditions (methods, forms, tools, technologies) that allow obtaining the appropriate educational result and methodological conditions, including recommendations and books for teachers on health saving of subjects of the educational process.

The main part of the professional training of a future teacher is psychological and pedagogical training, which involves:

- Perfect knowledge of the main provisions of pedagogical and psychological science;

- a clear understanding of the essence and patterns of education and educational processes, the relationship of education, upbringing and personal development at each stage of age;

- methodical knowledge, skills and experience, perfect mastery of applying modern technologies;

- a deep conviction in the necessity and importance of psychological and pedagogical knowledge, personal skills and professional skills, the desire and ability to use them professionally in practice;

- personal education, humanity, tact, high demands on oneself.

The learning process at the university is carried out in such a way that students are offered various forms of teaching, both theoretical and practical. The theoretical ones include lectures, the practical ones include seminars, laboratory work, workshops, trainings and practice itself.

We believe that this component is aimed at developing students to creatively solve a set of professional problems, reveals the content of health-saving activities and the experience of transforming individual values, knowledge and skills of health-saving activities; as well as self-realization of the student as a future specialist.

The solution to this problem seems to us in the use of the resources of pedagogical and professional practice, as well as in the possibilities of modern pedagogy, which today offers many new technologies, methods and forms of education that involve the gradual immersion of students in health-saving activities.

This includes situational assignments, business games, discussions at seminars, thanks to which the student perceives, assimilates and puts into practice the knowledge and skills of health-saving activities that arouse interest, certain emotions and values, personal meaning for him/herself. Encountering

real teaching practice is possible through the use of professional stories, documentaries and feature films through methods such as situation analysis.

Therefore, methods that activate their own health-saving activity, building plans, life goals, healthy habits, and the need for motor activity play a great role in strengthening the independent work of students in the aspect of health-saving activities. These include: the method of generating ideas, trainings, case studies, role-playing games, flash mobs.

The evaluative-effective component of the model for the formation of health-saving competence is represented by a set of criteria and indicators of the formation of competence among teachers, a description of the measured levels, diagnostic techniques and methods for mathematical processing of results

We believe that the structure of a future teacher's health-saving competence, as well as professional competence, is to a greater extent diagnosed by a combination of the following components:

- motivational-value, which includes attitudes, orientation, value orientations, motives for performing health-saving activities;
- component - a system of health-saving knowledge and skills;
- activity - the ability to apply the acquired knowledge and skills in practice, the readiness of a future teacher to implement health-saving knowledge and skills.

Discussion

The structural model we propose for the formation of the health-saving competence of future teachers involves student training for diverse activities to preserve the health of schoolchildren in accordance with the material, technical and other conditions, the contingent and preferences of students.

Speaking about the features of future teacher training for managing the process of health-saving activities in a secondary school, we highlight the main competence, the development of which will allow a future teacher to be successful in professional and pedagogical activities in this aspect: "readiness for health-saving activities in the educational process and extracurricular work" [10].

The above is confirmed by the results obtained by other researchers. In particular, the fact that the development of competence involves the following components of the process:

- axiological - the development of a system of values (the leading place among which is health), motivating a student for health and a healthy lifestyle, forming a positive attitude towards him/her;
- cognitive - mastering the system of necessary knowledge about the theoretical and methodological foundations of health saving;
- activity - mastering the skills to carry out activities to preserve and promote health and the presence of the necessary personality traits;

- managerial - mastering the skills to predict, plan, organize, control, analyze, reflect on pedagogical activity in the context of health saving of schoolchildren [11].

The content of the remaining components of the studied competence is represented by a certain range of knowledge and skills necessary and sufficient not only for the implementation of professional activities, but also for the improvement of the teacher's professional and pedagogical skills.

In the process of organizing and implementing the professional and pedagogical training of a future teacher at a university, it is also necessary to take into account that "external influence gives one or another mental effect, only being refracted through the mental state of the subject, through the system of thoughts and feelings that has developed in him/her" [12]. In order to activate the personality in the process of training and education, it is advisable to take into account the laws of the psyche of the learning subject. Acquired knowledge should have a personal meaning, value. Therefore, in the process of formation of health-saving competence, situations should be created in which the individual as corresponding to his/her goals and intentions will perceive the socially significant.

In this case, the success of the professional training of a future teacher is largely determined by the formation of positive motivation for learning, which determines the attitude to both cognitive activity and the educational activity of the teacher, its various aspects.

Conclusion

Analysis of the data obtained in the course of the study allowed us to draw a number of conclusions on the problem of formation of the health-saving competence of future teachers.

The formation of the health-saving competence of future teachers largely depends on the theoretical and technological components of professional and pedagogical education.

The process of formation of the health-saving competence of future teachers proceeds from the very essence of professional training of a specialist. The entire educational process, all forms and types of classes with students, academic disciplines provided for by the curriculum, professional and pedagogical practice should be focused on the activities of the subject teacher to ensure the health of schoolchildren in the unity of academic and extracurricular work.

Based on modeling the process of formation of health-saving competence of students, the following conclusions can be drawn:

- firstly, this process should cover the entire period of a student's education at a university, that is, go through the content of all courses;

- secondly, it has a phased nature, i.e. provides a consistent consideration of the range of skills and abilities of the health-saving competence of the individual from stage to stage.

In addition, it is necessary to take into account the inclusion in the content of the training of future teachers with components that contribute to the development of the required competence, in particular, elective courses, modules that will provide a logical continuation of the development of the health-saving competence of future teachers.

REFERENCES

- [1] Ахметова Г.Т. Формирование валеологической компетентности будущего учителя. - Туркестан, 2007. – 32 с.
- [2] Суворова Н.А. Послевузовская подготовка учителя к организации здоровьесберегающего обучения: автореф. дис. ... канд. пед. наук. - Красноярск, 2006. - 22 с.
- [3] Коняева М.А. Содержание здоровьесберегающих компетенций в профессиональной деятельности студентов //Современные проблемы науки и образования. – 2016. – №6. – б. 33
- [4] Князева Т. Б. Актуализация и становление личностной компетентности индивида в образовании. - Иркутск: Изд-во Иркут, гос. пед. ун-та, 2006. - 113 с.
- [5] Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. Пер. с англ. - М., «Когито-Центр», 2002. - 396 с.
- [6] Резер Т. М. Учебный процесс и здоровье учащихся. - М.: Издательство центр АПО, 2002. - 54 с.
- [7] Хуторской А. В. Ключевые компетенции как компонент личностно-ориентированной парадигмы образования. //Народное образование. - 2003 - № 2. - С. 58-64.
- [8] Зимняя И.А. Ключевые компетенции – новая парадигма результата образования //Эксперимент и инновации в школе. - 2009. - №2. - С.7-14.
- [9] Шатрова Е. А. Теоретическая модель формирования здоровьесберегающей компетентности педагога //Вестник Томского государственного педагогического университета. – 2012. – №2 (117). – С. 111-116.
- [10]Торыбаева Ж.З., Сулейменова С.Н. Технология формирования культурно-ценностного отношения учащихся к здоровью в процессе физического воспитания в школе //Science and world. - 2014. - №1 (5). - P. 323-324.
- [11]Шерьязданова Х.Т., Абеуова И.А., Ныгметова К.Н. Психопедагогика здоровья. - Алматы, 2006. - 280с.
- [12]Торыбаева Ж.З., Нуридинова Г.А., Сулейменова А.А.Формирование готовности будущего учителя к воспитанию здорового образа жизни школьников //Наука и жизнь Казахстана. - 2016.- № 6.- С. 28-31.

REFERENCES

- [1] Akhmetova G.T. Formirovaniye valeologicheskoy kompetentnosti budushchego uchitelya (Formation of the valueological competence of a future teacher). - Turkestan, 2007. - 32 s. [in Rus.].
- [2] Suvorova N.A. Poslevuzovskaya podgotovka uchitelya k organizatsii zdorov'yesberegayushchego obucheniya (Postgraduate training of a teacher for the organization of health-saving education): avtoref. dis. ... kand. ped. nauk. Krasnoyarsk, 2006. - 22 s. [in Rus.].
- [3] Konyayeva M.A. Soderzhaniye zdorov'yesberegayushchikh kompetentsiy v professional'noy deyatel'nosti studentov (Actualization and development of the individual's personal competence in education) // Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya. – 2016.–№6. – b.33. [in Rus.].
- [4] Knyazeva T. B. Aktualizatsiya i stanovleniye lichnostnoy kompetentnosti individa v obrazovanii (Actualization and development of the individual's personal competence in education). - Irkutsk: Izd-vo Irkut, gos. ped. un-ta, 2006. - 113 s. [in Rus.].
- [5] Raven Dzh. Kompetentnost' v sovremennom obshchestve: vyyavleniye, razvitiye i realizatsiya (Competence in modern society: identification, development and implementation) /Per. s angl. - M., «Kogito-Tsentr», 2002. - 396 s. [in Rus.].
- [6] Rezer T. M. Uchebnyy protsess i zdorov'ye uchashchikhsya (Educational process and health of students). - M.: Izdatel'stvo tsentr APO, 2002. - 54 s. [in Rus.].
- [7] Khutorskoy A. V. Klyuchevyye kompetentsii kak komponent lichnostno-oriyen-tirovannoy paradigmy obrazovaniya (Key competencies as a component of the personality-oriented paradigm of education) //Narodnoye obrazovaniye. - 2003 - № 2. - S. 58-64. [in Rus.].
- [8] Zimnyaya I.A. Klyuchevyye kompetentsii – novaya paradigma rezul'tata obrazovaniya (Key competencies - a new paradigm of the result of education) //Eksperiment i innovatsii v shkole. - 2009. - №2. - S.7-14. [in Rus.].
- [9] Shatrova Ye. A. Teoreticheskaya model' formirovaniya zdorov'yesberegayushchey kompetentnosti pedagoga (Theoretical model for the formation of a teacher's health-saving competence) //Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo universiteta. – 2012. – №2 (117). – S. 111-116 [in Rus.].
- [10] Torybayeva ZH.Z., Suleymenova S.N. Tekhnologiya formirovaniya kul'turno-tsennostnogo otnosheniya uchashchikhsya k zdorov'yu v protsesse fizicheskogo vospitaniya v shkole (Technology of formation of the cultural and value attitude of students to health in the process of physical education at school) //Science and world. - 2014.- №1 (5). - P. 323-324. [in Rus.].
- [11] Sher'yazdanova KH.T., Abeuova I.A., Nygmetova K.N. Psikhopedagogika zdorov'ya (Psychopedagogy of health). - Almaty, 2006. - 280 s. [in Rus.].

[12] Torybayeva ZH.Z., Nuridinova G.A., Suleymenova A.A. Formirovaniye gotovnosti budushchego uchitelya k vospitaniyu zdorovogo obraza zhizni shkol'nikov (Formation of the readiness of a future teacher for the education of a healthy lifestyle for schoolchildren) // Nauka i zhizn' Kazakhстана. - 2016. - № 6. - S. 28-31. [in Rus.].

БОЛАШАҚ МҰҒАЛІМНІҢ ДЕНСАУЛЫҚТЫ САҚТАУ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮДЕРІСІН МОДЕЛЬДЕУ

*Торыбаева Ж.З.¹, Лауланбеков А.Б.², Битабаров Е.А.³

¹п.ғ.д., профессор Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ, Түркістан, Қазақстан,
e-mail: zhamilyazahan@mail.ru

²докторант Қ.А.Ясауи атындағы ХҚТУ, Түркістан, Қазақстан,
e-mail: alibil@bk.ru

³п.ғ.к., доцент Халықаралық туризм және меймандостық университеті,
Түркістан, Қазақстан, e-mail: ermek_bitabarov@mail.ru

Андатпа. Дәстүрлі қағидаларға негізделген білім беру жүйесі бүгінгі таңда студенттердің кәсіби дайындығы кезінде денсаулықты сақтау құзыреттілігін қалыптастырудың қажетті және жеткілікті деңгейін қамтамасыз етпейді. Демек жүргізілген көптеген зерттеулерге қарамастан, болашақ мұғалімнің денсаулықты сақтау құзыреттілігін қалыптастыру мәселелеріне жеткілікті көңіл бөлінбейді. Сондықтан біздің зерттеуіміздің мақсаты-университеттің тұтас оқу-тәрбие процесінде зерттелетін құзыреттілікті қалыптастыру жүйесін дамыту.

Теория мен практикадағы мұғалімдердің денсаулықты сақтау құзыреттілігі ұғымын зерттеу бұл термин “құзыреттілік” ұғымымен тығыз байланысты екенін және болашақ мұғалімнің сапалы өнімді кәсіби қызметі үшін қажетті пәндер мен процестердің белгілі бір шеңберіне қатысты өзара байланысты жеке қасиеттердің жиынтығы ретінде қарастырылатыны анық.

Мұғалімнің денсаулықты сақтау құзыреттілігі интегративті индикатор ретінде әрекет ететіндіктен және екі тұрғыдан қарастырылады: мұғалімнің денсаулығын тікелей оңтайландыруға бағытталған, яғни, жеке тұлғаға бағытталған сапа және білім беру процесіне қатысушылардың денсаулығын сақтауға және нығайтуға бағытталған мұғалімнің кәсіби сапасы.

Зерттеу барысында авторлар болашақ мұғалімдердің денсаулықты сақтау құзыреттіліктерін қалыптастыру процесінің құрылымдық моделін сұлбасын жасап, оның ішінде мақсаттар, міндеттер, принциптер, кезеңдер, компоненттер, формалар, әдістер, құралдарын ұсынып отыр. Бұл өз кезегінде студенттердің кәсіби дайындығын арттыруға мүмкіндік береді, олардың мотивациясына оң әсер етеді; балалар мен оқушылардың денсаулығын сақтау мәселесін тиімді шешуге; сонымен бірге болашақ

мұғалімдерге салауатты өмір салтының нормалары мен құндылықтарын ескере отырып мектептің оқу-тәрбие процесінде алға қойылған міндеттерге сәйкес педагогиялық технологияларды таңдауға мүмкіндік береді.

Тірек сөздер: модельдеу, процесс, қалыптастыру, денсаулық, денсаулықты сақтау, құзыреттілік, дайындық, мұғалім

МОДЕЛИРОВАНИЕ ПРОЦЕССА ФОРМИРОВАНИЯ ЗДОРОВЬЕСБЕРЕГАЮЩЕЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩЕГО УЧИТЕЛЯ

*Торыбаева Ж.З.¹, Лауланбеков А.Б.², Битабаров Е.А.³

¹д.п.н., профессор МКТУ имени К.А.Ясауи, Туркестан, Казахстан,
e-mail: zfamilyazahan@mail.ru

²докторант МКТУ имени К.А.Ясауи,
Туркестан, Казахстан, e-mail: alibil@bk.ru

³п.ф.к., доцент Международного университета туризма и
гостеприимства, Туркестан, Казахстан, e-mail: ermek_bitabarov@mail.ru

Аннотация. В настоящее время система образования на основе устаревших традиционных положений не обеспечивает необходимый и достаточный уровень формирования здоровьесберегающей компетентности у студентов в период их профессиональной подготовки. Несмотря на большое количество исследований однако вопросам формирования здоровьесберегающей компетентности будущего учителя уделяется недостаточно внимания. Поэтому целью нашего исследования является разработка системы формирования исследуемой компетенции в целостном учебно-воспитательном процессе вуза.

Изучение категории «здоровьесберегающая компетентность» в педагогической теории и практике показало, что данный термин взаимосвязан с категорией «компетенция» и представляет собой совокупность взаимосвязанных личностных качеств, задаваемых по отношению к определенному кругу предметов и процессов, необходимых для продуктивной профессиональной деятельности будущего педагога.

Проведенный анализ показал, что здоровьесберегающая компетентность педагога выступает интегративным показателем и рассматривается с двух позиций: как личностно-ориентированное качество, направленное на оптимизацию непосредственно здоровья педагогического работника и как профессиональное качество педагога, обеспечивающее сохранение и укрепление здоровья участников воспитательно-образовательного процесса.

В ходе исследования авторами была разработана структурная модель процесса формирования здоровьесберегающих компетентности будущих учителей, в числе которых: цели, задачи, принципы, этапы, компоненты,

формы, методы, средства, что позволяет повысить качество подготовки студентов, оказывает положительное влияние на их мотивацию; позволит эффективно решить проблему сохранения здоровья детей и учащейся молодежи, приобщить их к нормам и ценностям здорового образа жизни, так и успешно выбрать будущим учителям адекватную поставленной задаче технологию обучения в учебно-воспитательном процессе школы.

Ключевые слова: моделирование, процесс, формирование, здоровье, здоровьесберегающая, компетентность, подготовка, учитель

Статья поступила 28.08.2022

УДК 37.022

МРНТИ 14.35.09

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.003

DIGITAL TECHNOLOGIES FOR THE FORMATION OF PROFESSIONALLY-BASED COMPETENCE OF FUTURE FOREIGN LANGUAGE TEACHERS

*Mendekenova A.D.¹, Dzhussubaliyeva D.M.²

¹PhD. student, Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan, e-mail: aikadm_95@mail.ru

²d.p.s., professor, Kazakh Ablai khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan, e-mail: dinaddm@mail.ru

Abstract. To date, digital technologies are on-demand due to the development of the Internet and the emergence of many computer programs that simplify the learning process. Moreover, digital technologies have significantly changed foreign language acquisition by supplying the teaching process with authentic sources. The development of digital technologies requires competent professionals therefore the role of professional competencies has increased in recent years. Professionally-based competence is essential since it is formed via studying profession-related disciplines. To identify the scientific and methodological bases of using digital technologies for the formation of the professionally-based competence of future foreign language teachers, the views of scientists regarding digital technologies and the advantages of digital technologies on foreign language education are presented in the article. The differences between the concepts “competence” and “competency” are explained in the article to define the concept of “the professionally-based competence” of future foreign language teachers. The digital technologies, relevant for the formation of the professionally-based competence of future foreign language teachers, are manifested and exemplified in the article. Views

of local and foreign scientists in terms of using digital technologies for the formation of the professionally-based competence of future foreign language teachers are analyzed in the article. Digital technologies, representing a huge potential to form the professionally-based competence of future foreign language teachers, are illustrated in the article.

Keywords: digital technology, digital content, competence, competency, professional competence, professional readiness, professionally based competence, foreign language education.

Basic provisions

In the age of digital technologies, there is a significant need for retraining teachers of higher education. The attention of our government is concentrated on the development of digital technologies as one of the ways to vary the national economy. In this respect, a new state program for the development of Kazakhstan, "Digital Kazakhstan", was established in December 2017. The objectives of the state program "Digital Kazakhstan" are to accelerate the development of the economy of Kazakhstan and improve the quality of life of the population through the use of digital technologies in the medium term, as well as to create conditions for the transition of Kazakhstan's economy to a fundamentally new development trajectory ensuring the creation of a digital economy future in long term perspective [1].

Competence as a concept should remain at the level of professional discussions and characterize the training of personnel in general, reflecting a descriptive model of readiness and ability to perform certain types of activities. It is important to note that understanding the purpose of higher and vocational education as the formation of a personal, professional, and informational culture of a specialist, where digital technologies act as a powerful means of intellectual support and support of the educational process, makes it possible to address the development of didactics of vocational education. Therefore, professional competence and its types currently are highly regarded owing to the development of digital technologies.

Introduction

The new generation of students lives in a digital environment, which is formed by digital technologies, including educationally significant digital technologies such as telecommunications technologies, big data, distributed registry systems, artificial intelligence, robotics components, wireless communication technologies, virtual and augmented reality technologies, and cloud technologies. Digital technologies have a huge potential that is in demand in education.

Apparently, a significant role in the digital educational process is played by digital educational technologies based on the use of technical means and specialized interactive equipment such as PCs, laptops, tablets, robotic sets,

interactive whiteboards, electronic flipcharts, and interactive sandbox. In the age of digital technologies, it is vitally significant to apply the most modern techniques in the learning process, contributing to better assimilation of the material and in this respect, the role of digital technologies is incommensurable.

The modern digital society requires professionals capable of using digital technologies. The economy of Kazakhstan needs graduates with professional readiness to work in the field of a certain profession. In this case, this concept sounds multifaceted, so each profession should define the types of vocational training with its sub-competencies in order to ensure that the aptitude corresponds to a particular profession and is associated with it.

Materials and methods

The presenting research was based on theoretical and empirical methods. The theoretical method refers to the critical analysis of literature related to the article topic, observation of gathered data, and collection of well-organized information. The empirical one covers the analysis of gained outcomes and the use of theory in practice. In addition to this, materials from a number of scientific works of local and foreign scientists were used to write the article.

Among local and foreign scientists who made a research on digital technologies, G.Nurgaliyeva, D.Dzhussubaliyeva, E.Artykbayeva, A.Chakrikova, M.Bogdanova, S.Titova made a significant contribution in terms of the use of digital technologies in foreign language education. S.Kunanbayeva, L.Zanina, and E.Zeyer scrutinized concepts of professional competence and professional readiness.

Currently, according to experts in the field of vocational education, a modern teacher should be able to use modern digital technologies for conducting the educational process. M. Bogdanova claims that digital technologies in foreign language education refer to the process of using computers and portable electronic devices [2]. According to professor D.Dzhusubaliyeva, digital technologies are a promising direction in the field of forming students' professional skills [3]. A.Koptelov believes that new digital technologies that are actively developing on a global scale will soon turn our understanding of the possibilities of IT [3]. According to Tony Prince, Academic Director of Norwich Institute for Language Education, when educators think about the use of digital technologies for teaching purposes, they most often focus on the question: "What applications or computer programs should be used to achieve the best result?" [4], which means that digital technologies are aligned with computer programs.

There are several didactic advantages of using digital technologies in the educational process

- freedom to search for various information in the global network;
- interactivity which is the process of educational interaction;
- multimedia which means complex involvement of various channels of information perception;

- hypertext which is a free movement through the text, the use of cross-references, the reference nature of information, etc. [5].

Digital technologies enable users not only to work with appliances but with a number of available digital content. G.Nurgaliyeva assumes that digital content means electronic textbooks, multimedia training programs, digital, i.e. educational information presented in digital format [6]. Digital content is a collection of materials that are distributed electronically through special channels for use on digital devices: computers, tablets, and smartphones. The use of digital and information and communication technologies in the educational process of professional educational organizations will make it possible to prepare competitive specialists in the labor market, who possess professionally-based competence.

To define professionally-based competence, it is vitally significant to focus on the concepts of "competence" and "competency". Competency is the possession of competencies and the ability to operate with them in important aspects of professional activity. Competence as a whole is considered "a certain end result of the educational process" [7, p.18]. A.V. Khutorskoy claims that competence is a certain alienated, predetermined requirement for the educational preparation of a student, aimed at mastering the knowledge, skills, and abilities necessary for the qualitative performance of further activities, while competency is the possession of personal qualities for further functioning and development in the field of activity [7]. S.Kunanbayeva believes that "competence" as a result of enrichment with new knowledge and skills, turns into "competency" [8]. After analyzing both domestic and foreign scientific research, we concluded that competence is the ability to perform certain tasks, which, from a certain point of view, is related to the concept of "skill". Competence can be acquired through training and involvement in professional work activities.

Considering the essence of professional competence, which is a rather broad concept the British branch of work psychology refers to a "functional" approach, and under professional competence, they understand "the ability to act in accordance with the standards of work performance" [9]. Professional competencies in modern conditions, according to V. Gnevasheva, "are defined as a measure of the ability to generate income acquired by an individual, which includes, on the basis of innate abilities, knowledge, skills acquired throughout life through vocational education, as well as those acquired in the framework of labor activity (on-the-job training) in accordance with the achieved professional level" [9]. Professional competence is formed when students are involved in studying disciplines related to their professions, therefore S.S.Kunanbayeva suggests blocks of professionals competences, particularly professionally-oriented, professionally-based, and professionally-identified blocks of competences [8], among which professionally-based one is of paramount importance owing to the fact that this competence is formed in

the 3rd course when all the disciplines are intended to the professional domain. Thus, we are convinced that professionally-based competence is abilities and willingness to acquire professional skills.

Results

In the 3rd course, students are expected to possess an advanced level of foreign language, when they are capable of delivering project works, solving problem tasks, and analyzing situations. Relying on the analysis of digital technologies and professionally-based competence, the use of digital technologies for the formation of professionally-based competence of future foreign language teachers is realized in a different way depending on the teacher's decision.

As regards the practice of using digital technologies for the formation of professionally-based competence of future foreign language teachers, the educators mostly utilize computers, and interactive blackboards in conjunction with digital content namely Microsoft programs such as Microsoft Office, Microsoft PowerPoint, and Microsoft Excel, and etc. While defending project works and analyzing problem tasks and situations students and teachers use these contents as well. Therefore, those who are involved in the educational process must be aware of a number of digital content, available due to the development of digital technologies.

Discussion

There are a number of digital content to substitute for the aforementioned programs. Canva is a good substitution for Microsoft PowerPoint, it provides the user with a range of options to present data in an interesting way. Canva is a graphic design program that was founded in 2012 by Australian entrepreneur Melanie Perkins. It represents a drag-and-drop format that will be user-friendly for both the average user and design professionals.

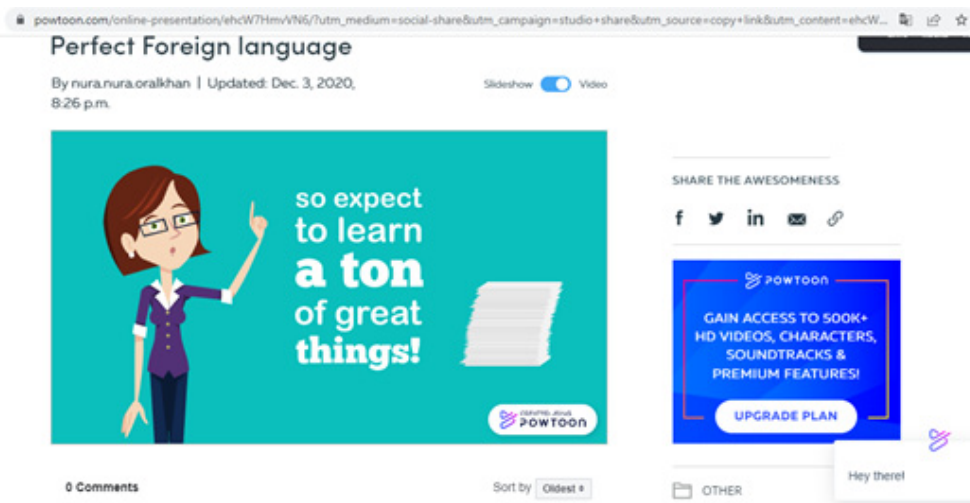
Padlet is an interactive tool to discuss and analyze situations with students. Teachers can collect blocks of situations and discuss them with future foreign language teachers.

Edpuzzle is the web service that offers access to more than 5 million videos, and also allows users to create their own interactive video tutorials with the possibility to add questions to them.

Mobile programs such as Duolingo or Eva facilitate students to read the text in a foreign language and receive necessary information. In general, there are a number of digital technologies to conduct profession-related discipline in an attempt to form the professionally-based competence of future foreign language teachers.

Powtoon is digital content that is full of animations, enabling users to record their voices while making the presentation, moreover, students can present their works either as a slideshow or as a video (picture 1).

We are convinced that it is mandatory for teachers to utilize a variety of digital technologies and digital content inside to make the lesson comparatively interesting and interactive. The use of these digital contents is likely to diversify the lesson and make students delve into foreign language acquisition.

Picture 1 – the example of Powtoon presentation

As is seen from the picture, which is the example of project work by a 3rd-year student of Zhetysu University, the presentation is more colorful in stark contrast to PowerPoint, in addition to this, students were excited to present and defend their project works using a brand-new tool for them.

Conclusion

All in all, digital technologies attract students and are one of their main interests. Therefore, the use of digital technology in the educational process contributes to the formation of positive motivation. The advantage of using digital technologies stems from their imperativeness and influence on forming professionally ready graduates. In order to supply the government with professionally-ready graduates, it is obligatory to form their professional competence and its types while teaching.

The use of digital technologies for the formation of professionally-based competence of future foreign language students is vital since there is a plethora of available digital technologies for the formation of this competence, highlighted in this article.

REFERENCES

[1] Госпрограмма «Цифровой Казахстан» утвержденная постановлением Правительства РК №827 от 12.12.2017. - Режим доступа: URL: <https://digitalkz.kz/o-programme> [Дата обращения: 24.04.2022].

[2] Богданова М.В. Использование цифровых технологий в преподавании иностранного языка. Шатиловские чтения. Цифровизация иноязычного образования. – Санкт-Петербург, 2020. – С. 235-239.

[3] Джусубалиева Д.М., Мынбаева А.К., Сері Л.Т. Цифровые технологии в иноязычном образовании. Дистанционное обучение: Учебно-методическое пособие. Издательство «Полилингва» Казахского университета международных отношений и мировых языков им. Абылай хана. – Алматы, 2019. – 272 с.

[4] Dudeney G., Hockly N., Pegrum M. Digital literacies. – Pearson, 2013. – P. 20-25

[5] Биленко П. Н., Блинов В. И., Дулинов М. В., Есенина Е. Ю., Кондаков А. М., Сергеев И. С. Дидактическая концепция цифрового профессионального образования и обучения; под науч. ред. В. И. Блинова – М.: Издательство «Перо». – Москва, 2019. – 98 с.

[6] Нургалиева Г.К. и др. Педагогические технологии информатизации образования. – Алматы: РЦИО, 2002. – 268 с.

[7] Uteubayeva E.A., Kanbakova M.A. The Notions of “Competence” and “Competency”: Literature Overview. Materials of the VI International Scientific-Practical Conference “Integration of the Scientific Community To the Global Challenges of Our Time” In three-volume. – Алматы, 2021. – S.125-128.

[8] Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010. – 339 с.

[9] Садовская Е.А. Профессиональная компетентность будущих преподавателей- исследователей университета: Методические указания к практическим занятиям по дисциплине «Педагогика высшей школы». – Оренбург: РИК ГОУ ОГУ. - Режим доступа: URL: <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/494/19494/2706> [Дата обращения: 02.05.2022].

REFERENCES

[1] Gosprogramma «Cifrovoy Kazakhstan» utverzhennaya postanovleniem Pravitel'stva RK №827 ot 12.12.2017 (The state program “Digital Kazakhstan” approved by the Decree of the Government of the Republic of Kazakhstan №827 from 12.12.2017). - Access mode: URL: <https://digitalkz.kz/o-programme> [Date of access: 24.04.2022]. [in Rus.]

[2] Bogdanova M. V. (2020). Ispol'zovanie cifrovyyh tehnologiy v prepodavanii inostrannogo jazyka. Shatilovskie chteniya cifrovizatsiya inoyazychnogo obrazovaniya (The use of digital technologies in teaching a foreign language. Shatilov readings. Digitization of foreign language education). – Saint Petersburg, 2020. – Pp. 235-239. [in Rus.]

[3] Dzhusubalieva D.M., Mynbaeva A.K., Seri L.T., Cifrovyye tehnologii v inoyazychnom obrazovanii. Distantsionnoe obuchenie: Uchebno-metodicheskoe posobie. Izdatel'stvo «Polilingva» Kazhskogo universiteta mezhdunarodnyh otnoshenij i mirovyh jazykov im. Abylai hana (Digital technologies in foreign

language education. Distance learning: Teaching aid. Publishing house "Polylingua" of Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages). – Almaty, 2019. – P.272. [in Rus.]

[4] Dudeney G., Hockly N., Pegrum M. Digital literacies. – Pearson, 2013. - P. 20-25

[5] Bilenko P. N., Blinov V. I., Dulinov M. V., Esenina E. Ju., Kondakov A. M., Sergeev I. S., Didakticheskaja koncepcija cifrovogo professional'nogo obrazovaniya i obuchenija /; pod nauch. red. V. I. Blinova – M.: Izdatel'stvo «Pero» Didactic concept of digital vocational education and training; under scientific ed. V. I. Blinova - M.: Pero Publishing House. – Moscow, 2019. – P.98. [in Rus.]

[6] Nurgalieva G.K. i dr. Pedagogicheskie tehnologii informatizacii obrazovaniya (Pedagogical technologies of informatization of education). – Almaty: RCIO, 2002. – P.268. [in Rus.]

[7] Uteubayeva E.A., Kanbakova M.A. (2021). The Notions of "Competence" and "Competency": Literature Overview. Materials of the VI International Scientific-Practical Conference "Integration of the Scientific Community To the Global Challenges of Our Time" In three-volume. – Almaty, 2021. – Pp. 125-128.

[8] Kunanbaeva S.S. Teorija i praktika sovremennogo inozazychnogo obrazovaniya (Theory and practice of modern foreign language education). – Almaty, 2010. – P.339. [in Rus.]

[9] Sadovskaja E.A. (2004). Professional'naja kompetentnost' budushhih prepodavatelej- issledovatelej universiteta: Metodicheskie ukazaniya k prakticheskim zanjatijam po discipline «Pedagogika vysshej shkoly» (Professional Competence of Future Teachers-Researchers of the University: Methodological Instructions for Practical Classes in the Discipline "Pedagogy of Higher Education"). – Orenburg: RIK GOU OGU. - Access mode: URL: <http://window.edu.ru/catalog/pdf2txt/494/19494/2706> [Date of access: 02.05.2022]. [in Rus.]

БОЛАШАҚ ШЕТ ТІЛІ МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ КӘСІБИ- НЕГІЗДЕЛГЕН ҚҰЗЫРЕТІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА АРНАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

*Мендекенова А.Д.¹, Джусубалиева Д.М.²

*¹докторант, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы, Қазақстан
e-mail: aikadm_95@mail.ru

²п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы Қазақ халықаралық қатынастар және әлем тілдері университеті, Алматы, Қазақстан
e-mail: dinaddm@mail.ru

Аңдатпа. Бүгінгі таңда цифрлық технологиялар Интернеттің дамуына және оқу үрдісін жеңілдететін көптеген компьютерлік

бағдарламалардың пайда болуына байланысты сұранысқа ие. Сонымен қатар, цифрлық технологиялар оқыту процесін аутенттік материалдармен қамтамасыз ету арқылы шетел тілін меңгеруді айтарлықтай өзгертті. Цифрлық технологиялардың дамуы сауатты мамандарды қажет етеді, сондықтан соңғы жылдары кәсіби құзыреттің рөлі артты. Кәсіби-негізделген құзірет маңызды болып табылады, өйткені ол мамандыққа байланысты пәндерді оқу арқылы қалыптасады. Мақалада болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби-негізделген құзыретінің қалыптастыруға арналған цифрлық технологиялардың ғылыми-әдістемелік негіздерін анықтау үшін цифрлық технологияларға қатысты ғалымдардың пікірлері мен цифрлық технологиялардың шетел тілін оқытудағы артықшылықтары берілген. Мақалада болашақ шетел тілі мұғалімдерінің «кәсіби-негізделген құзыреті» ұғымын анықтау мақсатында «құзырет» және «құзыреттілік» ұғымдарының арасындағы айырмашылықтар түсіндіріледі. Мақалада болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби-негізделген құзіретін қалыптастыру үшін өзекті цифрлық технологиялар көрініс тауып, мысалға келтірілген. Мақалада болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби-негізделген құзыретін қалыптастыруға арналған цифрлық технологияларды пайдалану тұрғысында отандық және шетелдік ғалымдардың көзқарастары талданылады. Мақалада болашақ шетел тілі мұғалімдерінің кәсіби-негізделген құзыретін қалыптастырудың үлкен әлеуетін білдіретін цифрлық технологиялар суреттелген.

Тірек сөздер: цифрлық технология, цифрлық контент, құзырет, құзыреттілік, кәсіби құзырет, кәсіби дайындық, кәсіби-негізделген құзырет, шет тілдік білім беру.

ЦИФРОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-БАЗИРУЕМОЙ КОМПЕТЕНЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА

*Мендекенова А.Д.¹, Джусубалиева Д.М.²

^{*1}докторант, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
e-mail: aikadm_95@mail.ru

²д.п.н., профессор, Казахский университет международных отношений и мировых языков имени Абылай хана, Алматы, Казахстан
e-mail: dinaddm@mail.ru

Аннотация. На сегодняшний день цифровые технологии востребованы в связи с развитием сети Интернет и появлением множества компьютерных программ, упрощающих процесс обучения. Более того, цифровые технологии существенно изменили процесс обучения иностранному языку, снабдив процесс обучения аутентичными источниками. Развитие цифровых технологий требует профессиональных

специалистов, поэтому роль профессиональных компетенций в последние годы возросла. Профессионально-базируемая компетенция полезна, так как она формируется путем изучения профильных дисциплин. Для выявления научно-методических основ использования цифровых технологий для формирования профессионально-базируемой компетенции будущих учителей иностранных языков в статье представлены взгляды ученых про цифровые технологии и преимущества цифровых технологий в обучении иностранному языку. В статье разъясняются различия между понятиями «компетенция» и «компетентность» для определения концепции «профессионально-базируемой компетенции» будущих учителей иностранного языка. В статье определяются и поясняются цифровые технологии, актуальные для формирования профессионально-базируемой компетенции будущих учителей иностранных языков. В статье анализируются взгляды отечественных и зарубежных ученых об использовании цифровых технологий для формирования профессионально-базируемой компетенции будущих учителей иностранных языков. В статье проиллюстрированы цифровые технологии, представляющие огромный потенциал для формирования профессионально-базируемой компетенции будущих учителей иностранных языков.

Ключевые слова: цифровые технологии, цифровой контент, компетенция, компетентность, профессиональная компетенция, профессиональная готовность, профессионально-базируемая компетенция, иноязычное образование.

Статья поступила 06.09.2022

УДК 81'0

МРНТИ 14.35.09

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.004

THE SYSTEM OF EXERCISES FOR THE FORMATION OF PRAGMA-PROFESSIONAL COMMUNICATIVE COMPETENCE OF IT SPECIALISTS

*Zhaiykbay K.T.¹, Kulgildinova T.A.²

¹PhD student, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan, e-mail: kumis-2408@mail.ru

²d.p.s., professor, Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages, Almaty, Kazakhstan, e-mail: tulebike@mail.ru

Abstract. The article analyzes a system of exercises designed to form IT speciality students' pragma-professional communicative competence. Article

was focused on the system of exercises to form IT speciality students' pragma-professional communicative competence in foreign language education. The following system of exercises were mentioned such as communicative-conceptual type, analytical-predictive type, pragma-actualization type, situational-conditional type, situational modeling type exercises. The exercises were given to IT students for 4 weeks and a questionnaire was taken to be aware of their beliefs and attitudes towards given exercises. Majority of the students' responses were positive and it can be concluded that the system of exercises significantly helped IT students. Currently, professional training of IT specialists in foreign language education is also significant. Thus, we are offering a new competence which contains: professional, functional, language, communicative competences in it. This competence is called pragma-professional communicative competence. The author proposes the system of exercises on the basis of the methodology for the formation of pragma-professional communicative competence of IT speciality students. As a result, majority of the students mentioned that communicative conceptual type of exercises helped them to develop their metalanguage and terms in IT. Whereas the other half of the students claimed that they liked situational modeling tasks while developing various language functions in their sphere. Overall, IT speciality students had a positive attitude towards the implemented methodology and model.

Key words: IT speciality, pragma-professional communicative competence, system of exercises, professionally- oriented, career- based, professionally identified, reflective-development, professional training, foreign language education.

Basic provisions

Currently, foreign language education is becoming not only important and prestigious, but also in demand among young professionals in the labor market. In most cases, the labor market requires from young specialists not only to be able to solve professional tasks but also to be fluent in foreign languages. Accordingly, the main goal of the content of education in teaching students from different specialities is to make them to be able to develop an adequate communication and deal with pragma-professional tasks. Kunanbayeva[1a] claimed that the content of foreign language education should have certain components in order to succeed in training such as approaches, principles, technologies, competences, sub-competences and assessment. In this article, we focus on the formation of IT speciality students' pragma-professional communicative competence. In order to form IT specialists' pragma-professional competence the following principles should be selected and implemented: a) approaches: student-centered, activity-technological, lingua-pragmatic; principles: the principle of differentiated communicative orientation, the principle of situational conditioning of communicative exercises, the principle

of pragma-conceptual basis; sub-competences: projective-functional, pragma-creative, discursive-vocational.

Introduction

Nowadays, the requirement for the system of education has increased and training specialists for cultural, personal and professional interaction with those who have the different cultural background, social traditions, mentality and linguistic culture. The intensive development of science and production causes the constant replacement of some technologies by others making them necessary to regularly update the knowledge of technical specialists and to continuously improve the quality of training. Kazakhstan sets the task of ensuring the competitiveness of the education system in the global market of educational services which necessarily require the ability to speak the same professional language to communicate with interlocutors and foreign colleagues. Consequently, the competitiveness of a modern specialist is also determined by his willingness to solve professional problems in a foreign language communication. The necessity to improve the professional training of IT specialists is highlighted by the Ministry of Education of the Republic of Kazakhstan [2]. During the pandemic, it was noticeable that the entire sphere in Kazakhstan and in the whole world needed highly qualified IT specialists. Additionally, it caused the necessity of new competence of IT specialists. Currently, professional training of IT specialists in foreign language education is also significant. Thus, we are offering a new competence which contains: professional, functional, language, communicative competences in it. This competence is called pragma-professional communicative competence. The author proposes her own methodology for the formation of pragma-professional communicative competence of IT speciality students. This article focuses on the system of exercises for the formation of IT speciality students' pragma-professional communicative competence. In our case, pragma-professional communicative competence is the ability to use foreign language tools for certain functional purposes related to the activities of an IT specialist who performs communicative functions, generates speech acts in accordance with the professional tasks of interaction. the ability to enter into professional communication on a specific topic, using the conceptual apparatus of the professional information sphere.

Foreign language learning requires a fairly high degree of development in terms of professional, personal, and cultural aspects. Kunanbayeva S.S.[1b] defined foreign language education as "the development of a person by means of a foreign language in parallel and interrelated study of language and culture", which means language and culture are not separated. Additionally, she states that the term "personal(identity) development" can have two interpretations such as: the first of them concerns the study of a foreign language, or rather the methodology of teaching a foreign language, and the second point is related to

the co-study of language and professional content. In order to form specialists' certain competence, there should be a clear vision and understanding of the result of foreign language education that determines all its other components: content, approaches and principles, structural components and stages, tools, strategies, mechanisms for achieving the goal. Then the content of teaching a foreign language to non-linguistic students (in our case, IT specialists) should be aimed at their successful professional self-realization and integration into the global community.

The content of foreign language teaching in technical universities is divided into two types: a) basic (training of all students regardless of their specialty, while the content is aimed at improving the skills and abilities formed at school); b) professionally oriented (learning a language taking into account the specifics of professional education). This article focuses on the system of exercises which will help to form IT speciality students' pragma-professional communicative competence. According to, The system of exercises is a set of necessary types and types of exercises aimed at certain learning conditions in order to form and develop a certain level and volume of skills and abilities in various types of speech activity in a specific contingent of trainees.

Methods and materials

The methodological basis of the study was the principles

- principle of differentiated teaching (material); principle of differentiated communicative directivity;

Sokolova & Galskova [3] claimed that the principle of differentiated communicative directivity makes learning/teaching material/process different taking into account the skills and abilities of each student and chooses corresponding communicative exercises to their level. It also refers to the selection and organization of foreign language materials corresponding to student's levels and other factors such as the specification of sphere in our case IT sphere and communication situations, cases, and choice of various tasks. Initially, students can focus on imitation, reproductive exercises, and work on individual skills, abilities, while at the end of training exercises should be provided as complex types of speech activity. Teachers use various techniques and methods, various exercises depending on learning objectives, teaching material, types of speech activities, and student's levels.

- divides students into several groups based on their levels;
- adequately combines the various forms of education (working in groups, individually, classwork, homework, projects);
- organizes learning based on students' abilities and interests;
- requires students to evenly manifest both oral and writing speech in learning a foreign language;
- techniques and methods should be used in a way that provide modeling of situations of real communication;

Learning outcomes should be also expected differently from various level learners and students should be given sufficient time to assimilate the material they have acquired during the semester by considering that weaker students need more time while stronger need less. The content of education, topics, and situations should be selected and organized in a way that ensures the formation of foreign language pragma-professional communicative competence according to students' levels.

- the principle of functional-situational conditioning of communicative exercises helps to select material for speaking within the framework of the topic under study [4].

The implementation of this principle in training IT specialists foreign language process, the students get acquainted and use language forms and speech acts. In the learning process, students begin to understand how to behave in IT simulated situations and form communicative situations that allow them to use and develop their language functions. By functionally-situative conditionality of communicative exercises, we consider them as a set of tasks, relations, circumstances to create a particular real-life situation in which students can use language functions to avoid misunderstanding with interlocutors. However, not all exercises, circumstances, and relationships accompanying the conversation will be reflected in the statements of the interlocutors. But only part of these exercises, tasks, circumstances, situations, and cases should be used as semantic support in the process of communication. The functional-situational communicative exercises influence the conversations in several ways, through selection of grammatical structures, language functions and intonations. Situations should formulate the learning tasks to stimulate the student's speech acts, language functions and direct this speech, language functions to control the provided situation. Different kinds of situations should be designed to meet students' needs and educational requirements of a program, in our case to form foreign language pragma-professional communicative competence. Educational situations have features such as presence of verbal stimulus, support, possibility of repeated reproduction, and spontaneous statements in role-plays, games, discussions, debates. Students are able to navigate in the context of communication and are able to choose the most effective ways of expression.

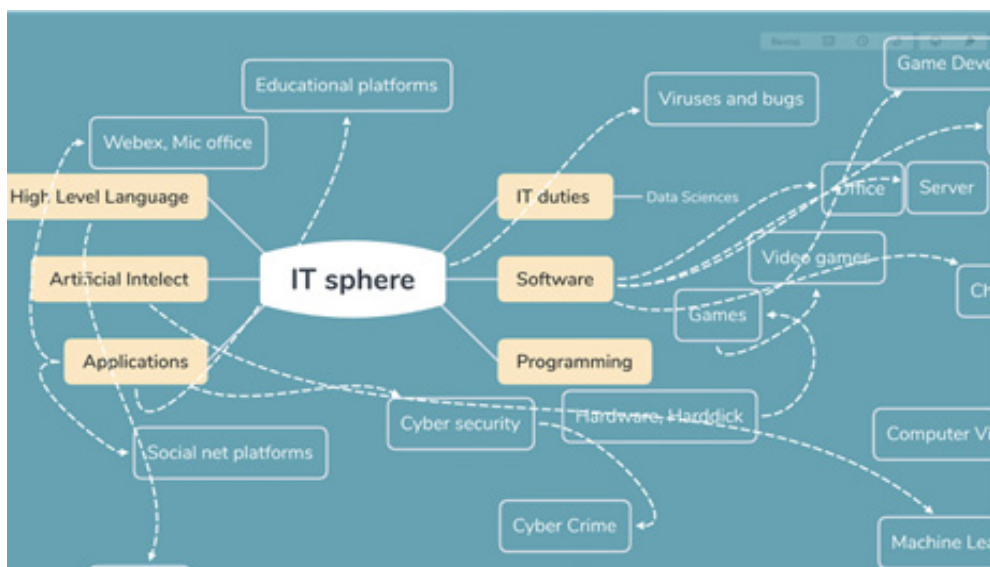
- principle of pragma-conceptual basing;

According to Akhmetova [5], this principle is based on practical usage of target language and creation of concepts. The usage of this principle in foreign language education process of IT specialists, they perform concepts and use it in practice. Students begin to understand IT terminology and emergence of IT processes and develop concepts on the basis of that knowledge. The pragma-concept helps to assimilate learned materials in the IT sphere. It also highlights the processes of understanding, perception, cognition which focus on the development of the processes of accepting, interpreting, analyzing,

synthesizing and gaining knowledge. In the learning process, if the brain creates mental structures, the learning will be successful and effective. Tasks are also created to develop students' cognitive mechanisms which make language learning interesting.

Thus, the principles will lead to the staged model of the formation of pragma-professional communicative competence of IT specialists. The staged model of (exercises) by Kunanbayeva and Karabayeva cited in (Karabayeva, 2019) [6] was taken as the methodological and theoretical basis of this work. There are four stages of the formation of pragma-professional communicative competence:

- a) professionally- oriented
- b) career- based
- c) professionally-identified
- d) reflective-development

Professionally-oriented stage of the formation of IT speciality students' pragma-professional communicative competence includes a set of exercises of the pragma-actualizing type, communicative-conceptual type, and analytical-probabilistic type.

Communicative-conceptual type of exercises aimed at updating a new thematic and professional dictionary, terminology, and a glossary. The following tasks can be used in this stage: mindmapping, concept mapping, filling in the gaps, matching and making the associations with words, and spidergrams. Here is the example: **1st task:** *Work in pairs or in small groups. Create a concept map of IT tasks, workplaces, and duties. Explain each concept if your friend\ friend doesn't know the term.*

2nd task: A. In pairs, think about your favorite educational websites and discuss these following questions. 1. What websites do you like? 2. Do you like the way they are made? Give reasons for your answer. 3. What elements do you think a good website should have? Make a list.

Web design

At the top of the page is the URL address. URL means Uniform Resource Locator - the address of a file on the Internet. A typical URL looks like this: `http://www.bbc.Co.uk/radio/`. In this URL, `http://` means Hypertext Transfer Protocol and tells the program to look for a web means world wide web. `bbc.co.uk` is the domain name of the server that hosts the website - a company based in the UK; other top-level domains are `.com` (commercial site), `.edu` (education), `.org` (organization) or `.net` (network); `radio` is the directory path where the web page is located. The parts of the URL are separated by `.(dot)`, `/ (slash)` and `:(colon)`. Some sites begin `ftp://`, a file transfer protocol used to copy files from one computer page. `www` to another. The toolbar shows all the navigation icons, which let you go back one page or go forward one page...

Picture 1 - Mind map of IT sphere

This set of exercises aimed at the development of IT specialists' communication skills with interlocutors, metalanguage and terminology. At this stage, functional-pragmatic, projective-structural, discursive-industrial sub-competencies of pragma-professional communicative competence can be formed.

Analytical-predictive types of exercises are aimed at developing students' analytical, predictive, probabilistic skills, developing students' forecasting and analytical skills, placement of oral and written speech, identification of cause-and-effect relationships, events and phenomena.

Work in pairs, A and B. You both have information about some websites. Find out if your partner can suggest a website to help you with your problems. He or she may not have an answer to all your problems.

Suggest possible solutions to given problems

- You want to brighten up your website. - decide what website is that; - what kind of updates do you need;

- *You would like to buy a ticket from Almaty to Atlanta. You want to reserve or book a hotel. - you need to find a website to buy ticket/book a hotel; you need to find a place/flight which is cheap & comfortable;*
- *You want some help with a project on computer security.*
- *You're feeling a bit flabby and would like to take up marathon running.*

Picture 2 - Analytical-predictive types of exercises

The main purpose of the career-oriented stage is to master certain metalanguages, terms and glossaries of the specialty [6]. Vocabulary gradually increases and is characterized by contextual preparation. Exercises and tasks at this stage provide acquaintance with the metalanguage material and are aimed at managing the understanding of the meaning of definitions, their reproduction in given and different contexts (alternative selection tasks, classification, description, similarities, similarities and differences), derivation of arbitrary sentences based on the source, etc.), the correctness of grammatical structures.

<i>Read the article and use this link to search about IT jobs. https://insights.dice.com/2020/04/22/dice-job-report-tech-industry-powers-through-pandemic/ In pairs or groups, choose two IT jobs and explain the information that is provided in this site, discuss: speak on and compare - what competencies are needed, approximately how much salary do they earn, what are their duties, where & why is this popular...</i>	<ol style="list-style-type: none">1. Software developer2. Network engineer3. Systems engineer4. Senior software developer5. Java developer6. Software QA engineer7. IT project manager8. Application developer9. Computer support specialist10. Business analyst
--	---

Picture 3 - Pragma-actualization exercises

It includes a composition of exercises of situational-conditional type, situational-modeling type and pragma-modeling type, the purpose of which is to form a professionally justified context in all conditions of professional activity of the subject of professional relations. At this stage, pragmatic, discursive sub competencies of pragma-professional communicative competence are formed.

5th task: Pragma-professional training

<https://www.lucidpress.com/pages/tour/free-desktop-publishing-software> By using this link download this software to your computer and analyze it. Your task is to publish an article on the steps to how to use the above software. Evaluation: Writing and publishing

6th task: situational-conditional type (case study). As a group, find out how many people in your faculty / group have had problems with any of these devices in the last twelve months. Calculate the percentages and compare the results with the results of a previous study.

Devices	Your class	Other users
Hard disk		17
CD-ROM drive		15
Modem		15
Mouse		13
Monitor		12
Motherboard		11
Sound card		7

Picture 4 - Situational-conditional type (case study)

Situational-modeling tasks take into account the peculiarities of the professional dialect, when speaking freely with foreign colleagues, using situational professional diversity, it is aimed at creating new situations based on content, modeling the main professional situations [7].

7th task: situational modeling exercises

A. Listening. Listen to six people from different careers. What do they do? Complete the sentences. In different dialects and accents, classify and discuss in pairs and check what the accent is.

B. Put yourself in the situations of people in this career and create a dialogue or role play.

<i>Database administrator</i>	<i>Helpdesk supervisor</i>	<i>Project manager</i>
<i>Software developer</i>	<i>Support technician</i>	<i>Systems analyst</i>

Picture 5 - List of IT specialists

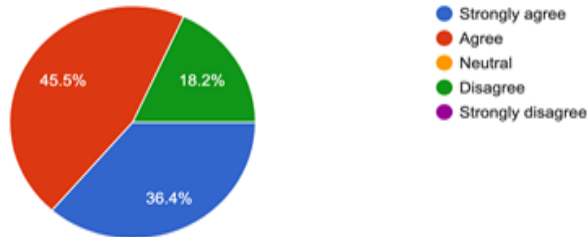
C. Watch the TED talks using the link and give a brief overview of it and make your own way of resolving this situation with a 3-4 minute public or video presentation. <https://www.youtube.com/watch?v=gahcsvMTBhs>

Exercises at this stage form the mastery of the subject content of professional and communicative communication and are aimed at developing skills of searching, analyzing, summarizing and synthesizing information on given professional topics (causal relationships, multiplication of speech clicks, speech patterns, listening to real speech, productive speech be able to draw conclusions with minimal errors in the types, to draw appropriate conclusions from what they see and hear, etc.))[8].

Results and Discussions

The questionnaire and experiment were conducted with 2nd year IT students. The abovementioned exercises were given to form students' pragmatic-professional communicative competence in foreign language education. The questionnaire results described below:

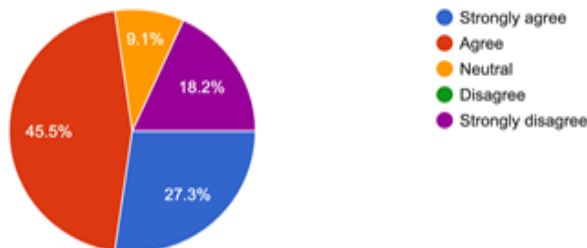
I think communicative conceptual types of exercises such as mind mapping, concept maps, matching and making associations with words he... pragma-professional communicative competence.
11 responses

Picture 6 - Students' attitude towards communicative conceptual exercises

As you can see in this pie chart, the majority of the students 45.5% agreed with the statement that situational and interactive forms of exercises helped and they liked the following activities such as mind mapping, concept maps, making associations and so on.

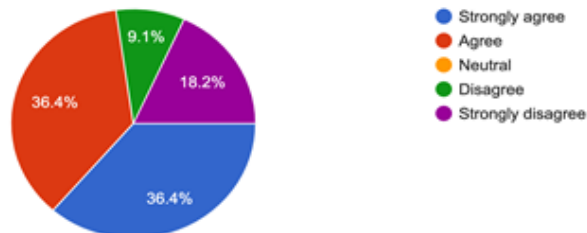
Situational-modeling tasks develop the peculiarities of the professional dialects, IT terms.
11 responses

Picture 7 - Students' attitude towards situational modelling tasks

45.5 % of students believe that situational-modeling tasks develop the peculiarities of the professional dialects and IT terms. While other 18.2% of the students do not believe that the situational-modeling tasks will develop the professional dialects of students.

Situational modeling exercises develop skills of searching, analyzing, synthesizing information/ provide solutions to the given professional topics/situations.
11 responses

Picture 8 - Students' attitude towards situational modelling tasks
students' attitude towards situational modelling exercises

36.4% of students strongly agree with the statement that situational modeling exercises develop students searching, synthesizing, and providing solutions to the professional problems. At the same time 36.4 % of participants also agree that the mentioned tasks helped them to solve given problems.

Conclusion

In conclusion, this article focused on the system of exercises for forming the pragma-professional communicative competence of computer science students in foreign language education. The following motor systems are mentioned: communication conceptual, analytical prediction, pragma realization, situational condition, and situational modeling exercises. The exercises were given to IT students for four weeks and they filled out a questionnaire to examine their beliefs and attitudes towards the exercises given. Most of the student reactions are positive and it can be concluded that the practice system has greatly helped IT students.

REFERENCES

- [1] Кунанбаева С.С. Компетентностное моделирование профессионального иноязычного образования. – Алматы, 2014. – 20–25 с.
- [2] Ministry of Education and Science - Official Information Source of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan. By 2030, educational institutions of Kazakhstan will train over 3 million specialists of new formation. PrimeMinister.kz. – Almaty, 2020. – 1p.
- [3] Гальскова Н.Д. Методика обучения иностранным языкам. Учебное пособие. – Москва, 2017.
- [4] Шакирова А. А. Принципы обучения иностранному языку. Современные проблемы науки и образования. – Казань, 2015. – С. 10 –15.
- [5] Ахметова М. Научно-методические основы иноязычного естественнонаучного образовательного процесса в профильных школах. – Алматы, 2020. –С. 69–79.
- [6] Карабаева К. Научно-теоретические основы формирования профессионально-коммуникативной компетенции будущих учителей ИЯ ... – Алматы, 2019. – С.135–159.
- [7] Чакликова А.Т. Научно-теоретические основы формирования межкультурно-коммуникативной компетенции в условиях информатизации иноязычного образования. – Алматы, 2009. –16–18 с.
- [8] Жайықбай К.Т., Кульгильдинова Т.А. Концептуальная основа формирования иноязычной прагмапрофессиональной коммуникативной компетенции будущих IT специалистов. //Вестник Казахского национального женского педагогического университета. – Алматы, 2020. – №4. – С. 80-89.

REFERENCES

- [1] Kunanbayeva S.S. Kompetentnostnoe modelyrovanye professyonalnogo ynoiazychnogo obrazovanyia (Competence-based modeling of

professional foreign language education.). – Almaty, 2014. – S. 20-25. [in Rus.]

[2] Ministry of Education and Science - Official Information Source of the Prime Minister of the Republic of Kazakhstan. By 2030, educational institutions of Kazakhstan will train over 3 million specialists of new formation. PrimeMinister.kz. – Almaty, 2020. – P.1.

[3] Galskova N.D. Metodika obucheniya inostrannym yazykam (Methods of teaching foreign languages). Uchebnoe posobie. – Moskva, 2017. [in Rus.]

[4] Shakirova A.A. Printsipy obucheniya inostrannomu yazyku. Sovremennye problemy nauki i obrazovaniya (Principles of teaching a foreign language. Modern problems of science and education). –Kazan, 2015. – S.10–15. [in Rus.]

[5] Akhmetova M. Nauchno-metodicheskie osnovy inoyazychnogo estestvennonauchnogo obrazovatel'nogo protsessav profilnykh shkolah (Scientific and methodological foundations of a foreign language natural science educational process in specialized schools). – Almaty, 2020. – S. 69-79. [in Rus.]

[6] Karabayeva K. Nauchno-teoreticheskie osnovy formirovaniya professionalno-kommunikativnoi kompetentsyi budushchih uchitelei IA v usloviyah informatizatsyi inoy... (Scientific and theoretical foundations for the formation of professional and communicative competence of future teachers of a foreign language). – Almaty, 2019. – S. 135-159. [in Rus.]

[7] Chaklikova A.T. Nauchno-teoreticheskie osnovy formirovaniya mezhkultuno-kommunikativnoi kompetentsii v usloviyah inoyazychnogo obrazovaniya (Scientific and theoretical foundations of the formation of intercultural and communicative competence in the conditions of informatization of foreign language education). –Almaty, 2009. –16-18 s. [in Rus.]

[8] Zhaiykbay K.T., Kulgildinova T.A. Konseptualnaia osnova formirovaniya inoyazychnoi pragmaprofessionalnoi kommunikativnoi kompetentsii budushih IT specialistov (The conceptual basis for the formation of a foreign language pragma of professional communicative competence of future IT specialists). Vestnik Kazakhskogo natsionalnogo jenskogo pedagogicheskogo universiteta. – Almaty, 2020. – №4. – S. 80-89. [in Rus.]

IT МАМАНДАРЫНЫҢ ПРАГМА-КӘСІБИ КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУҒА АРНАЛҒАН ЖАТТЫҒУЛАР ЖҮЙЕСІ

*Жайықбай К.Т.¹, Кульгильдинова Т.А.²

^{*1}докторант, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ, Алматы, Қазақстан,
kumis-2408@mail.ru

²п.ғ.д., профессор, Абылай хан атындағы ҚазХҚжӘТУ,
Алматы, Қазақстан, tulebike@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада ақпараттық технологиялар мамандығы студенттерінің прагма-кәсіби коммуникативті компетенциясын қалыптастыруға арналған жаттығулар жүйесі талданды. Сонымен қатар,

мақала IT мамандығы студенттерінің шет тілін оқытуда прагма-кәсіби коммуникативті компетенциясын қалыптастыруға арналған жаттығулар жүйесін сипаттауға бағытталды және эксперимент арқылы нақтыланды. Коммуникативтік-концептуалды тип, аналитикалық-болжау типі, прагма-актуализация типі, жағдаяттық-шарттық тип, жағдаяттық модельдеу типті жаттығулар сияқты аталған жаттығулар жүйесі алға тартылды. Жаттығулар ақпараттық технологиялар мамандығындағы студенттеріне төрт апта бойы беріліп және берілген жаттығуларға деген сенімдері мен көзқарастарын білу үшін сауалнама алынды. Сауалнама жаттығулар сынып барысына енгізілгенге дейін және кейін студенттерден алынды. Студенттердің жауаптарының көпшілігі берілген жаттығуларға деген көзқарастары оң болды және жаттығулар жүйесі ақпараттық технологиялар студенттеріне айтарлықтай көмектесті деп қорытынды жасауға болады. Қазіргі уақытта, шет тілін оқытуда IT мамандарды кәсіби даярлау да маңызды екенін алға тартып, осы зерттеу арқылы оны нақтылап отыр. Осылайша, авторлар жаңа компетенцияны ұсынып отыр, оның құрамында: кәсіби, функционалдық, тілдік, коммуникативтік компетенциялар. Авторлардың ұсынуы бойынша, ақпараттық технологиялар мамандығы студенттеріне бұл компетенцияның маңызы зор және бұл компетенция прагма-кәсіби коммуникативтік компетенциясы деп аталады. Автор IT мамандығы студенттерінің прагма-кәсіби коммуникативтік компетенциясын қалыптастыру әдістемесі негізінде жаттығулар жүйесін ұсынады. Нәтижесінде студенттердің көпшілігі коммуникативтік концептуалды жаттығулар типі IT-дағы метатілді және терминдерді дамытуға көмектесетінін айтты. Студенттердің екінші жартысы өз саласында түрлі тілдік функцияларды дамытуға жағдаяттық модельдеу тапсырмаларының ықпалы болғандығын алға тартты. Жалпы алғанда, IT мамандығының студенттері енгізілген әдістеме мен модельге оң көзқараста екендігі айтылды және берілген жаттығулар өмірлік кәсіби мәселелерді шешуге ықпалы бар екендігі де анықталды.

Тірек сөздер: IT мамандығы, прагма-кәсіби коммуникативті құзыреттілік, жаттығулар жүйесі, кәсіби-бағдарлы, мансаптық, кәсіби сәйкестендіру, рефлексиялық-дамыту, кәсіби дайындық, шет тілін оқыту.

СИСТЕМА УПРАЖНЕНИЙ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАГМА-ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИТ-СПЕЦИАЛИСТОВ

*Жайықбай К.Т.¹, Кульгильдинова Т.А.²

*¹докторант, КазУМОиМЯ имени Абылай Хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: kumis-2408@mail.ru

²д.п.н., профессор, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, tulebike@mail.ru

Аннотация. В статье проанализирована система упражнений для формирования прагма-профессиональной коммуникативной

компетенций студентов информационных технологий, кроме того, в статье была поставлена задача описать систему упражнений для формирования прагма-профессиональной коммуникативной компетенций в языковом обучении студентов информационных технологий и была протестирована посредством эксперимента. В статье была предложена система упражнений коммуникативно-понятийного типа, аналитико-прогностического типа, прагма-актуализирующего типа, ситуативно-условного типа, ситуационно-моделирующего типа упражнений. Упражнения давались студентам информационных технологий в течение четырех недель, и был проведен опрос, чтобы выяснить их убеждения и отношение к упражнениям. Анкетирование проводилось до и после внедрения вышеуказанных упражнений. Можно сделать вывод, что большинство студентов положительно отозвались о проведенном обучении и что система обучения значительно помогла студентам, изучающим информационных технологий. В настоящее время профессиональная подготовка ИТ-специалистов важна и в обучении иностранному языку, и это подтверждается посредством данного исследования. Таким образом, авторы предлагают новую компетенцию, в которую входят: профессиональная, функциональная, лингвистическая, коммуникативная компетенции. Эта компетенция называется прагма-профессиональной коммуникативной компетенцией. Автор предлагает систему упражнений, основанную на методике формирования прагма-профессиональной коммуникативной компетенций студентов информационных технологий. В результате большинство студентов отметили, что тип коммуникативных понятийных упражнений способствует развитию метаязыка и терминов в информационных технологий. Вторая половина студентов утверждала, что задачи ситуационного моделирования оказали влияние на развитие различных функций языка в их области деятельности. В целом было сказано, что студенты информационных технологий положительно относятся к внедренной методике и модели, а также определено, что данные упражнения оказывают влияние на решение жизненных профессиональных задач.

Ключевые слова: ИТ-специальность, прагма-профессиональная коммуникативная компетенция, система упражнений, профессионально-ориентированная, карьерно-ориентированная, профессионально-идентифицированная, рефлексивно-развивающая, профессиональная подготовка, иноязычное образование.

Статья поступила: 11.04.2022

УДК 378.147

МРПТИ 14.35.07

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.005

**MASSIVE OPEN ONLINE COURSE DEVELOPMENT:
EXPERIENCE OF A REGIONAL UNIVERSITY**

*Alimova Sh.Zh.¹, Nygmetova B.D.², Kairbayeva A.K.³

*¹PhD, teacher-expert, Pavlodar pedagogical university,
Pavlodar, Kazakhstan, e-mail: sholpan_alimova@mail.ru

²PhD, associate professor, Pavlodar pedagogical university,
Pavlodar, Kazakhstan, e-mail: bibigul-n@mail.ru

³PhD, associate professor, Toraighyrov University, Pavlodar, Kazakhstan,
e-mail: akmaralkai@mail.ru

Abstract. The article is devoted to the issue of the need to develop and implement a massive open online course for a foreign language teaching. The purpose of the study is to determine the prospects for the use of educational resources, as well as to describe a developed massive open online course. Theoretical foundations for the development and implementation of massive open online courses in domestic and foreign pedagogical practice are analyzed in this research. The article indicates the main features and types of massive open online courses and such approaches as connectivism and constructivism. Prior to the development of a massive open online course, the authors conducted a survey among 89 respondents of 2-3 year students of the educational program "Foreign Language: Two Foreign Languages" of Pavlodar Pedagogical University. The authors of the article carried out diagnostics of students' interest, aspiration and skills in the use of massive open online courses in the learning process. Cronbach's alpha coefficient was applied to check the reliability and internal consistency of the authors' questionnaire. The R. Likert scale was used in questionnaire to demonstrate the degree of agreement. SPSS Statistics software was used for statistical data processing. The analysis of the questionnaires illustrated students' desire to study the learning material using the online course. In the proposed work, the authors considered the following parameters: according to the content, authentic and multimedia materials were used for the development of four types of skills (reading, speaking, listening, writing); on the organization and methods of teaching, gaming technologies, feedback from students and a forum were utilized; tests were used to evaluate the assignments. The study describes the goal, objectives, expected results, sections of the massive open online course "Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests", developed on the basis of the university official platform.

Keywords: educational resource, educational platform, massive open online course, survey, university students, digital competence, educational content, asynchronous learning.

Basic provisions

Currently, modernization of the educational system is aimed at improving the quality of the learning process, and in this regard, the requirements for learning outcomes and the level of teaching staff training are increasing. The effective use of digital technologies, including massive open online courses, is one of the main transformations of the educational process.

The program for the development of the service sector in the Republic of Kazakhstan notes that massive open online courses (MOOCs) are one of the elements of e-learning and make it possible to give an individual character to education [1]. The use of MOOCs in the educational process allows students to manage educational content, which will definitely increase their independence and responsibility for their learning.

Introduction

In the near future, all teachers will have to change their views on learning outcomes, taking into account the use of new digital information technologies [2]. As Kazakhstani scientists note, the training of a specialist should be based not only on professional competence, but also on digital one [3], [4]. MOOC is a tool for developing digital competencies of future teachers [3]. MOOC users can learn both from video lectures by professors and with the help of methods that appropriate for their individual learning style [5]. To solve this problem, there is a need to develop and implement a massive open online course in the educational process, which gives opportunity to interact with students inside and outside the classroom. Scientists believe that MOOCs bring together a community with common interests in the field of study, demonstrate personal interaction and social networks for learning and sharing collective knowledge [6]. Some scientists consider MOOCs to be a powerful means of language learning [7].

The purpose of our study is to determine the prospects for using a massive open online course in the educational process and describe the MOOC “Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests” developed by the authors on the basis of Pavlodar Pedagogical University official platform.

Materials and methods

The methodological basis of the study was the analysis and generalization of scientific literature. The empirical study of students’ intention to use massive open online course for learning English was carried out in the period of 2021-2022 academic year. The research involved 89 respondents of 2-3 year students of educational program “Foreign language: two foreign languages” of Pavlodar pedagogical university. To assess students’ intention to deal with MOOCs a special authors’ questionnaire was developed. SPSS Statistics program for statistical data processing was chosen.

Results

The goal of MOOCs is to provide free access to education for a large number of students. Researchers point out two key features: 1) open access and 2) extensiveness [4].

The main features of massive open online courses are:

- students' independence in deciding the beginning and end of the course in accordance with the schedule of classes;
- students choose the location of the course due to the Internet access;
- access to the online course 24/7;
- students and teachers discuss the pace of learning;
- teachers provide support to students in the remote mode.

According to development of massive open online courses, two types of courses are distinguished nowadays: cMOOCs with its approach of connectivism and xMOOCs with a constructivism approach [8], [9]. The cMOOC type is aimed at the joint work of course participants, the training is focused on interaction and discussion in the Discussion Board, answering questions and evaluating some assignments.

The course we have developed belongs to the xMOOC. The course structure has a specific program of recorded video lectures, video presentations, assignments, tests.

The MOOC "Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests" could be useful for:

- students as an additional resource for the English language learning;
- school and college teachers as a resource for advanced training and professional development;
- any attender who studies a foreign language for self-education.

While creating this MOOC, we were guided by the following parameters: in terms of content, authentic and multimedia materials were used to develop four types of skills (reading, speaking, listening, writing); on the organization and methods of teaching, gaming technologies, feedback from students and a forum were utilized; tests were used to evaluate the assignments that demonstrate students' level after passing a unit.

2-3 year students were offered to fill in the questionnaire with five statements. These statements engage students' interest, aspiration and skills in using massive open online courses to study foreign languages inside and outside the classroom. The R.Likert scale was used in questionnaire to demonstrate the degree of agreement [10]. It consists of five positions: 5 – "strongly agree", 4 – "agree", 3 – "neither agree or disagree", 2 – "disagree", 1 – "strongly disagree". The processing of statistical data was carried out by the SPSS Statistics program.

The results of the survey allow us to determine three main levels of aspiration and mastery of students in the use of MOOCs: low, average and high.

Answers “1” and “2” refer to the low level, “3” and “4” to the average level, “5” to the high level.

Students were asked to choose the following statements, evaluating the answers on a five-point scale according to the degree of agreement:

1. I am skillful to use massive open online courses for learning.
2. I am interested in using massive open online courses in the classroom.
3. I am enthusiastic to use massive open online courses outside the classroom.
4. I have an interest to master skills of utilizing massive open online courses better.
5. I am interested in discussing some issues in the MOOC forums actively.

To check the reliability of the developed questionnaire and the internal consistency of its individual items, the Cronbach’s alpha coefficient (SPSS Statistics program) was applied. Table 1 shows the calculation of the Cronbach’s alpha coefficient.

Table 1 – Cronbach’s alpha for questionnaire items calculation results

Variable	Cronbach’s alpha: ,730 Cronbach’s alpha based on standardized items: ,726				
	1	2	3	4	5
1	1,000	,614	,088	,294	,479
2	,614	1,000	,154	,093	,509
3	,088	,154	1,000	,385	,394
4	,294	,093	,385	1,000	,450
5	,479	,509	,394	,450	1,000

The internal consistency of all items of the authors’ questionnaire is ,730 and Cronbach’s alpha based on standardized items is ,726. The internal consistency of the questionnaire is rather high, since the coefficient α is closer to 1.

The results of students’ answers (n=89) are presented in Figure 1.

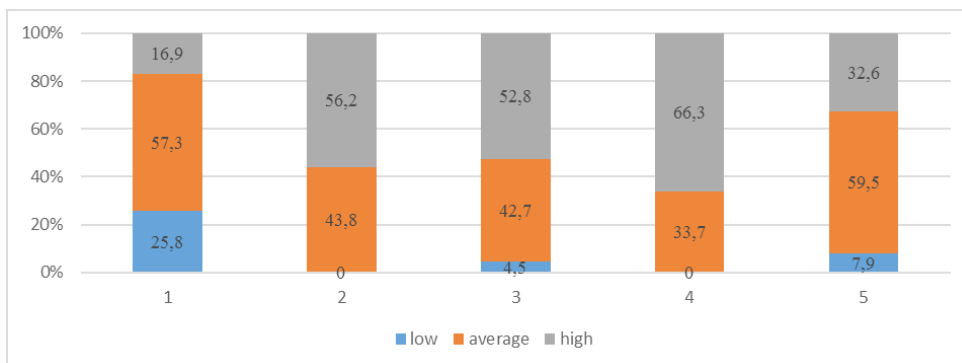

Figure 1 – The results of students’ answers

Diagnostics of the interest, aspiration and skills of 2-3 year students in using massive open online courses in the learning process demonstrate the following results:

- 25.8% of students have a low level of MOOC proficiency, 57.3% of respondents show an average level, and 16.9% of students illustrate a high level. The proficiency score is average or low in most statements. Those students who indicate a high level, obtain part of their knowledge and skills independently through the courses completion on international educational platforms;

- 2-3 year students have a strong interest in using massive open online courses in the classroom (56.2%), learners are enthusiastic to use massive open online courses outside the classroom (52.8%), students have an interest to master skills of utilizing massive open online courses better (66.3%) and 32.6% of students are interested in active discussion of issues on the forums of massive open online courses. The positions of students confirm the importance and timeliness of using massive open online courses in academic and non-academic hours. The involvement of students in the utilization of digital technologies at the university will help achieve the goals and prepare highly qualified specialists in the field of education.

Discussion

Based on the results of the survey, the authors developed a massive open online course "Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests" on the platform of Pavlodar Pedagogical University and introduced it into learning process for students of the educational program "Foreign language: two foreign languages" (Figure 2).

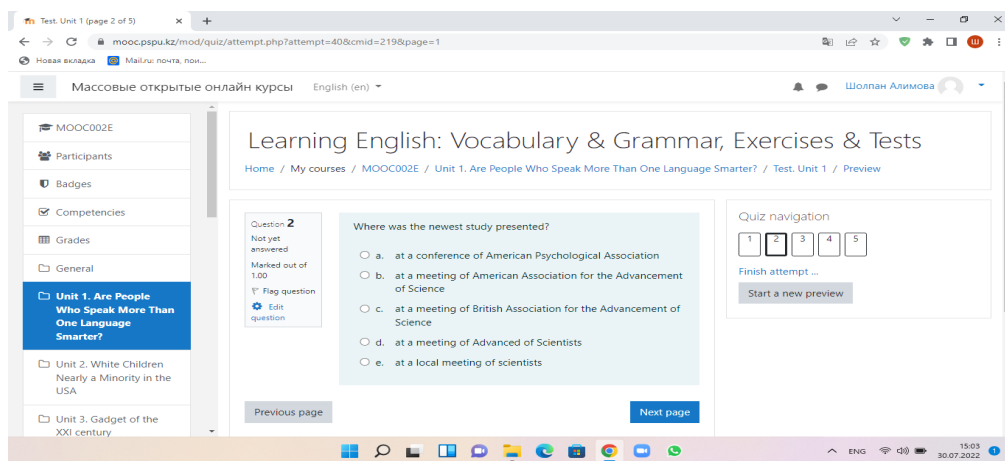

Figure 2 – Massive open online course “Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests”

This online course was put into practice in such disciplines as “Practical English Course (reading, speaking, listening, writing)”, “Practice of Oral and Written Speech” and “Academic Writing”.

The course is aimed at developing students’ practical skills and knowledge of a foreign language, as well as grammatical skills formation in oral and written speech. The online course is able to control students’ asynchronous learning, increases students’ independence and the ability to use multimedia, educational materials and resources.

The online course “Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests” is designed in English and consists of 12 sections. The content of the MOOC is presented in Table 2.

Table 2 – MOOC content

#	MOOC content	Number of hours
<i>Unit 1</i>	The unit includes a pre-listening task, a video, a text for reading, assignments, free writing and a test.	6
<i>Unit 2</i>	The unit has pre-listening and listening tasks, True/False questions, vocabulary work, grammar materials, a test.	6
<i>Unit 3</i>	The unit consists of a warm-up activity, pre-reading and reading tasks, matching synonym, completing diagram, free writing and a test.	6
<i>Unit 4</i>	The unit contains pre-reading and reading tasks, vocabulary work, forum, essay writing and a test.	6
<i>Unit 5</i>	The unit includes a warm-up activity, a pre-listening task, a video, comprehension questions, speaking activities and a test.	6
<i>Unit 6</i>	The unit has a warm-up activity, pre-listening and listening tasks, pronunciation activities, writing assignments and a test.	6
<i>Unit 7</i>	The unit consists of pre-reading and reading tasks, True/False questions, vocabulary work, speaking activities and a test.	6
<i>Unit 8</i>	The unit contains pre-reading and reading tasks, Quizlet flashcards, spelling, writing activities and a test.	6
<i>Unit 9</i>	The unit includes a warm-up activity, pre-listening task and listening tasks, completing KWL chart, True/False questions, vocabulary work, a virtual tour to the Louvre and a test.	6
<i>Unit 10</i>	The unit has pre-reading and reading tasks, Quizlet flashcards, writing activities, grammar materials and a test.	6
<i>Unit 11</i>	The unit consists of pre-reading and reading tasks, vocabulary work, grammar spot, memory game and a test.	6
<i>Unit 12</i>	The unit contains pre-listening task and listening tasks, comprehension questions, vocabulary work, essay writing, grammar spot and a test	6
<i>Total:</i>		72

MOOC includes recorded video lectures, reading texts, audio recordings, assignments, essays, graphs and diagrams, a virtual tour to the Louvre Museum, games, grammar materials, Quizlet flashcards (Figure 3) and tests.

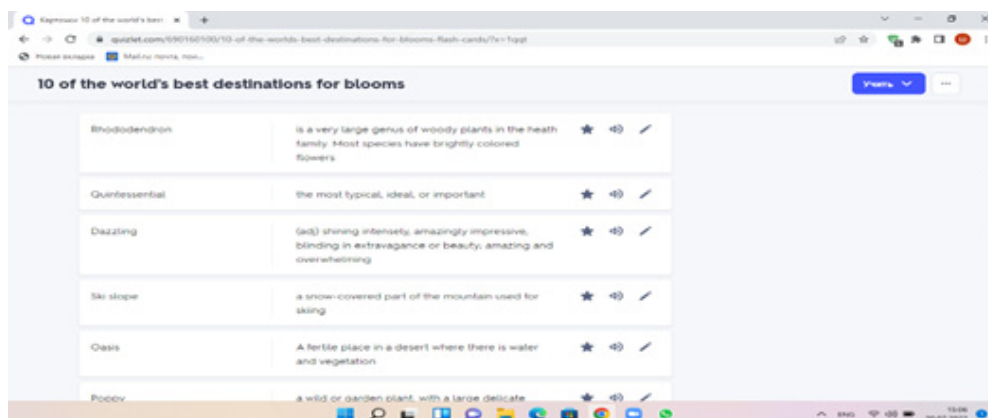

Figure 3 – Quizlet flashcards

The learning outcomes of the online course are:

- students know: lexical and grammatical means of the level B1-B2, on the basis of which some basic skills of speaking, listening, reading and writing are formed and improved;
- students use active vocabulary of the level B1-B2;
- students perceive video and audio recordings of authentic texts in monologues and dialogues;
- students realize their communicative intentions and evaluate the effectiveness of foreign language communication.

Conclusion

Thus, MOOC is a universal electronic educational resource that provides access to various online courses. MOOC is used by students as an additional resource for the English language learning; school and college teachers as a resource for advanced training and professional development; any attender who studies a foreign language for self-education.

The study demonstrates that the massive open online course “Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests” allows students to manage educational content, which increases their independence and responsibility for the results of their learning. Upon completion of the online course, students have developed the skills of searching and processing information and extracurricular communication.

In connection with the foregoing, we believe that high-quality access to the educational Internet resources and the organization of educational activities with the help of information and communication technologies should be attributed to the prospects for the development of digitalization in education.

REFERENCES

- [1] Программа по развитию сферы услуг в Республике Казахстан до 2020 года: утв. Постановлением Правительства Республики Казахстан от 24 декабря 2014 года, №1378. – Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/>

docs/P1400001378/history [Дата обращения: 01.08.2022].

[2] Козлова Н.Ш. Цифровые технологии в образовании //Вестник Майкопского государственного университета. – 2019. – №1(40). – С. 85-93. - Режим доступа: <https://doi.org/10.24411/2078-1024-2019-11008> [Дата обращения: 17.05.2022].

[3] Елубай Е., Абдигапбарова У.М., Джусубалиева Д.М. Массовые открытые онлайн-курсы как средство развития цифровой компетентности будущего педагога //Вестник КазНУ им. Аль-Фараби. Серия педагогическая. – 2020. – №3(64). – С. 50-58. - Режим доступа: <https://doi.org/10.26577/JES.2020.v64.i3.05> [Дата обращения: 04.07.2022].

[4] Джусубалиева Д.М., Чакликова А., Мергембаева А., Тахмазов Р. МООК – эволюция онлайн-образования //Вестник КазНУ им. Аль-Фараби. Серия педагогическая. – 2017. – №2(51). – С. 62-68. - Режим доступа: <https://bulletin-pedagogic-sc.kaznu.kz/index.php/1-ped/article/view/424> [Дата обращения: 15.12.2021].

[5] Tzeng J.W., Lee C.A., Huang N.F., Huang H.H., Lai C.F. MOOC Evaluation System Based on Deep Learning // International Review of Research in Open and Distributed Learning. – 2022. №1(23). – pp. 21-40. - Режим доступа: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v22i4.5417> [Date of access: 17.08.2022].

[6] Liliana, L., Santosa, P. I., & Kusumawardani, S. S. Completion factor in massive open online course in developing countries: A literature review in 2015-2021 //World Journal on Educational Technology: Current Issues. – 2022. – №14(2). - pp. 456-472. - Access mode: <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i2.6919> [Date of access: 02.08.2022].

[7] Sharova T., Bodyk O., Kravchenko V., Zemlianska A., Nisanoglu N. Quantitative Analysis of MOOC for Language Training //International Journal of Information and Education Technology. – 2022. – №5(12). - pp. 421-429. - Access mode: <http://doi.org/10.18178/ijiet.2022.12.5.1636> [Date of access: 16.08.2022].

[8] Bozkurt A., Akgün-Özbek E., Zawacki-Richter O. Trends and patterns in massive open online courses: Review and content analysis of research on MOOCs (2008-2015) //International Review of Research in Open and Distributed Learning. – 2017. – №18(5). – pp. 118-147. - Access mode: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v18i5.3080> [Date of access: 21.07.2022].

[9] Amado C., Dorotea N., Pedro A., Piedade J. MOOCs Design: A Conceptual Framework for Continuous Teacher Training in Portugal // Education Sciences. – 2022. – №12(308). - Access mode: <https://doi.org/10.3390/educsci12050308> [Date of access: 06.07.2022].

[10] Ankur J., Saket K., Satish Ch., Dinesh P. Likert Scale: Explored and Explained //British Journal of Applied Science & Technology. – 2015. – №7. – pp. 396-403. - Access mode: <https://doi.org/10.9734/BJAST/2015/14975> [Date of access: 10.10.2021].

REFERENCES

[1] Programma po razvitiju sfery uslug v Respublike Kazahstan do 2020 goda (Program for the Development of the Service Sector in the Republic of Kazakhstan until 2020): utv. Postanovleniem Pravitel'stva Respubliki Kazahstan ot 24 dekabrya 2014 goda, №1378. – Rezhim dostupa: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1400001378/history> [Data obrashhenija: 01.08.2022]. [in Rus.]

[2] Kozlova N.Sh. Cifrovye tehnologii v obrazovanii (Digital Technologies in Education) // Vestnik Majkopskogo gosudarstvennogo universiteta. – 2019. – №1(40). – S. 85-93. – Rezhim dostupa: <https://doi.org/10.24411/2078-1024-2019-11008> [Data obrashhenija: 17.05.2022]. [in Rus.]

[3] Elubaj E., Abdigapbarova U.M., Dzhusubalieva D.M. Massovye otkrytye onlajn-kursy kak sredstvo razvitija cifrovoj kompetentnosti budushhego pedagoga (Massive Open Online Courses as a means of Developing Digital competence of a Future Teacher) // Vestnik KazNU im. Al'-Farabi. Serija pedagogicheskaja. – 2020. – №3(64). – S. 50-58. – Rezhim dostupa: <https://doi.org/10.26577/JES.2020.v64.i3.05> [Data obrashhenija: 04.07.2022]. [in Rus.]

[4] Dzhusubalieva D.M., Chaklikova A., Mergembaeva A., Tahmazov R. MOOK – jevoljucija onlajn-obrazovanija (MOOCs – the Evolution of Online Education) // Vestnik KazNU im. Al'-Farabi. Serija pedagogicheskaja. – 2017. – №2(51). – S. 62-68. – Rezhim dostupa: <https://bulletin-pedagogic-sc.kaznu.kz/index.php/1-ped/article/view/424> [Data obrashhenija: 15.12.2021]. [in Rus.]

[5] Tzeng J.W., Lee C.A., Huang N.F., Huang H.H., Lai C.F. MOOC Evaluation System Based on Deep Learning // International Review of Research in Open and Distributed Learning. – 2022. №1(23). – pp. 21-40. - Режим доступа: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v22i4.5417> [Date of access: 17.08.2022].

[6] Liliana, L., Santosa, P. I., & Kusumawardani, S. S. Completion factor in massive open online course in developing countries: A literature review in 2015-2021 // World Journal on Educational Technology: Current Issues. – 2022. – №14(2). - pp. 456-472. - Access mode: <https://doi.org/10.18844/wjet.v14i2.6919> [Date of access: 02.08.2022].

[7] Sharova T., Bodyk O., Kravchenko V., Zemlianska A., Nisanoglu N. Quantitative Analysis of MOOC for Language Training // International Journal of Information and Education Technology. – 2022. – №5(12). - pp. 421-429. - Access mode: <http://doi.org/10.18178/ijiet.2022.12.5.1636> [Date of access: 16.08.2022].

[8] Bozkurt A., Akgün-Özbek E., Zawacki-Richter O. Trends and patterns in massive open online courses: Review and content analysis of research on MOOCs (2008-2015) // International Review of Research in Open and Distributed Learning. – 2017. – №18(5). – pp. 118-147. - Access mode: <https://doi.org/10.19173/irrodl.v18i5.3080> [Date of access: 21.07.2022].

[9] Amado C., Dorotea N., Pedro A., Piedade J. MOOCs Design: A Conceptual Framework for Continuous Teacher Training in Portugal // Education Sciences. – 2022. – №12(308). - Access mode: <https://doi.org/10.3390/educsci12050308> [Date of access: 06.07.2022].

[10] Ankur J., Saket K., Satish Ch., Dinesh P. Likert Scale: Explored and Explained // British Journal of Applied Science & Technology. – 2015. – №7. – pp. 396-403. - Access mode: <https://doi.org/10.9734/BJAST/2015/14975> [Date of access: 10.10.2021].

ЖАППАЙ АШЫҚ ОНЛАЙН КУРСТЫ ДАМУ: АЙМАҚТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІНІҢ ТӘЖІРИБЕСІ

*Алимова Ш.Ж.¹, Ныгметова Б.Д.², Каирбаева А.К.³

*¹PhD, оқытушы-сарапшы, Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Қазақстан, e-mail: sholpan_alimova@mail.ru

²ф.ғ.к., қауымд. профессор, Павлодар педагогикалық университеті,
Павлодар, Қазақстан, e-mail: bibigul-n@mail.ru

³п.ғ.к., қауымд. профессор, Торайғыров университеті,
Павлодар, Қазақстан, e-mail: akmaralkai@mail.ru

Андатпа. Мақалада шет тілін оқытудың жаппай ашық онлайн курсы әзірлеу және енгізу қажеттілігі талқыланады. Зерттеудің мақсаты – білім беру ресурстарын пайдалану перспективаларын анықтау, сонымен қатар авторлар әзірлеген жаппай ашық онлайн курсты сипаттау. Жұмыста отандық және шетелдік педагогикалық тәжірибеде жаппай ашық онлайн курстарды әзірлеу мен қолданудың теориялық негіздері талданады. Мақалада жаппай ашық онлайн курстардың негізгі ерекшеліктері мен түрлері, сондай-ақ коннективистік және конструктивистік тәсілдер көрсетілген. Жаппай ашық онлайн курсы әзірлемес бұрын Павлодар педагогикалық университетінің «Шетел тілі: екі шет тілі» білім беру бағдарламасының 2-3 курсының 89 студенті арасында сауалнама жүргізілді. Мақала авторлары студенттердің оқу процесінде жаппай ашық онлайн курстарды пайдаланудағы қызығушылығын, ұмтылысын және дағдыларын диагностикалауды жүзеге асырды. Авторлық сауалнаманың сенімділігі мен ішкі сәйкестігін тексеру үшін Кронбахтың альфа коэффициенті қолданылды. Сауалнамада келісу дәрежесіне қарай Р.Лайкерт шкаласы қолданылды. Статистикалық мәліметтерді өңдеу үшін SPSS Statistics бағдарламалық құралы пайдаланылды. Сауалнамаларды талдау студенттердің онлайн курсты пайдалана отырып материалды оқуға деген ұмтылысын көрсетті. Ұсынылған жұмыста авторлар келесі параметрлерді қарастырды: мазмұнына сәйкес сөйлеу әрекетінің төрт түрін (сөйлеу, оқу, тындау, жазу) дамыту үшін аутентикалық және мультимедиялық материалдар пайдаланылды; оқытуды ұйымдастыру және әдістемесі бойынша ойын технологиялары қолданылды,

студенттермен кері байланыс, форум өткізілді; тапсырмаларды бағалау үшін тесттер қолданылды. Зерттеу университеттің ресми платформасы негізінде әзірленген «Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests» жаппай ашық онлайн курсының мақсаты, міндеттері, күтілетін нәтижелері, бөлімдерін сипаттайды.

Тірек сөздер: білім беру ресурсы, білім беру платформасы, жаппай ашық онлайн курс, сауалнама, университет студенттері, цифрлық құзыреттілік, білім беру мазмұны, асинхронды оқыту.

РАЗРАБОТКА МАССОВОГО ОТКРЫТОГО ОНЛАЙН-КУРСА: ОПЫТ РЕГИОНАЛЬНОГО ВУЗА

*Алимова Ш.Ж.¹, Ныгметова Б.Д.², Каирбаева А.К.³

*PhD, преподаватель-эксперт, Павлодарский педагогический университет, Павлодар, Казахстан, e-mail: sholpan_alimova@mail.ru
²к.ф.н., ассоц. профессор, Павлодарский педагогический университет,

Павлодар, Казахстан, e-mail: bibigul-n@mail.ru

³к.п.н., ассоц. профессор, Торайгыров университет, Павлодар, Казахстан,
e-mail: akmaralkai@mail.ru

Аннотация. В статье рассматривается вопрос о необходимости разработки и внедрения массового открытого онлайн-курса для обучения иностранному языку. Цель исследования заключается в определении перспектив использования образовательных ресурсов, а также в описании разработанного авторами массового открытого онлайн-курса. В работе проанализированы теоретические основы разработки и применения массовых открытых онлайн-курсов в отечественной и зарубежной педагогической практике. В статье указываются основные признаки и типы массовых открытых онлайн-курсов, а также коннективистский и конструктивистский подходы. До разработки массового открытого онлайн-курса авторами было проведено анкетирование среди 89 студентов 2-3 курсов образовательной программы «Иностранный язык: два иностранных языка» Павлодарского педагогического университета. Авторами статьи проведена диагностика интереса, стремления и навыков студентов использования массовых открытых онлайн-курсов в процессе обучения. Для проверки надежности и внутренней согласованности авторской анкеты был применен коэффициент альфа Кронбаха. В анкете использовалась шкала Р. Лайкерта по степени согласия. Для статистической обработки данных была использована программа SPSS Statistics. Анализ анкет продемонстрировал стремление студентов изучать материал с использованием онлайн-курса. В предложенной работе авторами рассмотрены следующие параметры: по содержанию использовались аутентичный и мультимедийный материалы для развития четырех видов речевой деятельности (чтение, говорение, аудирование,

письмо); по организации и методам обучения применялись игровые технологии, обратная связь от студентов, форум; по оценке заданий использовались тесты. В исследовании описаны цель, задачи, ожидаемые результаты, разделы массового открытого онлайн-курса «Learning English: Vocabulary & Grammar, Exercises & Tests», разработанного на базе официальной платформы вуза.

Ключевые слова: образовательный ресурс, образовательная платформа, массовый открытый онлайн-курс, анкетирование, студенты вуза, цифровая компетенция, учебный контент, асинхронное обучение

Статья поступила 28.08.2022

УДК 37.032

МРНТИ 14.35.09

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.006

FORMATION OF MEDIA AND FOREIGN-LANGUAGE COMMUNICATION COMPETENCE OF STUDENTS-JOURNALISTS

**Beikutova A.M.¹*

**¹PhD student, Kazakh Abylai Khan UIRandWL, Almaty, Kazakhstan
e-mail: a.beikutova@mail.ru*

Abstract. The profession of a journalist, like other professions, has its own specifics. A journalist works with a special kind of information, transforming it into a new information product. The reception and production of information in native and foreign languages requires the development of foreign language competence, which was the main object and aim of the study. Foreign language communication is part of the professional activity of modern journalists who need to be able to build oral speech according to the laws of rhetoric and communication ethics, compose correctly written text - a report, article, essay, business correspondence, be able to correctly formulate questions during presentations and press conferences, be able to conduct a dialogue during an interview, etc. The functions performed by a journalist in his/her professional activities are directly related to the competencies that he/she possesses and which should be formed in the process of media professional training. Speaking about mastering the relevant competencies, it is worth determining the ways to justify them. The article provides an overview analysis of the existing theory in the direction of the formation of competence and components of this concept.

The scientific-theoretical analysis carried out in the work made it possible to identify the possible ways of media and foreign-language communication competence of students-journalists training at the university, corresponding

to the competence-oriented, student-oriented and communicative-cognitive approaches in journalistic education.

The primary functions of the modern journalist were substantiated, and, in accordance with them, the place of professionally-oriented competence in the system of training young specialists was determined.

Keywords: media competence, foreign-language communication competence, personal and activity approach, professionally-oriented activities, personality-centered education, competence approach, component composition of the competence, students-journalists.

Introduction

The problem of teaching foreign language communication in educational institutions of various types is constantly in the focus of attention of methodologists-theorists and teachers-practitioners. This question is more relevant than ever before, since the requirements for university graduates - specialists in various fields of professional activity are increasing.

The modern world community is in a permanent process of economic globalization. This process, having affected all spheres of human activity, has indicated a growing need for specialists in the field of journalism. Their activities should contribute to the establishment of new contacts and the development of relations and cooperation between countries in various fields.

The intensification of political and economic contacts between the states has increased the pragmatic importance of foreign language proficiency. The factors of linguistic and extra linguistic influence of future journalists on the participants of professionally directed communication are of particular importance. Future journalists need to have linguistic and paralinguistic influence in the process of communication in order to convince potential partners in the implementation of a particular activity.

Thus, the recent reorientation of the assessment of educational results from the concepts of "education", "upbringing", "general culture" to the concepts of "competence" and "competency" sounds like a call for a transition from a knowledge-centric to a competence-based approach to learning. This means that the main task of education today focuses not on increasing the amount of subject knowledge of the individual, which was most in demand several decades ago, but on the ability to navigate in the changed conditions of professional and social life, achieving the intended goals, i.e. possession of key competencies [1].

This task can be solved through the purposeful development of the professionally-oriented competence of future journalists, contributing to the development of their motivation for activity, strengthening their need for cognition, the formation of a creative personality, the expansion of horizons,

overcoming difficulties with great perseverance. Despite the available scientific research on this problem, the expansion of educational services in this area and the increased interest in the methodology of teaching a foreign language to students-journalists and more broadly - humanitarians, the problem of forming a professionally directed foreign language communicative competence of students remains little studied. In this regard, a number of contradictions arise between:

- modern requirements of the educational standard to the level of proficiency of future journalists in a foreign language for special purposes (English for special purposes), programs that determine the content of teaching a foreign language in a non-linguistic university, and insufficient development of the educational, methodological and didactic base that provides appropriate training;

- the need of the mass media sphere for graduates of the relevant universities who speak a foreign language as a means of professional communication, and the insufficient use of modern interactive technologies for teaching language and culture in non-linguistic universities;

- students' interest in mastering the practical skills of professionally oriented communication and the traditional method of teaching a foreign language in non-linguistic universities, which poorly implements the fundamental principle of communicativeness. In view of the above, dependence on an adequate methodology for teaching a professionally directed foreign language to future journalists is crucial.

Basic provisions

In psychology, the main provisions of the personality-activity approach are reflected in the works of such well-known scientists as L. S. Vygotsky, A. N. Leontiev, S. L. Rubinstein, B. G. Ananiev, in which the personality acted as a subject of activity. Moreover, they noted that, on the one hand, the personality is formed in activities and in communication with other people, and on the other hand, it sets the nature of this activity and communication. Speaking about the personality-activity approach, the Winter I.A. defines it as a set of two approaches - personal, or personality-oriented, and activity-oriented [2]. The personality-oriented approach implies the orientation of the educational process to the personality of the subject of training, that is, to his interests, motives, as well as taking into account its individual and mental characteristics, namely: age, physiological, psychological, intellectual, learning abilities, etc. Consequently, the teacher builds the entire educational process, focusing on the motives, goals and learning needs of students, and thus that this process maximizes the development of the personality of students, that is,

the full development of such qualities as the ability to independently choose, reflection, the formation of the image of "I", responsibility, autonomy of the personality, etc.

I.S. Yakimanskaya describes a number of requirements for the construction of training taking into account the student-oriented approach, including: the design of educational material taking into account the subjective experience of the student's previous training; the organization of educational material so that each student has the opportunity to choose the task performed by him; active stimulation of independent educational activities in order to ensure the possibility of self-education, self-development, self-expression in the process the acquisition of knowledge; as well as stimulating the independent choice by students of the most convenient ways for them to work with educational material; ensuring control and evaluation of not only the result, but also the process of teaching [3].

Thus, it can be concluded that, in the process of training future journalists, the personality-activity approach involves the development of individual characteristics through the creation of an individual trajectory for the formation of professionally-oriented competence, the stimulation of such aspirations as self-development, self-education; maximum consideration of the peculiarities of the inner world of the individual. However, in the domestic methodology, it operates with a different term - "personality-centered education".

In connection with the entry into the Bologna process and its adoption as a leading approach, the competence approach in vocational education is considered as the main one. Kunanbayeva S.S. notes that today the competence approach represents the innovative process in education and corresponds to the concept of the educational standard that is conventional for most developed countries. This is directly related to the transition of the content of education and quality control systems of education to a system of competencies. The author analyzes a number of conditions that determine the relevance of this approach, among which are "the formation of the labor market and the associated market of educational services, the variability and alternativeness of educational programs, the increase in competition and the commercial factor in the activities of the educational system" [4].

It becomes clear that in the current conditions, the traditional formation of knowledge, skills and abilities as a result of the training of students cannot properly meet the quality of education and measure its level. It should be noted that the competence approach has undergone qualitative changes in the process of its development, but already at the beginning of this century it has established itself as a modern and popular approach, with a certain range of competencies designed to characterize the qualitatively effective indicator of the education system; by this period, the "key competencies" that a modern specialist should master in the process of university training are also determined [4].

Materials and methods

In terms of materials and methods of research we have chosen the analysis and synthesis of research connected with the realization of competency-based approach in educational process. Competence – (from Latin. *competentia* – to belong by right) – “Competence sets the range of purposes, duties, roles, a set of tasks that a person must solve. Competence is a given content of competence that must be mastered in order to be competent” [5]. In turn, the psychological explanatory dictionary offers the following definition of the concept of “competence”: “Competence is a field of activity significant for the effective work of the organization as a whole, in which the individual must show certain knowledge, skills, behavioral skills, flexible abilities and professionally important qualities of the individual” [6].

According to Kunanbayeva S.S., the distinctive features of the competence approach in education are the “personal centering” of education; the creation of the possibility for students to choose courses that meet their needs and interests; the structure of education is organized taking into account the level of development and age characteristics of students; students show the ability to independently solve socially and personally significant tasks; the formation of search and creative thinking; creative thinking; approach to solving the tasks; the educational process is focused on the development of the personality of students, awareness of their uniqueness; the focus of this approach on the reflective assessment by students of their capabilities; the main goal of education is achieved - the preparation of a professional capable of rapid social adaptation, continuation of professional education, for further professional self-development; this approach combines the intellectual, skill and value components of the educational process; this approach integrates the skills and knowledge related to various fields of activity and personal qualities of the individual [4].

The essence of the competence approach is also analyzed in a number of works of Russian scientists: Khutorsky A.V., Kasprzhak A.G., Ivanova L.F., Mitrofanov K.G., Polivanova E.N., Ulanovskaya I.M., Tsukerman G.A. and others Lebedev O.E. as the main characteristics of the competence approach highlights the following provisions: “the meaning of education is to develop the ability of students to independently solve problems in various spheres and activities on the basis of the use of social experience, an element of which is the students’ own experience” [7].

Baskaev R.M. emphasizes that “education from the position of the competence approach is the formation of experience aimed at solving problems that are significant for the individual using the achievements available in the culture of society and understanding the students’ own experience” [8, pp. 10-15]. According to Bidenko V.I., “the competence approach allows you to create an end-to-end model of a specialist that coordinates the interests of the individual and society and allows you to build a system of advanced translation of the

labor market system and the demands of society into the educational space" [9]. Shadrikov V.D. defines the competence approach as "a priority orientation to the goals - vectors of education: learning ability, self-determination, self-actualization, socialization and development of individuality" [10]. As we can see, the view of domestic and Russian scientists on the definition of the essence of the competence approach largely coincides.

As noted by N.N. Morozova and I.M. Fadeeva, the mechanism for the formation of competence is the consistent achievement by a person of a higher level of development in the process of movement at the following levels: pre-university, university and postgraduate. At the university level, the task is set of forming on the basis of general education such competencies that allow a person to most fully and productively realize himself in specific types of professional and labor activity that correspond to the socially necessary division of labor and market mechanisms to stimulate the most effective and competitive functioning of an employee of a particular qualification and profile. It is supposed to focus on the application and organization of knowledge, on a strategy to increase flexibility in favor of expanding employment opportunities and the range of tasks performed, an infinite variety of professional and life situations [11].

The functions performed by a journalist in his/her professional activities are directly related to the competencies that he/she possesses and which should be formed in the process of media professional training. Speaking about the mastery of the relevant competencies, it is worth determining the ways to justify them. Thus, focusing on the personal and activity models of competencies, Zimnyaya I.A. identifies three main groups of competencies [12]:

- competencies relating to oneself as a person;
- competencies related to the social interaction of a person and the social sphere;
- competences relating to human activity, manifested in its types and forms. Since we are interested in the formation of a journalist as a professional, we will consider in more detail this particular group of competencies, and attribute them directly to the professional activities of a journalist. In this group, the author identifies the following competencies: «competence of cognitive activity; competence of information technologies» [12]. From the set of competencies presented, it is clearly seen that research competence and possession of modern technologies underlie human activity, and mainly in his professional activities.

An urgent issue is the definition of the qualities that a university graduate should possess. Chaklikova A.T. as the main personality qualities of a graduate of a modern university considers the following: "the ability to flexibly adapt to changing life situations, independently acquiring the knowledge necessary in practice, skillfully applying them to solve various problems; the ability to find your place in life" [13]. Analyzing the proposed set of qualities-skills,

we have come to the conclusion that a special place in the development of the personality of a university graduate is occupied by those personality qualities that are associated with his ability to work with sources of information - to independently search for information, its analysis and critical evaluation, i.e. special emphasis is placed on the development of skills of independent search activity; and the ability of learners to seek solutions to problems and practical problems in new ways, using a creative approach.

Thus, having considered the competencies manifested in the activity and the main qualities that require development in the process of training university students, we find confirmation that it occupies a leading position in the training of a professional, and in particular a future journalist. Any competence is manifested in the process of a particular activity, respectively, professionally-oriented competence finds its expression in research activities.

In the field of education, we consider research activity as the activity of the subject of the educational process to obtain subjectively or objectively new knowledge that is confirmed in science, which is a necessary condition for the professional growth of a journalist, since once learned ways of carrying out this activity are not enough for its qualitative implementation. These qualities are shared by Stavrinova N.N. into four groups that act as components of professionally-oriented competence:

“The cognitive component is considered as the possession of knowledge and concepts that are necessary for a journalist.

The motivational component is the meaning that research activities have for a particular individual.

The indicative component is a set of skills that allow you to identify the need for some knowledge and form an image.

An operational or technological component is a set of abilities and skills of a journalist to perform research actions” [14].

In turn, Ushakova O.V., in the field of training future specialists and the formation of basic competencies among students, also identifies four components of competence, including motivational-personal, intellectual-creative, cognitive and effective-operational components. The author clarifies that “the motivational-personal component is a system of value and volitional attitude to real reality, other people, oneself, as well as one’s skills and abilities” [15]. This component determines the need of future specialists in research activities, their cognitive activity, readiness to overcome difficulties in the process of research or study of a certain phenomenon, independence in decision-making and their evaluation.

The intellectual and creative component is responsible for the development of cognitive processes and skills of potential journalists, the level of their creative, intellectual and experimental thinking. This is due to the fact that creative qualities, including: imagination, flexibility of mind, freedom of thought, as well as a critical attitude to perceived information, the presence of

their own scientific views and positions characterize the readiness of future journalists to overcome difficulties and transformation of reality.

The cognitive component implies the possession by students of a certain stock of knowledge in various fields of science, the mastery of which ensures the appearance in the minds of research journalists of the scientific picture of the world. Within the framework of research activities, this component is reflected mainly in the knowledge of the essence and possession of the basic technologies of the research methodology, the ability to identify problems, detect cause-and-effect relationships between phenomena, the ability to analyze the data obtained and formulate conclusions. An integral part of this component is the ability to work with information sources, since in the process of research activities students are mainly receive and process information from literary and Internet sources.

Finally, the operational component involves the characteristics of students necessary directly to conduct any type of research. In a general sense, this is the ability to understand the goals of educational and research activities, and, as a result, the manifestation of the ability to active creativity. In a narrower sense, this component implies the ability to form your own vision of the problem, to pose questions; the ability to systematize the data obtained during the study, the ability to observe the phenomena and processes of interest and to be investigated; the ability to plan and conduct an experiment, as well as evaluate and describe its results, and, which is not unimportant, to be able to prove the conclusions obtained and defend your point of view. Thus, analyzing the existing ideas about the components of professionally-oriented competence, it would be appropriate to include the following components: a cognitive component; motivational component; indicative component; creative component; operational component; pragma-professional component; personal qualities of the student, which determine the mastery of a particular subcompetence.

Result

The scientific-theoretical analysis carried out in the work made it possible to identify the possible ways of media and foreign-language communication competence of students-journalists training at the university, corresponding to the competence-oriented, student-oriented and communicative-cognitive approaches in journalistic education.

The primary functions of the modern journalist were substantiated, and, in accordance with them, the place of professionally-oriented competence in the system of training young specialists was determined. A definition of the concept of «media and foreign-language communication competence of students-journalists “ was given. Based on the data of the research work done by us, the component composition of the above mentioned competence was

identified, and its inherent characteristics (subcompetences) were described, including a set of certain skills.

Discussion

The organization of training aimed at the formation of media and foreign-language communication competence of students-journalists on the basis of information and communication technologies contributes to the high motivation of students to the educational process, the formation of professional competence, the qualitative improvement of the thought processes of students, the formation of a tendency to critical assessment of the information presented, increasing the speed of working with the text - its analysis, comparison and synthesis of information, development of creative abilities; and also, is the key to the development of such personality qualities as professional activity, self-reflection, the desire for continuous development and improvement.

Conclusion

Determining the status of foreign language media communicative competence and its place in the structure of professional competence of a specialist allows us to speak about the relevance of the formation of this competence. Solving this problem requires clarifying the content of all components in the foreign language media of communicative competence and developing a methodology for its formation.

The study and analysis of scientific works on the problem of developing media and foreign-language communication competence of students-journalists made it possible to establish that professionally directed foreign language communicative competence is a set of linguistic, speech, sociolinguistic, socio-cultural knowledge, communicative-pragmatic skills of professionally oriented communication and a culture of interaction in various fields and situations, as well as personal qualities: sociability, responsibility, tactfulness, tolerance, reflection, identification, attraction, causal attribution, commitment.

REFERENCES

- [1] Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан. – Алматы, 2004.
- [2] Зимняя И.А. Личностно-деятельностный подход как основа организации образовательного процесса - [Электронный ресурс] – Режим доступа: URL: <http://psychlib.ru/mgppu/ZOsv-01/ZLD-244.HTM> [Дата обращения 12.03.2022].
- [3] Якиманская И.С. Технология личностно-ориентированного образования. //Директор школы. – 2000. –№ 7. – 176 с.

[4] Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. – Алматы, 2010 – 344 с.

[5] Исследовательская деятельность: Словарь под ред. Е.А. Шашенкова - М.: УЦ «Перспектива», 2010. - С.14.

[6] Психологический толковый словарь - [Электронный ресурс] – Режим доступа - URL: <http://magazine.mospsy.ru/dictionary/dictionary.php?term=335> [Дата обращения:11.02.2022].

[7] Лебедев О.Е. Компетентный подход в образовании // Школьные технологии. – 2004. - № 5. – С.3-12.

[8] Баскаев Р.М. О тенденциях изменений в образовании и переходе к компетентному подходу //Высшее образование сегодня. - 2007. - № 1. - С. 10-15.

[9] Байденко В.И. Компетентный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методологические и методические вопросы): Метод. пособие, 2-е изд. – М.: Исслед. Центр проблем качества подготовки специалистов, 2006. - С. 114.

[10] Шадриков В.Д. Новая модель специалиста: инновационная педагогика и компетентный подход //Высшее образование сегодня. – 2004. - №8. - С. 34-41.

[11] Морозова Н.Н., Фадеева И.М. Модель исследовательских компетенций личности как основа управления качеством научно-исследовательской деятельности в университетском комплексе. Университетское управление: практика и анализ. - 2007. - №6. – С. 43-51

[12] Зимняя И.А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании. Авторская версия. – М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004.

[13] Чакликова А.Т. Компетентный подход как целевая основа новой образовательной парадигмы. Sosyal Bilimler Dergisi. - Sayı: 2009. - С. 64-67.

[14] Ставринова Н.Н. О развитии исследовательской компетенции будущего педагога. Материалы научно-практической конференции VII Знаменские чтения «Актуальные проблемы образования и науки» - СурГПУ, 2008.

[15] Ушакова О.В. Исследовательская компетенция/компетентность, ее место в системе образовательных компетенций //Электронное научное издание «Актуальные инновационные исследования: наука и практика», 2009.- №3 - [Электронный ресурс] – Режим доступа – URL: http://actualresearch.ru/nn/2009_3/Article/pedagogy/ushakovaov3.htm [Дата обращения 18.03.2022].

REFERENCES

- [1] Konceptija razvitija inozazychnogo obrazovanija Respubliki Kazahstan. (Concept of development of foreign language education of the Republic of Kazakhstan) – Almaty, 2004. [in Rus.]
- [2] Zimnjaja I.A. Lichnostno-dejatel'nostnyj podhod kak osnova organizacii obrazovatel'nogo processa (Personal-activity approach as the basis of the organization of the educational process- [Electronic resource] - Access mode: URL <http://psychlib.ru/mgppu/ZOsv-01/ZLD-244.HTM> [Date of access: 12.03.2022]. [in Rus.]
- [3] Jakimanskaja I.S.//Tehnologija lichnostno-orientirovannogo obrazovanija. (Technology of personality-oriented education) //Direktor shkoly. – 2000. - № 7. - p.176. [in Rus.]
- [4] Kunanbaeva S.S.Teoriya i praktika sovremennogo inozazychnogo obrazovanija (Theory and practice of modern foreign language education). – Almaty, 2010. - p. 344. [in Rus.]
- [5] Issledovatel'skaja dejatel'nost': Slovar' pod red. E.A. Shashenkova (Research activity: Dictionary under ed. E.A. Shashenkova). - M.: UC «Perspektiva», 2010. - p. 14. [in Rus.]
- [6] Psihologicheskij tolkovyj slovar (psychological dictionary). - [Electronic resource]. –Rezhim dostupa: URL: <http://magazine.mospsy.ru/dictionary/dictionary.php?term=335> [Data obrashhenija:11.12.2022]. [in Rus.]
- [7] Lebedev O.E.Kompetentnostnyj podhod v obrazovanii (Competence approach in education) //Shkol'nye tehnologii. – 2004. - № 5. - pp.3-12. [in Rus.]
- [8] Baskaev R.M. O tendencijah izmenenij v obrazovanii i perehode k kompetentnostnomu podhodu. (On trends in changes in education and the transition to the competence approach). //Vysshee obrazovanie segodnja. – 2007. - № 1. - pp. 10-15. [in Rus.]
- [9] Bajdenko V.I. Kompetentnostnyj podhod k proektirovaniju gosudarstvennyh obrazovatel'nyh standartov vysshego professional'nogo obrazovanija (Metodologicheskie i metodicheskie voprosy). (Competence approach to the design of state educational standards of higher professional education) Metod. posobie, 2-e izd. – M.: Issled. Centr problem kachestva podgotovki specialistov, 2006. - p. 114. [in Rus.]
- [10] Shadrikov V.D. Novaja model' specialista: innovacionnaja pedagogika i kompetentnostnyj podhod (A new model of a specialist: innovative pedagogy and competence approach). //Vysshee obrazovanie segodnja. – 2004. - №8. - pp. 34-41. [in Rus.]
- [11] Morozova N.N., Fadeeva I.M. Model' issledovatel'skih kompetencij lichnosti kak osnova upravlenija kachestvom nauchno-issledovatel'skoj dejatel'nosti v universitetskom komplekse (Model of research competencies of the individual as the basis for quality management of research activities in the university complex). //Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz. - 2007. - №6. - pp. 43-51. [in Rus.]

[12] Zimnjaja I.A. Kljuchevye kompetentnosti kak rezul'tativno-celevaja osnova kompetentnostnogo podhoda v obrazovanii (Key competencies as an effective-target basis of the competence approach in education.). Avtorskaja versija. – M.: Issledovatel'skij centr problem kachestva podgotovki specialistov, 2004. [in Rus.]

[13] Chaklikova A.T. Kompetentnostnyj podhod kak celevaja osnova novoj obrazovatel'noj paradigmy (Competence approach as the target basis of the new educational paradigm). Sotsial Bilimler Dergisi //Sayı:2009. - pp. 64-67. [in Rus.]

[14] Stavrinova N.N. O razvitii issledovatel'skoj kompetencii budushhego pedagoga (On the development of the research competence of the future teacher). Materialy nauchno-prakticheskoy konferencii VII Znamenskie chtenija «Aktual'nye problemy obrazovaniya i nauki». - SurGPU, 2008. [in Rus.]

[15] Ushakova O.V. Issledovatel'skaja kompetencija/kompetentnost', ee mesto v sisteme obrazovatel'nyh kompetencij (Research competence/competence, its place in the system of educational competencies). Jelektronnoe nauchnoe izdanie. //«Aktual'nye innovacionnye issledovaniya: nauka i praktika». – 2009. - №3. [Jelektronnyj resurs] – Rezhim dostupa - http://actualresearch.ru/nn/2009_3/Article/pedagogy/ushakovaov3.htm [Data obrashheniya 18.03.2022]. [in Rus.]

ЖУРНАЛИСТИКА МАМАНДЫҒЫ СТУДЕНТТЕРІНІҢ МЕДИА ЖӘНЕ ШЕТТІЛДІК КОММУНИКАТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУ

*Бейкутова А.М.,¹

*¹PhD докторант, Абылай хан атындағы Қазақ ХҚжәнеӘТУ
Алматы, Қазақстан, e-mail:a.beikutova@mail.ru

Аңдатпа. Басқа мамандықтар сияқты журналист мамандығының да өзіндік ерекшелігі бар. Журналист ақпараттың, мәліметтің ерекше түрімен жұмыс істеп, оны өңдеп, жаңа ақпараттық өнімге айналдырады. Ана тілінде және шет тілдерінде ақпаратты қабылдау және шығару зерттеудің негізгі нысаны мен мақсаты болған шетел тілінің құзыреттілігін дамытуды талап етеді. Шетел тіліндегі қарым-қатынас – риторика және қарым-қатынас этикасы заңдылықтарына негізделеді. Сонымен қатар бұл бағыттың маманынан тілдік қарым-қатынасқа түсе білу, сауатты жазылған мәтін – баяндама, мақала, реферат, іскерлік корреспонденция жаза білу, презентациялар мен пресс-конференциялар кезінде сұрақтарды дұрыс құрастыра білу, сұхбат барысында диалог жүргізе білу сияқты журналистердің кәсіби қызметінің бөлігі ретінде есептелетін қабілеттерге ие болу талап етіледі. Журналисттің кәсіби қызметінде атқаратын қызметі оның иеленетін құзыретіне тікелей байланысты және ол кәсіби медиа

оқыту процесінде, кәсіби қызметте қалыптасуы тиіс. Тиісті құзыреттерді меңгеру туралы айтқанда, оларды негіздеу жолдарын анықтаған жөн. Мақалада құзіреттілікті қалыптастыру бағытында қалыптасқан теорияларға және осы тұжырымдаманың құрамдас бөліктеріне қысқаша аналитикалық талдауы берілген.

Жұмыста жүргізілген ғылыми-теориялық талдау құзыреттілік-бағдарлы, тұлғалық-бағдарлы және коммуникативті-танымдық тәсілдерге сәйкес журналистика мамандығы бойынша университетте білім алып жатқан студент-журналисттердің БАҚ және шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігін дамытудың мүмкін жолдарын анықтауға мүмкіндік берді.

Журналистика мамандығы бойынша сипатталатын құзыреттіліктер түрі сан алуан. Сол құзыреттіліктерге талдау жасап, мақала авторының жүргізген зерттеуі нәтижесінде мақалада қазіргі журналистің негізгі қызметтеріне тоқталып, соған сәйкес жас мамандарды даярлау жүйесіндегі кәсіби-бағдарлы құзыреттілік орны айқындалды.

Тірек сөздер: медиа-құзіреттілік, шет тілінің коммуникативтік құзыреттілігі, тұлғалық-белсенділік тәсілі, кәсіби-бағдарлы іс-әрекет, тұлғалық-бағдарлы білім беру, құзіреттілік-бағдарлы көзқарас, құзыреттілік құрамдас бөлігі, журналист студенттер.

ФОРМИРОВАНИЕ МЕДИА И ИНОЯЗЫЧНОЙ КОММУНИКАЦИОННОЙ КОМПЕТЕНЦИИ СТУДЕНТОВ- ЖУРНАЛИСТОВ

*Бейкутова А.М.¹

*¹PhD докторант, КазУМОиМЯ им. Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: a.beikutova@mail.ru

Аннотация. Профессия журналиста, как и другие профессии, имеет свою специфику. Журналист – это боец информационного фронта. Вестник новостей и событий происходящих во всем мире. Журналист работает с особым видом данных, информации, обрабатывая и превращая ее в новый информационный продукт. Прием и производство информации на родном и иностранном языках требует развития иноязычной компетенции, что и являлось основным объектом и целью исследования. Иноязычное общение является частью профессиональной деятельности современных журналистов, которым необходимо уметь строить устную речь по законам риторики и этики общения, составлять грамотно написанный текст - репортаж, статью, реферат, деловую переписку, уметь правильно формулировать вопросы во время презентаций и пресс-конференций, уметь вести диалог во время интервью и т. д. Функции, выполняемые

журналистом в его профессиональной деятельности, напрямую связаны с теми компетенциями, которыми он обладает и которые должны формироваться в процесс профессионального обучения СМИ. Говоря об овладении соответствующими компетенциями, стоит определить способы их обоснования. В данной статье проводится обзорный анализ существующих теорий в направлении формирования компетентности и составляющих этого понятия.

Проведенный в работе научно-теоретический анализ позволил выявить возможные пути развития медийной и иноязычной коммуникативной компетентности студентов-журналистов, обучающихся в вузе, соответствующие компетентностно-ориентированному, личностно-ориентированному и коммуникативно-когнитивному подходам.

Обоснованы основные функции современного журналиста, и в соответствии с ними определено место профессионально-ориентированной компетентности в системе подготовки молодых специалистов.

Ключевые слова: медиакомпетентность, иноязычная коммуникативная компетенция, личностно-деятельностный подход, профессионально-ориентированная деятельность, личностно-ориентированное образование, компетентностный подход, компонентный состав компетенции, студенты-журналисты.

Статья поступила 18.09.2022

УДК 37.03

МРНТИ 06.81.23

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.007

THE COGNITIVE ESSENCE OF STUDENTS' INTELLECTUAL ACTIVITY IN THE INTELLECT-MAPPING FORMAT

*Abaideldanova M. K.¹, Sakhipov A.A.²

¹doctoral student, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhshtan, e-mail: abaydeldanova@bk.ru

²senior lecturer, Astana IT University, Astana, Kazakhstan, e-mail: aivar.sakhipov@astanait.edu.kz

Abstract. This article examines the possibilities of intelligence-mapping technology, contributing to the formation of a developed, literate, creative, proactive student personality, capable of solving non-standard intellectual and moral problems, actively participating in social life.

The qualification requirements prescribed in State Educational Standard of Higher Education are outlined, which should be achieved not only by the student-faculty, but also by every teacher, as it is a teacher who is the main and the main subject designed to solve the problems of education development. The active position of the teacher in the educational process is a resource for improving the quality of education and one of the driving forces for the activation of intellectual abilities of students, therefore, the right choice of learning technologies is the key to successful and harmonious development of students. The author refers to such technologies as cognitive visualization methods for solving various educational tasks in the process of higher education and, in particular, when teaching language. The author analyzes the relevance and heuristic potential of mind maps as one of the effective methods of cognitive information visualization. With the help of mind mapping technologies and competent use of mental verbs such cognitive processes as memory, attention, perception and understanding of information, thinking, analysis and synthesis are activated, which is the key to successful development of students' intellectual activity.

Keywords: intellectual activity, learning technologies, mind-mapping, mind maps, mental verbs, central image, associations, Google system.

Basic provisions

The system of professional higher education in Kazakhstan is under constant and continuous change, with the aim of training highly qualified specialists able to compete in an unstable labour market.

According to the qualification characteristics prescribed in the State Educational Standard of Higher Education of the Republic of Kazakhstan, undergraduates studying in the educational programme 6B01703 – «Russian language and literature» should be able to express their thoughts competently, logically, persuasively and understandably. Students should have a high culture of thinking, and have the cognitive skills required to perform their professional functions. Use methods and tools of basic and major disciplines in their professional activities, have skills of independent work acquisition of new knowledge using modern technologies, demonstrate knowledge of speech norms of professional sphere of activity, basics of business communication and documentation [1]. In other words, a future specialist-philologist should develop as a personality, intellectually active, capable of generating new knowledge and creating new humanitarian products on their basis; a personality aware of full social responsibility for the decisions made and the results of professional activity.

Such personality qualities of a future specialist-philologist can be formed in the educational process based on modern pedagogical technologies of

activity type. Such technologies make it possible to move to a qualitatively new level of learning: from reproductive assimilation of knowledge to acquisition and comprehension of knowledge in the process of activity, and, above all, intellectual activity.

Introduction

Increasing students' motivation to show initiative and independence in discovering new knowledge necessary to solve problem situations, when the student, while studying the material, is able to divide it into parts, argue his/her opinion, draw conclusions, compile information in different ways, offer alternative solutions, becomes the main task of the university teacher.

At the solution-seeking stage, the teacher encourages the students to propose and test hypotheses, i.e. ensures the «discovery» of knowledge through trial and error. Making the right reasoned decision is always a product of intellectual activity. Thus, in solving the problem of creating a new developing educational environment, modern learning technologies are of great importance, thanks to which in the educational process of the university completely new opportunities are created to implement didactic principles of individualization and differentiation of learning, positively affecting the development of cognitive activity of students, their intellectual activity, consciousness, the conditions of transition from learning to self-learning are implemented [2]. Especially technologies aimed at maintaining and developing the intellectual activity of students.

Ya.A.Ponomarev considers intellectual (creative) activity in a broad sense as a development mechanism, as an interaction leading to development [3]. A.I. Krupnov understands intellectual activity as «a special state or stable property, manifested in a high level of intensity of the implementation of behavior, activity or any interaction emanating from the internal initiative of the person himself» [4]. N.M.Melnikova notes that intellectual initiative is the ability of an individual to purposeful, independent, active actions that contribute to the creation of an intellectual product [5].

One of the effective ways to develop intellectual activity in the processes of generating knowledge necessary to solve problem situations, both educational and social, we consider mental mapping technologies. The most popular in the educational process are cognitive and mind maps. Mind maps function in accordance with the natural structure of the brain, so it is easier to perceive and remember the information displayed on the map. It is an effective form of note-taking that differs significantly from traditional note-taking [6]. Mind maps are an effective method to use with students in the learning process [7].

Materials and methods

Descartes said: «There is no problem that I cannot solve. If I am suddenly unable to solve it, I break it in half and try to solve each part of it separately. And if one of them still can't be solved, I divide it up, etc». So in the educational process, students face many educational, social, personal problems. And in order to motivate students to solve these problems, to make the process of mastering knowledge more productive, interesting and visual, shaping the personality of a future specialist, we must offer the student the most productive technology in a particular educational situation. And such a technology, in our view, is mind mapping technology. Just as no one doubts the universality of Descartes' advice, mind mapping technology becomes a universal tool in analysing and solving professional, scientific and other problems for university graduates who have mastered it.

H.Muller talks about mind mapping as a method that allows a person to cope with, manage and structure the flow of information. Using this method, one gets rid of the fear of forgetting or losing some information, of drowning in a sea of information [8].

Mapping as a way of depicting the process of general systems thinking with the help of diagrams is presented in the work of T. and B.Buzan. British scientists define a mind map as a graphical expression of the process of radiant thinking [9]. The name radiant thinking comes from the term «Radiant» – a point in the celestial sphere, from which the visible paths of bodies with equally directed velocities, for example, meteorites of the same stream, seem to emanate. Similarly, radiant thinking refers to associative thought processes, the starting point or point of application of which is the central object [10]. The reaction to this object is the process of excitation, which spreads from one nerve cell to another, capturing all new parts of the brain, and activating various information stored in memory.

Radiant thinking allows the student to:

- connect information from completely different areas to the solution of the problem;
- to avoid the phenomenon when the thought rushes about within the framework of one associative space, and the student is not able to look at the problem in a new way;
- see a non-standard solution.

Mapping in the educational process allows you to identify the key objects of the situation, establish a system of relationships between them and schematically, graphically display the essential parameters of information. With the help of mapping, students learn to retell, highlight key words, moments, systematize and analyze educational material. When working with text using

a map, students learn to collapse and expand information; remember it better thanks to associations and animation with drawings; can see all elements of the text. In addition, the process of building mind maps makes learning creative and exciting, develops creative thinking, communicative competencies of future philologists, so the central task of higher education teachers is to teach students to think not only laterally, but also multidimensionally (radiantly). This, of course, will help the method of mind maps, as a universal technique for presenting and visualizing the process of thinking or structuring information.

«Information visualization» is considered as a graphical representation of abstract data. This concept was considered by R.S.Anderson and F.Bartlett in the theory of schemes and by C.Folker, M.Minsky in the theory of frames as the removal of mental images from the internal plan to the external plan in the process of cognitive activity, the form of which is spontaneously determined by the mechanism of associative display. Since the time of Ya.A.Comenius, the principle of visibility has been one of the leading didactic principles. The principle of visualization justifies itself in the event that the content of training is dominated by external properties and signs. In this case, there is a need to activate mental actions that allow you to comprehend the connections between objects and phenomena [11].

The desire to visualise not only the information, but also the thinking process itself becomes the stimulus and starting point of intellectual activity. And mental mapping itself becomes the means of its realisation. The technology of mind mapping, proposed by T. and B. Busen, is graphically built from a central concept. The central object is depicted in the middle of the sheet, it can be a drawing or a geometric figure, which has to be signed. Branches of main ideas are attached to the central image, and from these branches branch off secondary ones related to the idea in question. Usually from two to ten. To the subordinate ideas are added lower level ideas with even more detail, etc.

Idea lines usually have different thicknesses on the map, they must be signed and supplied with drawings. When compiling a mind map, it is recommended to use different fonts, colors, sizes.

Compiling a mind map comes down to the following basic procedures:

1) The basic idea is chosen as the object of attention / study and expressed in the central image / word. This image is considered as a basic concept / theme, which, as elements of its structure, includes concepts of a lower level [12].

For example, the development of intellectual activity of students of philology is connected with the dynamic process of analysis, synthesis, abstraction and generalisation. Its development is significantly influenced by the ability to operate with mental verbs in the learning process, since it is the meaning of the verb, as a cognitive structure that a person forms in the mind,

reflects a certain layer of human experience, a certain perception of the world.

In this case, the verb is understood as a linguistic form that conveys a certain mental content and has its own verbal and non-verbal representation, its own representation in the internal lexicon of a person.

Therefore, the verbs of mental activity are given a special place in the lexical system of the language, since their semantics reflects a complex thought process, including the content of thought, communication and their evaluation.

Consequently, intellectual activity can and should be explored through the semantics of mental verbs. Then the central part of the functional-semantic mental field is formed, as it seems to us, by intellectual activity, which initially has this ability to carry out intellectual activity. It is categorical and includes an indication of the various properties of the thought process.

Thus, the central object of our mind map is represented by the intellectual activity cognitive frame, which includes various aspects of the actualization of the general concept of the process of mental activity.

And mental verbs are key (basic) in the field of mental activity, since their semantics contain an indication of the main parameters of the thought process.

2) So, we have decided on the central image. Further, the basic idea is implemented in a system of topics, which are divided into categories. The choice of categories is carried out on the basis of associations to the word intellectual activity. The main themes associated with the object of study diverge from the central image in the form of branches that denote these categories.

Thus, the system of associations to the stimulus intellectual activity (in our case) consists of concepts reflecting the student's mental activity of a reproductive and productive nature. Mind maps are usually drawn and read from right to left, clockwise. Therefore, the processes on the first three branches on the right side of the sheet of our map reflect reproductive mental activity, and intellectual activity is expressed here by such associations of the first level as 1. «Mental process» – immersion in thoughts, or memorization (knowledge); 2. «Mental state» – understanding and reflection; 3. «Demonstration of knowledge» – the application and adaptation of knowledge in any learning situation.

Further, on the left side of the mind map, productive mental activity is presented, expressed through 4. «Mental action» - analysis; 5. «The ability to perform a mental action» – assessment; 6. «Creating a mental product» – synthesis.

So, we have designated the associations of the first level coming from the central image. To ensure three-dimensional perception, we add a color or pattern to each branch.

3) Branch concepts generate a system of their own associations, which, in the form of branches of the second level, depart from them and are also indicated by keywords or images, color and pattern. Thus, these associations are represented by mental verbs of each level of the thought process.

There is a whole section of verbs of intellectual activity, which are clearly delineated from the thought process, state and demonstration of knowledge to indicate the result of mental activity and the ability to perform mental operations in the explanatory dictionary of Russian verbs L.G.Babenko [13].

The basic verbs of mental activity, reflecting the process of intellectual activity, are:

- Knowledge verbs – perceive, find, read (retell);
- verbs of understanding – comprehend, compare, realize;
- verbs of application – weigh, classify, generalize;

These verbs are reflected in the branches of the second level of reproductive mental activity.

On the left side, branches of the second level are also added, which reflect the thought process of a higher cognitive level, when a student, studying the material, is able to divide it into parts, argue his opinion, draw conclusions, compile information in different ways, and offer alternative solutions.

At this stage, intellectual activity is expressed by the following mental verbs: verbs of analysis – analyze, explore, categorize;

evaluation verbs – reason, evaluate, summarize; creation verbs – design, interpret, compose (create).

4) Thus, the key images of each branch are identified, which can be a stimulus for a new flow of associations. And each association, in turn, has an almost infinite number of connections with other associations.

Key images are again considered as stimuli and the next level of concepts can be continued, for example, to describe activities that are combined with mental verbs:

Knowledge – reproduction from memory, commenting, working with text, etc.;

understanding – highlighting the main thing, searching, keeping a diary (blog);

applications – editing, collation, mapping, etc.;

analysis – conducting an experiment, comparing data, summarizing, etc.;

assessments – modeling, drawing conclusions, exchange of opinions;

creation – multimedia presentations, protection of projects, maps, etc.

(Fig.1)

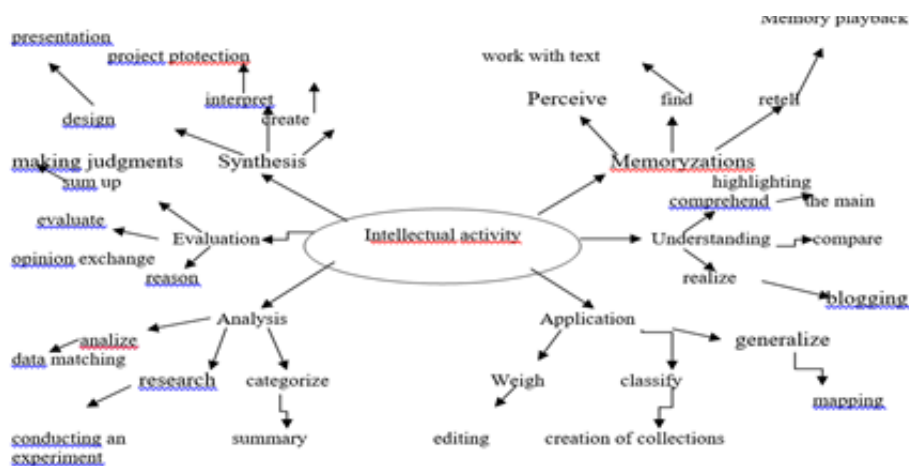

Figure 1 - Mind map of the concept of «Intellectual activity»

It follows from the above that it is possible to endlessly add branches with new mental verbs to the demonstrated mind map, which will contribute to new types of intellectual activity, thereby stimulating the intellectual activity of students.

Results and discussion

In this article, we have demonstrated only one of the examples of the implementation of mental mapping technology in the educational process. As our experience has shown, the proposed approach to the development of lessons (or a cycle of lessons) based on the technology of mental mapping contributes to the systematization of the acquired knowledge and its application in solving specific problems. It significantly increases students' interest in the topic under study and the subject as a whole, involves them in the creative process, and expands their worldview. In addition to the traditional creation of mind maps on paper, there are many other ways, for example, based on digital technologies, where you can create real masterpieces in a matter of minutes using a mouse and keyboard, spending a minimum of effort and money.

Nowadays, there are many online services for designing mind maps. The most popular ones are:

Google system. The free Google app (www.google.it) works online and offers a rather interesting interface for working with metal maps. All you need to use this app is a registered Google account. In this app, you can create handy, beautiful mind maps using simple tools. The program automatically adjusts the size and design of the branches and inscription areas, which is a definite advantage, as it saves time, especially when the mind map needs to be created quickly.

The program also supports the use of pictures, color schemes that can be attached to branches with text for greater clarity. In general, the program

is free, but additional features can only be obtained after purchasing special activation codes. However, when creating bright maps, what is offered for free use is quite enough. More functional than Coogole is MindMap, which has an interface similar to those of the Office group. This application offers a wealth of possibilities for creating mind maps with a personalised design. The size of branches and areas, their color can be set manually. At the same time, the function of automatic calculation of the place of the ideal connection of branches with the original concept and with peripheral elements is preserved. The program has a huge selection of tools that allow you to make the mind map more visual for perception. Including - the ability to make signatures on the branches. A disadvantage of the programme is that it is not free [14].

In general, a feature of electronic mind maps, which is fundamentally important for solving the problem of developing students' systemic holistic knowledge of the discipline, is their ability to adjust and build up elements, increase the number of levels. This allows each student to create his or her own personal information environment, adding new elements and connections to it. Working in such an environment, the student independently "builds up" his knowledge system taking into account his own educational needs, which undoubtedly stimulates his intellectual activity. Thus, on the basis of the basic environment many personal information environments are formed, thanks to which it is also possible to exchange files with mind maps and different sources of information between students [15]. In this case, the teacher is required to set a clear goal of this task with a presentation of sample versions of mind maps and a detailed explanation of the algorithm of their creation with an indication of computer programs in which it is most convenient to engage in this type of activity

Conclusion

In conclusion, once again, the uniqueness of mind maps lies in the fact that they can be applied to absolutely any sphere of life, to any image that comes to your mind. In this article, by analyzing the cognitive essence of intellectual activity, we have seen how the graphical representation of all the relationships described above presents a significant amount of information and creates a context for the consideration of the mentioned problem - intellectual activity of philological students. The methodology will allow philology students to improve their work with texts, to remember the information contained in them better. The most important things to keep in mind when creating mind maps are: to use emphases, to associate, to strive for clarity of expression and to respect their hierarchy, to respect the number sequence and, of course, to use as many colours as possible, but remember that the colours we choose always make more sense than they might seem.

REFERENCES

- [1] Государственный общеобязательный стандарт высшего образования. – 2018. - Режим доступа: URL: <http://sc.edu.gov.kz>. [Дата обращения: 10.08.2022].
- [2] Овчинникова О.А. Роль современных педагогических технологий в развитии познавательных интересов студентов // Ярославский педагогический вестник. – 2017. – №2. – С. 118-121.
- [3] Пономарев Я.А. Психология творчества. Общая, дифференциальная, прикладная. – М.: Наука, 1990. – 222 с.
- [4] Крупнов А.И. Психофизиологический анализ индивидуальных различий активности личности. – Свердловск: Свердловский гос. пед. ин-т. – 1983. – №10. – С. 12.
- [5] Мельникова Н. М. Развитие интеллектуальной инициативы у младших школьников: дисс. на соиск. степ. канд. пед. наук по 13.00.01 – Общая педагогика, история педагогики и образования – Ярославль, 2005. – 190 с.
- [6] Erdem A. Mind Maps as a Lifelong Learning Tool // Universal Journal of Educational Research. – 2017. – V.5(12A). – P.1-7. - Режим доступа: URL: <http://www.hrpub.org>. DOI: 10.13189/ujer.2017.051301 [Дата обращения: 10.08.2022].
- [7] Tee T. K., Azman M. N. A, Mohamed S. Buzan Mind Mapping: An Efficient Technique for Note-Taking // World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Psychological and Behavioral Sciences. – 2014. – V. 8 (1). – P. 28-31. - Режим доступа: URL: <http://scholar.waset.org/Publication/9997038> [Дата обращения: 10.08.2022].
- [8] Мюллер Х. Составление ментальных карт. Метод генерации и структурирования идей. – М.: Изд-во «Омега-Л», 2007. – 128 с.
- [9] Бьюзен Т. и Б. Супермышление /пер. с англ. Е.А. Самсонов. – 5-е изд. – М.: Изд-во «Попурри», 2008. – 272 с.
- [10] Бьюзен Т. Научите себя думать. – М.: Изд-во «Попурри», 2014. – 224 с.
- [11] Пяткова О. Б. Интеллект-карты как инструмент визуализации учебного материала на уроках естественно-математических дисциплин // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2018. – №4. – С. 1-7.
- [12] Екшембеева Л. В. Научный текст. – Изд-во LAP Lambert Academic Publishing, 2014. – 61 с.
- [13] Бабенко Л. Г. Толковый словарь русских глаголов: Идеографическое описание. Английские эквиваленты. Синонимы. Антонимы /Под ред. проф. Л.Г.Бабенко. – М.: АСТ-ПРЕСС, 1999. – С. 303-347.
- [14] Абраменко О. В., Надха С. Э. Интеллект-карты как средство визуализации в обучении русской грамматике иностранных студентов начального этапа обучения // Наука и школа. – 2017. – №6. – С.100-107.
- [15] Мамонтова М.Ю. Электронные интеллект-карты как средство

создания и реализации модульных программ обучения //Педагогическое образование в России. – 2016. – №7. – С.44-51.

REFERENCES

- [1] Gosudarstvenny`j obshheobyazatel`ny`j standart vy`sshego obrazovaniya (The state compulsory standard of higher education). – 2018. Access mode: URL: <http://sc.edu.gov.kz> [Date of access: 10.08.2022] [In Rus.]
- [2] Ovchinnikova O. A. Rol` sovremenny`x pedagogicheskix texnologij v razvitii poznavatel`ny`x interesov studentov (The Role of Modern Pedagogical Technologies in Development of Students' Cognitive Interests) //Yaroslavskiy pedagogicheskij vestnik – 2017. – №2. – pp. 118-121. [In Rus.]
- [3] Ponomarev YA. A. Psixologiya tvorchestva. Obshhaya, differentsial`naya, prikladnaya (Psychology of creativity. General, differential, applied). – M: Nauka. – 1990. –p. 222. [In Rus.]
- [4] Krupnov A. I. Psixofiziologicheskij analiz individual`ny`x razlichij aktivnosti lichnosti (Psychophysiological analysis of individual differences in personality activity) //Sverdlovskij gos. ped. in-t. Sverdlovsk – 1983. – №10. – pp.12-20. [In Rus.]
- [5] Mel`nikova N. M. Razvitie intellektual`noj iniciativy` u mladshix shkol`nikov (Development of intellectual initiative among younger schoolchildren): diss. na soisk. step. kand. ped. nauk po 13.00.01 – Obshhaya pedagogika, istoriya pedagogiki i obrazovaniya. Yaroslav, 2005. – p.190. [In Rus.]
- [6] Erdem A. Mind Maps as a Lifelong Learning Tool //Universal Journal of Educational Research. – 2017. – V.5(12A). – P.1-7. - Access mode: URL: <http://www.hrpub.org>. DOI: 10.13189/ujer.2017.051301 [Date of access: 10.08.2022]
- [7] Tee T. K., Azman M. N. A, Mohamed S. Buzan Mind Mapping: An Efficient Technique for Note-Taking // World Academy of Science, Engineering and Technology International Journal of Psychological and Behavioral Sciences. – 2014. – V.8(1). – P. 28-31. - Access mode: URL: <http://scholar.waset.org/Publication/9997038> [Date of access: 10.08.2022]
- [8] Myuller Kh. Sostavlenie mental`ny`x kart. Metod generacii i strukturirovaniya idej (Compilation of mental maps. The method of generating and structuring ideas). – M.: Omega-L, 2007. –p. 128. [In Rus.]
- [9] B`yuzen T. i B. Supermy`shlenie /per. s angl. E.A. Samsonov (Superthinking / trans. from English. E.A. Samsonov). – M.: Popurri, 2008. – p. 272. [In Rus.]
- [10] B`yuzen T. Nauchite sebya dumat` (Teach yourself to think). – M.: Popurri, 2014. – p. 224. [In Rus.]
- [11] Pyatkova O. B. Intellekt-karty` kak instrument vizualizacii uchebnogo materiala na urokax estestvenno-matematicheskix disciplin (Intelligence cards as a tool for visualizing educational material in the lessons of natural-mathematical disciplines) //Nauchno-metodicheskij elektronnyy zhurnal «Kontsept» – 2018. – №4. – pp.1-7. [In Rus.]

[12] Yekshembeyeva L. V. Nauchny`j tekst (Scientific text). – LAP Lambert Academic Publishing, 2014. – p. 61 [In Rus.]

[13] Babenko L. G. Tolkovy`j slovar` russkix glagolov: Ideograficheskoe opisanie. Anglijskie e`kvivalenty`. Sinonimy`. Antonimy` (Explanatory Dictionary of Russian Verbs: Ideographic Description. English equivalents. Synonyms Antonyms. Ed. prof. L.G. Babenko). – M.: AST-PRESS, 1999. – p. 576. [In Rus.]

[14] Abramenko O. V., Nadkha, S. E`. Intellect-karty kak sredstvo vizualizatsii v obuchenii russkoy grammatike inostrannykh studentov nachal'nogo etapa obucheniya (Mind maps as a means of visualization in teaching Russian grammar to foreign students at the initial stage of education). –M.: Nauka i shkola, 2017. – pp. 100-107. [In Rus.]

[15] Mamontova M.YU. Elektronnyye intellekt-karty kak sredstvo sozdaniya i realizatsii modul'nykh programm obucheniya (Electronic mind maps as a means of creating and implementing modular training programs) // Pedagogicheskoye obrazovaniye v Rossii. –2016. –№7. – pp. 44-51. [In Rus.]

ИНТЕЛЛЕКТУАЛДЫҚ КАРТА ФОРМАТЫНДАҒЫ СТУДЕНТТЕРДІҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІНІҢ МӘНІ

*Абайдельданова М.К.¹, Сахипов А.А.²

*¹докторант, әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: abaydeldanova@bk.ru

²сенйор лектор, Astana IT University, Астана, Қазақстан, e-mail: aivar.sakhipov@astanait.edu.kz

Аңдатпа. Бұл мақалада стандартты емес зияткерлік және адамгершілік міндеттерді шеше алатын, қоғамның әлеуметтік өміріне белсенді қатыса алатын дамыған, сауатты, шығармашыл, бастамашыл студенттік тұлғаны қалыптастыруға ықпал ететін интеллект-карта жасау технологиясының мүмкіндіктері қарастырылады. Жоғары білім берудің МББС-да жазылған біліктілік талаптары белгіленген, оларға қол жеткізуге тек студент-филолог қана емес, сонымен қатар әрбір оқытушы да ұмтылуы тиіс, өйткені педагог білім беруді дамыту міндеттерін шешуге арналған негізгі және басты субъект болып табылады. Оқу үрдісінде оқытушының белсенді ұстанымы білім беру сапасын арттыру ресурсы болып табылады және студенттердің зияткерлік қабілеттерін белсендіру үшін қозғаушы күштің бірі болып табылады, демек, оқыту технологияларын дұрыс таңдау білім алушылардың табысты және үйлесімді дамуының кепілі болып табылады. Мұндай технологияларға автор жоғары білім алу процесінде, атап айтқанда, тілді оқыту кезінде әртүрлі оқу міндеттерін шешу үшін когнитивті визуализация әдістерін жатқызады. Мақалада автор ақпаратты когнитивті визуализациялаудың тиімді әдістерінің бірі ретінде менталдық карталардың өзектілігі мен эвристикалық әлеуетін талдайды. Ментальды етістіктермен ментальды карталау және сауатты операция

жасау технологияларының көмегімен есте сақтау, назар салу, ақпаратты қабылдау және түсіну, ойлау, талдау және синтездеу сияқты когнитивті процестер белсендіріледі, бұл студенттердің зияткерлік белсенділігінің табысты дамуының кепілі болып табылады.

Тірек сөздер: зияткерлік белсенділік, оқыту технологиялары, менталдық карталау, интеллект-карталар, менталдық етістіктер, орталық сурет, қауымдастық, Google жүйесі.

КОГНИТИВНАЯ СУЩНОСТЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ В ФОРМАТЕ ИНТЕЛЛЕКТ-КАРТЫ

*Абайдельданова М.К.¹, Сахипов А.А.²

*¹докторант, Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан, e-mail: abaydeldanova@bk.ru

²сеньор лектор, Astana IT University, Астана, Казахстан, e-mail: aivar.sakhipov@astanait.edu.kz

Аннотация. В данной статье рассматриваются возможности технологии интеллект-картирования, способствующей формированию развитой, грамотной, творческой, инициативной личности студента, способной решать нестандартные интеллектуальные и нравственные задачи, активно участвовать в социальной жизни общества. Обозначены квалификационные требования, прописанные в ГОСО высшего образования, к достижению которых должен стремиться не только студент-филолог, но и каждый преподаватель, так как именно педагог является основным и главным субъектом, призванным решать задачи развития образования. Активная позиция преподавателя в учебном процессе является ресурсом повышения качества образования и одной из движущих сил для активизации интеллектуальных способностей студентов, следовательно, правильный выбор обучающих технологий является залогом успешного и гармоничного развития обучающихся. К таким технологиям автор относит методы когнитивной визуализации для решения разнообразных учебных задач в процессе получения высшего образования, и, в частности, при обучении языку. В статье автор анализирует актуальность и эвристический потенциал ментальных карт, как одного из эффективных методов когнитивной визуализации информации. С помощью технологий ментального картирования и грамотного оперирования ментальными глаголами активизируются такие когнитивные процессы, как память, внимание, восприятие и понимание информации, мышление, анализ и синтез, что является залогом успешного развития интеллектуальной активности студентов.

Ключевые слова: интеллектуальная активность, обучающие технологии, ментальное картирование, интеллект-карты, ментальные глаголы, центральный образ, ассоциации, система Google.

Статья поступила 15.09.2022

УДК 81-13
МРНТИ 16.01.07
DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.008

THE METHODS OF DOMESTIC SCIENTISTS IN TEACHING THE ZERO FORMS

*Iztayeva Zh.Zh.¹, Tleubay S.T.²

¹Phd student, Kazakh National Pedagogical University named after Abai,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: zhanerke.sagimbaeva@mail.ru

²d.p.s., senior teacher, Kazakh National Pedagogical University named after
Abai, Almaty, Kazakhstan, e-mail: sandugash.tleubai@mail.ru

Abstract. Currently, raising the status of the Kazakh language as a state language requires consideration of new methods of teaching the Kazakh language. It is especially important to teach the Kazakh language taking into account its specifics. The absence of a study of the methodology of domestic scientists who considered the zero form as an object of study indicates the importance of the article. In this connection, we consider the teaching of the zero form in the Kazakh language as a separate object of research, which is due to the relevance of research.

Although many scientists and linguists consider the zero forms in the Kazakh language, the methodology of its teaching is considered very little. By zero form we understand that the words in the sentence expressing a certain grammatical meaning without any grammatical form. Zero-form teaching in the Kazakh language has its specific features. At the same time, we consider some research works on adaptation of existing modern methods to zero forms.

The main problem of the article is that there were special features in teaching methods of the zero-forms in the Kazakh language. The practical significance of the study lies in the systematization of the teaching zero forms and the practical application of modern effective methods. In this direction, the effectiveness of teaching the zero-forms is used in teaching the Kazakh language based on the methodology of domestic scholars and the results are presented.

Key words: zero form, zero morpheme, Kazakh grammar, Kazakh language training, methodology of domestic scientists, teaching methods, modern methods, teaching technology.

Basic provisions

General description and comparative analysis of domestic scholars works on the zero forms in Kazakh language were used in the article. We also took into account some foreign research works on the analysis and adaptation of teaching methods of zero forms of language. The practical application of zero forms of Kazakh language and its effective methods were applied for the

2nd year students (total 22 students) of al-Farabi Kazakh national university in 2022 academic year. In this connection the statistical analysis of the results of lessons were used as a basis on the effectiveness of teaching zero forms at Kazakh language lessons.

Introduction

The methodology of teaching the Kazakh language belongs to one branch of pedagogic science. However, it is an independent science in itself. Because it has its own research object, content, system of concepts, research methods, methods of proof. The methodology of teaching the Kazakh language studies the laws of its teaching methods and conditions. Abilkaev A., Beisenbayovna Z. (2009) consider that methodology of teaching the Kazakh language has its own laws. These laws are derived from practical experience and long-established theoretical principles and conclusions based on the sciences of pedagogy, psychology and linguistics. To be precise, the teaching methodology examines the following issues:

- 1) goals (why should we teach?);
- 2) content (what should be taught?);
- 4) teaching means (how should it be taught?);
- 5) problems of compatibility between the level of knowledge acquisition, mental development and upbringing of students during training [1].

Solving these problems determines the general goals and objects of teaching the Kazakh language at school. Teaching the Kazakh language has specific features according to its type. As stated by Muhamedova, Raihan (2016) "The Kazakh language belongs to agglutinative type that uses suffixes to express multiple grammatical functions (derivation and inflection). The object of teaching Kazakh in our example is zero forms, which is very complicated in teaching the lexical units [2].

The objectives of the methodology are as follows:

- 1) to determine the purpose, features, content and volume, structure, coherence and sequence of the Kazakh language subject in primary and secondary schools, to divide educational materials into classes;
- 2) research and description of the most useful, economical (saving the teacher's and the student's time and effort) and effective methods and methods of teaching (method-method options used in different situations depending on the features of the study materials and psychophysiological features of the students;
- 3) to analyze and solve the problems of the conditions for students' proper acquisition of the system of knowledge (the basis of science) in the subject of the Kazakh language. That is, to analyze the problems of the conditions of accurate perception of the material, clear understanding, and the ability to use it in practice.

As stated by Kazakh methodists, Orazbaeva F.Sh., Kasym B.K.,

Baltabaeva Zh.K., Orazakhova N.A., Rakhmetova R.S. (2016), the methodology of teaching the Kazakh language is the science of its content and principles, methods and methods, and the ways and conditions of learning the Kazakh language, determining the amount of knowledge, skills, and abilities to be given to students at school. Since the main object of study of the Kazakh language teaching methodology is to teach students the language, it relies primarily on linguistic knowledge. Because the material of the subject of the Kazakh language is determined on the basis of the science of linguistics. On the methodological basis, grammar and lexis are closely related to each other, and can even be said to be unified. In general, pedagogy is described as a science of the meaning, purpose, content, methods, means and types of organization of education and upbringing of young generations [3].

The method is a multi-stage phenomenon. Among the theoretical methods of research, the historical method has an appropriate place. The phenomena studied by this method are considered in terms of development and change over time. This method is also used to solve the problems of the modern language teaching methodology. Empirical methods of research include the study of school experience and experimental methods.

Materials and methods

According to Abitova, Z., Suleimenova, Z., & Turgunov, Y. (2021) “Teaching the linguistic foundations of the language with new methods and technologies is a type of education that is not limited to the student. A student’s overall development includes thinking, thinking, summarising, remembering, imagination, representations, etc. including word formation” [4]. Usually, theoretical and empirical research methods are used in close connection with each other. All these methods are carried out with the help of logical operations such as analysis, synthesis, induction, abstraction, comparison. These forms of work and abilities need to be developed through several steps and systematization of language materials according to students’ age, level and psychological characteristics.

In this connection, in language teaching, Muhamedova, Raihan (2016) the teacher’s preparatory work in individual teaching offers the following step-by-step actions:

The first step is to determine the mandatory knowledge, skills and abilities, specific goals and tasks that must be mastered in the chapters, topics or topics defined in the approved course program.

The second step is to study and refine the content of all educational materials in the modular program.

The third step is to divide the main concept that carries the semantic load in the module, to find the words that hide the main information in the topic. Determining their interrelationship and interdependence.

The fourth step is to draw supporting drawings on the topic (based on the

identified main concepts).

The fifth step is to create a test consisting of 15-20 tasks on the entire content of the training module.

The sixth step is to create a block of questions and tasks on the content of all the educational material in the module for a test or control work depending on the speciality of the subject.

The seventh step is the dialogue interview section. The type of classes is considered [5].

Classification of educational technology: personal-oriented educational technologies; develop teaching technologies; collective mutual learning technologies; problem learning. Among them the most preferable in teaching zero forms are F.Sh. Orazbaeva's technology of problem-based learning (Orazbaeva F.Sh., Rakhmetova R.S., 2005), A.V. Zhunisbekov and F.Shatalov's technology of intensive learning (A. Isabayev, 1993) [6]. Because they are based on sign and drawing models of educational materials. Technology of differentiated education by Karaev Zh.A. and M.M. Zhanpeyisova's modular technology or critical thinking technology (T. Abdikarimova, T. Abdigalieva, K. Shaimerdenov, 1999) [7, 8].

Currently, methodology of domestic scholars on teaching Kazakh language are shown in the table below:

Table 1 - New technologies in the development and formation of lexical skills of students

№	Methodologies and technologies	definition	Authors
1	Differentiated learning technology	It is carried out using activity-based transitions from level 1, which is dedicated to performing repetitive tasks, to higher levels, which require product activity.	Karaev Zh.A., Kobdikova Zh.U.
2	Modular learning	Designing the entire direction of education, creating the necessary pedagogical process to achieve the set goal, choosing and creating a system that can analyze and explain the results to the teacher.	Zhampeisova M.M.
3	Developmental education	General development of the student by teaching. Training should precede development.	Turgimbaev T., Elkonin D.B., Davydov V.V., Zaitsev V.
4	Problem-based learning	To teach students to search on their own, to develop their cognitive and creative abilities	Orazbaeva F.Sh., Makhmutov M.I.
5	Critical thinking	In class, while increasing the interest of students, try to freely and research your thoughts and make conclusions	Zhampeisova, M.M. Ginny, L. Steele, S. Crutis, C. Temple

6	Game technologies	The psychological mechanism of game activity is based on the individual's own requirements. It aims to reveal the educational, cognitive, creative knowledge of students.	
7	Accelerated learning	Intensive teaching the language	Zhunisbekov A. F. Shatalov
8	Concentrated and intensive training	The method of concentrated and intensive teaching is based on students' own research, discussion and planning.	Nurakhmetov N.N. Abdygaliev K.A.
9	Student-centered learning	In the technology focused on the individual, consideration of the individual characteristics of children in the educational process, providing a convenient opportunity for each student to complete the educational tasks.	B. Turganbayeva, A.V. Khutorskoi
10	Interactive learning	During the lesson, students complement each other in group work, organizing the participation of all students during the lesson.	Ya.A. Kamensky

Among the innovative technologies, one of the technologies aimed at personal development is modular training technology (Z. Beysembaeva, 2009). The purpose and meaning of the modular teaching technology is to design a whole teaching technology and create a pedagogical process aimed at achieving the set goal. All the above mentioned technologies by modern Kazakh Methodists can be effective in teaching the Kazakh language.

Results

Before defining effective methods we want to describe zero forms in Kazakh language. The zero form was considered by A. Fortunatov. The definition of zero forms was given in the Kazakh language Encyclopedia (1998). According to the definition “Zero form means that the words in the sentence have a certain grammatical meaning without a special grammatical form” [10].

Student-centered learning can be useful in teaching zero forms. In teaching zero forms they should be illustrated by examples. By giving example we use critical thinking and cognitive abilities of students. For example, Jartasqa bardım, Künde ayğay saldım. Odan da şıqtı jañğırırq (Abay). Tında, dala, Jambıldı (Jambıl). In the examples, the verb narrator consists of several morphemes, and each part of the word has a separate grammatical meaning: bar-dy-m, (shout) sal- dy-m (come out, listen).

Critical thinking technology is also useful in teaching zero forms as we should define the main root of the words. The root morphemes as: bar, ayğay sal, şıq, tñda (go, shout, come out, listen) mean the activities and process, and the morphemes - dy, -ty are zero forms which mean the time of action in a certain tense forms. In this case they are in Past Simple tense form. In the first sentence –m is a zero morpheme in the examples: (bardı-m, ayğay saldı-m) mean the subject of action is the doer and in the first person singular. In the third word (shykty) there is no such special grammatical form. But in view of that, it cannot be said that this word does not represent the doer (subject) of the action.

Problem-based learning can be possible in defining the parts of speech functions. Here, the subject (doer) of the verb is echo, a word in the 3rd person singular. Such Zero-partial meaning is not represented by - in the word shykty. But it represents only the past tense meaning. The 3rd-person meaning in this word is given by a special grammatical impersonal form, the 1st-2nd parts have a special person. They are: men shykty-m, sen shykty-n, siz shykty-nyz, ol shykty (I went out, you went out, you went out, he went out) mean the forms of action and doer of action.

These last meanings are also not given by special grammatical persons (forms), which is also an impersonal form. In other variations of this system, other forms are clearly visible. Such an impersonal form is called a zero form in linguistics. These types are not a person, which is the basis of the system of word transformation, but one (impersonal) within the system of transformation.

Developmental education can be used in defining the sentence construction. Teaching zero forms is related to learning the verb-noun agreement. As has been stated by Eszter Ótött-Kovács (2015) "The agreement is always marked on the headed argument clause if the subordinate and the superordinate clause's subjects are different. For example: Bürkit knows (how to count money, how to make money and etc.) [11].

A specific, zero form is a special phenomenon in the transformation system of a certain word class, which has a special grammatical meaning, but does not have a special indicative person. The zero form is in the system of word-connecting affixes (conjunctions). Although there is no special grammatical form, it is rich in the presence of grammatical meaning known through the connection of words. Zero forms in the Kazakh language: nouns in the accusative system are the hidden form of accusative and accusative accusatives, the 3rd person in the disjunctive system, the 2nd person singular, the imperative form, and other forms in the same inflectional system (infinitive, participle, imperative). In this connection teaching zero forms need special methodology and complex exercises.

The training system will have a large place in the educational and methodological complex. Training works that consolidate the acquired knowledge, and secondly, build skills and flexibility, are effective only if they

are focused on a specific educational goal and task. The system of exercises for teaching speaking ability should be created in a way that includes reading and writing taking into account the peculiarities of speaking, listening and communicative activity.

F. Sh. Orazbaeva, who raised a new issue in the Kazakh methodology, proposed a method of participation that mastered the peculiarities of all types of teaching methods. The methods of scientists-methodologists have not lost their importance to this day. They develop and continue according to the new requirements of modern education and influence the birth of methods with new content.

A set of participatory tasks performed in the teaching of the Kazakh language

- 1) work with texts;
- 2) training works;
- 3) creative works;
- 4) role-playing games;
- 5) form situational tasks.

That's why he started teaching the language not from the rules, but from the act of speaking.

Nature of natural (direct teaching) method:

1. The lesson is conducted in the language you are learning;
2. Daily used words and sentence forms are given;
3. Communication skill exercises are conducted between the teacher and the language learner, and between the language learner and the language learner;
4. Grammar is explained by inductive method;
5. Teaching by example and practice is carried out;
6. New words are introduced through illustrative materials;
7. Audition and reception are held together;
8. Emphasis is placed on the ability to use correct pronunciation and grammar during speech.

Ways to implement the method:

1. Read aloud;
2. Question and answer exercises;
3. Language learners correct their mistakes;
4. Speaking exercises;
5. Filling vacancies;
6. Dictation;
7. Write short paragraphs on different models.

A language environment is necessary for the implementation of the natural method. We often hear the saying that there is no language environment for learning the Kazakh language

According to Nurbekova G., Odanova S., Sabdenova R., Adilbekova R., Osmanova Z. (2018) "the quality of education depends on the proper and continuous use of educational software in the classroom. In the issue of determining the amount of knowledge provided by the Kazakh language and selection of specific properties of this material and their precise selection [12]. The scientific and methodological concepts are taken as a basis are: 1) students' age; 2) student's class; 3) student's ability; 4) specific features of linguistic material; 5) specific features of linguistic facts". In the language teaching methodology, there are several types of visual presentation of grammatical materials, such as tables, drawings, schemes, models. They have common similarities - all of them are implemented through training orientation, structure algorithmization. These types of visualization, which are often used in language teaching, have received their due evaluations from a scientific and methodological point of view.

At the final stage of experiment, the results of the study showed a positive trend in the growth of the experimental students' performance compared to the control groups. Based on the received data, the effectiveness of using media materials in learning Kazakh zero forms was determined.

	Pre-experiment			Post-experiment		
	high	mid	low	high	mid	low
Gaining the information	82	80	80	86	85	83
Results of lexical tests	82	81	80	85	83	82
Using zero forms in communication	83	82	80	88	86	85
Using zero forms in written speech	88	85	83	91	88	86

(The numbers in the column represent the number of high, medium and low level language learners).

During the experiment of using innovational and tradition methods in 2 groups (EG – 11 students, CG – 11 students), the development of language skills of language learners is carried out with the help of the cognitive approaches and the organization of group work. The ultimate goal of the lesson was to develop using zero forms in both spoken and written speech with the help of developing critical thinking. It was observed that language learners actively use their previous knowledge, think independently, and solve various cognitive

problems on their own. The results of experiment were verified through written handouts and tests on zero forms.

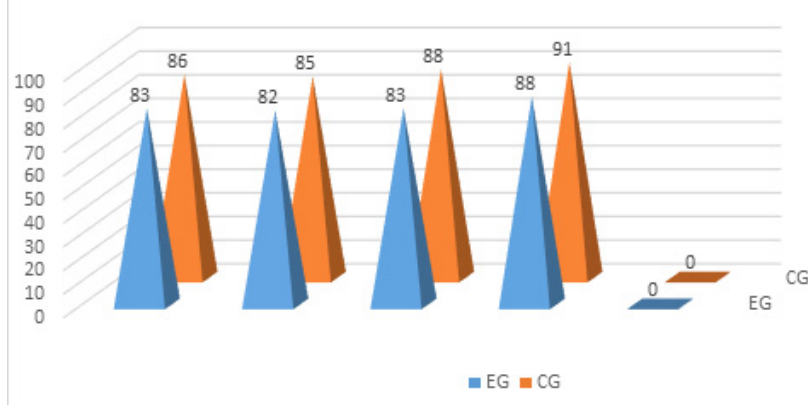

Figure 1 - Development dynamics of language learners' speaking skills during experimental work

Knowledge of language learners on zero forms was tested with the help of handouts, tests and answer sheets. Individual and small group work was conducted in the auditorium. The difference can be seen in the control group and experimental group.

Finally, according to the results of the experimental work, students of EG showed 89%, and in CG 80.4% (Figure 2).

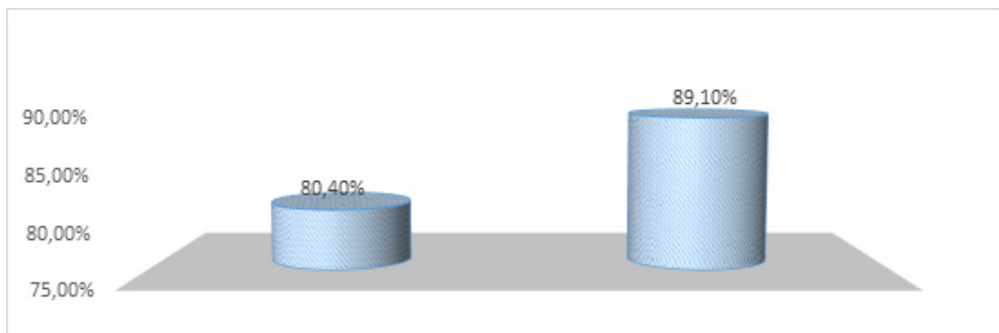

Figure 2- Results of experimental work (in groups of CG and EG)

In this figure 2, we can see the indicators of the three stages of the language learners' skill development based on the zero form materials according to the plan. The results of the experimental work confirmed the correctness of our first

The results of the interim control was aimed at the development of zero forms of Kazakh language. It has been found that the development of zero forms of language learners using modern methodologies is a never-ending process.

In conclusion, we recommend the modern methods which showed their effectiveness of teaching using zero forms of language rely on the results of the teaching process. We think the interactive methods are most effective ones.

Buribekova F.B., Zhanatbekova N.Zh. (2014) also suggested interactive methods which create an environment of learning relationships, which:

- with the interaction of the participants;
- with equality of evidence of participants;
- with joint education;
- characterized by the possibility of mutual assessment and control [13].

In the research we followed also the following methodists works, like Abilzhanov D., Mamanov Y. (1995) Isabaev A. (1993) Ustemirov K. (2007) contributed to the development kazakhs language teaching [14, 15].

We also consider interactive teaching games used in teaching zero forms as group and role-playing games depending on their type. If group games are used to form phonetic and lexical-grammatical skills, role-playing games are used to consolidate new forms of words and speech clichés. Teaching zero forms presuppose to improve the ability to engage in language communication without prior preparation in various speech situations.

In accordance with the requirements of accelerated teaching, the teacher selects and presents games according to the new topic covered in each lesson in order to increase the interest of the language learner in the Kazakh language. Games create a positive mood in the audience and contribute to the formation of comfortable language communication. The teacher pre-examines the types of games and offers them according to the level of the learner, depending on the language material. Determines the cognitive and educational goals of the game and predicts the result in advance. It is necessary that the types of games given on the topics come in succession, complement and develop each other.

Next, we prefer situational tasks in the accelerated teaching of the Kazakh language. In using situational tasks the process of rational use of situational tasks, listening and speaking activities are actively activated. Situational tasks are different from other participation tasks in that the last complex stage of the conversational activity is carried out - the conversational activity.

Conclusion

The Kazakh language teaching methodology requires consideration of new methods and forms of work according to the requirements and its linguistic peculiarities. Teaching zero forms of the Kazakh language is one of the specifics of it. In this article, we considered the teaching of the zero form in the Kazakh language as a separate object of research. We also sort out the main technologies proposed by modern Kazakh methodists. By zero forms of language we teach not only the language and also word formation, context and structure.

In general teaching Kazakh language is focused on the development of student-centered approach and students' all necessary language skills. So, the main technologies proposed by Methodists are based on the world language teaching methodologies. Specifically, we found out that the most effective technologies are: differentiated learning, critical thinking, interactive teaching and problem-based learning. Teaching zero forms through game technologies are also preferable according to the importance of student motivation. Recently, accelerated learning and concentrated and intensive training have been productively used as teaching methods. We think they can be also useful in teaching the zero-forms in the Kazakh language, as they also showed their effectiveness of teaching Kazakh language based on the methodology of domestic scholars.

In conclusion, teaching zero forms of language is one of the complicated topics in teaching Kazakh. And we need to develop the main ways and technologies to teach them faster and effectively through language programs and multimedia technologies.

REFERENCES

- [1] Абилкаев А., Бейсенбаевна З. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы: ЖШС «Инжу-Маржан», 2009. – 293 б.
- [2] Махмутов М.И. Проблемное обучение. - Москва: Педагогика, 1975. – 368 с.
- [3] Оразбаева Ф.Ш., Қасым Б.Қ., Балтабаева Ж.Қ., Оразахынова Н.А., Рахметова Р.С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Оқулық. - Қарағанды: «Medet Group», 2006. – Кіру режимі: URL: <https://melimde.com> [Қаралған күні: 15.08.2022]
- [4] Abitova, Z., Suleimenova, Z., & Turgunov, Y. The cognitive structure of the word-formation system and methodological issues of teaching of the Kazakh language. //Cypriot Journal of Educational Science. - 2021. - 16(6). - P. 3387-3395. - Access mode: URL: <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i6.6586> [Date of access: 23.08.2022]
- [5] Muhamedova R. Kazakh: A Comprehensive Grammar. – London: Routledge Comprehensive Grammar Series - 2016. – p. 348. - Access mode: URL: <https://www.routledge.com/Kazakh-A-Comprehensive-Grammar/Muhamedowa> [Date of access: 23.08.2022]
- [6] Оразбаева Ф.Ш., Рахметова Р.С. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. - Алматы: Print-S, 2005. – 103 б.
- [7] Абдикаримова Т., Абдигалиева Т., Шаймерденов К. Қазақ тілін оқыту әдістемесі. Практикалық және лабораториялық жұмыстар. – Almaty, 1999. – 123 б.
- [8] Қараев Ж. Оқытудың жаңа технологиясының қолданылу аясы. – Алматы, 1997. – 102 б.
- [9] Бейсембаева З.Б. Жоғары оқу орындарында қазақ тілін оқыту әдістемесі. – Алматы, 2019. – 133 б.

[10] Қазақ тілі энциклопедиясы. Бас редактор А. Нысанбаева. Қазақстан Республикасы Білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігі. – Алматы, 1998. – 509 б.

[11] Eszter ótott-kovács. The syntax of non-finite clauses in Kazakh // University of Szeged Graduate School in Linguistics Altaic Studies Programme Szeged. – 2015. – p. 239. – Access mode: URL: <http://doktori.bibl.u-szeged.hu> [Date of access: 17.08.2022]

[12] Nurbekova G., Odanova S., Sabdenova R., Adilbekova R., Osmanova Z. Methods of teaching derived words of the Kazakh language by interactive technologies. //Opción. - 2018. - vol.34. - no.85. –p. 273. -Access mode: URL: <https://www.redalyc.org/journal/310/31055914012> [Date of access: 20.08.2022]

[13] Бурибекова Ф.Б., Жанатбекова Н.Ж. Қазіргі заманғы педагогикалық технологиялар. – Алматы, 2014. – 360 б.

[14] Исабаев Ә. Қазақ тілін оқытудың дидактикалық негіздері. - Алматы: Қазақ Университеті, 1993. – 160 б.

[15] Устемиров К. Қазіргі педагогикалық технологиялар мен оқыту құралдары. – Алматы, 2007. – 181 б.

REFERENCES

[1] Abilkaev A., Beisenbayovna Z. Qazaq tilin oqıtw ädistemesi. – Almatı: JSS «Injw-Marjan» (Methodology of teaching the Kazakh language). - Almatı: “Inzhu-Marzhan” LLP, 2009. – 293 b. [in Kaz.]

[2] Makhmutov M.I. Problemnoye obucheniye (Problem-based learning). - Moscow: Pedagogy, 1975. – 368 s. [in Rus.]

[3] Orazbaeva F.Sh., Kasym B.K., Baltabaeva Zh.K., Orazakhova N.A., Rakhmetova R.S. Qazaq tilin oqıtw ädistemesi (Methodology of teaching the Kazakh language) Textbook. - Karaganda: «Medet Group», 2006. - Access mode: URL: <https://melimde.com> [Qaralğan küni: 15.08.2022] [in Kaz.]

[4] Abitova, Z., Suleimenova, Z., & Turgunov, Y. The cognitive structure of the word-formation system and methodological issues of teaching of the Kazakh language. //Cypriot Journal of Educational Science. - 2021. - 16(6). -P. 3387-3395. - Access mode: URL: <https://doi.org/10.18844/cjes.v16i6.6586> [Date of access: 23.08.2022]

[5] Muhamedova, Raihan. Kazakh: A Comprehensive Grammar. – London:Routledge Comprehensive Grammar Series - 2016. – p. 348. - Access mode: URL: <https://www.routledge.com/Kazakh-A-Comprehensive-Grammar/Muhamedowa> [Date of access: 23.08.2022]

[6] Orazbaeva F.Sh., Rakhmetova R.S. Qazaq tilin oqıtw ädistemesi (Methodology of teaching the Kazakh language) - Almatı: Print-S, 2005. – 103 b. [in Kaz.]

[7] Abdikarimova T., Abdigalieva T., Shaimerdenov K. Qazaq tilin oqıtw ädistemesi. Praktikalıq jäne laboratoriyalıq jumıstar (Methodology of teaching

the Kazakh language. Practical and laboratory works). – Almaty, 1999. – 123 b. [in Kaz.]

[8] Karaev J. Oqıtwdıñ jaña texnologiyasınıñ qoldanıw ayası (Scope of new teaching technology) – Almaty, 1997. – 102 b. [in Kaz.]

[9] Beysembaeva Z.B. Joғarı oqw orındarında qazaq tilin oqıtwdıstemesi (Methodology of Kazakh language teaching in higher educational institutions) – Almaty, 2019. – 133 b. [in Kaz.]

[10] Qazaq tili énciklopediyası. Chief editor A. Nysanbayev. Qazaqstan Respwblıkası Bilim, mádeniét jáne densawlıq saqtaw minıstrlıgı (Kazakh language Encyclopedia. Culture and Health of the Republic of Kazakhstan, Development Institute of Kazakhstan) – Almaty, 1998. – 509 b. [in Kaz.]

[11] Eszter ótott-kovács. The syntax of non-finite clauses in Kazakh // University of Szeged Graduate School in Linguistics Altaic Studies Programme Szeged. – 2015. – p. 239. – Access mode: URL: <http://doktori.bibl.u-szeged.hu> [Date of access: 17.08.2022]

[12] Nurbekova G., Odanova S., Sabdenova R., Adilbekova R., Osmanova Z. Methods of teaching derived words of the Kazakh language by interactive technologies. - //Opción. - 2018. - vol.34. - no.85. –p. 273. - Access mode: URL: <https://www.redalyc.org/journal/310/31055914012> [Date of access: 20.08.2022]

[13] Buribekova F.B., Zhanatbekova N.Zh. Qazirgi zamanǵı pedagogikalıq texnologiyalar (Modern pedagogical technologies). – Almaty, 2014. – 360 b. [in Kaz.]

[14] Isabaev A. Qazaq tilin oqıtwdıñ didaktikalıq negizderi (Didactic foundations of teaching the Kazakh language). - Almaty: Kazakh University, 1993. – 160 b. [in Kaz.]

[15] Ustemirov K. Qazirgi pedagogikalıq texnologiyalar men oqıtwdı quraldarı (Modern pedagogical technologies and teaching tools). – Almaty, 2007. – 181 b. [in Kaz.]

НӨЛДІК ФОРМАНЫ ОҚЫТУДА ОТАНДЫҚ ҒАЛЫМДАРДЫҢ ӘДІСТЕРІ

*Изтаева Ж.Ж.¹, Тлеубай С.Т.²

¹докторант, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті,
Алматы, Қазақстан, e-mail: zhanerke.sagimbaeva@mail.ru

²п.ғ.д., аға оқытушы, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық
университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: sandugash.tleubai@mail.ru

Аңдатпа. Қазіргі кезде қазақ тілінің мемлекеттік тіл ретінде мәртебесінің жоғарылауы қазақ тілін оқытудың жаңаша әдістерін қарастыруды талап етеді. Әсіресе қазақ тілін оқытуда оның спецификалық ерекшеліктерін ескере отырып оқыту маңызды. Нөлдік форманы зерттеу нысаны ретінде қарастырған отандық ғалымдардың әдістемесін

зерттеулердің болмауы мақаланның маңыздылығын көрсетеді. Осы ретте, қазақ тіліндегі нөлдік форманы оқытуды жеке зерттеу нысаны ретінде қарастыруымыз, зерттеудің өзектілігіне арқау болды.

Қазақ тіліндегі нөлдік форманы көптеген тілшілер мен ғалымдар қарастырғанымен, оның оқыту әдістемесін қарастырған еңбектер өте аз. Нөлдік форма деп сөйлем ішіндегі сөздердің ешқандай грамматикалық формасынсыз-ақ белгілі грамматикалық мағына білдіруін айтамыз. Қазақ тіліндегі нөлдік форманы оқытудың өзіндік ерекшеліктері бар. Сонымен қатар қазіргі заманауи әдістерді нөлдік форманы оқытуға бейімдеуде біраз зерттеу жұмыстары талданды.

Мақаланың негізгі мәселесі – қазақ тіліндегі нөлдік форманы оқытудың ерекшеліктері мен әдістемесін қарастыруымызда. Зерттеудің практикалық маңыздылығы – нөлдік форманы оқыту әдістерін жүйелеу келе, заманауи тиімді әдістерді практика жүзінде қолданылуында. Осы бағытта қазақ тілін оқытуда нөлдік форманы оқытудың тиімділігі отандық ғалымдар әдістемелеріне сүйене отырып қолданылды және нәтижелері ұсынылды.

Тірек сөздер: нөлдік форма, нөлдік морфема, қазақ грамматикасы, отандық ғалымдар әдістемесі, қазақ тілін оқыту, оқыту әдістемесі, заманауи әдістер, оқыту технологиясы

МЕТОДЫ ОТЕЧЕСТВЕННЫХ УЧЕНЫХ В ПРЕПОДАВАНИИ НУЛЕВОЙ ФОРМЫ

*Изтаева Ж.Ж.¹, Тлеубай С.Т.²

¹докторант, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, e-mail: zhanerke.sagimbaeva@mail.ru

²д.п.н., старший преподаватель, Казахский национальный педагогический университет имени Абая, Алматы, Казахстан, e-mail: sandugash.tleubai@mail.ru

Аннотация. В настоящее время повышение статуса казахского языка как государственного требует рассмотрения новых методов обучения казахскому языку. Особенно важно преподавание казахского языка с учетом его специфики. Отсутствие исследования методики отечественных ученых, рассматривавших нулевую форму как объект исследования, свидетельствует о значимости статьи. При этом преподавание нулевой формы в казахском языке мы рассматриваем как отдельный объект исследования, что обусловлено актуальностью исследования.

Хотя нулевую форму в казахском языке рассматривают многие ученые и языковеды, тем не менее отдельная методика ее преподавания рассматривается очень мало. Под нулевой формой мы понимаем, что слова в предложении выражают определенное грамматическое значение без какой-либо грамматической формы. Обучение нулевой форме в

казахском языке имеет свои особенности. В этом направлении были проанализированы некоторые исследовательские работы по адаптации существующих современных методов к нулевому обучению.

Основная проблема статьи заключается в том, что были рассмотрены особенности в методике обучения нулевой форме в казахском языке. Практическая значимость исследования заключается в систематизации методов обучения нулевой формы и практическом применении современных эффективных методик. В этом направлении использована эффективность обучения нулевой форме в обучении казахскому языку на основе методики отечественных ученых и представлены результаты.

Ключевые слова: нулевая форма, нулевая морфема, грамматика казахского языка, обучение казахскому языку, методология отечественных ученых, методика обучения, современные методы, технология обучения.

Статья поступила 16.09.2022

2 Бөлім
ОҚЫТУДАҒЫ ҚАЗІРГІ БІЛІМ БЕРУ ТЕХНОЛОГИЯЛАРЫ
Раздел 2
СОВРЕМЕННЫЕ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ
ОБУЧЕНИЯ
Part 2
MODERN EDUCATIONAL TECHNOLOGIES OF TEACHING

УДК 378.1
МРНТИ 14.05.07
DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.009

COMMUNICATIVE COMPETENCE ENHANCEMENT: NEW
TRENDS AND ANALYSES

*Peter Ziak¹

¹phd doctor, Nitra university, Slovakia
e-mail: Pepe.ziak@gmail.com

Abstract. One of the competencies is communicative competence, which ensures successful socialization, adaptation and self – realization in the conditions of modern life. Communicative competence implies a willingness to set and achieve the goals of oral and written communication: obtaining the necessary information, expressing one’s point of view in dialogue and public speech on the basis of recognition and respect for the diversity of positions, and civil protection. values (religious, ethnic, professional, personal, etc.). other people.

The importance of the formation of communicative competence of a person at the stage of basic general education is also determined by the transition of students to a new age stage – adolescence, when complex processes of self-consciousness development are carried out. the formation of a value system that determines a new type of relationship with society. However, in a number of psychological and pedagogical studies, it is noted that in the educational process of a basic general education school there is no system of methods and forms of work that ensures the achievement of communicative competence by students (D. I. Arkharova, N. Sh. Galliamova, T. A. Dolinina, T. A. Ladyzhenskaya, A. Yu.Maslova, O. S. Salamatova).

An indispensable resource will be the educational dialogue, understood both as a way of working with the content of the lesson and as a form of organization of learning to achieve the goals of the formation of communicative

competence of adolescents (M. V. Klarin, V. N. Kurbanov, Tumanova L. B.). The formation of communicative competence is carried out within the framework of the dialogue relationship between the teacher and students. The organization of dialogue in the educational process, in particular in history lessons, is a very urgent problem for the modern school, since new technologies and approaches direct teachers and students to conduct dialogue, develop verbal communication, and communicate. All of the above indicates the relevance of the topic of this work «dialogue as a way to form the communicative competence of students».

Key words: Competence, competence, approach, formation, communicative competence, methodology, foreign language, method, personality.

Basic provisions and Introduction

Competence is the possession of knowledge, skills, skills, accumulation of experience in creative activity, emotional-volitional relationships integrated with the initial experience of professional activity, as well as the emergence of personal wisdom, the ability to use acquired knowledge, skills, skills in standard and non-standard situations with good efficiency [1].

The following elements are distinguished in the structure of the indicative basis of the competence approach:

- subject and methods (mental, organizational, communicative, etc.);
- conceptual knowledge of the essence of the object or process created in this activity;
- a set of proven methods of activity in their own experience;
- experience in performing this activity in problematic conditions;
- the mechanism of reflection, manifested in a consistent testing of the situation with their value-semantic attitudes.

The nature of competence is such that, being a product of learning, it does not directly follow from it, but is rather a consequence of the individual's self-development, his not so much technological as personal growth, a consequence of self-organization and generalization of activity and personal experience [2].

The concept of modernization of the education system determines new social requirements for the formation of a person's life outlook. There is a reorientation of the assessment of educational results by students on the concepts of «competence», «competence». The concept of» competence « is considered as an independently realized ability based on the knowledge acquired by the student, his intellectual and life experience, values and inclinations formed as a result of cognitive activity and learning experience. Competence refers to a whole complex of personal qualities of a person, which includes not only cognitive and operational-technological components, but also motivational, ethical, social and behavioral qualities. Competence – a set of knowledge, skills, skills that are formed in the process of educational or other cognitive activities.

The concept of «communicative competence» was first used by A. A. Bodalev and was interpreted as the ability to establish and maintain effective communication with other people in the presence of internal resources (knowledge and skills). V. N. Kunitsina defines communicative competence as «communication success». By definition V. I. Zhukov, communicative competence is a psychological characteristic of a person as a person, which is expressed in his communication with people or in his ability to establish and maintain the necessary contacts with people. Consequently, communicative competence includes a set of knowledge, skills and abilities that ensure the successful course of communicative processes in a person.

Thus, communicative competence is an integral personality trait that provides adaptation and freedom of use of verbal and non - verbal means of communication to the situation, the ability to adequately reflect the mental states and personality of another person, the ability to correctly assess his actions, predict on their basis. features of the behavior of the perceived person. The communicative competence of a person is formed mainly on the basis of the experience of communication between people, which is formed in conditions of direct interaction. The development of communicative competence in ontogenesis occurs depending on the development of the nature and direction of mental and general activity. The nature of the communicative activity of an individual depends on his communicative competence, the communicative values that he recognizes, the characteristics of motivation and communicative needs [3].

A comprehensive study of communicative competence A. I. Petrushin. In his opinion, communicative competence is a comprehensive education consisting of three components: emotional-motivational, cognitive and behavioral components. The emotional and motivational component is formed by the needs for positive contacts, motives for the development of competence, semantic attitudes to become a «successful» partner of interaction, as well as communication values and goals. The cognitive component includes knowledge in the field of human communication and special psychological knowledge acquired in the educational process, as well as meanings, the image of another as a partner of interaction, social and perceptual abilities, personality characteristics that form the communicative potential of the individual. personality. At the behavioral level, this is an individual system of optimal patterns of interpersonal interaction, as well as subjective control of communicative behavior [4].

According to O. V. Kryuchkova, highly developed communicative competence can be discussed only if a person has these abilities and demonstrates them in communication with people.

E. E. Sysoeva considers the concept of communicative competence from the point of view of professional development. It characterizes the communicative competence of a specialist as a certain level of formation of

personal and professional experience of communication with others, necessary for the successful functioning of an individual in a professional environment and society within the framework of his abilities and social status.

According to L. V. Konovalova, communicative competence in the educational process has a certain impact on the integral development of the individual. Therefore, the following tasks that he performs in the course of different learning situations can be distinguished. Communicative competence: directly affects the educational achievements of the child; forms the basis of successful vocational training in higher education; helps the child adapt to school, thereby ensuring emotional well-being in the educational team.

Thus, communicative competence is an integral, relatively stable, holistic psychological formation, manifested in individual psychological, personal characteristics in the behavior and communication of a particular person. Despite the difference in understanding the components of communicative competence, all authors agree that, in essence, communicative competence is the ability to establish and maintain the necessary contacts with other people. One of the tools for the formation of communicative competence is the educational dialogue [5].

The process of improving communicative competence cannot be separated from the general development of the individual. The means of regulating communicative actions are an integral part of human culture, the acquisition and enrichment of which occurs in accordance with such laws as the development and improvement of cultural heritage in general. Society gives the individual the opportunity to learn not only problems (including communicative), but also ways to solve them [6].

We acquire communicative experience not only through direct interaction with other people. From literature, films and other channels of mass communication, a person receives information about the nature of communicative situations, the problems of interpersonal communication and ways to solve them. The programs developed by specialists for the formation and development of the communicative potential of the individual, no matter how perfect, cannot replace the «natural» acquaintance of the individual with the communicative culture of society. The purpose of such programs should not be to replace «natural» experience with another, more effective one, but to organize the most effective ways to master the richness of communicative culture, or rather, to help self-organization [7].

Having mastered the field of communication, a person receives from the cultural environment tools for analyzing communicative situations in verbal and figurative form, which allows him to divide and re-synthesize, as well as classify episodes. social interaction. Of course, when mastering the «language» of the sphere of communication, inadequate cognitive structures can also develop, which are responsible for orienting communicative actions. Often this can correct the deformations that a person has with a certain

subculture (subordinate relationship in the service, etc.). Familiarization with socio-psychological literature can also play a role – it enriches the dictionary, optimizes classification tools [8].

Special socio-psychological assistance is necessary when there are difficulties in assessing the reliability and effectiveness of the funds being mastered, due to the impossibility of obtaining and providing alternative feedback. Group forms of work in the style of introspection groups and business communication training are very effective here, where participants have the opportunity to double-check their ideas about communication situations by comparing the opinions of all team members [9].

An important advantage of group forms of work is that new analysis tools can be developed by joint efforts, the advantage of which will be a clear manifestation in the process of their formation and, consequently, the possibility of initial correction [10]. But the biggest advantage of Group analysis is that the group can use uniform procedures to diagnose and improve the system of tools for orienting communicative actions [11].

Analytical control of various communicative interactions not only allows you to train the acquired communication skills, but also contributes to the acquisition of tools for regulating one's own communicative behavior. In particular, by observing how others communicate, it is possible to determine the system of rules, guided by the rules by which people organize their own communication. By paying attention to the result of the interaction, the observer can understand which rules contribute to the establishment of communication and which prevent [12]. This, in turn, can serve as the basis for the development of a system of «rules of effective communication».

Analytical control to an even greater extent affects the formation of a system of communicative actions. Here, as in the case of the rule, conditions arise not only for creating ideas about the repertoire of methodologies, but also for evaluating their effectiveness. It is no coincidence that observation of the communicative behavior of other people is proposed as a good way to increase one's own competence [13].

An important point in the formation of communication skills is the mental reproduction of a person's behavior in various situations. Planning your actions in the mind is an indicator of communicative activity that proceeds normally. Such imaginary playback, as a rule, occurs directly before the actual execution, but it can also be performed in advance, sometimes mental playback is performed not before the communicative act, but after its completion (often unsuccessfully). Fantasy is not always translated into reality, but the «behavioral blanks» created in it can be realized in other cases [14].

We have already said that communicative competence, like other types of competence, is formed, developed and improved in a complex of processes in which maturation, upbringing, socialization, upbringing and adaptation are not always clearly differentiated [15].

Among the methods of developing communicative competence, learning occupies the most important place. Although there are and are successfully developing other ways to increase and enrich communication experience, training remains the most effective method of work in the field of increasing communication competence. This is also recognized by specialists who oppose the «dominance of learning» in training and development programs. Interpersonal communication skills are something that is not included in basic vocational education and is not easily acquired in the workplace during adaptation. It is not surprising that with a general decrease in the share of formal training programs in organizational learning systems, communicative learning remains in constant demand. The most popular are basic communication skills and team building trainings.

Description of materials and methods

Theoretical analysis, generalization, systematization, classification, explanation, conclusion of the published scientific literature on the problem under study.

Results and Discussions

As a result of the analysis of the works of various authors studying communicative competence, A. I. Petrushin comes to the conclusion that the structure includes various elements. However, among this variety, the following components are clearly distinguished:

- communicative education;
- communication skills;
- communication habits.

Communicative knowledge is the knowledge of what communication is, what are its types, phases, patterns of development. This is knowledge about what methods and techniques of communication exist, what impact they have, the possibilities and limitations. It is also to know which methods work for different people and different situations. This area also includes knowledge about the degree of development of one or another communication skills and which methods are effective in their performance and which are not.

Communication skills: the ability to organize the text of the message in an adequate form, speech skills, the ability to combine external and internal manifestations, receive feedback, overcome communication barriers, etc. are a group of interactive skills. distinguished by: virtue, the ability to build relationships on a democratic basis, the ability to initiate an emotionally favorable-psychological atmosphere, the ability to self-control and self-regulation, the ability to organize Cooperation, be guided by principles and rules of professional ethics and etiquette, the ability to actively listen, - and a group of socio-perceptual skills: adequate perception and assessment of the behavior of a partner in a relationship, the ability to perceive it through non-

verbal signals States, desires and motives of behavior, creating an adequate image of the other as a person, the ability to make a positive impression. Communicative abilities as individual psychological properties of a person that meet the requirements of communicative activity and ensure its rapid and successful implementation.

Studying the concept of communicative competence, G. M. Andreeva identifies three components in it:

Accuracy (correctness) of perception of other people;

Development of non-verbal communication tools;

Mastering oral and written speech.

Conclusion

Communicative competence is considered as a system of internal resources necessary to build effective communication in a certain range of situations of interpersonal interaction. In the structure of communicative competence, two interrelated components can be distinguished: socio-perceptual, reflecting the inner side of psychological communication and the corresponding components of communication; communicative, which corresponds to the communicative-appeal component, which manifests itself from the outside of psychological communication and combines all the features of the external behavior of the subjects and objects of communication .

As a result of the detection experiment, the state of communicative competence of adolescents was analyzed and the need for its further formation was noted. Our study gives reason to conclude that the use of the proposed methodology for using various types of educational dialogue contributes to increasing the level of communicative competence of adolescents and has an impact on improving the educational process.

REFERENCES

[1]Raven D. Competence in modern society: identification, development and implementation. – M., 1984.

[2]Halazh G. Technology and modern education. – M., 1996.

[3]Hutmaer V. Theoretical foundations of the formation of professional competence of a teacher. – M., 1998.

[4]Andreev A.A. The problem of learning goals in modern pedagogy. – M., 1989.

[5]Afanasyev A.N. Technology and modern education. – M., 1996.

[6]Baidenko V.I. Integration processes in pedagogical theory and practice. – Yekaterinburg, 1994.

[7]Zimnaya I.A. Cultural hypotheses. Comparison of some points of view. – M., 1978.

[8]Selevko G.K. Professional selection. The future is behind him // Military Bulletin. – 1993. - No. 5.

[9] Tatur Yu.G. New information technologies and learning content. – М., 1991. – р. 5-10.

[10] Khutorskoy A.V. Key competencies and educational standards. – Almaty, 2002. – pp. 30-40.

[11] Ball P. Does CLIL work, in D. Hill & P. Alan (eds.), The best of both worlds: International Perspectives on CLIL. Norwich Institute for Language Education. Norwich, 2016. - p.32-43.

[12] Coyle D., Hood, P., & Marsh, D. Content and language integrated learning. - Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

[13] Dalton-Puffer C., & Smit, U. Content and language integrated learning: A research agenda. //Language Teaching. – 2013. - 46 (04). – p. 545-559.

[14] Gudkova S. A., Burenkova D. Yu. Methodology of CLIL: advantages and disadvantages of practical use in higher education //Actual problems of theoretical and applied linguistics and optimization of teaching foreign languages: IV International Scientific. part-time conf. - Togliatti: TSU, 2014. - pp. 167-173.

[15] Polenova A. Yu., Postukyan M. M. On the problem of early language professionalization of bachelors in the field of economics //Journal of Economic Regulation. - 2014. - Vol.5. - No. 1. - pp. 128-133.

КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУ:

ЖАҢА ТӘСІЛДЕР ЖӘНЕ ТАЛДАУ

*Питер Зиак¹

*¹PhD, Нитра университеті, Словакия

e-mail: Pepe.ziak@gmail.com

Аңдатпа. Құзыреттердің бірі - қазіргі өмір жағдайында сәтті әлеуметтенуді, бейімделуді және өзін-өзі жүзеге асыруды қамтамасыз ететін коммуникативті құзыреттілік. Коммуникативті құзыреттілік ауызша және жазбаша қарым-қатынас мақсаттарын қоюға және оларға қол жеткізуге дайын болуды білдіреді: қажетті ақпарат алу, диалог пен көпшілік алдында сөйлеу кезінде өз көзқарасын білдіру, позициялардың әртүрлілігін тану және құрметтеу, сондай-ақ азаматтық қорғау. құндылықтар (діни, этникалық, кәсіби, жеке және т.б.), басқа адамдар.

Негізгі жалпы білім беру кезеңінде тұлғаның коммуникативті құзыреттілігін қалыптастырудың маңыздылығы сонымен қатар оқушылардың жаңа жас кезеңіне – өзін-өзі тануды дамытудың күрделі процестері жүзеге асырылатын жасөспірімдік кезеңге өтуімен анықталады. Алайда, бірқатар психологиялық-педагогикалық зерттеулерде негізгі жалпы білім беретін мектептің білім беру процесінде

оқушылардың коммуникативтік құзыреттілікке қол жеткізуін қамтамасыз ететін жұмыс әдістері мен формаларының жүйесі жоқ екендігі атап өтілді (Д. И. Архарова, Н. Ш. Галлямова, Т. А. Долинина, Т. А. Ладыженская, А. Ю. Маслова, О. С. Саламатова).

Сабақтың мазмұнымен жұмыс істеу тәсілі ретінде де, жасөспірімдердің коммуникативтік құзыреттілігін қалыптастыру мақсаттарына қол жеткізу үшін оқытуды ұйымдастыру нысаны ретінде де түсінілетін білім беру диалогы таптырмас ресурс болады (М. В. Кларин, В. Н. Құрбанов, Л. Б. Туманова). Коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру оқытушы мен оқушылар арасындағы диалогтық қатынастар шеңберінде жүзеге асырылады. Білім беру процесінде, атап айтқанда тарих сабақтарында диалог ұйымдастыру қазіргі мектеп үшін өте өзекті мәселе болып табылады, өйткені жаңа технологиялар мен тәсілдер мұғалімдер мен оқушыларды диалог жүргізуге, ауызша қарым-қатынасты дамытуға және қарым-қатынас жасауға шақырады. Жоғарыда айтылғандардың барлығы осы жұмыс тақырыбының өзектілігін көрсетеді.

Тірек сөздер: құзырет, құзыреттілік тәсіл, қалыптастыру, коммуникативтік құзыреттілік, әдістеме, шет тілі, әдіс, тұлға.

ФОРМИРОВАНИЕ КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ: НОВЫЕ ПОДХОДЫ И АНАЛИЗ

*Питер Зиак¹

*¹PhD, университет Нитра, Словакия
e-mail: Pepe.ziak@gmail.com

Аннотация. Одной из компетенций является коммуникативная компетентность, которая обеспечивает успешную социализацию, адаптацию и самореализацию в условиях современной жизни. Коммуникативная компетентность подразумевает готовность ставить и достигать целей устного и письменного общения: получение необходимой информации, выражение своей точки зрения в диалоге и публичном выступлении на основе признания и уважения разнообразия позиций, а также гражданскую защиту. ценности (религиозные, этнические, профессиональные, личные и т.д.). другие люди.

Важность формирования коммуникативной компетентности личности на этапе основного общего образования определяется также переходом учащихся к новому возрастному этапу – подростковому возрасту, когда осуществляются сложные процессы развития самосознания. формирование системы ценностей, определяющей новый тип взаимоотношений с обществом. Однако в ряде психолого-педагогических исследований отмечается, что в образовательном

процессе основной общеобразовательной школы отсутствует система методов и форм работы, обеспечивающая достижение учащимися коммуникативной компетентности (Д. И. Архарова, Н. Ш. Галлямова, Т. А. Долинина, Т. А. Ладыженская, А. Ю. Маслова, О. С. Саламатова).

Незаменимым ресурсом станет образовательный диалог, понимаемый как способ работы с содержанием урока, так и как форма организации обучения для достижения целей формирования коммуникативной компетентности подростков (М. В. Кларин, В. Н. Курбанов, Л. Б. Туманова). Формирование коммуникативной компетентности осуществляется в рамках диалоговых отношений между преподавателем и учащимися. Организация диалога в образовательном процессе, в частности на уроках истории, является очень актуальной проблемой для современной школы, поскольку новые технологии и подходы побуждают учителей и учащихся вести диалог, развивать вербальную коммуникацию и общаться. Все вышесказанное свидетельствует об актуальности темы данной работы “диалог как способ формирования коммуникативной компетентности студентов”.

Ключевые слова: компетентность, компетентностный подход, формирования, коммуникативная компетентность, методология, иностранный язык, метод, личность.

Статья поступила 28.11.2022

УДК 372.851

МРНТИ 27.01.45

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.010

МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА МАТЕМАТИКА ПӘНІН ОҚЫТУДА STEM-ТӘСІЛДІ ЖҮЗЕГЕ АСЫРУ МҮМКІНДІКТЕРІ

*Ожибаева З.М.¹, Смагулов Е.Ж.², Келдибекова А.О.³

¹докторант, Ш.Уәлиханов атындағы Көкшетау университеті,
Көкшетау, Қазақстан, e-mail: zamzagul_manap@mail.ru

²п.ғ.д., профессор, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті,
Талдықорған, Қазақстан, e-mail: smagulovezh@mail.ru

³п.ғ.д., доцент, Ош мемлекеттік университеті,
Ош, Қырғыз Республикасы, e-mail: aidaoskk@gmail.com

Аңдатпа. Мақалада авторлар мектеп оқушыларына математиканы оқытуда пәнаралық интеграцияланған STEM тәсілін қолдануды зерттеген ғылыми еңбектерге қысқаша шолу жасаған. Зерттеудің

негізгі мақсаты – мектеп оқушыларын оқытуда STEM технологиясын енгізудің артықшылықтары мен кемшіліктерін көрсету, сонымен қатар математиканы оқыту процесінде осы технологияны қолдану мүмкіндігі мен орындылығын анықтау. Мақалада пәнаралық тәсілді қолдануға негізделген STEM оқытуды мектептің білім беру ортасының түбегейлі жаңа конструкциясы ретінде енгізудің маңыздылығы атап өтіледі, STEM технологиясын қолдану мүмкіндіктері анықталады және теориялық тұрғыдан талданады, STEM-технологиясын оқу үрдісінде қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары анықталды. STEM – білім беру оқушыларда XXI ғасырдың негізгі дағдыларын дамытуға ықпал етеді: коммуникация, кооперация, сыни ойлау, креативтілік. Зерттеу әдістері: STEM білім беру технологияларының өзектілігі мен дамуы туралы отандық және шетелдік әдебиеттерді зерттеу және талдау, жалпы білім беретін мектепте STEM тәсілін қолданудың педагогикалық тәжірибесін талдау, сондай-ақ ғылыми зерттеулердің нәтижелерін жалпылау және жүйелеу.

STEM білім беру саласындағы зерттеушілер математика сабақтарында STEM-технологияны қолдану оқушылардың зерттеу дағдыларын қалыптастыруға, мотивациясын арттыруға және ақпараттық кеңістікте өз бетінше шарлау, өз пікірлерін білдіру дағдыларын қалыптастыруға ықпал ететінін атап өтті. STEM технологиясының принциптерін қолдана отырып, есепті шешудің жолдары сипатталған.

Теориялық зерттеулер барысында жалпы білім беретін мектепте STEM-оқытуды енгізудің негізгі бағыттары белгіленді: оқушылардың инженерлік ойлауын қалыптастыру және дамыту, оқу және зерттеу іс-әрекетінің тәжірибесін алу, жаратылыстану саласындағы жаңа технологиялармен танысу және оларды нақты мәселелерді шешу үшін қолдану мүмкіндіктері, қоршаған шындықты тану құралы ретінде математиканы игеру.

Тірек сөздер: математиканы оқыту, пәнаралық байланыс, STEM тәсілі, STEM технологиялары, STEM білім беру, пәнаралық құзыреттіліктер, интеграция, мүмкіндіктер.

Негізгі ережелер

Ел дамуының ең маңызды тұсы – білім. Қазіргі уақытта қажетті білім - бұл оқушыларға проблемаларды шешуге, терең ойлауға, жобаларды басқаруға және технология мен ақпараттың әртүрлі құралдарын пайдалана алатындай білім беру тәжірибесімен қамтамасыз ете алатын білім. Білім беруде кейбір оқуға маңызды пәндер бар, өйткені олардың нақты өмірде өз бетінше де, басқа пәндермен интеграцияланғанда да көптеген пайдасы бар.

Қазіргі қоғам мектептен балаға мүмкіндігінше көбірек білім беруді ғана емес, оның жалпы мәдени, тұлғалық және танымдық дамуын қамтамасыз етуді, оны үнемі және өз бетінше білім алу қабілеті сияқты маңызды дағдымен қаруландыруды талап етеді, бұл жоғары сапалы білімге қол жеткізу үшін шарт болып табылады. Шын мәнінде, бұл жаңа білім беру стандартының басты міндеті [1].

Білім беру саласындағы кез келген жаңашылдық оқытудың классикалық әдістерін қолдану мен оларды түрлендіруге негізделген. Білім беру озық, болашақта қоғамның даму тенденцияларына сай болуы керек [2]. Сонымен қатар, балалардың бүгінгі алған білімі оларға болжауға болмайтын болашақта пайдалы болуы керек. Заманауи мамандықтар жұмысшылардың интеллектіне жоғары талаптар қоятындықтан, балаларды оқыту кезінде оларды қазіргі ақпараттық қоғамда бейімделуге, болашақта қазіргі оқушы мен ересек адамның жалпы мәдениетінің ажырамас бөлігі болатын заманауи ақпараттық мәдениеттің негізін қалауға үйрету қажет. Оқушылардың білімді сапалы меңгеруіне және құзыреттіліктерін қалыптастыруға жағдай жасауға ықпал ететін осындай заманауи білім беру технологияларын таңдаудың маңызы зор.

Мәселенің шешімі білім берудің инновациялық даму бағыты STEM болуы мүмкін, соның арқасында балалар 21 ғасырдағы негізгі дағдыларды қалыптастыра алады: коммуникация, кооперация, сыни ойлау, креативтілік.

STEM – ағылшын тіліндегі Science (ғылым), Technology (технология), Engineering (инженерия), Mathematics (математика) сөздерінің аббревиатурасы. Басқаша айтқанда, STEM білімі ғылыми және инженерлік технологиялар саласындағы жобалық жұмыстар үшін пәнаралық білім жүйесін ұсынады. Кейде бұл жиынтыққа робототехниканы білдіретін R әрпі немесе Art сөзіне сәйкес A әрпі қосылады.

STEM аббревиатурасын алғаш рет 1990 жылдары американдық бактериолог Р. Колвелл ұсынған, бірақ 2011 жылдан бастап белсенді қолданыла бастады және АҚШ жаратылыстану институтының жетекшісі ретінде жаңа білім беру бағдарламаларын әзірлеуге жауапты биолог Джудит А. Рамалидің есімімен байланысты болды [1].

STEM білім берудің артықшылығы мен өзектілігі бүгінде айқын. Бүгінгі таңда STEM-білім беру әлемнің жетекші елдерінің білім беру жүйесінде басымдыққа ие. Қазақстанда STEM білім беру ең алдымен қосымша және мектептен тыс білім беру жүйесімен байланысты. Қазақстандағы қосымша білім беру жүйесіне Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университетіндегі Балалар университеті айтарлықтай үлес қосуда. Балалар университетінің мақсаты - 8-12 жас аралығындағы

балалардың STEM-ге ғылыми қызығушылығын ынталандыру. 2016 жылдан бастап Балалар университеті оқушылардың ой-өрісін кеңейту, бірқатар жаратылыстану ғылымдары бойынша ғылыми білімдерін тереңдету, сондай-ақ балалардың белсенді өмірлік ұстанымын қалыптастыру бойынша жұмыстарды жүзеге асырады. STEM педагогикасы бойынша бала оқуға ынталы болуы керек, білім тәжірибеде қолданылып, практикамен тікелей байланысты болуы керек, оқытудың өзі формасы жағынан қызықты, баланы баурап алатын және болашақта, ең алдымен, кәсіпте нақты нәтижелер әкелетін болуы керек [3].

Кіріспе

Зерттеудің мақсаты – мектеп оқушыларын оқытуда STEM технологиясын енгізудің артықшылықтары мен кемшіліктерін көрсету, сонымен қатар математиканы оқыту процесінде осы технологияны қолдану мүмкіндігі мен орындылығын анықтау.

Көптеген елдерде STEM технологиялары білім беру ортасында үлкен сұранысқа ие. Көптеген озық зерттеушілер жас ұрпақтың болашағы оның қолында деп есептейді.

Математика – мектепте оқытылатын ең маңызды пәндердің бірі. Интеграцияланған STEM тәсіліне математика пәнін енгізудің артықшылықтары бар, оның нәтижесінде оқушылардың мотивациясы, қызығушылығы және жетістіктері артады.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу мақсатына жету үшін STEM оқытудың білім беру технологияларының өзектілігі мен дамуы бойынша отандық және шетелдік әдебиеттерді талдау, жалпы білім беретін мектепте STEM әдісін қолданудың педагогикалық тәжірибесін талдау, сонымен қатар ғылыми-зерттеу жұмыстарының нәтижелері бойынша жалпылау және жүйелеу жүргізілді.

Нәтижелер және талқылау

Люблинская И.Е. мұғалімдердің аз дайындығы және біліктілігін арттырудың жүйелі бағдарламасының болмауы орта мектепте STEM пәндерін оқытудың төмен деңгейіне әкеледі деп санайды. Математика және жаратылыстану ғылымдары бойынша мектеп бағдарламасының өзі мектептегі STEM пәндерінің өздері арасындағы байланыстың болмауына, сондай-ақ мектеп бағдарламасы мен қоғамның қажеттіліктері арасындағы байланыстың болмауына байланысты мектеп оқушыларының STEM пәндеріне деген қызығушылығын дамытуға ықпал етпейді.

STEM білім беруде математика ерекше орын алады, өйткені оның әдістері әртүрлі салалардағы заманауи жобаларда сұранысқа ие. Екінші жағынан, бірқатар авторлар оқушылардың математикалық дайындығының сапасын арттырудың тиімді жолдарының бірі олардың нақты есептердің математикалық шешімдерін іздеуге қатысуы екенін анықтады [4]. STEM білім берудің жағымды жағы – бұл әдістеме оқушының пәнаралық құзыреттіліктерін қалыптастырады, оның ішінде ең маңыздысы – өзіне деген сенімділік пен оқуға деген құштарлық.

Пәнаралық байланыс мектеп математикасының пайдалығы мен қолдану мүмкіндігін түсінудің негізгі аспектілерінің бірі болып табылады. Материалдардың мазмұнын жасанды байланыссыз, табиғи және дұрыс таңдалуын қамтамасыз ету қажет. Нәтиже бізге пәнаралық тапсырмаларды қалай құру керектігін көрсетуі керек, сонда олар барлық оқушылар үшін жеткілікті тиімді болады.

Математика, басқа жағынан, нақты өмірлік жағдайларды модельдеудің, сондай-ақ сипаттау мен бағалаудың жан-жақты құралын ұсынады. Әрбір жаратылыстану пәні мұғалімі өзінің пәніне қажетті негізгі математикалық дағдыларға ие болуы керек және керісінше, әрбір математика мұғалімі басқа ғылымдардан алынған білім мен ақпаратты тиісті мотивация ретінде қабылдап, математиканың «маңыздылығын» атап көрсетуі керек екендігі даусыз. Математика оқулықтарында өмірден алынған қысқа есептер әдетте белгілі бір құбылыстар мен жағдайлар туралы контекстен тыс ақпарат береді. Сондықтан мұндай тапсырмалар мұғалімдердің де, студенттердің де арасында өте танымал емес, сондықтан көбінесе мүлдем қабылданбайды. Пәнаралық қызмет барлық жаратылыстану ғылымдарын оқуға мотивация бола алады. Сондықтан оқу материалдарын дайындау қажет,

Оқушылардың математикаға деген қызығушылығы математиканы тиісті дәрежеде түсіне алмағандықтан төмендейді. Сондықтан, көбінесе жоғары сынып оқушылары математиканы қызықсыз, маңызды емес және тым қиын деп санайды. Бұл әсіресе мектеп жылдарында математикаға қызығушылықтың төмендеуінен көрінеді. STEM білім беру – білімнің басқа салаларына қызығушылықтарын пайдалана отырып, оқушылардың назарын математика пәніне қосу мүмкіндігі. Орта мектеп оқушылары математиканы дәстүрлі әдістерге қарағанда практикалық, интерактивті немесе технологияға негізделген сабақтар арқылы үйренгенді жөн көреді. Бұл біріктірілген STEM тәсілімен жақсы үйлеседі. Бұл тәсіл арқылы оқушылар өздерінің жоғары деңгейлі ойлау қабілеттерімен өмірде және кез келген мансапта көмектесетін 21 ғасыр құзыреттерін дамыта алады [5].

Мика Столманн өз мақаласында орта мектеп математика мұғалімдері STEM пәндерін біріктіру үшін қолдана алатын үш әдісті сипаттайды. Автор инженерлік дизайн, математикалық модельдеу және технологиялармен біріктірілген математика есептерін қолдана отырып, ашық мәселелерге назар аудара отырып, орта мектеп оқушылары математиканы өзекті және құнды деп санайды [6].

Дюбо Е.Н. математика сабақтарында STEM білім беру аясында жүзеге асырылатын тапсырмаларға бірқатар талаптар қояды [7]:

- оқушылардың өз бетінше шешу алгоритмін дамыту мақсатында тапсырманың шартында оны шешу жолдарына қатысты белгісіздік пен түсініксіздіктің үлесі болуы керек (яғни, ол таза математикалық есеп сипатында ма, математиканың қай бөлімін пайдалану керек, зерттеудің қай әдісі және т.б.);

- қойылған мәселе математиканың әртүрлі бөлімдерінен және білімнің сабақтас салаларынан алынған білімді қолдануды қамтуы керек;

- тапсырманы орындау білім беру стандартының талаптарына сәйкес келетін құзыреттіліктерді қалыптастыруға бағытталуы керек;

- мәселенің шарты мәселені шешу үшін жеткіліксіз немесе шамадан тыс көп деректерді қамтуы керек, өйткені бұл бастапқы деректерді талдау кезеңінде сыни ойлауды дамытуға мүмкіндік береді, содан кейін ақпаратты сыни түрде іріктеп, нәтижелерді тапсырмаға сәйкестігін талдайды;

- тапсырма шарты оны шешудің әртүрлі нұсқаларын қамтуы керек, бұл ақпаратты ұсынудың әртүрлі формаларын қолдана отырып, шешімдерді дәлелдеу дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Тапсырмаларды әзірлеумен қатар, мұғалімнің міндеті оларды орындау кезінде оқушылардың іс-әрекетін ұйымдастыру болып табылады, бұл көбінесе топтық сипатқа ие. Әдетте, топтық жұмыс сабақта оқу материалын бекіту және пәндік дағдыларды қалыптастыру кезінде ұйымдастырылады, бірақ STEM-білім беру оқушылардың сабақтан тыс, тапсырманы орындау мұғалімнің жетекшілігімен емес, бір-бірімен еркін қарым-қатынас аясындағы іс-әрекетін қамтиды. Топ мүшелері ортақ мәселе бойынша пікір алмасады, оны шешу стратегиясы мен іс-қимыл жоспарын жасайды, өзара жауапкершілікті бөледі. Дәл осындай іс-әрекеттер барысында оқушылар белсенді түрде ақпарат алмасады, идеяларды талдап, дәлелдейді, ортақ мақсатқа жету үшін бірлесіп жұмыс істеуге үйренеді [7].

Белсенді қарым-қатынас және командалық жұмыс STEM білім берудің басты артықшылықтарының бірі болып табылады. Қарым-қатынаста және өз идеялары мен жоспарларын баяндау кезінде балалар

барлығын жақсырақ есте сақтайды және түсінеді [3].

Сыни тұрғыдан ойлауды дамыту STEM оқытудың тағы бір мүмкіндігі. Сыни тұрғыдан ойлау қазіргі жағдайға тәуелсіз объективті көзқарасты, белгілі фактілерге күмән келтіре білуді, өз шешімдерін жасау үшін қолда бар деректерді тәуелсіз талдауды қамтиды.

STEM тәсілін енгізу проблемалық оқытуды қолдануды көздейді. Оқытудың бұл түрі жаратылыстану ғылымдарын оқытуда және проблемалық жағдайларды шешуді, дұрыс жауаптарды іздеуді, жоспарланған шешім жолындағы кедергілерді жеңуді қамтиды. Оқушылардың зерттеушілік белсенділігі мен дербестігін қалыптастыру маңызды болып табылады [1]. Зерттеу қызметі STEM жүйесінің құрамдас бөліктерінің бірі – қарапайым математикалық дағдыларды дамытады. Балаларда үнемі математикалық түсініктерге нақты мән беретін және олардың санасына ықпал ететін санау, өлшеу, салыстыру, пішіні мен мөлшерін анықтау қажеттілігі туындайды [3].

Топтық жұмыс үшін оқушыларға шешу барысында пәнаралық байланыстар бекітілетін жобалық-зерттеушілік сипаттағы күрделі тапсырмалар ұсынылады.

Есеп. Жаңа жылда бір бөлмелі пәтердің құны 10 пайызға, 2 бөлмелі пәтердің құны 20 пайызға, бұл екі пәтердің жалпы құны 16 пайызға арзандады. Екі бөлмелі пәтер бір бөлмелі пәтерден неше есе қымбат?

Шешімі. 1-ші жол. Бір бөлмелі пәтердің құнын x бірлік депалайық. Екі бөлмелі пәтердің құны бір бөлмелі пәтердің құнынан x есе қымбат делік. Тапсырма шартын қолдана отырып, кесте 1 құрамыз:

Кесте 1 - Есептің шешімін іздеу кестесі

Пәтерлер	Пәтер бағасы	
	ескі жылы	жаңа жылда
Бір бөлмелі пәтер	x	$0,9x$
Екі бөлмелі пәтер	kx	$0,8kx$
Екі пәтердің жалпы құны	$(1+k)x$	$0,84(1+k)x$

Тендеу құрайық: $0,9x + 0,8kx = 0,84(1+k)x$, $0,04k = 0,06 \Rightarrow k = 1,5$

k мәнін тапқаннан кейін біз екі бөлмелі пәтердің құны бір бөлмелі пәтерден 1,5 есе қымбат екенін анықтадық.

Шешімі. 2-шіжол. 2 айнымалыны қолданайық. x бірлік – бір бөлмелі пәтердің құны, y бірлік – екі бөлмелі пәтердің құны болсын, кесте 2:

Кесте 2 - Есептің шешімін іздеу кестесі

Пәтер бағасы	Пәтер бағасы	
	Ескі жылы	Жаңа жылда
Бір бөлмелі пәтер	x	$0,9x$
Екі бөлмелі пәтер	y	$0,8y$
Екі пәтердің жалпы құны	$x + y$	$0,84(x + y)$

Есепті іздеу кестесінен теңдеу құрастыруға болады:
 $0,9x + 0,8y = 0,84(x + y)$

$$0,04y = 0,06x \Rightarrow y/x = 1,5$$

Сондықтан екі бөлмелі пәтер бір бөлмелі пәтерден 1,5 есе қымбат.
 Жауабы: 1,5 есе.

Есептің шешімін бағалау критерийлері.

Тапсырманың әрбір жеке кезеңі үшін 1 ұпай беріледі.

1-ші шешу кезеңі: тәуелсіз айнымалы (немесе айнымалылар) енгізіледі. Тапсырманың басқа мәндері осы айнымалы арқылы көрсетіледі (бұл айнымалылар) - 1 ұпай.

2-кезең: шамалар арасындағы байланысты пайдаланып, теңдеу құрылды – 1 ұпай.

3-кезең: теңдеудің шешімі көрсетіледі. Дұрыс жауап табылды – 1 ұпай. Үш кезең де орындалса, ең көбі 3 ұпай беріледі.

Жалпы алғанда, математиканы оқыту әдісі фактілер мен процедураларды жаттықтыруға және есте сақтауға бағытталған, ал бұл әдіс ойлау мен есептерді шешуге кедергі келтіреді, өйткені оқушылар күнделікті өмірде математиканың маңыздылығын білмейді, олар математиканы тек жаттап алады. Математикалық есептерді шешу дағдыларына жүйелі хабардарлық арқылы кешенді ойлау арқылы қол жеткізуге болады. Ол 21 ғасырда оқушыларға терең білім беретін математиканы оқытудағы жаңа инновациялардың маңыздылығын ашады [8]. Жоғарыдағы STEM білім беру туралы кейбір пікірлерге сүйене отырып, 21 ғасырда математиканы оқытудың тәсілі ретінде STEM тәсілі ұсынылады.

Зерттеу барысында STEM технологиясын қолданудың артықшылықтары мен қиындықтары анықталды. Артықшылықтары: STEM технологиялары көбірек тәжірибе жасауға және практикалық білім алуға мүмкіндік береді, оқушыларды оқу процесіне белсенді қатыстыруды қамтамасыз етеді және өнімді іс-әрекетті ұйымдастырады, қажетті ақпараттың қолжетімді болуын және ақпарат көздерімен жұмыс істеуде маңызды дағдыларды дамытады, оқушылардың коммуникативті дағдыларын және әлеуметтік қарым-қатынасын, тапқырлық пен шығармашылық қабілеттерін дамытады. STEM технологиясын қолдану

барысында бірнеше білім беру салаларын біріктіру қажеттілігі туындайды, алайда бұл жаңа технологияларды қаржыландыру, жаңа технологияларды қолдануды үйрену, STEM технологияларын қолданатын бірыңғай оқу бағдарламасы болмаған жағдайда, сондай-ақ оларды оқыту құралы ретінде қалай тиімді пайдалану керектігін білмеген кезде қиынға соғады.

Сондай-ақ мұғалімдердің инновациялық технологияларды енгізуге деген ынтасының жоқтығы айтарлықтай кедергі болуы мүмкін.

Қорытынды

Зерттеу барысында біз келесідей қорытынды жасадық: математиканы оқу процесіне STEM білім беру технологиясын енгізу оқушылардың пәнге деген қызығушылығын арттыруға мүмкіндік береді, өйткені практикалық бағыттылық пен жобалармен жұмыс жасау оқушылар үшін маңызды болып табылады.

Сипатталған STEM тәсілі қазіргі жалпы білім беретін мектептегі кейбір математика сабақтарының сапасын өзгертуге арналған. Оқу үдерісі заманауи әлемде табысқа жетуге және жоғары технологиялардағы инновациялық серпіліс үшін кадрлық резервке кіруге мүмкіндік беретін мектеп түлектерінің білім алуын қамтамасыз ететін жобалау әдістері мен тәсілдерін қамтуы керек.

Осылайша, STEM-тәсілі мектеп оқушыларына математика пәнін оқытуда мазмұндық жағынан да, әдістемелік - технологиялық аспектілер бойынша да пәнаралық принциптерді ескере отырып, маңызды білім беру әлеуетіне ие. STEM білім беруді енгізу жолдары осы мақалада келтірілген мүмкіндіктермен шектелмейді, олардың келешегі сипатталғандардан әлдеқайда кең және оқу үдерісінің материалдық-техникалық қамтамасыз етілу дәрежесіне, әрбір мұғалімнің педагогикалық шеберлік деңгейіне байланысты.

ӘДЕБИЕТ

[1] Хмыз А. В. Возможности STEM-подхода в обучении школьников естественным дисциплинам. – Минск, 2021. – С. 179–183.

[2] Фаенко А. В. К вопросу об актуальности STEM-образования // Физико-математическое образование: цели, достижения и перспективы материалы межд. науч.-практ. конф. – Минск, 2019. – С. 189–191.

[3] Теплова А. Б. Психолого-педагогические условия реализации программы «STEM образования для дошкольников и младших школьников». М., 2018. – С. 160-165.

[4] Tumasheva O. V. et al. Elective courses for training the mathematics teachers to realise STEM approach // Journal of Physics: Conference Series. – IOP Publishing, 2020. – Т. 1691. – №. 1. – С. 012225.

[5] Vaněk V. et al. Interdisciplinary relations in teaching mathematics

and chemistry //INTED2019 Proceedings, 2019 IATED Academy. – 2019. – С. 6140-6146.

[6] Stohlmann M. Three modes of STEM integration for middle school mathematics teachers //School Science and Mathematics. – 2019. – Т. 119. – №. 5. – С. 287-296.

[7] Дюбо Е.Н. Особенности реализации элементов STEM-образования на уроках математики. Сборник научно-методических работ. - Вып. 12. - Донецк: ДонНТУ, 2021. – 269 с.

[8] Milaturrahmah N., Mardiyana M., Pramudya I. Mathematics learning process with science, technology, engineering, mathematics (stem) approach in indonesia //Journal of Physics: Conference Series. – IOP Publishing, 2017. – Т. 895. – №. 1. – С. 012030.

[9] Люблинская И. Е. STEM в школе и новые стандарты среднего естественно-научного образования в США. - М.: ЛЕНАНД, 2014. - 160 с.

REFERENCES

[1] Khmyz A. V. Vozmozhnosti STEM-podkhoda v obuchenii shkol'nikov estestvennykh distsiplinam (Possibilities of stem-approach in teaching schools in natural disciplines). – Minsk, 2021. – S. 179–183. [in Rus.]

[2] Faenko, A. V. K voprosu ob aktual'nosti STEM-obrazovaniya (To the question of the relevance of STEM education). – Minsk, 2019. – S. 189–191 [in Rus.]

[3] Teplova A. B. Psikhologo-pedagogicheskie usloviya realizatsii programmy "STEM obrazovaniya dlya doshkol'nikov i mladshikh shkol'nikov" (Psychological and pedagogical conditions for the implementation of the program «STEM Education for Preschoolers and Junior Schoolchildren»). – М., 2018. – S. 160-165. [in Rus.]

[4] Tumasheva O. V. et al. Elective courses for training the mathematics teachers to realise STEM approach //Journal of Physics: Conference Series. – IOP Publishing, 2020. – Т. 1691. – №. 1. – С. 012225.

[5] Vaněk V. et al. Interdisciplinary relations in teaching mathematics and chemistry //INTED2019 Proceedings, 2019 IATED Academy. – 2019. – С. 6140-6146.

[6] Stohlmann M. Three modes of STEM integration for middle school mathematics teachers //School Science and Mathematics. – 2019. – Т. 119. – №. 5. – С. 287-296.

[7] Dyubo E.N. Osobennosti realizatsii elementov STEM-obrazovaniya na urokakh matematiki (Features of implementation of STEM-education' elements at the lessons of mathematics). Sbornik nauchno-metodicheskikh rabot. - Vyp. 12. - Donetsk: DonNTU, 2021. – 269 с. [in Rus.]

[8]Milaturrahmah N., Mardiyana M., Pramudya I. Mathematics learning process with science, technology, engineering, mathematics (stem) approach in indonesia //Journal of Physics: Conference Series. – IOP Publishing, 2017. – Т. 895. – №. 1. – С. 012030.

[9]Lyublinskaya I. E. STEM v shkole i novye standarty srednego estestvenno-nauchnogo obrazovaniya v SShA. - М.: LENAND, 2014. - 160 s. [in Rus.]

ВОЗМОЖНОСТИ РЕАЛИЗАЦИИ STEM - ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ ШКОЛЬНИКОВ МАТЕМАТИКЕ

*Ожибаева З.М.¹, СмагуловЕ.Ж.², Келдибекова А.О.³

¹докторант, Кокшетауский университет им. Ш. Уалиханова, Кокшетау, Казахстан, e-mail: zamzagul_manap@mail.ru

²д.п.н., профессор, Жетысуский университет им. И. Жансугурова, Талдыкорган, Казахстан, e-mail: smagulovezh@mail.ru

³д.п.н., доцент, Ошский государственный университет,

Ош, Кыргызская Республика, e-mail: aidaoskk@gmail.com

Аннотация. В статье авторами сделан краткий обзор научных работ в области применения междисциплинарного интегрированного STEM-подхода при обучении школьников математике. Основная цель исследования - показать преимущества и недостатки внедрения STEM-технологии в обучении школьников, а также выявление возможности и целесообразности применения данной технологии в процессе обучения математике. В статье подчеркивается значение внедрения STEM-образования как принципиально новой конструкции образовательной среды школы, основанной на применении междисциплинарного подхода, определены и теоретически проанализированы возможности использования STEM-технологии, выявлены преимущества и сложности использования STEM - технологии в учебном процессе. STEM - обучение способствует развитию у учащихся ключевых навыков XXI века: коммуникация, кооперация, критическое мышление, креативность. Методы исследования: изучение и анализ отечественной и зарубежной литературы об актуальности и развитии образовательных технологий STEM, анализ педагогического опыта использования STEM-подхода в общеобразовательной школе, а также обобщение и систематизация результатов научных исследований.

Исследователи в области STEM образования отмечают, что применение STEM-технологии на уроках математики будет способствовать формированию исследовательских навыков учащихся, повышению мотивации и формированию умений самостоятельно ориентироваться в информационном пространстве, высказывать собственные суждения. Описаны способы решения задачи с применением принципов STEM – технологии.

В процессе теоретических исследований были обозначены основные направления внедрения STEM-обучения в общеобразовательной школе: формирование и развитие инженерного мышления учащихся, приобретение опыта учебной и исследовательской деятельности, знакомство с новыми технологиями в области естествознания и возможностей их применения для решения реальных задач, овладения математикой как инструментом познания окружающей действительности.

Ключевые слова: обучение математике, междисциплинарные отношения, STEM подход, STEM технологии, STEM образование, междисциплинарные компетенции, интеграция, возможности.

POSSIBILITIES FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STEM APPROACH IN TEACHING SCHOOLCHILDREN IN MATHEMATICS

*Ozhibaeva Z.M.¹, Smagulov E.Zh.², Keldibekova A.O.³

¹doctoral student, Kokshetau University named after Sh. Ualikhanov,
Kokshetau, Kazakhstan, e-mail: zamzagul_manap@mail.ru

²d.p.s., professor, Zhetysu University named after I. Zhansugurova,
Taldykorgan, Kazakhstan, e-mail: smagulovezh@mail.ru

³d.p.s., associate professor, Osh State University,
Osh, Kyrgyz Republic, e-mail: aidaoskk@gmail.com

Abstract. In the article, the authors made a brief review of scientific works in the field of application of an interdisciplinary integrated STEM approach in teaching mathematics to schoolchildren. The main purpose of the study is to show the advantages and disadvantages of introducing STEM technology in teaching schoolchildren, as well as identifying the possibility and expediency of using this technology in the process of teaching mathematics. The article emphasizes the importance of introducing STEM education as a fundamentally new design of the educational environment of the school, based on the use of an interdisciplinary approach, identifies and theoretically analyzes the possibilities of using STEM technology, identifies the advantages and difficulties of using STEM technology in the educational process. STEM - education contributes to the development of key skills of the XXI century in students: communication, cooperation, critical thinking, creativity. Research methods: study and analysis of domestic and foreign literature on the relevance and development of STEM educational technologies, analysis of the pedagogical experience of using the STEM approach in a secondary school, as well as generalization and systematization of scientific research results.

Researchers in the field of STEM education note that the use of STEM technology in mathematics lessons will contribute to the formation of students' research skills, increase motivation and the formation of the ability to navigate independently in the information space, and express their own judgments. The

ways of solving the problem solution using the principles of STEM technology are described.

In the process of theoretical research, the main directions for the introduction of STEM education in a secondary school were identified: the formation and development of engineering thinking of students, the acquisition of experience in educational and research activities, familiarity with new technologies in the field of natural science and the possibilities of their application to solve real problems, mastering mathematics as a tool knowledge of the surrounding reality.

Keywords: teaching mathematics, interdisciplinary relations, STEM approach, STEM technologies, STEM education, interdisciplinary competencies, integration, opportunities.

Статья поступила 25.09.2022

УДК 378.147
МРНТИ 14.35.09
DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.011

МЕТОДЫ ОБУЧЕНИЯ ПРИ ДИСТАНЦИОННОМ ФОРМАТЕ

*Усербаева М.М.¹, Ким О.Я.², Култаева С.С.³

¹магистр иноязычного образования, ст.преподаватель,
КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы, Казахстан,
e-mail: madina_userbay@mail.ru,

²доцент, к.п.н., КазУМОиМЯ имени Абылай хана, Алматы,
Казахстан, e-mail: olga_kim2007@inbox.ru,

³докторант, ст.преподаватель, КазУМОиМЯ имени Абылай хана,
Алматы, Казахстан, e-mail: kultayeva_s@mail.ru

Аннотация. Потребности общества в образовании, развитие современных информационных технологий, реалии современного мира (необходимость изоляции на карантине) требуют нового подхода к организации образовательного процесса. В частности, модель дистанционного обучения с использованием дистанционных технологий становится актуальной для университетов и колледжей.

Дистанционное обучение или, точнее, электронное — это инновационная форма обучения, основанная на современных информационных и телекоммуникационных технологиях, которые позволяют радикально изменить передачу знаний, сделать ее более гибкой, интенсивной и удобной для учащихся. Они могут сыграть ключевую роль, предлагая ресурсы, которые открывают новые возможности

для активного участия в образовательном процессе. Исходя из этого, актуальной становится проблема выбора методов обучения для внедрения в процесс дистанционного и смешанного обучения и дифференциации наиболее эффективных из них. В этой статье обсуждаются эффективные методы обучения для использования в обучении с учетом требований дистанционного и смешанного обучения. Были предложены пути решения некоторых проблем при внедрении этих методов в образовательный процесс и перспективы дальнейшей интеграции и развития элементов дистанционного обучения в образовательный процесс. Были проанализированы научные исследования отечественных и зарубежных ученых, которые занимались вопросами методов обучения в дистанционном формате. При подготовке исследовательского материала использовались такие общенаучные методы, как анализ, синтез и обобщение. Это позволило раскрыть особенности обучения в современных условиях дистанционного и смешанного обучения, систематизировать полученные знания и сформировать научную позицию

Ключевые слова: интерактивные методы обучения, дистанционное обучение, цифровая педагогика, смешанное обучение, кейс-технология, мозговой штурм, бизнес-игра, метод пиры, метод проекта, дебаты

Основные положения

На основе использования и разработки новых инновационных образовательных технологий возрастает роль цифровой педагогики, что позволяет повысить компетенции обучаемых. В свою очередь использование современных методов и технологий обучения является основным условием в цифровой педагогике. Данные методы и технологии активизируют мышление обучаемых и благодаря своей высокой интерактивной природе способствуют высокому уровню мотивации и стремления к обучению с наибольшим эффектом. Интерактивные методы обучения являются отправной точкой современного образовательного процесса и требуют особой подготовки как со стороны преподавателей, так и со стороны обучаемых.

Введение

Одной из наиболее распространенных форм обучения является дистанционное обучение как новый формат реализации образовательного процесса, способ перехода от репродуктивной к активной парадигме приобретения знаний к образованию, основанному на конструктивной совместной деятельности всех участников образовательного процесса. Пандемия коронавируса увеличила спрос на дистанционное обучение, произошел переход от традиционного обучения к полностью онлайн-формату с постепенным переходом к смешанному обучению. В связи с этим возросла необходимость пересмотра методологического аспекта

образовательного процесса. В настоящее время дистанционное обучение активно исследуется и проходит этапы своего развития в образовательных системах среднего профессионального образования, в таких как колледжи. Пройден долгий путь пяти поколений дистанционного обучения с последующим развитием. Сейчас уже университеты и колледжи Казахстана на пути использования интеллектуальных гибких систем обучения в Интернете. Развитие информационных и телекоммуникационных сетей формирует будущее дистанционного образования. В связи с этим многие университеты активно внедряют дистанционное обучение при получении второго высшего образования [1]. Во-первых, давайте рассмотрим концепцию дистанционного и смешанного обучения.

Дистанционное обучение — это обучение, направленное на активное взаимодействие учителя и ученика с использованием всех компонентов образовательного процесса (цели, содержание, методы, формы обучения, средства обучения) с использованием специальных интернет-технологий и других подходов [2]. А смешанное обучение — это способ обучения, который использует несколько сред. Части курса стратегически выбираются для онлайн-проведения, в то время как в других частях используется обучение на полный рабочий день. Например, студенты могут проходить онлайн-лекции, в которых преподается материал, и выполнять лабораторные работы в классе, чтобы применить то, что они узнали. То есть в основе этого обучения лежат элементы дистанционного обучения [3].

Существенным недостатком практически любой формы обучения (за исключением индивидуальной) является слабая обратная связь учителя с учеником и, как следствие, недостаточная эффективность обучения. Стремление повысить эффективность обучения и одновременно усилить его (сократить время занятий, увеличить объем материала) заставляет учителей заново знакомиться с уже известными методами обучения и адаптировать уже имеющиеся под новую образовательную среду.

Среди множества способов эффективного обучения в дистанционном виде является изменение формата курса, а именно включение методов, называемых «интерактивными», в дистанционное обучение и смешанное обучение.

Среди интерактивных методов обучения можно выделить следующие:

- *практический эксперимент*;
- *тематические упражнения* — это определенный способ, направленный на последовательное развитие новых навыков;
- *метод проектирования* — он направлен на развитие творческого потенциала ученика, развитие его интеллекта и физической составляющей, а также таких качеств как сила воли и воображения для воплощения в жизнь практических идей, несущих новизну и новаторство;

- *групповые обсуждения* – они проходят в небольших группах по заданной тематике, где число участников колеблется от 5 до 14;

- *мозговой штурм* – данный метод состоит из групповой работы, которая является платформой для генерации новых идей и развития творческого образа мышления участников;

- *бизнес-игры* – это такой вид организации познавательной деятельности обучаемых, который развивает навыки и умения в учебной и профессиональной среде

- *ролевые игры* – метод, используемый чтобы освоить новые знания и развить навыки коммуникации, предполагает участие двух и более участников, каждому участнику присваивается определенная роль для введения общения на заданную ситуацию;

- *моделирование поведения* – для данного метода требуется модель-образец поведения, после освоения которой необходимо произвести ее в ситуации максимально приближенной к реалиям современной действительности;

- *видеоанализ* – в данном случае необходим анализ видеозаписи ролевых игр, который позволяет сравнить разного рода поведенческие реакции и позволяет выявить различного рода связи причинно-следственного характера. Данный анализ вскрывает сильные и слабые стороны коммуникации тем самым позволяя редактировать свое поведение и развивать в лучшую сторону;

- *метод корзины* – метод, базируется на моделируемых ситуациях, к примеру студенту нужно подготовиться к важной встрече со студентами, где он будет выступать в качестве куратора. Материалы для подготовки будут включать информацию об университете, его студентах и настоящем кураторе;

- *тренинги* – в данном случае обучаемые развивают и закрепляют навыки и умения, необходимые для моделирования заданных ситуаций и позволяют по-новому взглянуть на собственный опыт и подходы, используемые в ходе работы. Согласно Макшанову С.И. обучение – это метод, имеющий много функций для сознательного изменения психологических явлений человека, группы и организации, а также гармоничного баланса профессионального и личностного бытия человека;

- *обучение с помощью компьютерных учебников*;

- *анализ практических ситуаций (case study)* – развивает навыки, необходимые для принятия решений и решения проблем, он позволяет анализировать информацию, выявляет основные проблемы и создает условия для альтернативных решений, их оцениванию и селекции оптимального решения, согласно которому создается план действий [4].

Следующие методы можно выделить при дистанционном обучении:

– интерактивные методы взаимодействия обучаемых между собой и с информационно-образовательной средой;

– методы, при которых организуется и осуществляется учебно-познавательная деятельность, а также методы передачи учебных материалов;

– методы, которые способствуют развитию и стимулируют учебную деятельность учащегося (методы, повышающие интерес и развивающие ответственность);

– методы, которые контролируют и приводят в действие механизм самоконтроля (они могут быть индивидуальными и групповыми, репродуктивными и творческими) [5].

При дистанционном обучении используются *следующие методы*:

1. Метод обучения, при котором роль учителя ограничена, и основная нагрузка падает на учащегося. Основной акцент направлен на самообучение и саморазвитие при минимальной поддержке учителя. Для его реализации учителя оказывают помощь в подборке материала как печатного, так и интернет-ресурсов.

2. Метод обучения, при котором осуществляется индивидуальный подход, когда учащийся взаимодействует с учителем один на один. Это можно осуществить с помощью таких технологий, как, голосовая почта, система Skype, электронная почта, телефон если учиться дистанционно.

3. Метод, при котором учитель излагает учебный материал, и ученики принимают минимальное активное участие в нем. Например, если лектор записывает свою лекцию и транслирует ее посредством электронных коммуникаций. Или же лектор читает лекцию через платформу Zoom или Microsoft Teams и сразу ведет ее запись. Впоследствии студенты могут загрузить эту лекцию к себе на компьютер и снова пересмотреть по мере необходимости.

4. Метод проблемного обучения базируется на решении проблемных задач для решения практических вопросов особой важности. При решении данных проблем у учащихся формируется механизм, который способствует развитию критического мышления и творческой активности, а также изобретательности, умению находить выход из любой поставленной ситуации. В данном случае роль преподавателя ограничивается наблюдением и поддержкой.

5. Исследовательский метод обучения характеризуется тем, что участники учебного процесса знают цели, имеют четкую структуру, и большое количество методов для анализа, синтеза и выведения результатов в ходе исследования [6].

Данные методы называются интерактивными, потому что они направлены на максимальную активность и вовлеченность обучаемого в процесс обучения, где учащийся проявляет активную позицию, а не играет пассивную роль не только сам, но и во взаимодействии с другими участниками образовательного процесса.

Методы, которые позволяют за минимальное время и минимальные усилия осилить нужные навыки и умения с высокой степенью осознанности при взаимодействии с другими называются интерактивными методами обучения и воспитания.

Материалы и методы

Дистанционное обучение неразрывно связано с использованием информационных и интернет-технологий. Информационно-образовательные технологии включают использование компьютерных технологий и телекоммуникационных средств в процессе обучения. Этот тип технологии широко используется в практике преподавания специализированных дисциплин путем использования презентаций во время лекций и семинаров.

Использование информационных и образовательных технологий в процессе обучения включает в себя использование удаленного доступа к образовательным ресурсам через Интернет [7].

Организовать дистанционное обучение можно следующим образом:

Классы чата — это мероприятие образовательного характера, которое проводится с помощью технологий чата. Это все проводится синхронно, то есть все участники данного чата принимают участие в нем одновременно. Существует даже школа чата, где учебная деятельность студентов организуется посредством чата.

Веб-классы — к ним можно отнести следующие формы занятий как семинары, лабораторные работы, деловые игры, конференции, дистанционное обучение. Они проводятся с помощью телекоммуникаций и навыков работы в Интернете. Специальные образовательные веб-форумы используются в этих мероприятиях. Они способствуют безопасной работе участника при использовании ссылок на веб-сайт или проблеме использования сообщений с соответствующей программой.

Телеконференция обычно организуется по спискам рассылки по электронной почте. Достижение образовательных целей осуществляется на образовательных телеконференциях. Возможны также такие виды дистанционного обучения, когда учебные материалы рассылаются по почте по регионам [8].

В зависимости от используемых средств различают следующие технологии обучения в условиях территориального разрыва между учителем и учениками:

1. *Технология Case*. Эта технология дистанционного обучения требует использования тематических исследований (комплексов, содержащих всевозможные учебные материалы). При этом материалы включают в себя: информацию из учебников, аудиовизуальные и мультимедийные учебные материалы. При использовании технологии Case желательно, чтобы учитель взаимодействовал со студентами.

2. *Телевизионные технологии.* Эта технология требует использования телевизионных систем для предоставления материала студенту. При использовании телевизионных технологий также необходимо общение между учителями и учениками.

3. *Сетевые технологии.* Эта технология обучения использует интерактивное общение группы студентов в определенной сети.

4. *Технология комбинированного метода.* Эта технология сочетает в себе все вышеперечисленные технологии [9].

Апробация элементов дистанционных технологий при внедрении интерактивных методов обучения была проведена в КазУМОиМЯ имени Абылай хана и продемонстрировала готовность и мотивацию студентов к использованию дистанционных технологий. Кроме того, учащиеся подтвердили, что уже давно используют информационно-коммуникационные технологии при подготовке домашних заданий и без дополнительной мотивации со стороны учителя.

Этот факт показывает, что сами преподаватели, а не студенты, должны пересмотреть свои позиции в отношении использования дистанционных технологий. Успех дистанционного общения учащихся во многом зависит от мотивации учителя и его компетентности в применении информационно-коммуникационных технологий в процессе обучения. Использование интерактивных методов в дистанционном образовании, на наш взгляд, способствует развитию творческих способностей преподавателей, что напрямую влияет на поддержку интереса к университету и профессиональную адаптацию молодых специалистов.

Активизация работы студента в прямом взаимодействии с другими студентами и преподавателем на дистанционном обучении позволит развить навыки общения студента, что особенно важно при обучении журналистике и связям с общественностью, а также создать условия для межличностного и межкультурного общения участников в открытом глобальном образовательном пространстве.

В рамках процессов разработки и реализации основных программ профессионального образования разработка форм и методов дистанционного обучения требует еще много вопросов. Чтобы укрепить позиции дистанционного обучения с помощью информационно-коммуникационных технологий, в настоящее время необходимо решить ряд задач:

- проведение постоянного опроса студентов по вопросам обучения с использованием элементов дистанционных технологий;
- проведение методических семинаров для преподавателей и методистов для обсуждения использования дистанционных технологий в учебных дисциплинах;
- разработка методических рекомендаций по использованию технологий дистанционного обучения в учебных дисциплинах;

- включение задач в календарные планы по дисциплинам, требующим использования информационно-коммуникационных технологий;
- изучение и применение образовательных технологий, в том числе интерактивных, с точки зрения требований к дистанционному обучению;
- контроль работы студентов в отношении их онлайн-активности.

Результаты

Методы, используемые в два этапа: подготовка и презентация, представляют наибольший интерес среди всего комплекса методов интерактивного обучения для реализации в удаленном формате. К ним относятся: метод пилы (*jigsaw method*), метод анализа практических ситуаций (*case study*), метод мозгового штурма (*brainstorming*), деловая игра (бизнес-игра).

Метод пилы (jigsaw method) был разработан профессором Эллиотом Аронсоном в 1978 году. Этот метод обучения предполагает разделение учащихся на команды по четыре-шесть человек в каждой для работы над учебными материалами (например, текстом по дисциплине), разделенными на фрагменты (логические или семантические блоки). Желательно провести разделение на команды, а также разъяснение задания в аудитории.

На этапе подготовки (удаленно) выполняется ряд задач:

- каждый член команды изучает свою часть материала (независимая внеклассная работа студентов в автономном режиме);
- «встреча экспертов» — студенты, изучающие один и тот же блок, но в разных командах, встречаются и обмениваются информацией в качестве экспертов в этом разделе (внеклассная групповая работа студентов удаленно);
- эксперты возвращаются в свои команды и учат других членов команды всему, чему они научились сами. Таким образом, каждый «эксперт» действует как «зубец пилы» (внеклассная групповая работа студентов удаленно).

Каждый участник учебного процесса (каждый «эксперт») отвечает за то, насколько хорошо все члены команды понимают материал, который они объясняют. Работа члена команды (эксперта и/или студента) отражена в вашей окончательной оценке.

Этап презентации (традиционный) — оценка степени усвоения материала проводится преподавателем во время аудиторных занятий (обучение в классе). Проверка проводится индивидуально и/или в групповом режиме. Выбор конкретного типа задачи зависит от уровня подготовки группы, типа материала для изучения, временных ресурсов и т. д.

Метод анализа практических ситуаций (case study) или анализ практических ситуаций был впервые применен в Гарвардской школе бизнеса в середине двадцатого века. Его суть заключается в том, что,

ознакомившись с материалами, студенты получают ряд учебных кейсов и просят их понять содержание проблемы, которая обычно не имеет однозначного решения, и предложить свое решение с использованием полученных знаний и навыков. В классе работа с кейсами включает в себя развитие навыков и умений критического мышления учащихся в результате обсуждения проблемной ситуации, включенной в задание.

Этап подготовки занятий по методу «case study» включает в себя два этапа: организационный и рабочий. Организационный этап (работа студентов в классе), на котором учитель объясняет характер предстоящей работы с материалами дела и знакомит студентов с учебными материалами, имеет смысл в традиционном формате. Рабочий процесс (детальное ознакомление студентов с материалами тематических исследований, выполнение заданий, решение проблемы) осуществляется дистанционно (независимо от того, работают ли студенты в режиме онлайн). В то же время студенты имеют доступ к дополнительным ресурсам, которые им понадобятся во время подготовки.

Этап презентации (традиционный) - презентация решения кейс-задачи - проводится на практическом уроке (групповая работа студентов в классе). Учитель имеет возможность оценить уровень подготовки и прокомментировать работу команды. Студенты сами решают, вносит ли каждый член рабочей группы личный вклад в задачу.

Метод мозгового штурма (brainstorming) - один из самых популярных методов, используемых в классе. Он прекрасно стимулирует творческую активность. Участникам дискуссии предлагается высказать как можно больше решений, включая самые фантастические (время для обсуждения проблемы обычно ограничено 1-5 минут). Из общего числа высказанных идей, чаще всего большинство успешные, которые можно использовать на практике. Считается, что использование этого метода возможно только в автономном режиме, потому что вам нужно написать идеи на доске / листе бумаги, чтобы затем выбрать лучшие. Однако современные информационные и коммуникационные технологии позволяют не только видеть и слышать друг друга во время общения, но и активно использовать в Интернете различные программы для редактирования изображений, доступные одновременно всем участникам конференции.

Этап подготовки может быть двух форматов: в классе (работа студентов в группе), когда учитель разбивает студентов на группы, определяет «лидера» каждой группы (член команды, который организует конференцию, записывает идеи, организует обсуждение), отправляет ему задание для обсуждения или удаленно (онлайн-групповая работа учащихся), когда учитель сам организует конференцию, назначает «модератора» и выдает задание.

Подготовительный этап заканчивается онлайн-обсуждением, в ходе которого студенты выбирают лучшие идеи и готовятся отстаивать свою точку зрения перед другими группами.

Традиционный этап презентации проходит в классе (работа студентов в группе). Команды представляют результаты своей работы. В качестве дополнительного урока вы можете предложить выбрать идею и развить ее в независимом проекте (метод проекта).

Деловая игра является одним из эффективных способов формирования коммуникативной и профессиональной компетентности, позволяющих включить процесс обучения в модель будущей трудовой деятельности выпускника вуза. В отличие от ролевых игр, в которых воссоздаются личные взаимодействия, не ограничивающиеся профессиональной деятельностью, бизнес-игры обсуждают ситуации, близкие к реальной профессиональной деятельности.

На подготовительном этапе (групповая работа студентов) преподаватель формирует учебные группы, устанавливает условия ведения деловой игры, определяет степень творческой свободы учащихся. Обсуждение ключевых позиций (распределение ролей, определение хода игры и т. д.) и написание сценария бизнес-игры осуществляется в удаленном формате (групповая онлайн-работа). Учитель проверяет сценарий по электронной почте.

Презентация (традиционный формат) - показ бизнес-игры проводится в классе (групповая работа студентов в автономном режиме) в два этапа: образец бизнес-игры, в которой студенты играют в бизнес-игру по определенным ролям, презентация бизнес-игры для учителя и других исследовательских групп. На этапе обсуждения результатов игры (групповая работа студентов) у студентов появляется дополнительная возможность для профессионального общения.

При удаленном формате приобретают особую значимость интерактивные методы обучения. К ним можно отнести проблемное изложение материала, бизнес- и ролевые игры, обсуждения, анализ ситуаций, беседы, дебаты, лекции с элементами обсуждения, метод проекта, ситуационное решение, мозговой штурм, кейсы, исследования, портфолио, семинары и обсуждения [10]. Они также вызывают интерес у студентов, согласно эмпирическому исследованию, проведенному со студентами КазУМОиМЯ имени Абылай хана с сентября по декабрь 2021 года, которые специализируются на журналистике и связях с общественностью. Цель исследования заключалась в определении качества обучения при использовании интерактивных методов обучения и выборке наиболее эффективных из них.

Студенты в течение одного семестра обучались с использованием интерактивных методов обучения по дисциплинам кафедры. В конце обучения был проведен опрос среди студентов. В исследовании

использовалась количественная стратегия. Количественное исследование – метод анкетного опроса (N=100). В ходе исследования было опрошено на анонимной основе 100 студентов двух направлений подготовки (журналистика и связь с общественностью), получивших опыт дистанционного обучения с использованием интерактивных методов обучения. Все респонденты находятся в возрастном диапазоне 18 лет – 24 года. В числе респондентов – студенты бакалавриата с 1-4 курс. Студенты ответили на вопросы о качестве полученного дистанционного образования, при котором использовались интерактивные методы обучения, а также они оценили методы, которые по их мнению, наиболее удовлетворяют их потребностям обучения при онлайн и смешанном формате. Анализ анкет позволил объемно проанализировать как использование интерактивных методов обучения повлияло на их уровень и какие интерактивные методы обучения наиболее действенны в данной среде. Исследование проводилось онлайн, с применением приложения Google Forms.

Таблица 1 - Результат анкетирования контрольных групп студентов

Вопросы анкеты	Нет, %	Скорее нет, чем да, %	Скорее да, чем нет, %	Да, %
Актуальны ли интерактивные методы обучения, применяемые при обучении дисциплинам вашей специальности?	0	0	0	100
Легче ли вам понимать материал, если он сопровождается слайд-презентацией, групповыми обсуждениями, мозговыми штурмами?	7	14	28	51
Легче ли вы запоминаете материал, если он сопровождается слайд-презентацией, групповыми обсуждениями, мозговыми штурмами?	3	19	31	47
Легче ли воспроизводить полученный на занятиях материал, если его центральные положения и проблемы обсуждались в ходе проведения групповых дискуссий, деловых игр, анализа практических ситуаций?	9	15	29	47
Интереснее ли вам на занятиях, проходящих в активном и интерактивном режимах, по сравнению с классическими лекциями, практическими занятиями, лабораторными работами?	7	11	25	57
Наблюдаете ли вы улучшение индивидуальной познавательной активности по дисциплинам за счет участия в реализации ролевых (деловых) игр, кейсовых ситуаций, мозгового штурма, проектной работы и других интерактивных методов обучения?	5	13	32	50
Наблюдаете ли вы улучшение успеваемости за счет участия в реализации ролевых (деловых) игр, кейсовых ситуаций, мозгового штурма, проектной работы и других интерактивных методов обучения?	4	9	38	49

Развивает ли участие в проблемных (интерактивных) занятиях чувство ответственности в большей мере, чем классических?	9	11	40	40
Развивают ли занятия, проводимые интерактивными методами, дружественные чувства коллегам?	3	8	44	45
Развивают ли занятия, проводимые интерактивными методами, дружественные чувства к преподавателю?	2	6	48	44
Воспитывают ли проведенные занятия чувство уважения и толерантности к чужому мнению?	5	7	51	37
Способствует ли интерактивное обучение развитию профессиональных качеств, навыков, умений в большей мере, чем классические методы обучения?	3	8	43	46
Как вы думаете, эффективны ли интерактивные методы обучения?	2	4	40	54
Как вы считаете, способствует ли применение интерактивных методов обучения повышению результативности образовательного процесса наряду с классическими методами?	5	7	38	50
Как вы думаете, существует ли необходимость использования интерактивных методов обучения в образовательном процессе наряду с классическими?	3	5	34	58
Наиболее мотивирующие интерактивные методы (оцените каждый метод, насколько он оказался полезен при обучении в данных дисциплинах)				
1) Метод пилы (jigsaw)	2	14	28	56
2) Case study	0	10	20	70
3) Мозговой штурм (brainstorming)	0	11	25	64
4) Деловая игра (бизнес-игра)	0	12	23	65
5) Проектная работа	3	19	30	48
6) Портфолио	6	20	34	40
7) Дебаты	4	16	40	40

Обсуждение

В результате анализа анкет обучающихся мы выяснили, что актуальность применения интерактивных методов отметили 100 % аудитории, повышение интереса к обучению – 82 %, 89 % студентов подтвердили рост профессиональных знаний и умений. Исследование показывает, что при проведении практических и лабораторных работ более легкое и наглядное восприятие материала отметили 79 % опрошенных, лучшее запоминание – 78 %, легкость воспроизведения – 76 % участников эксперимента. Мы проанализировали влияние активизации обучения не только на успеваемость, но и на профессиональные качества, которые формируются в процессе обучения студентов. 82 % респондентов отметили повышение познавательной активности и 87 % – улучшение успеваемости. Мы изучили изменение в поведении обучающихся, их мировосприятии. 80 % опрошенных указали на рост уверенности в себе и в своих знаниях, умениях и навыках. Улучшение дружеской коммуникации

в группе при проведении обучения с использованием интерактивных методов и получение обязательной обратной связи с преподавателем отметили 89 и 92 % студентов, соответственно. 88 % респондентов сказали также о развитии чувства уважения и эмпатии.

Эффективность активизации обучения отметили 94 % опрошенных. Один из последних вопросов анкеты связан с выявлением самых мотивирующих методов обучения в рамках данного учебного предмета. Метод кейсов оценили как наиболее полезный в рамках обучения 90 % опрошенных, далее следуют мозговой штурм (89 %), бизнес игры (88 %), метод пиры (84 %) и затем идут дебаты (80 %) , проектная работа (78 %) и портфолио (74 %). Таким образом наиболее популярными интерактивными методами обучения являются кейс-стади, мозговой штурм, деловые игры и метод пиры. В результате мы описали подробные этапы работы с первыми четырьмя методами выше.

Анкетный опрос студентов в целом коррелирует с результатами контрольных тестов, проводимых в конце каждого модуля. Отмечено повышение среднего балла по результатам тестирования у групп студентов, где проводились занятия с применением интерактивных методов обучения, в сравнении с группами, где занятия проходили в традиционной форме, что говорит о лучшем усвоении знаний с использованием интерактивных методов обучения.

Заключение

В ходе нашей исследовательской деятельности мы изучили классификацию методов и технологий обучения, используемых в дистанционном обучении. Кроме того, анализ научной литературы позволил нам выявить различные классификации методов обучения для сравнения. Опрос выявил положительное влияние интерактивных методов обучения, а также выявил методы, которые демонстрируют большую интерактивность и популярность среди студентов из-за приоритетов, развивающих профессиональные навыки и умения, а также максимальной близости к реалиям будущей профессиональной деятельности.

На основании проведенного опроса среди 100 учащихся, было выявлено благотворное влияние интерактивных методов обучения не только на качество учебного процесса, но и на отношения и мотивацию между участниками данного процесса. А также были выявлены несколько интерактивных методов обучения, которые заслужили высокой оценки. Критерий оценивания был в диапазоне от 1 до 100%.

Наибольшее предпочтение опрошенные отдали следующим методам обучения:

1. Метод анализа практических ситуаций (Case Study)– 90%
2. Метод мозгового штурма (Brainstorming)– 89%
3. Деловая игра–88%
4. Метод пиры (Jigsaw method) –84%

Таким образом, можно сделать следующие выводы:

1. Интерактивные методы обучения базируются на концепции образования через всю жизнь, включая принципы непрерывности обучения, дидактической гибкости, гуманизации и гуманитаризации образования.

2. Использование интерактивных методов обучения позволяет также развивать когнитивную и креативную деятельность обучающихся, повышать результативность обучения, эффективно формировать необходимые компетенции.

3. Экспериментальным путем на основе методов анкетирования, наблюдения и личных бесед были определены общие функциональные характеристики интерактивных методов обучения – это повышенный интерес со стороны слушателей, результативность, актуальность, развитие личностных качеств студентов.

4. По результатам анкетирования выявлены наиболее мотивирующие интерактивные методы обучения.

В будущем мы предполагаем использовать интерактивные методы обучения в рамках преподавания других дисциплин. Также данные методы обучения могут быть использованы и в обучении в технических вузах.

Работа выполнена при финансовой поддержке Министерства образования и науки Республики Казахстан в рамках научного проекта AP09058341 «Трансформация ценностей казахстанской системы высшего образования в условиях поликультурного и глобализирующегося мира».

ЛИТЕРАТУРА

[1] Кенебаева А.С., Хибина Н.Н., Дабылтаева М.М. Дистанционное обучение в Казахском национальном женском педагогическом университете в условиях пандемии covid-19. Отчет о результатах институционального исследования. – Алматы: Казнацженпу, 2020. - С.4 – 5. - Режим доступа: URL: https://kazmkpu.kz/uploads/uploaded_files [Дата обращения: 09.04.2022]

[2] Бороненко Т. А. Активные и интерактивные методы педагогического взаимодействия в системе дистанционного обучения /Т. А. Бороненко, А.В. Кайсина, В. С. Федотова //Научный диалог. — 2017. — № 1. - С.229.

[3] Краснов Т. И., Сидоренко Т.В. Смешанное обучение как новая форма организации языкового образования в неязыковом вузе //Научный диалог. — 2017. - № 1. - С.407.

[4] Малятаки В.В., Киричек К.А., Вендина А.А. Технологии дистанционного обучения как современное средство реализации активных и интерактивных методов обучения при организации самостоятельной работы студентов. Открытое образование. - 2020. - №24 (3). - С.56-66.

[5] Толстобоков О.Н. Современные методы и технологии дистанционного обучения. Монография – М.: Мир науки, 2020. – Онлайн-издание. - С.19-20. - Режим доступа: <https://izd-mn.com/PDF/37MNNPM20.pdf> [Дата обращения: 16.04.2022]

[6] Пегов А.А., Пьяных Е.Г. Использование современных информационно-коммуникационных технологий в образовательном процессе (Краткий курс лекций). - 2010. - С.12-13. - Режим доступа: <https://www.tspu.edu.ru/images/faculties/fmf/files/UMK/lek.pdf> [Дата обращения: 19.04.2022].

[7] Крюкова Е.М., Баранова Т.М., Крапоткина С.А., Тимошина Е.Н. - Использование информационных образовательных технологий в процессе подготовки кадров в сфере туризма и гостеприимства //Ученые записки Российского государственного социального университета. – 2016. - № 1 (134). – С. 136 - 144

[8] Косолапова М.А. Технологические подходы в организации профессиональной подготовки к педагогической деятельности в высшей школе. - Томский гос. пед. ун-т. - Томск, 2007. - С.177

[9] Андреев А.А. Введение в дистанционное обучение: учебно-методическое пособие. – М.: Перо, 1997. - С.154

[10] Пескова Л.А. Методы и средства интерактивного взаимодействия студентов и преподавателей в онлайн-обучении: автореф. дис. ... канд. пед. наук.... — Улан-Удэ, 2006. — С.165

REFERENCES

[1] Kenebaeva A.S., Hibina N.N., Dabyltaeva M.M. Distancionnoe obuchenie v Kazahskom nacional'nom zhenskompedagogicheskom universitete v usloviyah pandemii covid-19. Otchet o rezul'tatah institucional'nogo issledovaniya (Distance learning in Kazakh National Women's Teacher Training University in the conditions of the covid-19 pandemic. Report on the results of institutional research). – Almaty: Kaznatshenpu, 2020.- Pp. 4–5. - Access mode: URL https://kazmkpu.kz/uploads/uploaded_files [Date of access: 09.04.2022]. [in Rus.]

[2] Boronenko T. A. Aktivnye i interaktivnye metody pedagogicheskogo vzaimodejstviya v sisteme distancionnogo obucheniya (Active and interactive methods of pedagogical interaction in the distance learning system) /T. A. Boronenko, A.V. Kajsina, V. S. Fedotova //Nauchnyj dialog. A.— 2017. — No. 1. -P.229. [in Rus.]

[3] Krasnov T. I., Sidorenko T.V. Smeshannoe obuchenie kak novaya forma organizacii yazykovogo obrazovaniya v neyazykovom vuze (Mixed learning as a new form of organization of language education in a non—linguistic university) //Nauchnyj dialog. — 2017. - No. 1. - P.407.- [in Rus.]

[4] Malyataki V.V., Kirichek K.A., Vendina A.A. Tekhnologii distancionnogo obucheniya kak sovremennoe sredstvo realizacii aktivnyh i

interaktivnyh metodov obucheniya pri organizacii samostoyatel'noj raboty studentov. Otkrytoe obrazovanie. (Distance learning technologies as a modern means of implementing active and interactive teaching methods in organizing independent work of students. Open education.). - 2020. -No.24(3). - Pp.56-66. [in Rus.]

[5] Tolstobokov O.N. Sovremennye metody i tekhnologii distancionnogo obucheniya. (Modern methods and technologies of distance learning). Monografiya – M.: Mir nauki, 2020. – Onlajn-izdanie. - Pp.19-20. [in Rus.]

[6] Pegov A.A., P'yanyh E.G. Ispol'zovanie sovremennyh informacionno-kommunikacionnyh tekhnologij v obrazovatel'nom processe. Kratkij kurs lekciy (The use of modern information and communication technologies in the educational process (Short course of lectures). - 2010. - Pp.12-13 [in Rus.]

[7] Kryukova E.M., Baranova T.M., Krapotkina S.A., Timoshina E.N. Ispol'zovanie informacionnyh obrazovatel'nyh tekhnologij v processe podgotovki kadrov v sfere turizma i gostepriimstva (The use of information educational technologies in the process of training personnel in the field of tourism and hospitality) //Uchenye zapiski Rossijskogo gosudarstvennogo social'nogo universiteta. – 2016. - № 1 (134). – Pp. 136 – 144. [in Rus.]

[8] Kosolapova M.A. Tekhnologicheskie podhody v organizacii professional'noj podgotovki k pedagogicheskoj deyatelnosti v vysshej shkole (Technological approaches in the organization of professional preparation for pedagogical activity in higher education). - Tomsk, 2007. -P.177. [in Rus.]

[9] Andreev A.A. Vvedenie v distancionnoe obuchenie: uchebno-metodicheskoe posobie (Introduction to distance learning: An educational and methodical manual) – M.: Pero, 1997. – P.154 [in Rus.]

[10] Peskova L. A. Metody i sredstva interaktivnogo vzaimodejstviya studentov i prepodavatelej v onlajn-obuchenii (Methods and means of interactive interaction between students and teachers in online learning: dissertation): avtoref. dis. ... kand. ped. nauk... Kandidat pedagogicheskikh nauk. — Ulan-Ude, 2006. — P.165. [in Rus.]

ҚАШЫҚТЫҚТАН ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІ

*Өсербаева М.М.¹, Ким О.Я.², Құлтаева С.С.³

¹шет тілі бойынша білім беру магистрі, аға оқытушы,
Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ, Алматы, Қазақстан,
e-mail: madina_userbay@mail.ru,

²п.ф.к., доцент, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: olga_kim2007@inbox.ru

³докторант, аға оқытушы, Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӨТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: kultayeva_s@mail.ru

Аңдатпа. Қоғамның білім беру қажеттіліктері, заманауи ақпараттық технологияларды дамыту, қазіргі әлемнің шындықтары (карантинде

оқшаулау қажеттілігі) білім беру процесін ұйымдастырудың жаңа тәсілін талап етеді. Атап айтқанда, қашықтықтан оқыту технологияларын пайдалана отырып, қашықтықтан оқыту моделі университеттер мен колледждер үшін өзекті болып отыр. Электрондық оқыту-бұл білім беруді түбегейлі өзгертуге, оны икемді, қарқынды және студенттерге ыңғайлы етуге мүмкіндік беретін заманауи ақпараттық және телекоммуникациялық технологияларға негізделген оқытудың инновациялық түрі. Олар білім беру процесіне белсенді қатысуға жаңа мүмкіндіктер ашатын ресурстарды ұсыну арқылы маңызды рөл атқара алады. Осыған сүйене отырып, қашықтан және аралас оқытуды енгізу және олардың ең тиімдісін саралау үшін оқыту әдістерін таңдау мәселесі өзекті болып отыр. Бұл мақалада қашықтықтан және аралас оқытудың талаптарын ескере отырып, оқытудың тиімді әдістері қарастырылады. Осы әдістерді білім беру процесіне енгізу кезіндегі кейбір мәселелерді шешу жолдары және қашықтықтан оқыту элементтерін білім беру процесіне одан әрі интеграциялау және дамыту перспективалары ұсынылды. Қашықтықтан оқыту әдістері мәселелерімен айналысқан отандық және шетелдік ғалымдардың ғылыми зерттеулері талданды. Зерттеу материалын дайындау кезінде талдау, синтездеу және жалпылау сияқты жалпы ғылыми әдістер қолданылды. Бұл қашықтықтан және аралас оқытудың қазіргі жағдайында оқытудың ерекшеліктерін ашуға, алған білімдерін жүйелеуге және ғылыми ұстанымды қалыптастыруға мүмкіндік берді

Тірек сөздер: интерактивті оқыту әдістері, қашықтықтан оқыту, сандық педагогика, аралас оқыту, кейс-технология, ми шабуылы, бизнес-ойын, аралау әдісі, жоба әдісі, пікірталас

METHODS OF TEACHING IN THE DISTANCE FORMAT

*Usserbaeyva M.M.¹, Kim O.Ya.², Kultayeva S.S.³,

¹master of foreign language education, senior teacher, KazUIR&WL named after Abylai Khan, Almaty, Kazakhstan, e-mail: madina_userbay@mail.ru

²c.p.s., associate professor, KazUIR&WL named after Abylai Khan, Almaty, Kazakhstan, e-mail: olga_kim2007@inbox.ru

³PhD student, senior teacher, KazUIR&WL named after Abylai Khan, Almaty, Kazakhstan, e-mail: kultayeva_s@mail.ru

Abstract. The needs of society in education, the development of modern information technologies, the realities of the modern world (the need for isolation in quarantine) require a new approach to the organization of the educational process. In particular, the model of distance learning using distance technologies is becoming relevant for universities and colleges.

Distance or e-learning is an innovative form of learning based on modern information and telecommunication technologies that allow you to radically change the transfer of knowledge, make it more flexible, intensive and convenient

for students. They can play a key role by offering resources that open up new opportunities for active participation in the educational process. Based on this, the problem of choosing teaching methods for implementation in the process of distance and blended learning and differentiation of the most effective of them becomes urgent. This article discusses effective teaching methods for use in teaching taking into account the requirements of distance and blended learning. The ways of solving some problems in the implementation of these methods in the educational process and prospects for further integration and development of elements of distance learning in the educational process were proposed. The scientific research of domestic and foreign scientists who dealt with the issues of teaching methods in a distance format was analyzed. When preparing the research material, such general scientific methods as analysis, synthesis and generalization were used. This made it possible to reveal the features of learning in modern conditions of distance and blended learning, systematize the knowledge gained and form a scientific position

Keywords: interactive teaching methods, distance learning, digital pedagogy, blended learning, case technology, brainstorming, business game, jigsaw method, project method, debates

Статья поступила 19.09.2022

УДК 378.147

МРНТИ 16.21.25

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.012

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ МЕДИЙНОЙ И ИНФОРМАЦИОННОЙ ГРАМОТНОСТИ В ПРАКТИКЕ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ КАК НЕРОДНОМУ

*Григорьева Г.Б.¹, Солтанбекова О.Т.²

¹к.п.н., ст. преподаватель, Университет имени Шакарима, Семей,
Казахстан, e-mail: grigala1010@mail.ru

²к.п.н., доцент, ассоциированный профессор, Университет имени
Шакарима, Семей, Казахстан, e-mail: osoltanbekova@mail.ru

Аннотация. В статье рассматриваются вопросы развития медийной и информационной грамотности (МИГ) и использования технологий МИГ в практике обучения русскому языку как неродному. Вопрос формирования компетенций МИГ имеет определённую историю, связанную с нарастанием информационного потока и необходимостью адекватного оценивания информации для дальнейшей оценки и использования. Важность и необходимость работы в данной области

инициирована ЮНЕСКО во второй половине 20 века. В настоящее время направление чётко оформилось и охватывает многие сферы нашей жизни, формируясь в особую экосистему МИГ.

Авторами статьи предпринята попытка определить место информационной и медийной грамотности в общественных процессах современной реальности; описана система становления вопроса на концептуальном уровне и уровне формирования компетенций в образовательном процессе.

В Казахстане медиаобразование развивается поступательно и системно, подтверждением чего является ряд документов и мероприятий в системе высшего образования страны: проект коллектива ученых КазНУ им. Аль-Фараби под руководством Л. Ахметовой, учебное пособие под редакцией Г. Асамбаевой, тренинг по медиаграмотности для медиатренеров в рамках проекта Internews, дисциплина «Медиаграмотность. Медиаобразование», внедренная в элективную часть учебных планов образовательной программы «Журналистика» и образовательных программ других направлений. К 2021 году разработан учебно-методический комплекс для школьников и учителей «Медиа и цифровая грамотность». Формируется национальная модель медиаобразования. В работе дается описательный анализ пособий по медиаграмотности и медиаобразованию в казахстанском образовательном пространстве.

Работа по формированию медийной и информационной грамотности может проводиться на разных уровнях подготовки по ряду дисциплин в высшей школе, в том числе и по русскому языку как неродному.

Авторами предложена типологическая система упражнений, основанная на технологиях цифровизации и критического мышления, применение которых в ходе изучения дисциплины «Русский язык» в группах с государственным языком обучения способствует развитию медийной и информационной грамотности.

Ключевые слова: медийная грамотность, информационная грамотность, медиаобразование, цифровая грамотность, критическое мышление, образовательная технология, текст, тип упражнений.

Основные положения

Вопрос развития информационной и медийной грамотности в настоящее время является осознанным и необходимым в силу интенсификации информационных потоков, захлестнувших общество в 21 веке. Организация и проведение тематических мероприятий, а также разработка учебников и учебных пособий по медиаобразованию, медийной и информационной грамотности в системе школьного и вузовского образования в Казахстане подчеркивает готовность внедрения описываемых технологий в образовательный процесс. Использование

технологий цифровизации и критического мышления в рамках медийной и цифровой грамотности возможно при изучении многих предметов. Покажем систему развития компетенций на текстовой основе на примере тренировочных типологически систематизированных упражнений при изучении русского языка в группах с государственным языком обучения в вузовском образовании.

Введение

Вопрос информационной и медийной грамотности в 21 веке является остро насущным и актуальным. Мы живем в бесконечном информационном потоке, в котором, к сожалению, не всегда можем грамотно ориентироваться, поскольку у большей части общества не сформированы навыки распознавания качества информации. Очень часто люди склонны верить любой информации, а особенно той, что выдают нам официальные источники, а также разного рода СМИ. Но информация не всегда может быть правдивой, может быть кому-то выгодной или невыгодной, наконец, может быть откровенно лживой, фейковой. Она может служить не только целям объективного отражения действительности, но и быть орудием пропаганды и манипуляции общественным сознанием.

Вопрос необходимости осуществления действий в области медийной и информационной грамотности для населения был инициирован ЮНЕСКО в 80-х годах 20 века. Об этом факте говорят ряд документов, принятых в течение почти 40 лет. Грюнвальдская декларация по медиаобразованию (1982) признала необходимость создания политических и образовательных систем, способствующих формированию у граждан критического подхода к феномену «массовой коммуникации». Парижская декларация «На пути к обществу информационной грамотности» (2003); Александрийская декларация об информационной грамотности и образовании на протяжении всей жизни «Маяки информационного общества» (2005); Парижская повестка дня «12 рекомендаций по медийной и информационной грамотности» (2007); Фесская декларация о медийной и информационной грамотности (2012); рамочная программа и план действий Глобального альянса за партнерство в области медийной и информационной грамотности (2013); Парижская декларация о медийной и информационной грамотности в эпоху цифровых технологий (2014); Рижские рекомендации по медийной и информационной грамотности в условиях меняющейся медийной и информационной среды (2016); Декларация молодежи о медийной и информационной грамотности (2016) [1].

В 2008 году ЮНЕСКО признала необходимость в формировании комплексной концепции медийной и информационной грамотности (МИГ). МИГ сочетает в себе различные формы грамотности: информационную,

медийную, цифровую, интернет-грамотность, грамотность в области социальных сетей и т.д. – в сочетании с социальной грамотностью [1]. МИГ включает компетенции, связанные с поиском и критической оценкой информации, получаемой в интернете, от СМИ и другим способом. Обществу важно понимать, каково качество информации, кто ее отправляет, какие цели преследует данная информация. В 2010 г. институтом ЮНЕСКО по информационным технологиям в образовании опубликована монография «Медийная грамотность и новый гуманизм» (авторы Хосе Мануэль Перес Торнеро и Тапио Варис), одна из целей которой – развитие концепции медийной грамотности в ракурсе межкультурного диалога.

В 2011 году разработана программа обучения учителей «Медийная и информационная грамотность», которая, по словам г-на Яниса Карклиньша, заместителя Генерального директора ЮНЕСКО по коммуникации информации, опирается на современные тенденции конвергенции радио, телевидения, Интернета, газет, книг, электронных архивов и библиотек на одну общую платформу и создана с учетом потребностей педагогов для интеграции в официальную систему их подготовки.

Экосистема медиа- и информационной грамотности (Рисунок 1) демонстрирует многокомпонентную природу явления [2, с.5].

Рисунок 1

Описание материалов и методов исследования

В ходе актуализации и осознания важности медиаобразования в современных реалиях использованы эмпирические и теоретические

методы исследования, такие как анализ и обобщение научной литературы, научное наблюдение. В разработке и типологическом описании практических заданий, используемых в учебном процессе в ходе изучения русского языка, опирались на обобщение педагогического опыта и классифицирование объекта исследования.

Результаты и обсуждение

Вопросы формирования медийной и информационной грамотности являются предметом изучения и внедрения в практику жизни общества и в Казахстане. Внедрение системы медиаобразования в нашей стране имеет тенденции поступательного развития. Как отмечает Л. Ахметова, руководитель проекта «Разработка технологий медиа образования для формирования интеллектуального потенциала страны», проблема медиаобразования и медиаобразования в Казахстане, как и везде, имеет два направления: 1) медиаобразование в университетах на факультетах и кафедрах журналистики; 2) медиаграмотность общества [3].

Коллективом ученых КазНУ им. Аль-Фараби проделан путь по осмыслению и раскрытию различных аспектов данного направления работы, о чем говорит перечень публикаций, описывающий ряд исследуемых вопросов. Опубликовано электронное пособие по медийной и информационной грамотности [4]. Создан сайт казахстанской школы социально-ответственной журналистики [5]. Ведется разработка национальной модели казахстанского медиаобразования в рамках государственного проекта [6].

В 2019 году в рамках проекта Internews создано пособие по медиаграмотности для преподавателей вузов высших учебных заведений Казахстана под редакцией Г. Асамбаевой [7].

Медиаобразование становится необходимым компонентом школьной образовательной системы. К 2021 г. ОФ «Международный центр журналистики MediaNet» в рамках Центрально-азиатской программы MediaCAMP, реализуемой Internews при финансовой поддержке USAID разработан учебно-методический комплекс для школьников и учителей «Медиа и цифровая грамотность» [8].

Многие вузы вводят в образовательные программы по специальности «Журналистика» и другим специальностям элективный курс по медийной и информационной грамотности. Работа по медиа образованию в высшей школе приобретает систематичность.

В настоящее время, не оставляя без внимания направление медийного образования в вузах, необходимо активизировать работу и по второму направлению – медийное и цифровое образование общества. В связи с этим следует отметить активную работу Международной

некоммерческой организации по поддержке независимых СМИ «Internews», которая в 2018 г. провела тренинг по подготовке тренеров по медиаграмотности Казахстана и Таджикистана [9]. Организацией презентована Центрально-Азиатская медиапрограмма Internews, направленная на развитие сбалансированной информационной среды в Казахстане, Таджикистане и Узбекистане с целью повышения уровня открытости молодежи и взрослого населения к обмену идеями, мнениями и точками зрения. Это, в свою очередь, должно увеличить количество граждан, активно участвующих в жизни общества [10].

Подчеркнём, что в Казахстане работа по повышению уровня информационной и медийной грамотности является одним из важных источников формирования демократических процессов в обществе.

Развивая мысль о медиаграмотности и медийном образовании, сделаем акцент не на развитии умений и навыков по производству медийного дискурса, а на развитии критического мышления, позволяющего отделять правдивую информацию от ложной, получать информацию из разных источников, искать нужную информацию, активно пользоваться цифровой средой и т.д. Обучаемые «должны уметь эффективно использовать новые технологии для получения данных, извлекать медиаконтент, обмениваться им, и ... уметь делать оптимальный выбор, распознавать и критически оценивать медиаконтент... последний зачастую носит агрессивный или даже опасный характер» [11].

В рамках исследуемой темы особо выделим технологию критического мышления, развитие которой поможет сформировать нужные компетенции у обучающихся, необходимые как в профессиональной деятельности, так и в процессе повседневного приема информации в жизни.

Вслед за Столбниковой Е.А. уточняем понятие «критическое мышление» в медиаобразовании как разносторонний аналитический процесс, позволяющий при восприятии медиаинформации выделять отдельные элементы медиатекста, (являющиеся некорректными, нелогичными, сомнительными, ложными и т.п.), интерпретировать полученную информацию с позиции создателей медиатекста, сопоставляя с собственным представлением о предложенных фактах и явлениях, и принимать обдуманное, осмысленное решение о том, что есть истинное, а что ложно [12].

Исследователи, например, С.И. Заир-Бек и И.В. Муштавинская представили образовательную технологию развития критического мышления в виде нескольких этапов.

1. Вызов (evocation): актуализация имеющихся знаний; пробуждение интереса к получению новой информации; постановка учеником собственных целей обучения (если представить возможность учащемуся

проанализировать то, что он уже знает по изучаемой теме, это создаст дополнительный стимул для формулировки им собственных целей-мотивов. Именно эта задача решается на стадии вызова).

2. Осмысление содержания (realization of meaning): получение новой информации; корректировка учеником поставленных целей обучения.

3. Рефлексия (reflection): размышление, рождение нового знания; постановка обучаемым новых целей обучения [13].

Использовать технологию критического мышления предлагаем в единстве с развитием цифровой грамотности, в частности с мультимедийным текстовым и визуальным контентом, позволяющим производить поиск и обмен информацией, установление коммуникации с обучающимися или преподавателем и другими участниками общения. Особенно подчеркнём необходимость развития критического мышления в работе с текстовой мультимедийной информацией, которая может содержать фейки, пранки и другие виды искажения. Быть готовым воспринимать и критически оценивать полученную информацию – важный навык, который может быть сформирован в ходе работы над заданиями по русскому языку в группах с государственным языком обучения. В рамках развития полиязычия – это очень полезный навык, сформированность которого поможет внимательно работать с информацией на любом языке. Текст как основная единица обучения даёт полноценную возможность продемонстрировать, как реализуется замысел, раскрывается тема в границах связного текста.

Используя современные технологии и направления, в частности критическое мышление и цифровое обучение, при реализации задач Типовой учебной программы общеобразовательной дисциплины «Русский язык» для организаций высшего и (или) послевузовского образования, которая предусматривает обучение прогрессии и компрессии текстов, можно предложить следующие типы заданий как для работы в аудитории, так и в качестве домашнего задания, а также самостоятельной работы под руководством и преподавателя и без него.

Тип заданий.

Создание несплошного (креолизованного текста) на основе сплошного. В результате работы над первичным текстом обучающиеся учатся сворачивать и разворачивать информацию, развивая и совершенствуя навыки речепроизводства.

Задание 1.

Прочитайте сплошной текст. Определите тему, идею, главную и второстепенную информацию. Постройте несплошной текст на основе прочитанного в вид таблицы, схемы, постера и других форм (на выбор).

Термин нем. Informatik ввёл немецкий специалист Карл Штейнбух в статье Informatik: Automatische Informationsverarbeitung (Информатика: Автоматическая обработка информации) 1957 год.

Термин «Computerscience» («Компьютерная наука») появился в 1959

году в научном журнале *Communications of the ACM*, в котором Луи Фейн (Louis Fein) выступал за создание Graduate School in Computer Sciences (Высшей школы в области информатики) аналогичной Гарвардской бизнес-школе, созданной в 1921 году. Обосновывая такое название школы, Луи Фейн ссылаясь на Management science («Наука управления»), которая так же, как и информатика имеет прикладной и междисциплинарный характер, при этом имеет признаки характерные для научной дисциплины. Усилия Луи Фейна, численного аналитика Джорджа Форсайта и других увенчались успехом: университеты пошли на создание программ, связанных с информатикой, начиная с Университета Пердью в 1962.

Французский термин «informatique» введён в 1962 году Филиппом Дрейфусом, который также предложил перевод на ряд других европейских языков.

Термины «информология» и «информатика» предложены в 1962 году членом-корреспондентом АН СССР Александром Харкевичем. Основы информатики как науки были изложены в книге «Основы научной информации» 1965 года, которая была переиздана в 1968 году, под названием «Основы информатики».

В Европе часто используются термины, производные от сокращённого перевода фраз «автоматическая информация» (automatic information) (к примеру, *informazione automatica* по-итальянски) и «информация и математика» (information and mathematics), например, *informatique* (Франция), *Informatik* (Германия), *informatica* (Италия, Нидерланды), *informática* (Испания, Португалия), *informatika* (в славянских языках) или *pliroforiki* (πληροφορική, что означает информатика) — в Греции. Подобные слова также были приняты в Великобритании, например, Школа информатики в Университете Эдинбурга. Текст можно найти, пройдя по ссылке: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.

Тексты о любой специальности, по специальности углубят работу по профессиональной ориентации первокурсников, а также научат кодированию и декодированию информации сплошного текста на основе понимания текста и определения главной и второстепенной информации.

Задание 2

Изучите несплошной текст. Определите тему текста. В каком порядке может располагаться информация, раскрывающая тему. Постройте сплошной текст по данному несплошному.

Прочитайте статью, пройдя по ссылке <https://detki.guru/vospitanie/sotsialnye-problemy-semejnego-vospitaniya.html>.

Рисунок 2

Подобные задания очень полезны для развития навыков текстопроизводства с опорой на данную информацию. Возможно усложнение данного типа заданий заданиями по проверке истинности / ложности информации несплошного текста.

II тип заданий – «Поймай ошибку».

В таких заданиях важно, опираясь на исходный текст, найти допущенную ошибку. Задание развивает критическое отношение к исходному тексту, учит вдумчиво принимать информацию первичного текста. Ниже даётся оригинальный текст. На занятии нужно найти ошибки (здесь выделены фрагменты, которые будут искажены) и исправить (греч. – на английский; XIX век – на 16; XX – на 18, в кинотеатрах – по радио).

Задание 1

Прочитайте текст. Подумайте, какую информацию здесь нужно проверить в первую очередь (даты, языки, места). Используя интернет-ресурсы, найдите и исправьте ошибки в содержании текста.

Сравните с оригиналом

Кинематограф – (от греч. (от англ.) κίνημα, род. п. κινήματος — движение и греч. γραφω — писать, рисовать; то есть «записывающий движение») — отрасль человеческой деятельности, заключающаяся в создании движущихся изображений. Иногда также упоминается как синематограф (от фр. *cinématographe*) и кинематография. Кинематограф был изобретён в конце XIX (16) века и стал крайне популярен в XX (18) веке. Кинематограф занимает значительную часть современной культуры многих стран. Во многих страна кино индустрия является значимой отраслью экономики. Производство кинофильмов сосредоточено на киностудиях. Фильмы демонстрируются в кинотеатрах (по радио), по

телевидению, распространяют в форме видеокассет и видеодисков, а с появлением скоростного интернета стало доступным скачивание кинофильмов в форме видеофайлов на специализированных сайтах или посредством пиринговых сетей (что может нарушать права правообладателей кинофильма). Оригинал можно найти, пройдя по ссылке <https://school-science.ru/5/5/35883>.

Подобные задания можно усложнять и упрощать в зависимости от уровня подготовленности обучаемых.

Задание 2 Найдите фактические ошибки в информации, которую вы читаете или слушаете в СМИ, в социальных сетях.

(Предлагается работа с медиатекстами (заметками, интервью, репортажами).

Как часто мы необдуманно пересылаем информацию, полученную из непонятого источника. Упражнение выполняется на протяжении определённого периода (возможно, целого семестра) и учит видеть медиаинформацию, которой можно или не нужно доверять.

III тип заданий – Создание сайта/страницы ученого/известных научных открытий (в том числе в социальных сетях – В контакте, Фейсбук, Одноклассники, Мэйл.ру).

Задание 1. Создайте свой блог для студентов-математиков (историков, филологов, биологов и др.). Расскажите о том, почему нужно изучать математику (историю, филологию, биологию и т.д.).

Задание 2. Создайте в одной из социальных сетей страницу известного ученого-математика (историка, филолога, биолога и т.д.)

Задание 3. Создайте тематическую страницу для глянцевого журнала с информацией по вашей специальности. Продумайте название рубрик. Сделайте макет.

– Создание собственного видеосюжета, рекламного ролика по специальности

Задание 1. Снимите видеосюжет о жизни студентов вашей специальности

Задание 2. Разработайте и снимите рекламный ролик о вашей специальности

Задание 3. Расскажите в видеосюжете о жизни в общежитии.

Задание 4. Собрав видео, фото, сделайте коллаж, который вы могли бы использовать как рекламу вашей группы и специальности. Продумайте съёмку вашего материала или номер печатного издания. Что поможет ярче реализовать идею?

Задания выполняются как самостоятельная работа. При успешном выполнении демонстрируются на сайте вуза или на страницах факультета в социальных сетях

Задания подобной типологии имеют много преимуществ: они разнообразят учебный процесс, осуществляют связь с действительностью,

вырабатывают критическое мышление, развивают речемыслительные и творческие способности.

Заключение

Работа по формированию медийной и информационной грамотности становится частью образовательного процесса, мало того, она должна охватывать широкие общественные массы. Поскольку информационный, и особенно цифровой мир превращает нас в пловцов в бушующем океане квантов информации, от которой в сегодняшних реалиях нужно учиться уворачиваться. Для этого уже на школьной скамье, в колледже и в вузе нужно учиться распознавать качественно информацию. На занятиях по русскому языку в группах с государственным языком обучения в системе вуза мы предлагаем разнообразить работу с текстами заданиями, развивающими критическую оценку информации с возможными исправлениями, заменами и созданием качественной информации на неродном языке.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Из Пояснительной записки 205 исполнительного совета ЮНЕСКО 205 EX/34 - Режим доступа: URL: <https://en.unesco.org/sites/default/files/205-ex-pg.2-inf-2-eng.pdf> [Дата обращения 09.06.2022].

[2] Педагогические аспекты формирования медийной и информационной грамотности – М., 2012. - с.5

[3] Ахметова Л.С. Медиаобразование в Казахстане //Международный журнал прикладных и фундаментальных исследований. – 2014. – № 3-2. – С. 37-38

[4] Ахметова Л.С., Шорохов Д.П., Ниязгул А. Медийная и информационная грамотность, 2015. Электронное издание. – Режим доступа: URL: <http://www.unesco.kz/ci/2015/mil-ru.pdf> [Дата обращения 08.06.2022].

[5] Сайт казахстанской школы социально-ответственной журналистики – Режим доступа: URL:<http://unesco-kaznu.ucoz.kz/>[Дата обращения 11.06.2022].

[6] Разработка национальной модели казахстанского медиаобразования в контексте модернизации общественного сознания и реализации приоритетов «Мәңгілік ел» (AP05135021 грантовое финансирование МОН РК 2018.). – Режим доступа: URL: <https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder4032/Договор%20ГФ%202018.pdf> [Дата обращения 08.06.2022].

[7] Пособие помедиаграмотности для преподавателей вузов высших учебных заведений Казахстана / под редакцией Г.Асамбаевой. – Алматы: Интерньюс, 2019. – 250 с.

[8] Ходорева О. Медиаграмотность впервые может быть включена

в школьную программу в Казахстане. – Режим доступа: URL: <https://ru.internews.kz/2021/06/mediagramotnost-vpervye-mozhet-byt-vklyuchena-v-shkolnuyu-programmu-v-kazahstane/> [Дата обращения 10.06.2022].

[9] Принимаются заявки на участие в тренинге для тренеров по медиаграмотности из Казахстана и Таджикистана. – Режим доступа: – URL: <http://newreporter.org/2018/10/31/nimayutsya-zayavki-na-uchastie-v-treninge-dlya-trenerov-po-mediagramotnosti-iz-kazahstana-i-tadzhikistana/> [Дата обращения 03.06.2022].

[10] Internews представил Центрально-Азиатскую медиапрограмму. – Режим доступа: URL: <http://newreporter.org/2018/12/04/internews-predstavil-centralno-aziatskuyu-mediaprogrammu/> [Дата обращения 08.06.2022].

[11] Внедрение и развитие в Казахстане медиаобразования. Почему это необходимо? – Режим доступа: URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37648084&pos=1;-16#pos=1;-16. [Дата обращения 08.06.2022].

[12] Столбникова Е.А. Развитие критического мышления студентов педагогического вуза в процессе медиаобразования (на материалерекламы). – Таганрог: Изд-во Кучма, 2006. – 160 с.

[13] Заир-Бек С. И. Развитие критического мышления на уроке: пособие для учителей общеобразоват. учреждений / С. И. ЗаирБек, И. В. Муштавинская. – 2-е изд., дораб. — М.: Просвещение, 2011. – 223 с.

REFERENCES

[1] Iz Poyasnitel'noy zapiski 205 ispolnitel'nogo soveta YUNESKO 205 EX/34 (From Explanatory Note 205 of the UNESCO Executive Board 205 EX/34). - Rezhim dostupa: URL: <https://en.unesco.org/sites/default/files/205-ex-pg.2-inf-2-eng.pdf> [Data obrashcheniya 09.06.2022]. [in Rus.].

[2] Pedagogicheskiye aspekty formirovaniya mediynoy i informatsionnoy gramotnosti (Pedagogical aspects of the formation of media and information literacy). – М., 2012. - s.5 [in Rus.].

[3] Akhmetova L.S. Mediaobrazovaniye v Kazakhstane (Media Education in Kazakhstan) //Mezhdunarodnyy zhurnal prikladnykh i fundamental'nykh issledovaniy. – 2014. – № 3-2. – S. 37-38 [in Rus.].

[4] Akhmetova L.S., Shorokhov D.P., Niyazgul A. Mediynaya i informatsionnaya gramotnost' (Media and information literacy). - Elektronnoye izdaniye. – Rezhim dostupa: URL: <http://www.unesco.kz/ci/2015/mil-ru.pdf> [Data obrashcheniya 08.06.2022]. [in Rus.].

[5] Sayt kazakhstanskoy shkoly sotsial'no-otvetstvennoy zhurnalistiki (Website of the Kazakhstan School of Socially Responsible Journalism). – Rezhim dostupa: URL:<http://unesco-kaznu.ucoz.kz/> [Data obrashcheniya 11.06.2022]. [in Rus.].

[6] Razrabotkanatsional'noy modelikazakhstanskogomediaobrazovaniya

v kontekste modernizatsii obshchestvennogo soznaniya i realizatsii prioritetov «Mәngilik yel» (Development of a national model of Kazakhstani media education in the context of modernizing public consciousness and implementing the priorities of Mangilik El) (AP05135021 grantovoye finansirovaniye MON RK 2018.). – Rezhim dostupa: URL: <https://www.kaznu.kz/content/files/pages/folder4032/Dogovor%20GF%202018.pdf> [Data obrashcheniya 08.06.2022]. [in Rus.].

[7] Posobiye pomediamotnosti dlya prepodavateley vuzov vysshikh uchebnykh zavedeniy Kazakhstana (A guide to media literacy for university professors educational institutions of Kazakhstan) /pod redaktsiyey G.Asambayevoy. – Almaty: Intern'yus, 2019. – 250 s. [in Rus.].

[8] Khodoreva O. Mediagramotnost' v pervyye mozhet byt' vklyuchena v shkol'nyuyu programmuy Kazakhstane (Media literacy for the first time can be included in the school curriculum in Kazakhstan). – Rezhim dostupa: URL: <https://ru.internews.kz/2021/06/mediagramotnost-vpervye-mozhet-byt-vklyuchena-v-shkolnuyu-programmu-v-kazahstane/> [Data obrashcheniya 10.06.2022]. [in Rus.].

[9] Prinyimayutsya zayavki na uchastie v treninge dlya trenerov po mediagramotnosti iz Kazakhstana i Tadzhikistana (Applications are being accepted for participation in the training for media literacy trainers from Kazakhstan and Tajikistan). – Rezhim dostupa: – URL: <http://newreporter.org/2018/10/31/nimayutsya-zayavki-na-uchastie-v-treninge-dlya-trenerov-po-mediagramotnosti-iz-kazaxstana-i-tadzhikistana/> [Data obrashcheniya 03.06.2022]. [in Rus.].

[10] Internews predstavil Tsentral'no-Aziatskuyu mediaprogrammu (Internews presented the Central Asian Media Program). – Rezhim dostupa: URL: <http://newreporter.org/2018/12/04/internews-predstavil-centralno-aziatskuyu-mediaprogrammu/> [Data obrashcheniya 08.06.2022]. [in Rus.].

[11] Vnedreniye i razvitiye v Kazakhstane mediaobrazovaniya. Pochemu eto neobkhodimo? (Introduction and development of media education in Kazakhstan. Why is it necessary?) – Rezhim dostupa: URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=37648084&pos=1;-16#pos=1;-16. [Data obrashcheniya 08.06.2022]. [in Rus.].

[12] Stolbnikova Ye.A. Razvitiye kriticheskogo myshleniya studentov pedagogicheskogo vuza v protsesse mediaobrazovaniya (na materialereklamy) (Development of critical thinking of students of a pedagogical university in the process of media education (on the material of advertising). – Taganrog: Izd-vo Kuchma, 2006. – 160 s. [in Rus.].

[13] Zair-Bek S. I. Razvitiye kriticheskogo myshleniya na uroke: posobiye dlya uchiteley obshcheobrazovat. Uchrezhdeniy (The development of critical thinking in the lesson: a manual for general education teachers. institutions) /S. I. ZairBek, I. V. Mushtavinskaya. – 2-ye izd., dorab. — M.: Prosveshcheniye, 2011. – 223 s. [in Rus.].

МЕДИА ЖӘНЕ АҚПАРАТТЫҚ САУАТТЫЛЫҚҚА ОРЫС ТІЛІН ӨЗГЕ ТІЛ РЕТІНДЕ ОҚЫТУ ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ҚАЗІРГІ ТЕХНОЛОГИЯЛАР

*Григорьева Г. Б.¹, Солтанбекова О. Т.²

¹п.ғ.к., аға оқытушы, Шәкәрім атындағы университет, Семей,
Қазақстан, e-mail: grigala1010@mail.ru

²п.ғ.к., доцент, Шәкәрім атындағы университет, Семей, Қазақстан,
e-mail: osoltanbekova@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада біз медиа-ақпараттық сауаттылықты (МИГ) дамыту және орыс тілін ана тілі ретінде оқыту тәжірибесінде МИГ технологиясын қолдану туралы сөйлесетін боламыз. Коммуникативті қабілеттерді қалыптастыру проблемасы ақпарат ағынының өсуіне және кейінірек пайдалану үшін ақпаратты дұрыс бағалау қажеттілігіне байланысты белгілі бір тарихқа ие. Бұл салада жұмыс істеудің маңыздылығы мен қажеттілігін ЮНЕСКО 20 ғасырдың екінші жартысында белгіледі. Қазіргі уақытта бағыт біздің өміріміздің көптеген салаларын қамтитын және бірегей МИГ экожүйесіне айналатын нақты қалыптасқан. Мақала авторы қазіргі шындықтың әлеуметтік процестеріндегі ақпараттық және медиа сауаттылықтың рөлін күшейтуге тырысады. Қазақстанда медиа білім беру жоспарлы және жоспарлы түрде дамып келеді және бұл елдің жоғары білім беру жүйесінің көптеген құжаттарымен расталады: ҚазҰУ ғалымы Ахметованың басшылығымен әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті «медиа сауаттылық» семинарын өткізді. «Журналистика» білім беру бағдарламасы «Медиа білім берудің» басқа бағыттары бойынша оқу жоспары мен білім беру бағдарламаларының факультативтік бөлігіне енгізілген. 2021 жылға қарай студенттер мен оқытушылар үшін «Медиа және цифрлық сауаттылық» оқу-әдістемелік кешені әзірленді. Медиа білім берудің ұлттық моделі құрылуда. Бұл мақалада біз қазақстандық білім беру кеңістігіндегі медиа сауаттылық және медиа білім беру құралдары туралы айтатын боламыз. Медиа-ақпараттық сауаттылықты қалыптастыру бойынша жұмыс көптеген жоғары білім беру пәндері бойынша, соның ішінде орыс тілін ана тілі ретінде оқытудың әртүрлі деңгейлерінде жүргізілуі мүмкін. Автор цифрландыруға және негізгі технологияларға негізделген типологиялық тәжірибе жүйесін ұсынады, олардың қолданылуы ұлттық тілдер тобында «орыс тілі» тақырыбын зерттеу кезінде бұқаралық ақпарат құралдарында көрінеді.

Тірек сөздер: медиалық сауаттылық, ақпараттық сауаттылық, медиабілім, цифрлық сауаттылық, сыни ойлау, білім беру технологиясы, мәтін, жаттығу түрі.

**MODERN TECHNOLOGIES OF MEDIA AND INFORMATION
LITERACY IN THE PRACTICE OF TEACHING THE RUSSIAN
LANGUAGE AS A NON – NATIVE**

*Grigorieva G.B.¹, Soltanbekova O.T.²

*¹c.p.s., senior lecturer, Shakarim University, Semey, Kazakhstan,
e-mail: grigala1010@mail.ru

²PhD, associate Professor, Shakarim University, Semey, Kazakhstan,
e-mail: osoltanbekova@mail.ru

Abstract. The article discusses the development of media and information literacy (MIG) and the use of MIG technologies in the practice of teaching Russian as a non-native language. The issue of the formation of MIG competencies has a certain history associated with the growth of the information flow and the need for an adequate assessment of information for further evaluation and use. The importance and necessity of work in this area was initiated by UNESCO in the second half of the 20th century. Currently, the direction has clearly taken shape and covers many areas of our life, forming into a special ecosystem of MIG.

The authors of the article attempt to determine the place of information and media literacy in the social processes of modern reality; the system of formation of the issue at the conceptual level and the level of competence formation in the educational process is described.

In Kazakhstan, media education is developing progressively and systematically, which is confirmed by a number of documents and activities in the country's higher education system: a project of a team of scientists of Al-Farabi Kazakh National University under the leadership of L. Akhmetova, a textbook edited by G. Asambayeva, a media literacy training for media trainers within the Internews project, the discipline "Media Literacy. Media education", introduced into the elective part of the curricula of the educational program "Journalism" and educational programs of other directions. By 2021, an educational and methodological complex for schoolchildren and teachers "Media and digital literacy" has been developed. A national model of media education is being formed. The paper provides a descriptive analysis of manuals on media literacy and media education in the Kazakh educational space.

Work on the formation of media and information literacy can be carried out at different levels of training in a number of disciplines in higher education, including Russian as a non-native language.

The authors propose a typological system of exercises based on digitalization and critical thinking technologies, the use of which during the study of the discipline "Russian Language" in groups with the state language of instruction contributes to the development of media and information literacy.

Key words: media literacy, information literacy, media education, digital literacy, critical thinking, educational technology, text, type of exercises.

Статья поступила 11.08.2022

УДК 372.881.111.1

МРНТИ 14.35.09

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.013

TEACHING FOREIGN LANGUAGE USING DIGITAL TECHNOLOGY AT NON-LINGUISTIC UNIVERSITIES

*Bakytzhan E.K.¹, Dermendzieva S.H.², Bikeyeva D.³

*¹PhD student, KazUIR and WL named after Ablaihan, Almaty, Kazakhstan
e-mail: ebakytzhan201@gmail.com

²PhD, professor at South West University Neofit Rilski, Blagoevgrad,
Bulgaria, e-mail: sofger@swu.bg

³Senior lecturer, Kenzhekali Sagadiyev University of International Business,
Almaty, Kazakhstan, e-mail: dinarochka26@mail.ru

Abstract. The role of foreign language teaching at non-linguistic universities has positively changed last decade in our country in accordance with global changes. The development of intercultural communication, the necessity for social and scientific practice exchange between countries has changed the requirements for specialists of almost all spheres. Consequently within the transition of our country to international arena the social request for specialists with language knowledge and high level of digital skills has increased as well. With the rapid development of technology some teaching methods had lost their actuality and for teachers appeared a new challenge to concern their teaching materials and tools. This article is aimed to show the effectiveness of teaching foreign language to students of non-linguistic specialty (tourism faculty) using digital technology. Combination of two tasks as formation of non-linguistic students' digital skills and improvement their language knowledge is recently-developed within this study. The article defines the importance and actuality of digital technology in language teaching, as with the help of them it is possible to make classes more communicative oriented. Also these technologies give opportunity for teachers to teach language material more effective and for students to be active during the lesson. During this study a special program was modeled taking into account the specific features of teaching foreign language to non-linguistic students. Within this study the beneficial aspects are observed and the results of study are included in modeling professional oriented foreign language educational complex. The applicability of the article has been proved by satisfactory results of end-of-course test and makes it actual for further continuation of the course with implementation of higher level tasks.

Key words: foreign language education, non-linguistic specialty, faculty of tourism, digital technology, digital skills, communication skills, levels of digital literacy, competitive specialist

Basic provisions

In order to be seen in the world of scientific community it is necessary to train qualified and educated specialists with developed language competence, and for today a number of effective works in the Republic of Kazakhstan have been carried out in this direction. First of all, the "Concept of the development of foreign language education in the Republic of Kazakhstan", initiated by academician S.S. Kunanbayeva in 2006, is a significant initiative in the development of the educational system in the country [1]. As a result of this concept, the Republic of Kazakhstan has made significant progress in joining the global educational space. In this regard, the main goal in any field is the training of professionally competent specialists in accordance with the social order. Today, mastering a foreign language is one of the most important requirements for future specialists to develop professionally and achieve significant results in their field.

Introduction

For every country it is important to develop educational system in order to become one of the most competitive and developed countries. The main task of the educational system of the country is to train professionally qualified specialists with foreign language competence to implement this policy. In April 2015, the former President of the Republic of Kazakhstan N.A.Nazarbayev developed a project "100 concrete steps to the top thirty", which was the beginning of a great work in this direction. The 79th step of the project says about a gradual transition to teaching disciplines in English in high schools and universities. The main goal of the education system is to increase the competitiveness of the trained personnel and increase the export potential of the education sector "[2]. Therefore it is necessary to provide students with professional foreign language education in order to achieve great success in educational system and to export domestic education. For this reason, one of the most important requirements for professional education in the process of modernization is to train competitive, competent, responsible specialists who will be able to focus on related activities. The growing role of foreign languages in the process of forming a competitive specialist is due to the expansion of international relations between industries and individual enterprises, the widespread use of imported equipment and foreign technologies in the practice of enterprises. All above mentioned factors bring to as well as improvements in digital literacy of students. Therefore it will be actual teaching foreign language with the usage of digital technologies, so students could use both skills in their future professional life. In modern educational space it is impossible even to imagine without digital skills both students and teachers. For this reason the developed course of English for students of tourism faculty is with an emphasis of improving digital literacy. We believe that foreign language competence and digital literacy will play a huge role in further career of students.

In 1995, Lanham concerned digital literacy as restrictive view [3]. He determined that a new form of literacy was required to make sense of multiple sources of information. Gilster (1997) suggested digital literacy was “an ability to understand and to use information from a variety of digital sources” [4]. One of the authors who worked on this theme and pointed the components of digital literacy is Douglas A.J. Belshaw. He concerns digital literacy as the ability to understand and to critically evaluate different aspects of digital media content and the digital media landscape [5]. Figure 1 shows the model of digital literacy of the students for the developed course during the process of foreign language teaching based on the literature research and Belshaw’s concept:

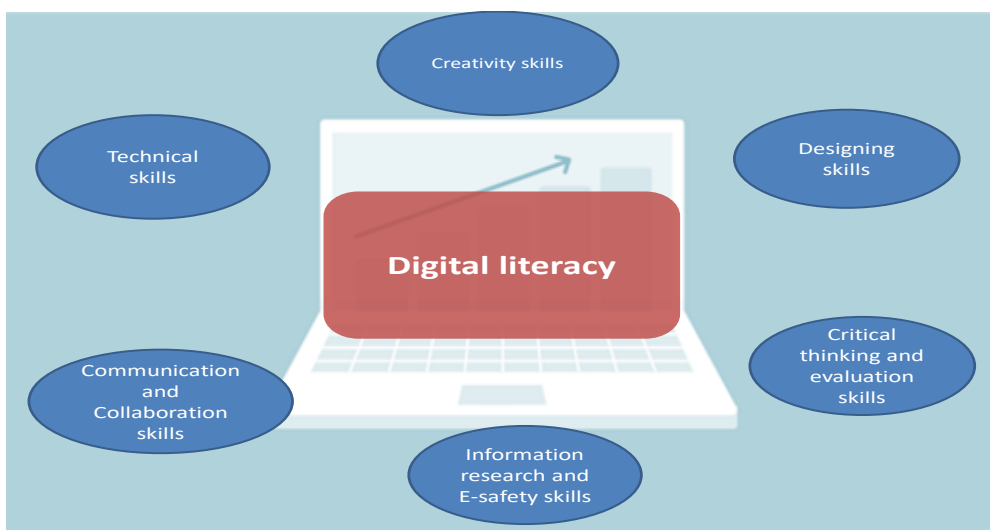

Fig.1 - Digital literacy model formed during foreign language teaching

While developing the course, which is the basis for the given article, the tasks were aimed to form the following skills on the basis of D. Belshaw’s concept [5]: technical, creativity, designing, critical thinking and evaluation, information research and e-safety, communication and collaboration skills.

Overall by digital literacy we understand the abilities for living, learning, and working in a society where communication and access to information is increasingly through digital technologies like internet platforms, social media, and mobile devices.

Among Kazakhstani scientists who worked regarding the development of digital literacy of students is Dzhusubalieva D.M. She states that in recent years, considerable attention has been paid to the use of digital technologies in education, with the help of which students’ motivation to learn is enhanced through the use of electronic textbooks, interactive information technologies that combine text, graphics, sound and video [6].

Methods and materials

Current investigation involves an observation on a developed course for the first grade students of tourism faculty based on discipline "English for tourism". The aim of this experimental course was to check the effectiveness of teaching foreign language to students of tourism faculty using digital technology. The course is intended for the period of 15 weeks with the outcome of digital literate students with language competence and professional skills at non-linguistic university. Given article is written on the basis of 7 weeks observation results with the aim to define the possible progress in foreign language educational process. The special course is designed by Foreign Language teachers of Language Department and the given experiment is held at Kazakh Academy of Sport and Tourism. The course is held as extra curriculum classes, once a week every Wednesday, and 45 students (1st year of study) of Faculty of Tourism and Restaurant Business showed intention to participate and 35 of them could attend the classes, unfortunately other 10 could not participate due to their timetable. In order to determine the effectiveness of the course the levels of digital literacy (basic, medium and master) are identified beforehand, special descriptors of levels are described in syllabus. The course consists of 13 themes, including 6 themes for the first semester which were the basis for this article: "Jobs and duties", "All in a day's work", "Hotel facilities", "Destinations", "Table for two", "City tours" and Consolidation for 7th week. Each section includes 3 tasks grading from basic to masters level. At the end of 7th week students are expected to gain medium level of digital literacy with higher elementary level of language knowledge. As the course is digital oriented the following tools and apps were used during the program: computer, mobile phone, padlet, YouTube, social network, photo editors, and online websites. All tasks are oriented to use language within the theme of students' future profession aiming to develop digital skills: future career, describing hotels, communication on destination, city sightseeing, choosing food. Tasks include language focus on countable and uncountable nouns, simple tense, giving directions and making comparisons as well as developing technical, communication and collaboration, information research, e-safety, critical thinking, evaluation skills, designing and creativity skills. Some tasks with basic and medium levels of digital skills given to students during three weeks are shown in Table 1.

Table 1 - Tasks in accordance with levels of digital skills

<i>Tasks for basic level:</i>	<i>Tasks for medium level:</i>
<p>1. Create your EuroPass CV and download it. Fill in the gaps with information about yourself.</p> <p>2. Find out appropriate internship programs. Make a table on MS excel giving descriptions. Choose appropriate one and apply for it</p> <p>3. Go to a link puzzle.com and create your puzzle using vocabulary in hotel facilities</p> <p>4. Find information on LA Hollywood Boulevard and give descriptions for each sightseeing located on this street</p> <p>5. Find a video presentation on Engvid.com about London, Paris and Berlin. Give comments on the structure of presentation</p>	<p><i>Vocabulary:</i> Action verbs, Carrier, Describing hotels, reasons for travelling</p> <p><i>Language focus:</i> Question forms, formal letters, making comparisons, Simple tense, presentation, c o u n t a b l e , uncountable nouns; some, any</p> <p><i>Professional practice:</i> Writing CV and Cover letter, Writing a hotel d e s c r i p t i o n , describing a destination</p>
	<p>1. Write a description to Shera Park hotel for its advertisement. Design the paper.</p> <p>2. Find a menu in Russian and create on the base of it a menu. Design it on the different theme.</p> <p>3. Shoot 1 minute video responding to a text we have just read. Share it on your instagram page with #textresponddate. One student finds another's page and retells the class her video content.</p> <p>4. Choose one tour destination and make a presentation describing it</p> <p>5. Prepare a short presentation (using Power Point, Apple Keynote or Google Slides) about one touristic attraction including information about weather, transport, entertainment</p>
	<p><i>Vocabulary:</i> food, city sightseeing, destination</p> <p><i>Language focus:</i> dialogue, basic grammar, past simple, giving directions</p> <p><i>Professional practice:</i> describing a building Giving a guided tour Presentation, complaining about food</p>

In order to solidify knowledge of students and as well as to see the results of learnt material it was carried out an end-of-course test. The test included 30 questions on the basis of language focus, vocabulary and professional practice.

Results and discussions

Since the preliminary intention was to find out the effective results in language learning with the usage of digital technology, the seven's week tasks were dedicated to consolidation all themes and to assess their digital skills and acquisition of language material. For this reason, criteria for identifying their levels were carried out beforehand. As predicted it was observed that students felt free using digital technology for academic purpose during foreign language classes. A considerable amount of students (25 out of 35) achieved basic level of digital skills, and remained 10 students could get medium level. The amount

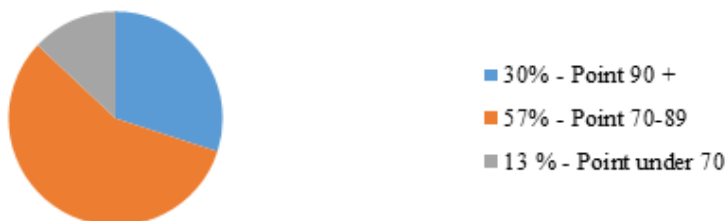
was even higher than predicted. At the end of 7th week students were evaluated in accordance with descriptors for each level of skills included to digital literacy on the basis of D.Belshaw’s concept [5]. The table 2 below shows descriptors only for communication and collaboration skill, and as it is seen a great deal (81, 3%) of students show the achievement of basic level. Even though tasks for medium level involved only 2 weeks, almost a quarter of participants easily got medium level of each skill. Therefore it says about the necessity in further continuation of the course with the transition to medium/master level tasks in order to improve their skills. None of students with descriptions of master level as no tasks were included during seven weeks.

Table 2 - Descriptors and indicators of Communication and collaboration skill

<i>Skills</i>	<i>Levels</i>	<i>Descriptions of levels</i>	<i>Number of students</i>
Communication and collaboration skill	Basic	-To be able to communicate on social network -To be a confident user of Instagram, facebook, twitter, whatsapp, mail -To communicate and share information with mates on appropriate theme	81,3%
	Medium	-To be able to communicate on social network using their products -To be able to comment and share one content -To communicate with via video sharing	18,7%
	Master	-To be able to communicate on social network using their products and presenting their own point of views -To be able to comment and share one content, searching information on a specific theme -To be able to collaborate with other subjects, like tour operating management; -To be able to leave feedback for needed theme	None

There were a noticeable number of students who showed high performance in knowledge of language material according to final examination results as it can be seen at picture 1.

Results of end-of-course test

Picture 1 - Results of end-of-course test in %

As graph below demonstrates, it occurred that more than half number of students (19 out of 35) reached points 70-89, which is a tolerable indicator. Reasonably 10 participants of the course showed high performance, reaching more than 90 points (more than 26 right answers out of 30). Therefore almost 13% students, which is also considerable amount, reached points under 70 (2 students got fail). This indicator can be explained by reasonable factors, as the initial aim of students was not to get as high grades as possible. It can be explained by the fact that all participants came to the course voluntarily and they knew that marks would not affect to their academic history. Apparently students did not put forward the goal to reach high points during the test. Nevertheless number of students with satisfactory results is much more, which shows their high interest in the subject.

Conclusion

Prior works and studies underline the actuality of foreign language teaching at non-linguistic universities in accordance with social order for professional specialists. The importance of educating competent graduates who can easily communicate in foreign language has been discussed and majority of solutions have been offered by methodologists. However these studies have either not been focused on the whole process of teaching foreign language through digital technology or have had less contribution on developing methodological component for non-linguistic university students. With the help of this course we examined and described how to get success in teaching foreign language through development of new program oriented on development of digital skills of students. We found out that:

- Digital technology plays significant role in both students and teachers' lives, therefore we can use for our benefits during foreign language teaching;
- Tasks oriented for development of digital skills lead to successful realization in case they are grouped in accordance with levels;
- When students do not accent on marks, and solve the tasks connected with their future profession they succeed in developing both foreign language and digital knowledge.

These findings extend those of other scientists, confirming that the usage of digital technology is beneficial in process of teaching foreign language at non-linguistic university. Most notably, this is the one of first study to investigate language skills in collaboration with digital skills.

REFERENCES

- [1] Кунанбаева С.С. Концепция развития иноязычного образования Республики Казахстан: утв. 25 февраля 2006 года. – Режим доступа: URL: <https://gigabaza.ru/doc/62326.html>. [Дата обращения: 01.03.2022]
- [2] Назарбаев Н.А., Программа Президента Республики Казахстан 100 конкретных шагов в тридцатку: утв. 15 мая 2015 года. – Режим доступа:

URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000100>. [Дата обращения: 15.02.2022]

[3] Lanham R. A. Digital literacy //Scientific American. - New York, 1995. – No 273(3). - pp. 198-199.

[4] Gilster P., Digital literacy //Wiley Computer Publications. - New York, 1997. - No 155(2). – pp.112-115.

[5] Belshaw J.D. What is digital literacy? A Pragmatic investigation // Durham theses. – Durham, 2012. — Access mode: URL: <http://etheses.dur.ac.uk/3446/>. [Date of access: 15.02.2022]

[6] Джусубалиева Д.М., Роль информационных технологий в образовании //Международный форум по информатизации образования. - Алматы, 2002. – С.75-78.

REFERENCES

[1] Kunanbaeva S.S. Konceptiya razvitiya inoyazychnogo obrazovaniya Respubliki Kazahstan (Concept of the development of foreign language education in the Republic of Kazakhstan): utv. 25 fevralya 2006 goda. – Rezhim dostupa: URL: <https://gigabaza.ru/doc/62326.html>. [Data obrashcheniya: 01.03.2022] [in Rus.]

[2] Nazarbaev N.A., Programma Prezidenta Respubliki Kazahstan 100 konkretnyh shagov v tridcatku (Program of the President of the Republic of Kazakhstan 100 concrete steps in the top thirty): utv. 15 maya 2015 goda. — Rezhim dostupa: URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K1500000100>. [Data obrashcheniya:15.02.2022] [in Rus]

[3] Lanham R. A. Digital literacy// Scientific American. - New York, 1995. – No 273(3). - pp. 198-199.

[4] Gilster P., Digital literacy// Wiley Computer Publications. - New York, 1997. - No 155(2). – pp.112-115.

[5] Belshaw J.D. What is digital literacy? A Pragmatic investigation // Durham theses – Durham, 2012. – . — Access mode: URL: <http://etheses.dur.ac.uk/3446/> [Date of access: 15.02.2022]

[6] Dzhusubalieva D.M. Rol' informacionnyh tekhnologij v obrazovanii (The role of information technology in education) //Mezhdunarodnyj forum po informatizacii obrazovaniya. - Almaty, 2002. – S. 75-78. [in Rus]

ТІЛДІК ЕМЕС ЖОО-ДА (ТУРИЗМ ФАКУЛЬТЕТІ) ШЕТ ТІЛІН ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП ОҚЫТУ

*Бақытжан Э.Қ.¹, Дерменджиева С.Х.², Бикеева Д.³

*¹PhD студенті, Абылайхан атындағы КазХҚжәнеӨТУ,
Алматы, Қазақстан, e-mail: bak.elmira@mail.ru

²PhD, профессор, Оңтүстік-Батыс Неофит Рилски университеті,
Благоевград, Болгария, e-mail: sofger@swu.bg

³аға оқытушы, Кенжеғали Сағадиев атындағы Халықаралық Бизнес
Университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: dinarochka26@mail.ru

Аңдатпа. Соңғы онжылдықта еліміздегі жаһандық өзгерістерге сәйкес жоғары оқу орындарында, соның ішінде әсіресе тілдік емес университеттерде шетел тілін оқытудың рөлі үлкен өзгерістерге ұшырағаны бәрімізге мәлім. Әлемдік мәдениетаралық коммуникацияның қарқынды дамуы, сонымен қоса елдер арасында туындаған әлеуметтік және ғылыми тәжірибе алмасу қажеттілігі қоғамның барлық сала мамандарына қойылатын талаптарды өзгертті. Демек осыған орай еліміздің халықаралық аренаға өтуі аясында тілді меңгерген, цифрлық сауаттылығы жоғары мамандарды даярлауға деген әлеуметтік сұраныс та арта түсті. Соңғы уақытта технологияның қарқынды дамуымен бірге оқыту барысында қолданылатын кейбір әдістер өзектілігін жоғалтып, еліміздің ұстаздары мен оқытушылар алдында оқыту материалдары мен құралдарына қатысты жаңа міндеттер мен тапсырмалар пайда болды. Бұл мақала лингвистикалық емес мамандық (оның ішінде туризм факультеті) студенттеріне цифрлық технологияны қолдану арқылы шетел тілін оқытудың тиімділігі мен өзектілігін көрсетуге бағытталған. Бұл зерттеу аясында студенттердің тілдік емес цифрлық дағдыларын қалыптастыру және олардың шеттілдік білімдерін жетілдіру сияқты екі тапсырманың үйлесімі әзірленіп ұсынылды. Мақалада тілдік емес мамандық студенттеріне тілдерді оқытуда цифрлық технология қолданысының маңыздылығы мен өзектілігі айқындалып, зерттеуде қолданылған технологиялар мен әдістердің көмегі арқылы шетел тілі сабағын коммуникативтілік бағытталған түрде өткізуге болатындығы анықталды. Сонымен қоса зерттеу барысында ұсынылған цифрлық технологиялар мұғалімдерге тілдік материалды тиімдірек оқытуға және оқушылардың сабақ барысында барынша белсенді болуына мүмкіндік береді. Осы зерттеу барысында тілдік емес мамандық студенттеріне шетел тілін оқытудың ерекшеліктерін ескере отырып, арнайы шеттілдік бағдарлама модельденді. Осы зерттеу аясында цифрлық технология қолданысының тиімді жақтары байқалып, зерттеу нәтижелері болашақта тілдік емес мамандық студенттеріне кәсіби бағытталған шетел тілі оқу кешенін модельдеу барысында қолданылады. Мақаланың өзектілігі курстық

тестілеудің қанағаттанарлық нәтижелерімен дәлелденді және оны одан әрі жоғары деңгейлік тапсырмаларды қамтитын курсты жалғастыру қажеттілігі құрайды.

Тірек сөздер: шеттілдік білім беру, тілдік емес мамандық, туризм факультеті, цифрлық технология, цифрлық дағдылар, коммуникативті дағдылар, цифрлық сауаттылық деңгейлері, бәсекеге қабілетті маман.

ОБУЧЕНИЕ ИНОСТРАННОМУ ЯЗЫКУ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В НЕЯЗЫКОВЫХ ВУЗАХ (ФАКУЛЬТЕТ ТУРИЗМА)

*Бахытжан Э.К.¹, Дерменджиева С.Х.², Бикеева Д.³

*¹PhD студент, КазУМОиМЯ им.Абылайхана, Алматы, Казахстан
e-mail: bak.elmira@mail.ru

²PhD, профессор, «Юго-западный университет Неофит Рилски»,
Благоевград, Болгария, e-mail: sofger@swu.bg

³старший преподаватель, Университет Международного бизнеса имени
Кенжеғали Сағадиева, Алматы, Казахстан, e-mail: dinarochka26@mail.ru

Аннотация. В последнее десятилетие в соответствии с глобальными изменениями в стране роль преподавания иностранных языков в высших учебных заведениях, особенно в неязыковых вузах, имеет значительные изменения. Стремительное развитие глобальной межкультурной коммуникации, а также необходимость социального и научного обмена опытом между странами изменили требования к профессионалам во всех сферах жизни общества. Поэтому в условиях выхода страны на международную арену возрастает социальный запрос на подготовку высокограмотных специалистов, владеющих несколькими иностранными языками. В последнее время, с бурным развитием технологий, некоторые методы, используемые в обучении, утратили свою актуальность, и перед педагогами и воспитателями страны встали новые задачи, связанные с дидактическими материалами и средствами. Данная статья направлена на демонстрацию эффективности и актуальности обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей (в том числе факультета туризма) с использованием цифровых технологий. В рамках данного исследования была разработана и предложена комбинация двух задач: формирование неязыковых цифровых навыков учащихся и совершенствование их навыков иностранного языка. В статье определяется важность и актуальность использования цифровых технологий в обучении языкам студентов неязыковых специальностей, а также возможность проведения коммуникативных уроков иностранного языка с помощью технологий и методов, используемых при обучении. Кроме того, предложенные в исследовании цифровые технологии позволяют преподавателям эффективнее преподавать языковой материал, а

учащимся – быть более активными на уроках. В данном исследовании была смоделирована специальная программа по иностранному языку с учетом специфики обучения иностранному языку студентов неязыковых специальностей. В рамках данного исследования рассматриваются преимущества использования цифровых технологий, а результаты исследования будут использованы в дальнейшем при моделировании профессионально ориентированного комплекса обучения иностранному языку для студентов неязыковых специальностей. Актуальность статьи подтверждается удовлетворительными результатами курсовой апробации и необходимостью продолжения курса, включающего в себя дальнейшие задания высокого уровня.

Ключевые слова: иноязычное образование, неязыковая специальность, факультет туризма, цифровые технологии, цифровые навыки, коммуникативные навыки, уровни цифровой грамотности, конкурентоспособный специалист

Статья поступила 14.08.2022

УДК 378.147
МРНТИ 14.35.09
DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.014

**IMPLEMENTATION OF BLENDED TEACHING TECHNIQUES IN
ACADEMIC ENGLISH COURSE THROUGH ASU REPOSITORY:
A CASE STUDY AT ALMATY MANAGEMENT UNIVERSITY**

***Zhuginisova A.M.¹, Bakhtiyar I.²**

***¹master of translation studies, senior language instructor, Almaty
Management University, Almaty, Kazakhstan,
email: a.zhuginisova@almu.edu.kz**

**²aster of translation studies, senior language instructor, Almaty Management
University, Almaty, Kazakhstan, email: i.bakhtiyar@almu.edu.kz**

Abstract. Blended learning and teaching methods have gained a broad recognition in the field of education. They enable instructors and learners to diversify, enhance and facilitate the process of language acquisition. After the Covid-19 period, there was a demand to teach English for numerous students using contemporary approach, therefore, the Almaty Management University, Kazakhstan, has created an innovative Academic English Program using the repository of Arizona State University (ASU). There are four academic modules included in this program. This program's main aim is the development of integrated language skills, particularly focuses on learning and using the

authentic materials from the repository. The blended-learning model was implemented in this program. The model included: (1) Students independent work with ASU Academic online course; (2) The teacher's monitoring on students' learning process; (3) the teacher's class which was hold face-to-face in campus, and (4) students' involvement in immersion tasks. The university used the Moodle online LMS platform to save all the materials and ASU content. Main advantages of the available online course are their contemporary content, constantly updated materials, and user-friendly interface. There were interactions between learner and computer, learner and teacher, learner and learner throughout the course completion. This article will describe the elements of the blended-learning model, the implementation problems and the results.

Key words: blended learning, blended teaching, traditional education, online education, knowledge acquisition, academic program, English as a foreign language (EFL), ASU repository, Information and communication technologies (ICT), contemporary.

Basic provisions

Due to the rapid development in different areas of human activity in a global scale, the modern education has to follow the changes as well. The Information and Communication Technology (ICT) has been spread in economy, international relations, education, and other segments of our contemporary society. The education system of modern society has been influenced by a new concept of learning and teaching, the concept is called *blended learning*, the definition of blended learning is to combine instructional modalities, such as face-to-face and online learning [1]. As most of the educators understand, the blended learning could be mixed by traditional class and digital class. For students of new generation, the blended learning is considered a good way to deliver teaching materials (handouts, textbooks etc.) in different levels.

Recent advances in modern technologies and integrated information and digitization have "made changes in the education system and teaching method", as a result of which higher and professional education have come to be seen as an important factor in the development of human capital, its effectiveness, the quality and completeness of communication and educational technologies. Teaching a foreign language in higher education requires learning the technological impact of significant changes in the educational paradigm [2].

S.S. Kunanbayeva in her book considers «The study of a foreign language in the system of private scientific education as an object of its developmental research, and put on the agenda many issues that need to be addressed today» [3]. The modern Kazakhstan is facing a rapid update of the English language teaching using various ICT such as online teaching platform, effective LMS system and helpful digital contents. Therefore, she predicted that one of the

results in the Concept of foreign language education is “the integration of Kazakhstan to the world educational atmosphere [4].

By this we can conclude that the integration of technology-based approaches is crucial not only for modern educational system but for the new generations as well.

Introduction

Contemporary world of English language learning is rapidly changing, providing numerous of opportunities to language learners. Since online education format has been advancing recently, there are various effective and interactive models of studying that pursue to instill crucial language and educational skills. New technologies and web-services development have equipped us with a number of tools to observe, analyze and experience learning modes, in order to broaden the perspective on the materials and explore new ways of acquiring knowledge.

The term blended learning comprises many aspects of knowledge acquisition and there have been multiple ways of realizing and implementing it. Initially, blended format emerged and gained attention when Information and Communication Technology (ICT) started to be widely used in the classrooms and the effectiveness of traditional learning approaches was questioned. At the same time e-learning and online education were said to be more effective and time-saving. Yet with time and experience, it becomes clear that depending on the purposes of learning and teaching the combination of both the traditional education methods and the online learning tools will benefit not only students and but teachers as well. Blended learning has been widely used due to its almost limitless possibilities in terms of ICT application within educational process.

Defining Blended learning has been discussed among researches for over two decades now. Different definitions were suggested saying that a combination of teaching methods featuring technological tools was called blended learning. This type of learning was also named as hybrid or web-assisted instruction [5]. The most common explanation said that when an online form of education combined with traditional face-to-face instruction, blended learning occurs. The online form of education may imply computer-aided teaching, educational applications and online courses. Thus, comprising contemporary methods of e-learning and traditional instruction, blended learning presents a number of advantageous features.

One of common positively affecting characteristics is the flexibility which enables learners to utilize different resources and to develop academic skills. Moreover, the hybrid instruction makes the face-to-face interaction more effective and complete. It also enriches the traditional classrooms with a variety of interactive activities assisted by technology. Interactive and intensive classes usually encourage and motivate learners to strive harder and succeed in academic performance.

The concept blended learning models is widely discussed among researchers, and there are certainly some views worth sharing. Valiathan Purnima suggests that the term blended learning is used for a combination of some methods of information delivery, for example using collaboration software, learning management systems or courses hosted on web-platforms [1]. Blended learning is not limited to certain in-class activities, yet it includes face-to-face classes, e-learning, and self-paced learning. The following categories of blended learning models are suggested by V. Purmina: skill-driven learning, which implies independent study on self-paced basis, with instructor support to ensure specific knowledge and skills development. Attitude-driven learning, is explained as behavior types, developed and influenced by a number of situations, media content presentation. And finally, competency-driven learning, which aims at boosting professional competences through a set of operating and maintaining skills [1]. Skill-driven learning is usually strictly adhered to program schedule with instructor-led observations and result-based discussions. It focuses on informative material which is self-paced, such as video-tutorials, individual projects and online practical assignments. All the procedures are demonstrated through synchronous online learning platforms combined with traditional classroom modes. As for the attitude-driven model of blended learning, it is built on the contents that help with building new insights and relations towards education and new knowledge, teaches mutual assistance in issues.

Special role in skill-driven model is allocated to the trainer of the program. Without a proper support, monitoring and constant feedback providing, learners might feel isolated and demotivated to learn. Besides classroom meetings, the instructor should be available via email or any other type of communication facilities, so that learners on the one hand feel supported and guided, on the other hand, disciplined and monitored. This guarantees successful accomplishment of the self-paced modules.

The following aspects of learning examine authors' attitude toward the blended learning. They are flexible learning modes, managing studying process, technology enhancement, online learning and interaction, and classroom studies [6]. These attitudes may indicate whether students are ready or not for the blended learning. An interesting fact is that, if students are highly motivated in learning process, meanwhile, they will have a very positive attitude towards blended learning [7].

The benefits of blended learning is significant and closely related to the pedagogy, all of them were in the list. The interest for the class can be generated by it, students' 4 language skills (listening, reading, writing and speaking) will be enhanced, it can foster a deeper learning, it can also motivate students, most of the students will be inspired to use the online learning tools [8]. The academic performance might be affected by several factors such as course content, teaching methods, and learners' motivations. Students perform

better if the blended teaching method is implemented in the study process [9].

A well-designed blended course will positively affect the result of language learning, a student who encounters this type of course for the first time, may slightly get confused with the tasks that teacher introduces, gradually, the student may find the learning process interesting and effective, because student may have more time to do the tasks. This type of learning can be applied to English as a foreign language (EFL) classroom. Then, the researchers found out that it students are motivated and they participated in activities more frequently [10]. The academic achievement is directly dependent on the course content that implement the blended format. If a group of students is taught by blended learning methods, their academic achievement is better than those who were taught by traditional ways. [11]. Students who are involved in the blended-format course is highly motivated to continue the course, he is ready to explore new language points and more confident to the communication skills. There might be negative consequences if the blended course is not well-designed. Sometimes, a small amount of students cannot adapt to the blended learning methods due to the fact that it can isolated them from the society, there are not enough interaction with other students. [12]. Generally, such advantageous perspectives as developing life-long learning, critical thinking, academic thinking, independent language practice and computer skills by far outweigh any negatives of blended learning format.

Materials and Methodology

The methodology of the study conducted at the Almaty Management University was a cross-sectional, it is due to the fact the results were gathered at a certain time period.

Participants: In this research, 103 students participated, 71 (68,9%) were females and 32 (31%) were males. Their age is between 18 to 20. They studied at the second year in Almaty Management University. The average time of studying English is between one year to 16 years.

Within the collaboration of Arizona State University and Almaty Management University (AlmaU), several online academic courses created and developed by ASU have been implemented into the course syllabus of AlmaU. The newly developed program was introduced to the students of the second year, B2 level of English. It was based purely on ASU content and blended learning techniques were applied in teaching it. The academic online courses used for the program differ by the level of difficulty and are intended to develop learners' analytical, comprehension and productive skills. The courses are designed for students' independent study and feature a variety of interactively online tools and interesting topics. Academic courses commonly focus on specific topics, researches and findings analysis, articles with advanced terminology and research-based writing, which often seem a bit complicated for learners to process. However, all these are meant to instill learners critical thinking,

reasoning and therefore advanced academic writing and speaking skills. Combining ICT and academic topics together to help students comprehend the information better is what contemporary methodology is based on. The specific ASU online courses utilized for the program modification are based on video tutorials and academic articles, online tests, training exercises and writing assignments. This material is found to be appealing to students, who are now willing to cover academic programs.

Each online course was carefully planned in accordance with academic syllabus. The semester's course was first shown and explained to students in detail to assure their independent work. The program was then switched to the flipped mode which implied learners' independent studying on the course online platform and completing assignments. Each week students had face-to-face classes with a language instructor, wherein the teacher's goal was to stimulate, recall and practice the newly acquired students' academic skills. The face-to-face classes were planned to target production of a language rather than instruction. The ultimate objective of the course was to test whether methods like those are effectively motivating students to become autonomous, life-long learners.

Results

In this section of the article the survey results are presented. By the end of the first semester all groups of students took a questionnaire to provide the feedback on the course. In general, the survey has shown a high level of students' satisfaction.

What do you think of studying without a coursebook?
64 отвѣта

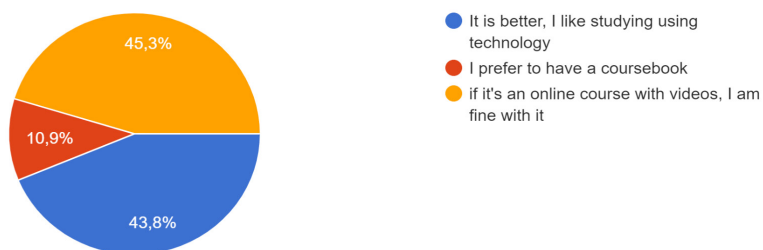

Chart 1 - Survey, part 1.

As the given diagram shows, the satisfying number of the respondents are confident about taking online courses within their Academic English Program based on online ASU repository.

What academic skill(s) you learned throughout the Academic Thinking course was (were) useful.
Choose one or several.

64 ответа

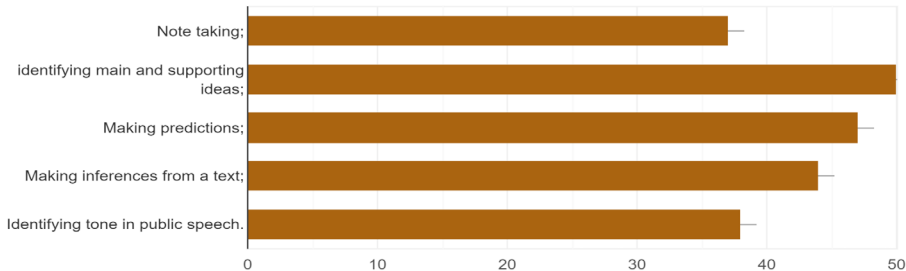

Chart 2 - Survey, part 2.

According to the second graph, students have successfully defined the academic skills acquired within the flipped program. The numbers indicate that more than half of the respondents have picked the given options. In addition, three key academic skills were rated as highest.

How easy, or how difficult, was it for you?

64 ответа

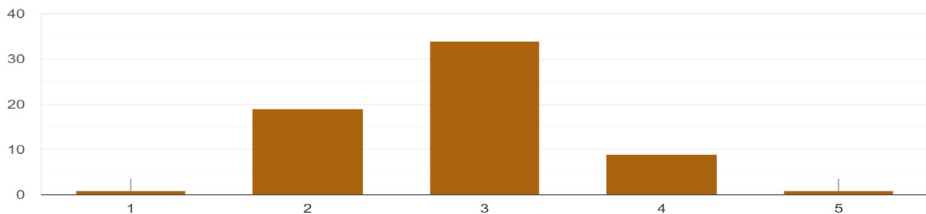

Chart 3 - Survey, part 3.

The course in general was defined to be not much complicated which enables the course instructors to make some alterations in the future by adding more challenging and diverse tasks. The courses with the ASU repositories are updated every year and new topic and discussion questions are being introduced. Recently, the Quizlet application have been integrated which completes the course with vocabulary section. This update improves the course a lot and lets its users process the material for more extended period.

What do you think of flipped program of study?

64 ответа

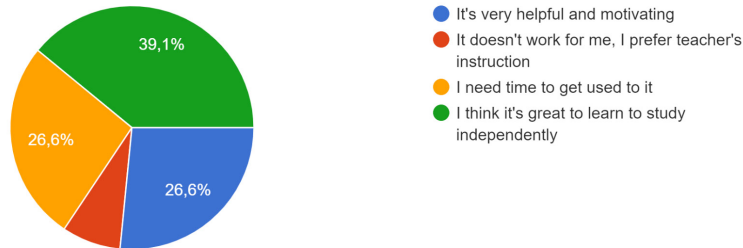

Chart 4 - Survey, part 4.

As it has been expected, although learners are still struggling with getting used to the flipped method of acquiring knowledge, most of the respondents have shown the positive trend in the program adaptation.

As far as the answer is concerned in this part, this is blended learning with the flipped classroom elements. The students gave positive respond to this way of learning English language. The usage of modern digital technologies such as smart phones, notebook and gadgets is closes connected to the students' performance. Most of the students are eager to use the smart technology everywhere, the teacher's responsibility is that to encourage them to use it smartly for English language learning purposes. Furthermore, the blended learning and teaching method can be implemented for the course of Academic English, students will achieve significant good result and academic performance. [11]

Discussion

The instructors of the blended Academic English Program have compiled a SWOT analysis of the course to evaluate its effectiveness. Among common strengths of the program, videos of various types were mentioned. Video material featured mini-lectures, stop and reflect function, which implied questions appearing at different points of the video, and students needed to type in the answers. Discussions were also common to build up the video tutorials. Reading section of each unit had a number of advantages presenting scientific texts with research findings on contemporary topics. Texts addressed thoughtful questions and were downloadable which facilitated content acquisition. The program had focus on academic skills which was far more advantageous than simply revising grammar. The most common weakness of the introduced course was its asynchronous mode with the original platform of ASU which in turn hindered up to date modifications to appear in the present course. Although technical part of the program was sometimes prone to errors,

it still had a number of valuable opportunities. This is exemplified by highly effective and entertaining course interface presenting a possibility to dive into the academic world through visual and immersion content. The threats to mention were minor and confined some topics to be uninteresting or unclear for learners.

According to Tang & Chaw [6], by this research, 5 aspects of blended learning were examined. The first aspect is learning flexibility, for example, students can learn English with the combination of classic methods and using the mobile phone. The second is the access and usage of modern technology, the next is the learn-online mode, as a part of the blended learning course, combined with the traditional learning methods in class, the last is to interact online, most of the students will submit the home task via LMS, they can take the exam or test online.

This research has had a number of positive sides. One of them is a possible contribution towards the investigating up-to-date methods of teaching such as paperless approach, flipped classroom and blended learning. It also allowed us to evaluate the students' attitude to the traditional type of language learning and technology-based one. Another major advantage this investigation pursued is testing various aspects of flipped program such as assigning tasks and completing tests via online digital platform hosting a contemporary online course.

There are some shortcomings in this research to mention. The research was taken place at Almaty Management University, so it cannot generalize to other universities. Secondly, it is about the nature of the question for examining the attitudes of students. Not all the students were sincere about their attitudes, thoughts and opinions. This can be considered as a typical issue for many social researches.

Conclusion

Nowadays, being a professional language instructor involves a number of hard and soft skills and this number is unlimited. The more professional skills are acquired, the more valuable and acknowledged the specialist is. Contemporary teachers are to be able to utilize and effectively apply a variety of methods to facilitate the learning process and stimulate the learners' interest. One of the key skills for every instructor in the classroom is using not only technological devices within the discipline program but modern electronic tools that learners feel comfortable using and are eager to utilize during the class. Since technology integration can stimulate the learners' better interaction with the educational material and enable them to consume the information better, instructors are to introduce them and present in different forms. The educational world is developing fast to satisfy the need for knowledge and ease the acquisition process. Constant progress in education has introduced us such streams as blended learning and flipped classroom approach. Using these

techniques can lead us to paperless classroom which can eventually benefit not only the world of education but the society in general as well.

However, mixing traditional teaching tools with blended teaching can bring even more advantages both to the course instructor and students. Traditional methods of teaching are familiar and work really well for certain groups, although combining them with online courses bring variety and excitement to the learning process in general. There are lots of existing online platforms for learning languages, but not all of them can easily be combined with University academic programs. The courses, developed by University Professors are intended to perfectly suit the syllabi and satisfy the learners' needs.

The language instructors of Almaty Management University within the collaboration with Arizona State University have combined the course of Academic English for second year students and online ASU repository. Since the newly developed course was based on technologically enhanced online learning environment, all the new materials added, featured similar form and style of content presentation. By the end of the two-semester Academic course, the questionnaire, completed by students showed the high level of learners' satisfaction of the online course combined with some familiar methods. The SWOT analysis, conducted after the course has shown that the new program features positives more than the negatives. However, the course advantages which were interactive, techno-empowered, gamified types of tasks by far outweighed the drawbacks of the program. Finally, contemporary trends in IT are to be applied and combined with educational programs with a purpose to vary, enhance and modernize the process of language acquisition.

REFERENCES

- [1] Purnima V., Blended Learning Models //Published. - August 2002. - P. 1. - Access mode: URL: <http://www.learningcircuits.org/2002/aug2002/valiathan.html> [Date of access: 21.06.22]
- [2] ҚР «Білім туралы» Заңы. - 2011. – 11 ақпан. - №407. – IV заңы. – Кіру режимі: URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1100000407> [Қаралған күні 22.06.2022]
- [3] Құнанбаева С.С. Қазіргі шеттілдік білім берудің теориясы мен практикасы. – Алматы, 2011. – 324 б.
- [4] Құнанбаева С.С. Концепция развития иноязычного образования РК. – Алматы, 2006. – с. 20
- [5] Tayebinik M. and Puteh M. Blended Learning or E-Learning? //International Magazine on Advances in Computer Science and Telecommunications. - 2013. - June 21. - 3(1). – p.103-110. - Access mode: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2282881> [Date of access: 21.06.22]
- [6] Tang C. M. & Chaw L. Y., Readiness for blended learning: Understanding attitude of university students. //International Journal of Cyber

Society and Education. – 2013. - December 30. - 6(2). - p. 79-100., Access mode: URL: <https://www.learntechlib.org/p/209223/> [Date of access: 21.06.22]

[7] Zhu Y., Au W., & Yates G., University students' attitudes toward online learning in a blended course. White (Ed.) //AARE conference papers. - 2013. - In J. - Access mode: URL: <https://www.aare.edu.au/data/publications/2013/McInnes13.pdf> [Date of access: 20.06.22]

[8] Abdelhak E., An ICT-based approach to teaching civilization to EFL learning. //Arab World English Journal. – 2016. - September 7. -№3. – p. 336-355. - Access mode: SSRN: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID> [Date of access: 21.06.22]

[9] Slomanson W. R., Blended learning: A flipped classroom experiment. //Journal of Legal Education. - 2014. – August. – 64. – p. 93-102. - Access mode: URL: http://archive.cmb.ac.lk:8080/research/bitstream/70130/5104/1/Blended%20Learning_%20A%20Flipped%20Classroom%20Experiment.pdf [Date of access: 19.06.22]

[10] James J., ICT integration in academic writing: An experiment in blended learning. //Arab World English Journal (AWEJ). - 2016. – September. -7(3). – p.336-355. - Access mode: SSRN:<https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID> [Date of access: 20.06.22]

[11] Almasaeid T. F., The effect of using blended learning strategy on achievement and attitudes in teaching science among 9th grade students. // European Scientific Journal. - 2014. – November. -10(31). – p.133-145. - Access mode: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/236410944.pdf> [Date of access: 20.06.22]

[12] Ja'ashan M., Perceptions and attitudes towards blended learning for English courses: A case study of students at University of Bisha. //English Language Teaching. - 2015. - August 11. - 8(9). -p. 40-50. - Access mode: URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1075497.pdf> [Date of access: 20.06.22]

REFERENCES

[1] Purnima V., Blended Learning Models //Published. - August 2002. - P. 1. - Access mode: URL: <http://www.learningcircuits.org/2002/aug2002/valiathan.html> [Date of access: 21.06.22]

[2] KR «Bilim turaly» zany. (The Law of the Republic of Kazakhstan “On Education”). – 2011. - 11 akpan. - №407-VI zany. – Kiru rezhimi: URL: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1100000407> [Qaralghan kuni 22.06.2021] [in Kaz.]

[3] Kunanbayeva S.S. Kazirgi sheteldik bilim berudin teoriyasy men praktikasy (Theory and practice of modern foreign language education). – Almaty, 2011. – 324 b. [in Kaz.]

[4] Kunanbayeva S.S. Konceptcia razvitiya inoyazychnogo obrazovania RK (The concept of the development of foreign language education in the Republic of Kazakhstan). – Almaty, 2006. -s. 20. [in Rus.]

[5] Tayebinik M. and Puteh M. Blended Learning or E-Learning? //International Magazine on Advances in Computer Science and Telecommunications. – 2013. – June 21. – 3(1). – p.103-110. – Access mode: SSRN: <https://ssrn.com/abstract=2282881> [Date of access: 21.06.22]

[6] Tang C. M. & Chaw L. Y., Readiness for blended learning: Understanding attitude of university students. //International Journal of Cyber Society and Education. – 2013. – December 30. – 6(2). – p. 79-100., Access mode: URL: <https://www.learntechlib.org/p/209223/> [Date of access: 21.06.22]

[7] Zhu Y., Au W., & Yates G., University students' attitudes toward online learning in a blended course. White (Ed.) //AARE conference papers. – 2013. – In J. – Access mode: URL: <https://www.aare.edu.au/data/publications/2013/McInnes13.pdf> [Date of access: 20.06.22]

[8] Abdelhak E., An ICT-based approach to teaching civilization to EFL learning. //Arab World English Journal. – 2016. – September 7. -№3. – p. 336-355. – Access mode: SSRN: <https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID> [Date of access: 21.06.22]

[9] Slomanson W. R., Blended learning: A flipped classroom experiment. //Journal of Legal Education. – 2014. – August. – 64. – p. 93-102. – Access mode: URL: http://archive.cmb.ac.lk:8080/research/bitstream/70130/5104/1/Blended%20Learning_%20A%20Flipped%20Classroom%20Experiment.pdf [Date of access: 19.06.22]

[10] James J., ICT integration in academic writing: An experiment in blended learning. //Arab World English Journal (AWEJ). – 2016. – September. -7(3). – p.336-355. – Access mode: SSRN:<https://deliverypdf.ssrn.com/delivery.php?ID> [Date of access: 20.06.22]

[11] Almasacid T. F., The effect of using blended learning strategy on achievement and attitudes in teaching science among 9th grade students. // European Scientific Journal. – 2014. – November. -10(31). – p.133-145. – Access mode: URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/236410944.pdf> [Date of access: 20.06.22]

[12] Ja'ashan M., Perceptions and attitudes towards blended learning for English courses: A case study of students at University of Bisha. // English Language Teaching. – 2015. – August 11. – 8(9). -p. 40-50. – Access mode: URL: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1075497.pdf> [Date of access: 20.06.22]

ARIZONA STATE UNIVERSITY РЕПОЗИТОРИЙЛЕРІН ПАЙДАЛАНА ОТЫРЫП, АКАДЕМИЯЛЫҚ АҒЫЛШЫН ТІЛІ КУРСЫНА АРАЛАС ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІН ЕНДІРУ: АЛМАТЫ МЕНЕДЖМЕНТ УНИВЕРСИТЕТІ ПРАКТИКАСЫНАН МЫСАЛ

*Жүгінісова Ә.М.¹, Бахтияр И.²

¹Аударма ісі магистрі, аға оқытушы, Алматы Менеджмент

Университеті, Алматы, Қазақстан, email: a.zhuginisova@almu.edu.kz

²Аударма ісі магистрі, аға оқытушы, Алматы Менеджмент Университеті,
Алматы, Қазақстан, email: i.bakhtiyar@almu.edu.kz

Аңдатпа. Аралас оқыту әдістері білім беру саласында кеңінен танылды. Олар білім берушілер мен білім алушыларға тілді үйрену процесін әртараптандыруға, жақсартуға және жеңілдетуге мүмкіндік береді. Пост-квит кезеңінде оқудың жаңа тәсілдерін қолдана отырып, көптеген студенттерді оқытудың шұғыл қажеттілігі туындады. Өз кезегінде Қазақстанда Алматы Менеджмент Университетінде, Аризона штаты университетінің (ASU) репозиторийі негізінде ағылшын тілін оқыту бойынша заманауи академиялық бағдарлама әзірледі. Бағдарлама төрт академиялық модульден тұрады. Бағдарламаның негізгі мақсаты – терең білімді, сондай-ақ тілдік дағдыларды дамыту, әсіресе репозиторийдің бейімделмеген материалын түсіну. Аралас оқыту моделі осы бағдарламада қолданылды. Модель мыналарды қамтиды: (1) ASU онлайн академиялық курстары бар студенттердің өзіндік жұмысын; (2) студенттерді оқыту процесінде оқытушының мониторингі; (3) кампуста оқытушымен өткізілетін сабақтар және (4) студенттерді ортаға сүңгу тапсырмаларына тарту. Университет студенттерге материалдарды ұсыну үшін, соның ішінде ASU курстарын, Мудлдың онлайн оқытуды басқару жүйесін қолданды. Қол жетімді онлайн курстың негізгі артықшылықтары оның өзекті және жиі жаңартылатын мазмұны, сондай-ақ ең қарапайым және ыңғайлы интерфейсі болды. Курс өзара әрекеттесудің бірнеше режимін ұсынды: білім алушылар мен компьютер, білім алушы мен оқытушы, білім алушы және білім алушы. Бұл мақалада оқытудың аралас моделінің элементтері, сондай-ақ жаңа бағдарламаны енгізудің қиындықтары мен нәтижелері қарастырылады.

Тірек сөздер: аралас оқыту, аралас сабақ беру, дәстүрлі білім беру, онлайн білім беру, білімді меңгеру, академиялық бағдарлама, ағылшын тілі шет тілі ретінде, Аризона мемлекеттік университетінің репозиторийлері, Ақпараттық-коммуникациялық технологиялар (АКТ), заманауи.

ВНЕДРЕНИЕ МЕТОДОВ СМЕШАННОГО ОБУЧЕНИЯ В КУРС АКАДЕМИЧЕСКОГО АНГЛИЙСКОГО ИСПОЛЬЗУЯ РЕПОЗИТОРИИ ARIZONA STATE UNIVERSITY: ПРИМЕР ИЗ ПРАКТИКИ АЛМАТЫ МЕНЕДЖМЕНТ УНИВЕРСИТЕТА

*Жугинисова А.М.¹, Бахтияр И.²

¹магистр переводческого дела, старший преподаватель, Алматы
Менеджмент Университет, Алматы, Казахстан,
email: a.zhuginisova@almau.edu.kz

²магистр переводческого дела, старший преподаватель, Алматы
Менеджмент Университет, Алматы, Казахстан,
email: i.bakhtiyar@almau.edu.kz

Аннотация. Методы смешанного обучения приобрели широкое признание в сфере образования. Они позволяют обучающим и обучающимся разнообразить, улучшить и упростить процесс изучения языка. В период пост-ковид появилась острая необходимость обучения большого количества студентов применяя новейшие подходы в обучении. В свою очередь Алматы Менеджмент Университет, Казахстан, разработал современную Академическую программу по изучению Английского языка на основе репозитории университета штата Аризона (ASU). Программа состоит из четырёх академических модулей. Основной целью программы является развитие углубленных знаний, а также языковых навыков, в особенности пониманию неадаптированного материала репозитория. Модель смешанного обучения была применена в данной программе. Модель включает в себя: (1) самостоятельную работу студентов с ASU онлайн академическими курсами; (2) Мониторинг преподавателя над процессом обучения студентов; (3) занятия с преподавателем, которые проводятся на кампусе, и (4) вовлеченность студентов в задания погружения в среду. Университет использовал онлайн систему управления обучением Мудл для предоставления материалов студентам, в том числе курсов ASU. Основными преимуществами доступного онлайн курса были его актуальное и часто обновляемое содержание, а также максимально простой и удобный интерфейс. Курс предоставлял несколько режимов взаимодействия: обучающиеся и компьютер, обучающийся и преподаватель, обучающийся и обучающийся. В данной статье будут рассмотрены элементы смешанной модели обучения, а также трудности и результаты внедрения новой программы.

Ключевые слова: смешанное обучение, комбинированное преподавание, традиционное образование, онлайн образование, усвоение знаний, академическая программа, английский язык как иностранный, репозитории Университета штата Аризона, Информационные и коммуникационные технологии ИКТ), современный.

Статья поступила 11.09.2022

УДК 371:881.512.122

МРНТИ 14.25.09

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.015

THE SIGNIFICANCE OF DIALOGUE SPEECH IN NATIVE LANGUAGE TEACHING CLASSROOMS

*Berkinbayeva G.O.¹, Dauletbekova Zh.T²

¹doctoral student, Narxoz University, Almaty, Kazakhstan,
e-mail:g.berkinbayevaa@gmail.com

²c.p.s., associate Professor, Kazakh-British Technical University, Almaty,
Kazakhstan, e-mail: zh.dauletbekova@mail.ru

Abstract. This article provides a comprehensive analysis of the scientific and methodological basis for improving the teaching of dialogic speech. One of the main goals of language teaching is to teach students to express themselves verbally, maintaining good manners. However, the relevance of the article is confirmed by the fact that the issue of “Student’s Speech Culture” is still not considered as a special object of study. Dialogue is one of the most effective tools for the development of oral skills in teaching the native language. The importance of dialogic speech as the main form of communication is due to the need for people to interact. The purpose of the paper is to examine the analysis of the study devoted to the development of the senior students’ ability to create a dialogue in the native Kazakh Language. It contains the results of a teaching experiment at higher schools that aims to form students’ soft skills through dialogue speech. The investigation involves a mixed methodology. The quantitative data were taken from a survey conducted with the students with multiple-choice questions. The qualitative information is derived from the contents of classroom assignments which students need to refer to the theoretical bases of the elective course ‘Dialogue Speech’ in Kazakh Language teaching. Experiment training was based on the following stages: a) preparatory, b) the development of dialogue speech c) the formation of 4C skills. The study involved 90 senior students of three secondary school students. It has provided valuable insights into the understanding of the psychological and educational impact on students’ soft skills through the use of situational tasks to create dialogues, this study increased the validity of prior research. The result of the study made the educators come to the conclusion that teaching dialogue speech needs special strategy and well-structured lesson plan to meet learning outcomes in teaching language.

Keywords: dialogue, dialogue teaching, soft skills, critical thinking, creativity, communication, forming language personality, communication.

Introduction

The development of linguistics at the present stage is determined by the increase of the anthropocentric direction in semantic research. Recently, the

study of language issues in linguistics has shifted to the cognitive direction. The field of cognitive linguistics offers the solution to language problems by combining several areas of science, such as philosophy, logic, linguistics, psychology, culturology, artificial intelligence [1]. The study of language needs to be closely associated with people's cognition, culture, and practical activities. This means transmitting the problem from object to subject is the case to study circumstances, that is, giving the meaning of a person through language and, in contrast, investigating language through person [2].

The adaptation of graduate specialists to modern technologies of life in the 21st century is specifically restricted the time and space for modeling school graduates' language identity. The greater importance is given to the language skills required to comprehend and respond to others' needs, to convey one's own feelings, to make assessments of the situations or somebody's opinions, etc. in the process of developing students' linguistic identity. Therefore, communication skills involve open-minded and polite personal trait, which helps an individual to show his intellectual ability through language to solve issues, and also takes a part in the perception of communicators [3].

Basic provisions

Since high school students are the focus of study, imagination, analytical thought, collaboration, and cooperation with other abilities in the instructional environment will be developed throughout the production of discourse. By the 21st century, these abilities become a focus as "good skills" in the area of education and have strongly assumed a leadership position in the schooling of secondary school graduates. Throughout this regard, a "4C modeling" is designed by creating a culture of the dialogue among senior students:

Communication skills– include the capacity to discuss and interact with others, to learn and share an opinion.

Critical Thinking abilities – the student's capacity to choose the path of the data flow, to define causal associations and weed out irrelevant details. We ought to be mindful of the gains and consider the reasons of their successes and defeats and in the case of defeat.

Creative thinking skills-Enable them to evaluate the scenario in different forms, feel comfortable and make unexpected rational judgments. • Critical thinking skills. This would continue to build solutions and suggestions for others around them who are able to treat them as a challenge without fear of difficulties.

Coordination with others – Techniques are technical and communication-related. Such capacity ensures that a mutual aim and methods of pursuing it can be established, tasks exchanged and findings analyzed.

From an experimental perspective, school students are the focus of study, it is important to encourage students' creativity, critical thinking, communication, and coordinating skills in the educational process by creating

dialogue speech. By the 21st century, these 4C's (communication, collaboration, critical thinking, and creativity) skills become "golden skills" in education and have strongly assumed as the fact to increase students' leadership position [4]. Mastering communication, collaboration, critical thinking, and creativity allows unlocking learners' potential skills, the skills that they might need in their future studies and careers. It is essential, not just in an educational context, but in everyday life as it contributes to building confidence and self-esteem and also encourages healthy personal and professional development. [5].

Methods and Methodology

The native languages are taught everywhere as it is considered to be the carrier of the knowledge and wisdom of the people. It can talk about everything; national history lives in the language [6]. Language preserves consciousness, feelings, memory, everything that a person has ever experienced in long history.

The process of experimental methodology was conducted through several stages aiming at determining the methods of formation dialogue speech. The hypothesis of the study was stated to test the effectiveness of methodological foundation aimed at forming senior students' dialogue speech in native Kazakh language through 4C soft skills. The experiment was designed to get the expected research outcomes. The experiment's interest group was senior school students (90 students) at the age of 16-18 from three state schools.

The empirical research of the study was based on the methodological cycle which outlined the different phases involved in generating research hypotheses and testing the hypothesis using the empirical data. Empirical research was conducted and analyzed using qualitative or quantitative methods.

Quantitative research methods were used to gather information through numerical data. It was used to quantify opinions, behaviors. The survey was used as a commonly spread method to design the following steps of the experiment plan.

Qualitative research methods were used to gather non-numerical data. Thus, several scientific and methodical works by researchers and educators, linguistic content-based literature, modern viewed articles, and methodical recommendations were reviewed to get the background vision to the research outcomes. They were used to find out different perspectives on definite meanings, opinions, and to underline the reasons for to subject study.

Survey research was involved to a large audience to collect a large amount of data. This quantitative method was exercised with a set of closed questions that were easy to answer.

A research experiment was carried out to collect empirical data to use a set of interconnected processes to confirm or refute the research hypothesis.

The experimental training process included three stages as followings:

- a) preparatory stage.
- b) stage of developing dialogue-creating skills.
- c) stage of forming communicative skills.

The observational method was implemented as a method of qualitative data gathering that required to study the behaviors and responses of two experimental groups' participation (Control group and Experimental group).

Overall, these data collecting methods helped us – researchers to gather empirical data, that is, data-backed by evidence through the research

Dialogues and public engagement are an individual's needs based on life experience, level of education, ingenuity, and mental mobility. It has been viewed as relationships and effective pair work communication [7] state that dialogue speech has the potential to generate positive relation outcomes such as improved customer satisfaction, citizen-government relationships, and organizational image.

Recently, in linguistics, linguistic research has often focused on defining the meaning of lexical units, especially the study of the Kazakh language in connection with the history and culture of the people, the combination of human creativity and worldview, the main problem of cognitive science [8].

Face-to-face interaction between people is generally effortless and effective. We exchange glances, take turns speaking and make facial and manual gestures to achieve the goals of the dialogue. Teaching young people to work hard, initiative and motivation begin from school years. Today, the content of each discipline considers the mechanisms that contribute to the development of the creative potential of the individual. In this regard, the development of creative abilities in the development of dialogue speech is carried out, which forms the creative potential of students [9].

Deliberative democracy requires two levels of deliberation: One is instrumental deliberation, ... through which people negotiate and make decisions; the other is dialogue, through which people construct the concept of the self and other, the sense of community, and public reason. Relying on Habermas's theory of communicative action, Buber's concept of dialogue and Giddens's theory of structuration, ... the practical form of dialogue is the fundamental underpinning of deliberative democracy. Through everyday talk (dialogue), citizens construct their identities, achieve mutual understanding, produce public reason, form considered opinions. [10]. Dialogues are usually motivated by some underlying, non-communicative goal. Participants in a dialogue, therefore, perform two tasks at once: that of trying to achieve the underlying non-communicative goal and that of communicating in order to achieve the associated communicative goal. This is reflected in the fact that dialogues consist not only of elements motivated by the underlying task but also of elements motivated by the communicative task and dealing with aspects that require constant attention in communication, such as ensuring contact, providing feedback, monitoring the attention, taking turns, repairing communicative failures, etc. [11].

Results

When teaching dialogue, students acquire the skills and abilities to interact freely with specific phrases, modal words, language clichés, and other language tools specific to this type of speech. They need to understand the other person's point of view, react quickly, and respond to the other person. Rapid communication, variety of language patterns, completeness, and unpreparedness require the close attention of the dialogue participant and automation of the language material used.

Formation of communication, creative, and critical thinking skills does not go beyond society. These skills will be developed through Coordination with Others where students interact with each other. Therefore, in the classroom, students work closely with each other in the context of co-operation, first, speaking correctly, conveying ideas, reasoning, concluding, etc., facilitates the development of communication skills; secondly, tends to interact with each other, work in pairs, groups and collectively. It is important to organize pair work in developing students' dialogue speech. Because dialogue is primarily a conversation between two people, pair types of work can be effective in performing the situational, role, and communicative tasks. That is why paired tasks have been offered a great deal in learning the dialogue speech. Working in pairs is a form of learning that allows students to learn information, find common solutions, and evaluate each role and contribution.

Before beginning the actual research, it was needed to provide a working hypothesis and guess what result will be probably found at the end of the research. The research hypothesis of the study stated the question *if* the methodological basis on classification and types of dialogue speech is observed and discussed in Kazakh language classrooms at secondary school, *then* the senior school students would communicate freely with other peers, it would broaden the possibility to enlarge students' view on their perspective and develop social, 4C modeling skills and language personality *because* by increasing language personality students can apply their theoretical knowledge and soft skills in practice to get their social interest and needs [12].

It was necessary to define a strategy to conduct the research. Initially, it was planned to set up experiments to collect data that will enable us to propose the given hypothesis. It was found out that parameters could affect the validity of the research design. To carry out the research, it was used different research techniques. As data collection was complete, the empirical data needed to be analyzed.

A survey was used as a method of empirical data collection that was employed to gather a set of data from a specific number of respondents regarding a research subject as "the forming dialogue speech through 4C soft skills" It helped to reach quantitative data collection for further research outcomes. A survey contained a set of close-ended questions which was administrated both physically and online—data—gathering platform in Google

forms. Ten questions with multiple form sharing options were included in the questionnaire which was tested to approximately 100 respondents. The questionnaire was constructed in Kazakh. This method advantaged the study in terms of establishing data more methodical, whereas, the time duration and costs for conducting the pre-experimental stage were reduced. The set of questions with 3-4 multiple options was introduced in the table form (table 1):

Table 1 - *Questionnaire form*

<i>Questions</i>	<i>Options</i>	<i>Results (%)</i>
Is it necessary to teach the native language at secondary school?	Yes	80
	No	3
	as an elective course	7
What is your interest level in learning the native language (Kazakh)?	Low	15
	Middle	57
	High	28
What is the purpose of teaching the native language (Kazakh)?	Language Analysis Training	8
	Getting the highest score on the Unified National Testing	70
	To speak the native language accurately	15
	Knowledge on realities of the Kazakh language	7
How much do you care for the purity of the native language, the politeness of the communication between friends?	Always	13
	Sometimes	17
	Never	17
	Depending on the situation	53
How important is the content of the subject curriculum for improving students' dialogue speech skills?	It does not matter	9
	Medium significance	38
	Very important	63
What can influence to start speaking in a more cultural way	Personal intension	45
	Teachers' instruction	16
	Family nurture	21
	Peers' impact	18

What is the culture of speech?	Be able to clearly express one's thoughts	20
	Sufficient vocabulary	16
	Speak without harsh words	31
	Interact with others	33
What do you mean by "dialogue"?	Oral or written communication by two people	46
	A conversation between more than three people	48
	Have no information	6
Would you like to have «Culture of Dialogue Speech» classes in school programs?	Certainly "YES"	64
	Definitely "No"	29
	there will be little benefit	7
What can help students to experience the practicing culture of dialogue speech	Book texts	7
	Social media	48
	Communication	45

In the result of the survey, it was figured out the following views: the majority of students claimed that the purpose of teaching is to get the highest score in Unified National Testing in Kazakh language. To the question «What is "culture of speech?» students' major answers claim the followings: "Speak without harsh words/Interact with other people». Although the students' responses to the speech culture are incomplete, they indicate that the overall course would be positive. To the question "What can help students to experience practicing the culture of dialogue speech" students mostly agree that social network conversations have more prevailing preference than other options.

Discussion

Analyzing the results of the questionnaire, firstly, it was found that the students misunderstood the purpose of the Kazakh language course. Secondly, definitions given to "the culture of dialogue speech" empathized with the meaning related to "conversation". Students' lack of information on the concept "culture of dialogue speech" indicates that the content of the textbook does not meet the importance to the acquisition of dialogue, the culture of dialogue speech, and knowledge on their classifications. The following table summarizes the results of students' mastering the culture of dialogue speech.

After getting the survey results the experiment stages and research programs were overviewed. Planned procedures and strategic actions were considered in detail for further research development.

The experiment was carried out by higher school students from 10-11 grades to check the efficacy of 4C modeling soft skills in forming language personality by dialogue speech implementing innovative pedagogical technology in education. The aim of the experiment was to establish an appropriate methodological approach to produce research-related dialogue and

to confirm the research hypothesis.

The results of the observation during the experiment showed that the students could not express their thoughts in their native language, lacked the skills to create a dialogue, were unable to distinguish features, use package etiquette, and ignored the types of dialogues. After these findings, it turned out that the novelty in the standard and curriculum of the discipline is completely updated in accordance with the new requirements of education and systematization of subject competencies. To help students gain confidence in creating dialogue in the classroom atmosphere special set of assignments was designed to facilitate the process of formation of soft skills.

As it was mentioned above the experimental training process was divided into three stages and the followings were found in the result (table 2):

Table 2 - *Experimental training process findings*

<i>Stages</i>	<i>Methods</i>	<i>Skills</i>	<i>Results</i>
preparatory stage –	simulation method (imitation):	-perception of the dialogue -identification of the person's participation in dialogue -creation the initial idea of the dialogue content -prediction of the general essence of dialogue.	Students mastered a set of speech patterns that allow them to participate in educational communication in the given dialogue unity which was built on the lexical and grammatical material. The formation of the skills on dialogue speech was carried out due to the automated operations which were assimilated as part of the main actions of the dialogue units, both reacting and stimulating. This was created by activating technique as the adoption of the students' initiatives. After three or four stimulating replicas from the teacher, the student made up their replicas by analogy and addressed them to the partner. Imitative and reproductive teaching methods were mainly used at this stage.

stage of developing dialogue creating skills	reproductive method	<p>-reading and reproducing dialogues</p> <p>-editing dialogue parts, -replacing replicas in dialogues,</p> <p>-creating a dialogue based on a given sample</p>	<p>The purposes of the second stage were to develop the skills for creating a dialogue and to master a set of speech samples that allow the student to take part in mini dialogues, including extended replicas with a significant set of their types. This stage was characterized by an increased number of replicas used by students, which stated the followings: 1) expansion of dialogue replica numbers (due to mutual stimulation); 2) possession of three-part dialogue units, expansion of students' independence by reducing teachers' supports, changing the dialogue essence (minimum teacher's participation in students' dialogues, reducing teacher's control). It caused greater independence for students in choosing language tools and the content of replicas. The task was to improve the primary skills which were introduced and acquired at the first stage and to develop partial soft skills.</p>
stage of forming communicative skills	creative method	<p>-creating a dialogue on a given topic,</p> <p>-continuing the initial part of the dialogue,</p> <p>-producing the dialogue on a situational drawing,</p> <p>-making replicas of certain heroes from the stories,</p> <p>-reading the dialogue in pairs, acting out dialogue.</p>	<p>This stage shaped students' 4C skills, students mastered dialogue speech in the upper level, assuming students' ability to participate in particular dialogue, in an extracurricular situation. This stage assumed an increased number of replicas due to a combination of reaction and stimulus, or even by adding the monologue (description, argumentation) in dialogue speech. The students' abilities to independently create dialogues were practiced to a given topic or situation.</p>

Teaching dialogue speech is not limited to reading, narrating, and presenting informational and educational texts in the Kazakh language lessons. It is necessary to identify teaching methods that develop students' cognitive abilities, critical and creative thinking skills and contribute to a deeper understanding of national culture [13]. The teaching method is a joint effort of the teacher and the student to achieve the goal. At present, interactive learning is accepted by the educational community as the main method of teaching and learning. Scientists around the world tend to choose the interactive method. This is, first, rapid changes in the modern world; second, the maximum growth of information. If in the past there was a lack of information in education, now it is too saturated, so choose, use and evaluate what you need out of plenty of information. Third, the emergence of new forms of communication (Internet, gadgets, ICT) has transformed human society into a service society [14]. Fourth, "Do it yourself", which led to the problem of using the intellectual potential of students, the emergence of ideas. Fifth, changes in the education system the transition from reproductive to constructive education. The transition from the paradigm of cognition to the paradigm of action requires active participants in the cognitive process. [15]. Transformation of educational goals from intellectual to reflective personality. This paradigm and its value-based paradigms should focus on learning, considering the needs of the learner. Therefore, during the experiment, interactive methods of self-education of students were used.

Conclusion

Dialogue speech is social from all points of view, as it involves contacting people, the perception of the speakers' personality, adaptation to the situations, keeping the relations, socially accepted forms of reactions in the dialogue.

Mastering the art of dialogue should be supplied with methodological tools that proceed the development of students' specific dialogical competence. These concepts include appropriate habitual behaviors, understanding of customs and traditions, the ability to use rules of interpersonal communication.

In the process of the development of dialogic competence, it is necessary to provide the constant types of situations involving their implementation, the corresponding cliché. In the high level of language acquisition, attention is paid to cliché considering its linguistic features. Speech cliché is made of real situations. The presence of ready-made clichés facilitates communication, enables speakers to pay more attention to the construction of new forms, statements that are absent in the speaker's speaking experience.

Based on these results, it was determined that the novelty of the subject standard and curriculum will be completely updated in accordance with the new requirements of teaching and systematization of subject competencies

REFERENCES

[1] Takimoto, M. Investigating the effects of cognitive linguistic approach in developing EFL learners' pragmatic proficiency //System. – 2020. – T. 89. – C. 102213.

[2] Yelubayeva, P., Chaklikova, A., Asmatullayeva, N. Critical discourse analysis in developing vocational English context //European Journal of Language Policy. – 2016. – Т. 8. – №. 2. – С. 209-224.

[3] Robles, M. M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace //Business communication quarterly. – 2012. – Т. 75. – №. 4. – С. 453-465.

[4] Nazarbayev N., COURSE N. E. W. P. Address by the President of the Republic of Kazakhstan, Leader of the Nation //Nazarbayev "Strategy Kazakhstan-2050": new political course of the established state" Retrieved from http://www.akorda.kz/en/page/page_address-bythe-president-of-the-republic-of-kazakhstan-leader-of-the-nation-n-nazarbayev- strategy-kazakhstan-2050"-new-political-courseof-the-established-state" _1357813742. – 2013.

[5] Yelubayeva P., Mustafina, A. Developing Kazakh students' intercultural awareness and communication through collaborative technologies //European Journal of Language Policy. – 2020. – Т. 12. – №. 2. – С. 235-255.

[6] Kinzler, K.D., Dupoux, E., Spelke, E.S. The native language of social cognition //Proceedings of the National Academy of Sciences. – 2007. – Т. 104. – №. 30. – С. 12577-12580.

[7] Idrus, H. et al. Challenges in the integration of soft skills in teaching technical courses: Lecturers' perspectives. – 2009. Idrus H. et al. Challenges in the integration of soft skills in teaching technical courses: Lecturers' perspectives. – 2009.

[8] Canel, M.J., Luoma-aho, V. Public sector communication: Closing gaps between citizens and public organizations. – John Wiley & Sons, 2018.

[9] Thórisson, K.R. Communicative humanoids: a computational model of psychosocial dialogue skills: дис. – Massachusetts Institute of Technology, 1996.

[10] Kim, J., Kim, E.J. Theorizing dialogic deliberation: Everyday political talk as communicative action and dialogue //Communication Theory. – 2008. – Т. 18. – №. 1. – С. 51-70.

[11] Linell, P. Approaching dialogue: Talk, interaction and contexts in dialogical perspectives. – John Benjamins Publishing, 1998. – Т. 3.

[12] Issayeva, Z., Berkinbayeva, G., Kanalbekkyzy, A. T. The significance of communicative approach in teaching dialogue speech //Journal of Advanced Research in Dynamical and Control Systems. – 2019. – Т. 11. – №. 5. – С. 419-426.

[13] Dauletbekova Z. et al. Experimental System of Learning the Culture of Dialogue Speech through 4C Modeling Skills in Education //Journal of Talent Development and Excellence. – 2020. – Т. 12. – №2. – С. 3051-3060.

[14] Zhubanova, S., Berkinbayeva, G., Meirbekova G. Digital educational content as an innovative pedagogical technology and its didactic potential in the foreign language professionally oriented teaching //Ad alta-journal of interdisciplinary research. – 2018. – Т. 8. – №. 1. – С. 57-67.

[15] Zholdasbekova, S.A., Karataev, G.S., Baybolov, K.S., Uzakbaeva, S.A., Yskak, A.I. Professional Training of Future Teachers for The Implementation of Interdisciplinary Educational Integration in Profile Training //Review of International Geographical Education Online. – 2021. - 11(5). - с. 410–421

ДИАЛОГТІК СӨЗ МӘДЕНИЕТІНІҢ АНА ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ МӘНІ

*Беркінбаева Г.О¹, Дәулетбекова Ж.Т.²

*¹докторант, Нархоз университеті, Алматы, Қазақстан
e-mail:g.berkinbayeva@gmail.com

²п.ф.к. доцент, Қазақстан-Британ Техникалық университеті, Алматы,
Қазақстан, e-mail:zh.dauletbekova@mail.ru

Аңдатпа. Бұл мақалада диалогтік сөйлеуді оқытуды жетілдірудің ғылыми-әдістемелік негіздері жан-жақты талданған. Оқушылардың сыпайы сөйлеу әдебін сақтай отырып, ойларын дәйекті, көркем сөз жеткізе білуге дағдыландыру - тілді оқытудың негізгі мақсаттарының бірі деп танылады. Дегенмен, «Оқушының сөйлеу мәдениеті» мәселесі жаңа талаптарға сай оқыту әдістемесінің күні бүгінге дейін арнайы зерттеу нысаны ретінде алынбай келе жатқаны мақаланың өзектілігін дәлелдейді. Бәсекеге қабілетті ұрақты даярлауда, өмірлік дағдысы бар тұлға тәрбиелеуде диалогтік сөз мәдениеті мәселелері кеңінен сөз болады. Ана тілін оқытуда ауызекі сөйлеу дағдысын дамытудың ең тиімді құралдарының бірі – диалог. Диалогтік сөйлеу - қарым-қатынастың негізгі формасы ретіндегі маңыздылығы адамдардың өзара әрекеттесу қажеттілігімен туындаған. Мақалада жоғары сынып оқушыларының ана (қазақ) тілінде диалог құра білу іскерлігін дамытуға арналған мәселелер қарастырылады. Мақала жоғарғы сынып оқушыларының диалогтік сөйлеу арқылы икемді дағдыларын қалыптастыруға бағытталған оқыту экспериментінің нәтижелерін көрсетеді. Зерттеу аралас тәсілдермен талдау әдіснамасы бойынша жүргізілген. Сандық деректер білімалушыларға жүргізілген бірнеше нұсқалық жауаптары бар сауалнамадан алынды. Зерттеудің сапалылық әдісі арқылы алынған ақпарат «Диалогтік сөйлеу» элективті курсының теориялық негіздеріне, қазақ тілін оқытудағы аудиториялық тапсырмалардың мазмұнына сүйене отырып алынған. Эксперименттік оқыту үш кезеңде жүргізілген: а) дайындық, ә) диалогтік сөйлеуді дамыту б) білім алушылардың икемді дағдыларын қалыптастыру. Зерттеуге орта мектептің 90 білімалушылары қатысты. Жағдаяттық тапсырмаларды қолдану арқылы білімалушылардың икемді дағдыларын қалыптастырып, психологиялық және тәрбиелік тұрғыдан диалог құруға баулу мәселесі ұсынылды. Зерттеу нәтижесінде авторлар диалогтік сөз мәдениетін оқытуда мақсатты нәтижеге жету үшін арнайы стратегия

мен жақсы сабақ жоспарын құру қажет деген қорытындыға келген. Мақалада жоғарғы сынып оқушыларының жеке тұлғасын қалыптастыру және оның интеллектуалдық, коммуникативтік, рухани-адамгершілік қасиеттерін дамыту үдерісіндегі диалогтік сөз мәдениетінің ерекше маңыздылығы, сөйлеу шеберлігі, сөз тазалығы, оны меңгеру, тәрбиелік мәні қарастырылған.

Тірек сөздер: диалог, диалогтік оқыту, икемді дағдылар, сыни тұрғыдан ойлау, шығармашылық, коммуникация, тілдік тұлғаны қалыптастыру, қарым-қатынас.

ЗНАЧЕНИЕ ДИАЛОГИЧЕСКОЙ РЕЧИ В ОБУЧЕНИИ РОДНОМУ ЯЗЫКУ

*Беркинбаева Г. О.¹, Даулетбекова Ж. Т.²

*¹докторант, Университет Нархоз, Алматы, Казахстан,
e-mail: g.berkinbayevaa@gmail.com

²к.п.н., доцент, Казахстанско-Британский технический университет,
Алматы, Казахстан, e-mail: zh.dauletbekova@mail.ru

Аннотация. В данной статье проводится комплексный анализ научно-методических основ совершенствования обучения диалогической речи. Одной из основных целей обучения языку является научить студентов выражать свои мысли устно, сохраняя при этом хорошие манеры. Однако актуальность статьи подтверждается тем, что проблема «Культура речи учащихся» до сих пор не рассматривается как особый объект исследования. Вопросы диалогической культуры речи широко обсуждаются при подготовке конкурентоспособного поколения, в воспитании человека с жизненными навыками. Диалог является одним из наиболее эффективных средств развития устной речи при обучении родному языку. Значение диалогической речи как основной формы общения обусловлено необходимостью взаимодействия людей. В статье рассматриваются вопросы, связанные с развитием у старшеклассников умения строить диалогическую речь на родном (казахском) языке. В статье представлены результаты обучающего эксперимента, направленного на развитие гибких навыков старшеклассников посредством диалогической речи. Исследование проводилось с использованием комбинации аналитических методов. Количественные данные были получены в результате опроса студентов с множественным выбором ответов. Информация, полученная качественным методом исследования, получена на основе теоретических основ элективного курса «Диалоговая речь», содержания аудиторных заданий по обучению казахскому языку. Экспериментальное обучение проводилось в три этапа: а) подготовка, б) развитие диалогической речи, в) формирование гибких навыков учащихся. В исследовании приняли участие 90 старшеклассников. Рассмотрен вопрос построению диалога

психолого-педагогического характера, формированию гибких умений за счет использования ситуационных задач. В результате исследования авторы пришли к выводу, что обучение диалогической речи требует специальной стратегии и хорошо структурированного плана урока для достижения результатов обучения языку. В статье обсуждается особое значение диалога в процессе формирования личности студента и развития его интеллектуальных, коммуникативных, духовно-нравственных качеств. Используя те или иные приемы, предполагающие диалоги, желательно постоянно акцентировать внимание на требованиях к устной речи.

Ключевые слова: диалог, диалогическое обучение, гибкие навыки, критическое мышление, креативность, коммуникация, формирование языковой личности, общение.

Статья поступила 16.08.2022

УДК 81'371

МРНТИ 14.07.03

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.016

ТІЛ ҮЙРЕТУДЕГІ ЭМОТИВТІ ЛЕКСИКАНЫҢ РӨЛІ: ЭМОТИВТІ-КОГНИТИВТІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІК

*Оспанова Д.Ж.¹, Сағидолда Г.², Новрузова Н.³

¹докторант, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан, e-mail: dana.zhanabekkyzy@gmail.com

²ф.ғ.д., Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті,
Нұр-Сұлтан, Қазақстан, e-mail: asem963@mail.ru

³ф.ғ.д., Баку Славян университеті, Баку, Әзербайжан
e-mail: n.nurida@yahoo.com

Аңдатпа. Күнделікті өмірде, тілдік қатынас кезінде эмоцияны білдіру үшін жиі қолданылатын тіл элементтерін дұрыс меңгеру нәтижеге жетуде маңызды рөл атқарады. Одағай, фразеологиялық тіркестер, қаратпа сөз, қос сөздер сынды эмоцияны айшықтайтын элементтер мен контекстегі эмотивтер тілдің, ұлт мәдениетін бейнелей отырып, айтылымға белгілі күш қосады, қатынасқа жанды әсер береді. Осындай элементтерді өзге тіл өкілдерінің үйрене алмауы айтушының мақсатты ойын түсінікті жеткізуде қиындықтар тудырады. Осыған орай, тілдік қарым-қатынас кезінде тіл үйренушінің эмоциялық күйге сай сөз немесе сөз топтарын қолдану арқылы кімге қалай әсер ететіндігінің маңызы ортаға шығады. Осы бағытта жазылған зерттеулер мен тіл үйретуге арналған құралдарды саралау барысында тілді үйретуде психологиялық

көзқарастардың, тіл үйренушінің эмоционалды қабылдау ерекшеліктерін, әр тілдің эмотивті реңін тіл үйретуге ұтымды пайдаланудың тиімділігін байқадық. Тәжірибе алу мақсатында тіл үйрету құралдарын құрастыруда көбіне негізге алынып жүрген әрі өз жүйесі жағынан үлгіге айналған тұратын орыс, ағылшын тілдерінің ғана емес, қазірде әлем бойынша көп басымдық беріліп жатқан түрік тілін үйрету құралдарына мән берілді. Яғни зерттеу нысанымызға түрік тілінің дәріс кітаптары мен қазақ тілін үйретуге арналған құралдар алынды. Зерттеу жұмысымыздың мақсаты да эмоцияның, эмотивті лексиканың тілді шет тілі ретінде үйретуде атқарар рөлін анықтап, оның теориялық мәнін ашу, сөздердің эмотивті әлеуетін, эмоционалды интеллектінің рөлін көрсету болып табылады. Ол үшін тіл үйретуге арналған құралдардағы эмотивтердіт оптастыра отырып, қолданыс жиілігі, екі тіл арасындағы ұқсастықтар, деңгейаралық байланыстар, лексикалық сипатын анықтау қажет деп санадық. Сол арқылы қазақ тілін үйретудің де өзге тілдер практикасы бойынша тез әрі оңай қабылданатын жолдары мен эмотивтілікке мән берудің маңызы жөнінде тұжырымдар мен талдау нәтижелеріне қол жеткізілді. Сондай-ақ эмоционалды зиятты қазіргі педагогтер мен тіл үйренушілердің бір компоненті ретінде қарастырып, жеке тұлғаның дамуында жетістіктердің тек оның өмір тәжірибесі, білімі, дағды-қабілеттеріне ғана емес, эмоционалды зият деңгейіне де тікелей байланысты екендігі дәлелденді.

Тірек сөздер: эмоция, эмотивті сөздер, қазақ тілі шет тілі ретінде, әдістеме, түркі тілдері, эмотивті-когнитивті құзыреттілік, лексика, тіл үйрету.

Негізгі ережелер

Қазіргі педагогикада тұлғаны тану, тіл үйрету мәселелерінде антропоцентристік бағыттағы технологиялар мен модельдердің тиімділігі арта түсті. Соның ішінде адамның ойлау жүйесі, тұлғалық ерекшелігі, мәдениеті, ұлты сынды факторларды ескере отырып тіл үйрету отандық және шетелдік тіл үйрету методикасында басты назарда алынып келеді. Осы бағыттағы тіл үйрету құралдары, жұмыс дәптерлері, практикасы, тіл үйретудің жаңа технологиялары, контент, лексикалық минимумдарда эмотивтердің тілдік қарым-қатынаста тиімді рөл атқаратыны ескерілген. Оның соңғы онжылдықта қалыптасып үлгерген теориялық негіздері тіл үйретудегі эмотивті лексиканы саралап, сол арқылы қазақ тілін шет тілі ретінде оқытудың тиімді жолдарын ұсынуға мүмкіндік береді.

Кіріспе

XX ғасырдағы тіл білімі негізінен тілдің референциалды қызметін және лингвистикалық кодты зерттеумен айналысты, яғни тіл дәлелді ақпаратпен жұмыс жасауға арналған логикалық әрі абстрактілі құрал саналды. Ал тілдегі эмоция, тілдің эмоцияға тәуелділігі назардан тыс

қалды. Эмоциялар кез келген қатынастың маңызды құрамдас бөлігіне жатады және тілдің барлық деңгейіне, дискурстың әрбір жүйесіне енеді. Осы көңіл күйі мен жан күйінің барлығы дерлік тілімізде түрлі дәрежеде көрініс табады. Сондықтан эмоциялар мен сезімдер физиологтар мен психологтардың ғана емес, тілтанушылардың да бұл бағытты терең зерттеуін қажет етеді. Өртүрлі мәдениет өкілдерінің сөйленісі, мәтіндер кодтардың күрделі жүйесі арқылы дешифрленеді. Зерттеу жұмысында эмоционалдық қатынас пен жай-күйді түсіндірудің (сипаттаудың) тілдік тәсілдеріне назар аударып, олардың түркі тілдері аясындағы мәнін, реңін ашпақпыз. Тілді басқа ғылыми парадигмалармен байланыстыра зерттеу өртүрлі лингвомәдени кеңістіктегі адамның эмоционалды мінез-құлқын тану құралын табуға жол ашады.

Эмотивті сөз – лингвистикалық ұғым. Тұлғаның эмоционалды зияты мен қабілеттерінің дамытуда психологиялық және лингвистикалық құралдар басты рөл атқарады. Тіл үйренуші төрт сөйлеу дағдысы арқылы тілді меңгерсе, сол үдеріс барысында жаңадан үйренген сөздердің сөйлесім, оқылым, тыңдалым, жазылымда эмотивті қызметін ашылады. Сәйкесінше тіл үйренушіге әрбір сөзді өз көңіл күйіне, сезіміне сай эмотивті бояулы сөзді талғап қолдануды, оны жадында активтендіруді игереді.

Дидактикалық және педагогикалық тұрғыдан тіл үйренуші тұлғаның эмотивті лексиканы дұрыс қолдану және қабылдауының ерекше маңызы мен рөлі соңғы кездері қолға алынып, жекелеген зерттеулерге арқау болып келеді. Оның себебі де жаңа антропоцентристік бағыттың қарқынды етек алуы мен қазіргі әлемдегі мәдениеттер тоғысындағы қарым-қатынас өзектілігімен байланысты деп ойлаймыз. Салыстырар болсақ, мәселен, ХХІ ғасырға дейінгі кезеңдерде қоғамдық қарым-қатынас аймағы, шекарасы белгілі халықтың көпшілігінде шектеулі немесе тұрақты болды десек, жаңа ғасырдағы білім мен ғылымның, өркениеттің дамуымен ұлтаралық және халықаралық байланыстар күшейе түсті. Шетелге оқуға түсу, қоныс аудару немесе отанына оралу, сондай-ақ тіл үйрену, тіпті саяхатқа шығу, халықаралық емтихандар тапсыру, өзге елмен танысу арқылы білім көкжиегін кеңейту сынды құндылықтар алға қойыла бастады. Соның ұшқыны тұлғааралық қарым-қатынаста ойды, эмоцияны дұрыс түсіндіру және айтушы сөзін түсіну дағдысының қажеттігіне әкелді. Ол, әрине, тек өзге ұлт не халық өкілі арасында емес, бір елдің өзге өңірлерінен жиналған студенттердің, тіл үйренушілердің арасында да өзекті.

Зерттеу мақаламыздың мақсаты – тұлға қалыптасуындағы, тіл үйренудегі эмоцияның орны мен рөлін анықтау, эмоцияны зерттеудің педагогикалық және лингводидактикалық негіздерін саралай отырып, тіл үйретуге арналған қазақтілді және шеттілді құралдардағы эмоцияның (эмотивтердің қолданылуы) берілуін талдап, сипаттау.

Эмоцияны (ішкі ойды) білдіру және оны қабылдау, эмотивті коммуникация – жан-жақсы зерделенетін көп қырлы әрі тұлғалық, ұлттық-мәдени ерекшелігі мол үдеріс. Сондықтан тілдік қатынас кезіндегі сөздердің эмотивті бояу алуы, эмоцияның берілу жолдары, қабылдану ерекшеліктері, эмоцияны бейнелеудің паралингвистикалық және кинесикалық жолдары, сондай-ақ оқушылардың эмотивті коммуникация құру дағдысын қалыптастыру жолдары айқындалуы тиіс. Сол арқылы тіл білімінде, педагогикада эмотивтілік ұғымының мәні ашылмақ.

Осы тұрғыдан білім алушылардың тілдегі эмотивті лексиканы түсінуі олардың тұлға ретінде өзгелермен қарым-қатынас жасау қабілетіне, ойлау, өз ойын, сезімін дұрыс жеткізу, сол бағытта сөз таңдай білу, өз эмоциясын басқара білу дағдылары өмірлік әдетке не қалыпқа айналатын нәрсе деп айта аламыз. Сол бағытта әдіскер, психологтар студенттердің шет тілінде мәтіндерді түсінудің ең тиімді жолдарын іздеу ісі әлі де қарқынды жалғасуда.

Материалдар мен әдістер

Зерттеу жұмысымыздың мақсаты мен міндеттерін жүзеге асыру үшін ғалым Л.С.Выготский, Г.П.Щедровицкий; А.Н.Леонтьев, В.Шаховский, А.Вежбицкая, В.Н. Мясищев, У.Джемс, В.Г.Пинигин, С.Чернышев, В.С.Меськов, А.А.Мамченко және қазақ ғалымдары Ғ.Иманалиева, Қ.Жарықбаев Г.О. Әбдікєрова сынды ғалымдардың психологиялық, педагогикалық және лингводидактикалық бағыттағы ғылыми еңбектері мен ой-пікірлері негізге алынды.

Түрік зерттеушісі Хатидже Арсланның (Hatice Arslan) «Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde duygu durumu ifadelerini öğrenilme düzeyleri» (2017) атты жұмысында түрік тілін шет тілі ретінде үйретуде эмоционалды сөздерді үйрету деңгейлерін сөз етіп, түрік тілін үйретуге арналған құралдардағы эмоционалды бірліктерді талдайды. Профессор Ихсан Календероғлының (İhsan Kalenderoğlu) «Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında duygu bildireni ifadeleri» (қаз.Түрікшенің шет тілі ретінде оқытылуында қолданылатын дәріс кітаптарындағы эмоция білдіретін айтылымдар) (2017) атты зерттеу мақаласы да осы бағыттағы назар аударарлық жұмыстардың бірі [1].

Қазақ және түрік тілдері үйрету әдістемесіндегі эмотивті лексиканың маңыздылығы жөнінде зерделенген еңбектер қатарында түрік ғалымы Шейда Йешилийурттың (Şeyda Yeşilyurt) «Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde duygu durumlarını yansıtan kısa filmlerin oluşturulması ve öğrenci başarısına etkisi» (2016) докторлық диссертациясы бар. Бұл зерттеу жұмысында түрік тілін шет тілі ретінде үйретуде эмоционалды күйді білдіретін қысқа фильмдердің қолданылуы зерттеріп, олардың тілді тез меңгеруге қосар үлесі дәлелденген. Сондай-ақ ғалым Хаджизаде Найле (Hacizade Naile) өзінің «Bilişsel Dilbilim açısından duyguların dili» (2012) еңбегінде эмоция тілін когнитивті тіл білімі тұрғысынан қарастырған [2; 3].

Орыс ғалымы Д.Г.Коврижкинаның «Роль эмоций в обучении иностранных студентов устной речи» (2014) атты зерттеу мақаласында шетелдік студенттерге ауызша сөйлеу дағдыларын үйретудегі эмоцияның рөлі мен маңызы басты назарға алынып, диалогтік бірлік, репликалық, ситуациялық жаттығулар ұсынылған. Митина Г.В., Нугаева А.Н., Шурухина Г.А. құрастыруымен шығарылған «Психология эмоций и мотивации» (2020) құралында эмоцияны әлеуметтік, психологиялық тұрғыдан зерттеп, адам өміріндегі эмоцияның мәні, эмоцияның классификациясы, жеке тұлғалық ерекшеліктер, эмоциялық күйді зерттеу әдістерін ашады [4].

Жоғарыда аталған психологиялық, педагогикалық бағыттағы еңбектермен қатар қазақ ғалымдары Ғ.Иманалиеваның «Қазақ тіліндегі эмоционалды құрылымдар» (2011), Қ.Жарықбаевтың «Жантану негіздері» (2002), Ж.Н.Кереймағанбетованың «Эмоционалды интеллекті дамуының алғышарттары» мақаласы, сонымен қатар Н.В.Жутикованың «Учителю о практике психологической помощи» (1988), Л.Исмаилованың «Национально-культурная специфика реализации эмотивной регуляции в коммуникативном дискурсе (на материале азербайджанских фразеологизмов)» (2017) атты кандидаттық диссертациялары қолданылып, Л.С.Выготскийдің «Педагогическая психология» (1990), А.Н. Леонтьевтің «Потребности, мотивы, эмоций» (1983), Е.Е.Шевчиктің «Обучение студентов пониманию эмотивной лексики в процессе чтения художественных текстов: английский язык как дополнительная специальность» (2009), В.Шаховскийдің «Лингвистика эмоций: основные проблемы, результаты и перспективы» (2008), т.б. еңбектер жұмысымыздың теориялық негіздерін ашуға үлес қосты [5; 6]. В.Шаховский өз ғылым жолын осы эмотивті лингвистика ғылымына арнап, оны оқытудың да маңыздылығын талдап, саралайды. Сонда осы эмотивті лексиканы оқытудағы эмотивті және эмоционалды құзыреттілік мәселесіне тоқталып, оларды былай ажыратады: *«Эмоциональная компетенция языковой личности приобретаетя через жизненный опыт и в реальной коммуникации, а эмотивная компетенция – через научающую и художественную коммуникацию»* [7; 8].

Жұмыста жүйелі-құрылымдық, сипаттамалы әдіс және педагогикалық зерттеу әдістері басшылыққа алынып, қосымша психологиялық талдау, дидактикалық жіктелім амал-тәсілдері қолданылды.

Нәтижелер мен талқылаулар

«Эмотивті құзыретті» тұлғаға біз өзінің де өзгенің де эмоциясын бақылауда ұстай алатын, эмоционалды сөйлеу әрекетіне қатысты түрлі коммуникативті дағдылар мен қабілетке ие, тек қана эмоционалды хабарды жеткізу не қабылдаудың имплицитті формасын игеріп қана

қоймай, сөйлеу сипатында болмаған қатынаста та оң нәтижеге қол жеткізетін адамды жатқызамыз.

Осы орайда педагогикалық зерттеулердің авторлары В.С.Меськов, А.А.Мамченко когнитивті-білімдік құзыреттілікті жалпы «когнитивті субъектінің жоғарғы құндылыққа жетудің өмірлік жолын бағындыру» деп таниды: «*способность когнитивного субъекта пройти жизненный путь в субъектных образовательных средах от обучения на уровне контентов и знаний до обучения на уровне смыслов и метазнаний и далее — на уровне идей и моральных ценностей*» [9]. Яғни осы когнитивті тәсілдеме (подход) өзге тілді сөйлеу әрекетінің адам интеллектімен (ойлау, тану, ақапаратты сақтау және бөлісі құрылымдары мен механизмдері) байланысын көруге мүмкіндік береді.

Педагогикада эмоционалды зият, білім алушының эмоционалды құзыреттілігін қалыптастыру сияқты тұлғалық даму ісінде ерекше мәнге ие амалдар көбіне назардан қалыс қалып жатады. Ал енді жалпы эмотивті қарым-қатынасты үйретудің мынадай амал-тәсілдеріне шолу жасап өтетін болсақ: 1. *Коммуникативті амал.* 2. *Проблемалық оқыту.* 3. *Case-study тәсілі.* 4. *Интерактивті амал-тәсілдер.* 5. *Психотерапиялық әдіс.* 6. *Түсіндірмелі-иллюстративті тәсіл.*

Жоғарыда айтылғандай әрбір тұлғаның эмотивті құзыреттілігі, когнитивті базасы өзі сөйлеген тілде сақталатыны анық. *Ал сол құзыреттілік жаңа тілді меңгеру барысында қалай меңгеріледі? Ол тіл үйретуге арналған құралдарда назарға алына ма?*

Осы сұраққа жауап іздеу мақсатында біз қазақ және түрік тілдерін шет тілі ретінде үйретуге арналған құралдардағы эмоцияны зерттедік. Яғни басты мақсат – тілді шет тілі ретінде оқытуға арналған құралдардағы эмоцияны білдіретін айтылымдардың қолданыс жиілігі мен ерекшеліктерін талдау. Бұл арқылы тіл үйрету құралдарында тұлғаның эмоциялық күйін білдіретін сөздердің деңгейлерге байланысты қолданыс жиілігін және типтерін анықтай аламыз.

Адамдар арасында әңгіменің үзіліссіз жүргізілуі және жанды байланыста эмоцияны білдіретін тілдік бірліктердің рөлі зор екені анық. Күнделікті өмірімізде мереке, мейрам, туған күн, үйлену тойы, әскерден оралу, сәбилі болу, жаңа үй алу сынды адамды бақытты сезімге бөлейтін, ерекше қуандыратын, өлім, айырылу, сәтсіздік сынды көңілсіз жайттар адамдар арасында бір-бірімен бөлісу арқылы күшті байланыс орнап жатады. Осыған сай түрік тілін мақсатты түрде үйренетін өзге ұлт өкілдерінің түрікше байланыс құру кезінде таңғалыс, қуаныш, реніш, қайғы т.б. эмоциялық күйлерінде қолданатын сөз не сөз бірліктері қатынастық және мәдени тұрғыдан да үйренуін қажет етеді. Белгілі эмоциялық күйге не қатынасқа сай эмоциялық жауап, әсерлер берілмеуі мақсатты ойды дұрыс жеткізілмеуі, шатасу, дұрыс түсінбеуге себеп болып жатады. Мысалы: *түрікшеде айтылымда «Oh ya» (рақаттану, қуану*

сезімі) орнына фонетикалық тұрғыдан ұқсас келетін «Of ya» реніш, жалығу мәніндегі тілдік бірлік қолданылуы. Осы бағытта үйреніп жатқан тілдің мәдениетімен енді танысқан тіл үйренушінің сөздердің байланысқа түскендегі әсерлі күшін, олардың эмоциялық деңгейін де түсіне отырып тіл үйренгені маңызды.

Шетелдік тіл үйрету құралдарында тіл үйренушілердің тілдік қатынаста жақсы деңгейде болуы үшін нені және қандай дағдына жетілдіру керектігі басты назарда. Осындай жүйе де бар. Бұл жүйе бойынша әрбір шетелдік тіл үйренушінің тілдегі сөз не сөз топтарын эмоцияны білдіру кезінде қолдануда қателікке ұрынбай өз ішкі ойына, эмоциясына сай сөз таңдау, өзіне бағытталып айтылған, көрсетілген эмоцияға сай әрекет етуіне ерекше мән беріледі. Мәселен, Сұхбаттасу В1 деңгейінде тіл үйренуші таңғалыс, қуаныш, реніш, алаңдау сынды эмоцияларды тіл арқылы жеткізе алады және соған сай жауап та береді. Функциялық дағды: Берілген тақырыпқа сәйкес өз көзқарасын білдіру: Сезімдер (қуаныш, реніш, жақсы көру, жек көру, ризалық, үміттену, көңілі қалу, қорқыныш, сасу, толқыныс, шүкіршілік), адамгершілік қатынастар (кешірім сұрау, жаны ашу, мейірім).

Тіл үйрету материалдарындағы эмоцияны зерделеу үшін басты назарға тілдің эмотивті әлеуетін көрсететін, ұлттық-мәдени сипатты беретін тіл бірліктері алынды. Әуелі одағайлар – нағыз эмотивті бірліктер. Бұлар ішкі эмоцияны сипаттамайтын, бірден сол күйінде таныту құралдарына жатады. Демек бұлар – эмоцияны дұрыс жеткізудегі тез таңдалатын, сөйлесімде дұрыс қабылдану ықтималдығы жоғары, сөйлемге белгілі күш әсер беретін бірліктер; тұрақты тіркестер: *ісі parçalanmak* (жаны ашу, жүрегі елжіреу), *сіğeri yanmak* (реніш, көңілі қалу), *ісі іçine sığtamak, gözlerinin ісі gülmek* (өз ішіне сыймау, көздері күлімдеу, көздері бал-бұл жайнау), *gözünde/burnunda tütmeк* (сағыныш), *küplere binmek* (ашулану); мақал-мәтелдер: *duvarı nem insanı gam uıkar* (дуалды ылғал, ал адамды қайғы жығар), *ağacı kurt insanı dert yer* (ағашты құрт, адамды дерт жейді), *öfke ile kalkan zararla oturur* (өкпемен тұрған зарармен отырар), *acele giden ecele gider* (асыққан шайтанның ісі, асыққан адам ажалға барар) сияқты түркі тілдеріндегі мақал-мәтелдер жағымсыз эмоцияның зиянын көрсетіп, ескерту мәнді ұғым беруі адам тіршілігінде мақалдардың күшін танытады; қос сөздер: эмотивтік тұрғыдан олардың сөйлемге, ауызша сөзге белгілі реңк беретіні анық. Мысалы, *avaz avaz bağırtmak* (қазақша: бақыра-бақыра, қыж-қыж қайнау, ашулану), *hıçkıra hıçkıra ağılatmak* (реніш, қайғы), *tir tir titremek* (дip dip ету), *ıtana sıkıla* (қысыла қысыла) т.б.. Қазақ тілінде астаң-кестенін шығару (ашу), қатты-қатты сөйлеу, өңі сұп-сұр болып кету, сақ-сақ күлу, тырқ-тырқ ету, т.б. Осы сияқты тілдік бірліктер тіл үйренушіге «сөйлесімде» экспрессивті ойды білдіруге, «жазылымда» ойын дәл, әсерлі жеткізуге, «тыңдалымда» айтушының түпкі ойын тез ұғуға, «оқылымда» контекстік мәнді ажыратуға үлкен үлес қосады.

Бүгінгі тіл үйрету құралдарында бұл бірліктерге ерекше бір маңыз берілуі мұндай бірліктердің әр тілде, әр уақыт адам тілдік қатынасында өнімді қолданылуынан, екінші жағынан тілі үйренілген халықтың мәдениеті ішіне ене білуі үшін сіңірілуі керек сөздер қатарында болуынан деп ойлаймыз. Себебі әр тілдің өзіне тән белгілі жағдайларда айтылатын дәстүрлі сөздерге айналған эмоцияны, ішкі тілектерін бейнелейтін сөздері бар. Мысалы, өлім (*başınız sağ olsun*), туу, жақсы хабар (*gözünüz aydın, hayırlı olsun, Allah mesut etsin, bir yastıkta kocayın*).

Қазақ тілін үйретуге арналған құралдар ішінен ересектерге арналған Қазтест оқулықтар кешенін алдық. Себебі ол бүгінде шетел азаматтарының да, мемлекеттік қызметкер, студент, тіпті мектеп оқушыларының да тіл үйрену, дайындық құралдарының алды болып есептеледі. «Қазтест» құралдары үздіксіз білім беру моделі арқылы «Қазақ тілін шетел тілі және екінші тіл ретінде оқыту» әдістемесі негізінде қазақ тілін меңгерудің бес деңгейі бойынша әзірленген. Тіл құралдарындағы грамматикалық материал мен сөздік қордың үйлесімділігі тіл үйренушіні қазақ тілінде сөйлеуге дағдыландырады [10].

Осы оқу-әдістемелік кешеннің А1-А2-В1-В2 деңгейлерінде алғашқы 2 деңгейінде эмотивті лексиканың түрік тіліне оқыту құралдарына қарағанда, аз мөлшерде берілгендігін байқаймыз. Әрине, мұнда түрік және қазақ мәдениетіндегі сезімге берілу, ішкі эмоцияны білдіру ұстанымдарымен байланыстылық, айырмашылықтарды көреміз. Дегенмен *эмотивті лексика – өзге тілді үйренушілерге тілдің спецификалық, ұлттық-мәдени ерекшеліктерін көрсететін, тез ұғып алуға мүмкіндік беретін бірден-бір құрал*. Ал енді құралдардағы эмоцияны білдіретін бірліктерді талдар болсақ, А1 деңгейінде негізгі қалып сөздер: *шын жүректен құттықтаймын, оқасы жоқ, кешіріңіз, құтты болсын, алғысым шексіз, ізгі ниетпен, сәттілік*; одағайлардан: «*Ооо*» ғана қолданылыпты. Бұдан басқа эмотивті мәндегі мақал-мәтелдер не тұрақты тіркестер кездеспейді. Қалып сөздер мен одағайларды қосқанда, барлығы 22 эмотивті бірлік бар, оның ішінде қайталанып отыратындары да бар (*қуаныштымын, құтты болсын*). Яғни А1 деңгейіне сай қарапайым лексика беріліп, мақал-мәтелдер назарға алынбағандығын байқадық. Мұнда тіл үйренушіге алғашқы деңгейде кезігер кешенді қиындықтарға байланысты ең оңай лексика берілген деп түйеміз. Ал А2 деңгейінде тілек мәнді тіркестер мен одағайлардан «*қап!*», «*япырмай*» қолданылып, А1 деңгейінде берілген кешірім сұрау, өкініш білдіру, қолдау көрсету, құттықтау мәнді тіркестер қайта берілген (*құтты болсын, кешіріңіз, алғысым шексіз, өкінішке қарай* т.б.) [11, 12]. Эмотивті лексиканың саны – 22. Яғни алдыңғы деңгейге қарағанда аз.

В1-В2 деңгейлерінде мақал-мәтелдер мен тұрақты тіркестер саны белгілі мөлшері арта түсіп, контекстік мәнде эмоцияны білдіретін эмотивтердің қолданылуы жиілегенін байқаймыз. Тіл үйренушінің

деңгейіне сай негізгі ой-сезімін білдіру, қабылдау, жауап беру сынды үлгілер берілген. Мысалы: *Компьютерің керемет екен!* (Тыныс белгісін қою тапсырмасы); *«Балам, жарайсың, жарардың!»* («Шегенің ізі» әңгімесі), *танысқанымға (әте) қуаныштымын; құрбысы дәрекі екен; менің досым пысық; ...сондықтан барғанымға өкінбеймін; ұнайды (ұнамайды)* т.б. үлгілер бар. Берілген мысалдарда таңғалыс, қызығу, мақтау, ризашылық, жақтырмау, жігерлену сынды ішкі сезімдерді білдіру модельдерімен қоса, сын есімдердің, етістіктердің «эмотивті қызметі мен әлеуетін» көре аламыз. Айтылған ойымызды дәлелдемек үшін контекстегі эмотивтерден тағы бір мысал келтірейік:

- *Кешіріңіз, апай, сізге сұрақ қойсам бола ма?*
- *«Айналайын, айып етпе, немерем күтіп қалды. Ренжіме.*
- *Оқасы жоқ, сау болыңыз.*

- *Кешіріңіз, бірер минут уақытыңызды бөле аласыз ба?*
- *Айып етпеңіз. Кешігіп барамын.*
- *Оқасы жоқ. Жолыңыздан қалмаңыз [13].*

В1 деңгейінде «қарым-қатынас» тақырыбындағы сабақтарда «ұрысу», «ренжу», «алдау» сынды тұлғаның эмоционалды күйін атау, білдіруге арналған тапсырмалар берілген. Бұл тұста әдіскерлердің қарым-қатынаста эмоцияны дұрыс жеткізу, бағалау, қабылдау процестерінің маңыздылығына мән бергені сөзсіз.

Ақпараттық-танымдық мазмұндағы мәтіндер жиі қолданылған. Тыңдалым бөлімінде сұхбаттар, диалогтер мол, десек те жазба мәтіндер қазақ тіліндегі сөздердің контекстік мәнін, мәдени-ұлттық табиғатын ұғып, сіңіруге дәнекер болады. Эмотивті бояуы мол мәтіндерді қолдану, солармен жаттықтыру – өзге ұлт өкіліне де ұлттық мәдениетті дарытудың тиімді жолы.

Айтылым бөлімінде бірі психолог, бірі емделуші болып сұхбат құру тапсырмасы берілген. Егер осы тапсырмаға эмотивті бірліктер, немесе шаблондар, реніш эмоциясын білдіру және қабылдау процесіне оң ықпал ететін фразеологизм, одағай, мақал т.б. берілсе, тіл үйренушіге де, тіл үйретушіге де оңтайлы тәсіл болады деп ойлаймыз. Сонымен бұл деңгейдегі эмотивтердің жалпы саны – (В1) 45, (В2) 40. Себебі көпшілігі қайталанатын, қарапайым эмотивті лексика қатарында. Топтастырғанда 6-7 топқа бөлер едік.

С деңгейіне келер болсақ, бұл деңгейде сөйлеу мәдениетіне мән беріліп, эмотивті бояулы лексика – ұлттық-мәдени танымдағы тұрақты сөз тіркестері, мақалдар жиі қолданылған. Тіпті анекдоттар берілген. Яғни бұл жоғарыда аталған тұлғаның *эмотивті құзыретін арттыру* бағытында да аса маңызды. Сондай-ақ тілдің эмотивті әлеуетін тану тұрғысынан да тиімді тапсырмалар берілген. Мұнымен қоса «Тілсіз қарым-қатынас» бөлімінде эмоцияның кинесикалық, паралингвистикалық әдістердің берілуі – қазақ

ұлтының өзіндік ерекшеліктерін, эмотивті параметрлер мен эмоцияны беру тәсілдерін тіл үйренушіге таныстырады: өкіну, қапалану, ыза болу, кектену, қатты қорқу, менсінбеу, жақтырмау, т.б. эмоцияның соматикалық үлгілері. Дене қимылынан қабағын түю, көзі бақырау, ернін жымқыру, т.б. қазақ тілінде аталуы және олардың негізгі мәнін түсіндіру мақсаты орындалған. Сондай-ақ бұл деңгейде пікірлерден құралған мәтіндер, сұхбаттар жиі кездесіп отырады. Мұндай тапсырмалар тек методикалық тұрғыдан емес, психологиялық, когнитивті негізбен де байланыстырып, тілдің колоритін көрсетеді.

Енді түрік тілін оқыту құралдарына назар аударар болсақ, *Yedi İklim Türkçe* атты тіл үйрету кешенді құралында деңгейлерге сай эмоциялық тілдік бірліктердің қолданылуы (A1-A2-B1-B2) былай екен (*1-кесте; талдау И.Календероглы еңбегінен алынған*). И.Календероглы (İhsan Kalenderoğlu) мен Х.Арслан (Hatice Arslan) түрік тілін үйретуге арналған құралдағы эмоцияны 21 топқа жіктейді. 1-кестеде берілген ақпарат бойынша *Yedi İklim Türkçe* құралында ең көп орын алған эмоциялар қатарында реніш (77), қуаныш (51), ұнату (42) және таңғалыс (37) болғанын байқаймыз. Сондай-ақ жалыну (3), мән бермеу (3) эмоциялары ең аз қолданылғандар қатарында. Бұл тіл үйрету құралындағы негізгі деңгейге арналған кітаптарда барлығы 163, орта деңгейде 295 эмоциялық сөздер берілген.

Кесте 1 -Түрік тілін оқытуға арналған құралдардағы эмоцияны білдіретін бірліктер

Эмоциялық күй	Сүйініш	бақыт	таңғалыс	өкпе	реніш	қорқыныш	ұнату	ұялу	толқу	қызығу	жалығу	қысылу	мазасыздық	қайғы	шаршау	жұбаныш	мақұлдау	Бас тарту	ескерут	жалыну
A1	3	10	8	0	4	1	7	2	3	5	1	2	1	1	1	4	5	0	0	0
A2	1	10	9	4	7	2	15	0	2	9	6	4	7	5	4	4	9	4	3	0
B1	3	18	12	4	34	2	10	4	3	11	1	3	7	5	2	13	6	2	2	1
B2	3	13	8	10	32	1	10	77	2	5	2	13	4	6	5	14	9	0	3	2
Барлығы	10	51	37	18	77	6	42	13	10	30	10	22	19	17	12	35	29	6	8	3

Ғалым бұл құралмен қоса, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe seti* (Йени Хитит шетелдіктерге арналған «Түрікше» кешені), *Gazi Üniversitesi Yabancılar İçin Türkçe seti* (Гази университеті шетелдіктерге арналған түрікше), *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe seti* (Істамбұл шетелдіктерге арналған түрікше) құралдарындағы эмотивті лексиканы қарастырады. Жалпы нәтижелерін салыстырар болсақ, *Yeni Hitit* құралдарында эмоциялық лексиканың барлық қолданыс жиілігі жағынан 755 эмотивті бірлік қолданыс тапса, негізгі деңгейде 240, орта деңгейде 515 эмотивті лексика кездестірілген. *Gazi Üniversitesi* тіл үйрету құралдарында негізгі

деңгейде 156, орта деңгейде 274 эмотивті лексика қолданылса, İstanbul шетел азаматтарына арналған құралдардың негізгі деңгейінде барлығы 443, соның ішінде негізгі деңгейде 157, орта деңгейде 286 бірлік қолданыс тапқан. Түрікше үйрету құралдары 21 эмоциялық күй топтарына бөлініп, қолданыс жиілігі тұрғысынан зерделендігінде, ең көп қолданыс тапқан эмоциялық лексика Yeni Hitit болып шығады. Ал эмотивті лексиканың мағыналық жағынан ең көп орын алған реніш (332), ұнату (264), қуаныш сезімдері (230) болғандығын байқаған екен.

Жұмысымыздың нәтижесін тұжырымдар болсақ, тіл үйренуші тұлғаның тұлғалық эмоциялық аймағын зерттеу, эмоционалды интеллектіні дамыту жолдарын тиімді қолдану, эмотивті лексиканы дұрыс үйрету – педагогикалық және дидактикалық тұрғыдан өз эмоциясын басқара білетін, эмотивті коммуникацияға шебер тұлға қалыптастырудың негізгі көрсеткіштері болып табылады. Сол себепті тіл құралдарында және күнделікті білім беру үдерісінде тұлғаның ішкі күйін тану, сөз түсіну және өз ойын дұрыс жеткізе білуге байлу ісі – қазіргі заманғы өзекті мәселелер қатарында тұрмақ.

Жұмысымыздағы талданған мәліметтерді қорытындылай келе, өзге тілдердегі оқу құралдарында басты назарға алынатын «эмотивті» лексиканың тіл үйретуде үлкен рөл атқаратынын байқадық және сол тиімділіктің қазақ тілін оқытуда да басты назарда болу керек деген тұжырым жасаймыз.

Қорытынды

Тіл үйрету құралдарын салыстыру нәтижесінде қазақ тілін шет тілі ретінде үйретуде тілдің эмотивті әлеуетін көрсету, оны оқыту процесінде тиімді қолдану сынды амал-тәсілдердің әлі де қолданылу керектігін байқаймыз. Эмотивті лексиканы жиі қолдану шеттілді азаматтарға тілді жеңіл қабылдап, сондай-ақ еркін тілдік қатынас жасауға көмек беретін, әр тілдің ұлттық-мәдени сипатын тез сіңіруге дәнекер болатын құрал ретінде пайдаланған тиімді деп ойлаймыз.

Тілдік қарым-қатынас жасауда тіл үйренуші тілдік кодты ауыстырып қана қоймайды, сонымен қатар сөйлеуші ретінде қарым-қатынасқа түсіп, эмоционалды және мағыналық доминанталарды ауыстырып, коммуникативтік мінез-құлықтың басқа схемаларын іске асырады және басқа когнитивтік кеңістікке кіреді. Сондықтан да өзге тілді тұлға қазақ тілін оқу барысында *синергия феномені* орын алады. Өйткені екі тіл, екі мәдениет түйісу үдерісінде өмір сүру мен коммуникативтік тұлғаның іске асуының өзінің икемділігімен, кеңдігімен, әрі қарай трансформациялануымен ерекшеленетін жаңа когнитивті- эмоционалды, лингво-мәдени кеңістік пайда болады. Осындай тіларалық және мәдениетаралық коммуникация үдерісінде адам мүлдем өзге дискурсқа кіреді, ал тілді оқыту тек қана тілдік кодты беруге, узусқа ғана бағдарланады, ал дискурсивтік ойлау

қалыптастыру кенже қалып отыратын үдеріс болып қалады .

Қазақ халқының эмоциялық күйін түсіндіру болмысын және сол эмоциялық тілдік байлығын бейнелейтін мәдени тіл бірліктеріне (одағайлар, мақалдар, мәтелдер, тұрақты тіркестер) оқу құралдарында, жалпы кітаптарда бұрынғыдан да көбірек мән мен орын беріліп, оқушылардың сөздік қазынасын дамыту және оқушылардың ұлттық-мәдени ерекшеліктерді сол арқылы өз бойына сіңіруіне жол аша аламыз.

ӘДЕБИЕТ

[1] Arslan H. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde duygu durumu ifadelerin öğrenilme düzeyleri. Yüksek lisans tezi. Gazi üniversitesi. Ağustos, 2017. – 130 s.

[2] Hacizade N. Bilişsel Dilbilim açısından duyguların dili, Çizgi Kitabevi, 2012. – 214 s.

[3] Yeşilyurt Ş. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde duygu durumlarını yansıtan kısa filmlerin oluşturulması ve öğrenci başarısına etkisi. Doktora tezi. Gazi üniversitesi. – 1 temmuz, 2016. - 238 s.

[4] Коврижкина Д.Г. Роль эмоций в обучении иностранных студентов устной речи. Лингвистика и межкультурная коммуникация. – Выпуск. - № 13. - 2014. – С. 62-66.

[5] Иманалиева Ғ.Қ. Қазақ тіліндегі эмоционалды құрылымдар. – Алматы: Қазақ университеті, 2011. – 255 б.

[6] Кереймағанбетова Ж.Н. Эмоционалды интеллекті дамуының алғышарттары. Кіру режимі: URL: http://www.rusnauka.com/3_SND_2018/Psihologia/7_230867.doc.htm [Қаралған күні: 12.07.2022]

[7] Шевчик Е.Е. Обучение студентов пониманию эмотивной лексики в процессе чтения художественных текстов: английский язык как дополнительная специальность. - Нижний Новгород, 2009. – 156 с.

[8] Шаховский В. И. Лингвистика эмоций: основные проблемы, результаты и перспективы //Мир лингвистики и коммуникации: электронный научный журнал. - 2008. - Т. 1. - № 10. - С. 8-12 с. - Режим доступа: URL: http://tverlingua.ru/archive/010/2_10.htm [Дата обращения: 11.07.2022]

[9] Меськов, В. С. Когнитивно-компетентностная парадигма образования /В. С. Меськов, А. А. Мамченко //Школьные технологии. – 2011. – № 3. – С. 46– 62.

[10] Kalenderoğlu İ., Arslan H. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında duygu bildireni ifadeler. //Yüzyılda Eğitim ve Toplum. - 2017. - Cilt 6. - Sayı 17. – S. 503-521.

[11] Досмамбетова Ғ.Қ., Балабеков А.К., Бозбаева-Хунг А.Т., Сейсенова А.Д.. Қазақ тілі. Қарапайым деңгей. - Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2016. – 268 с.

[12] Досмамбетова Г.Қ., Балабеков А.К., Бозбаева-Хунг А.Т., Хазимова Ә.Ж., Салыхова Б.О. Қазақ тілі. Базалық деңгей. Астана: Ұлттық тестілеу орталығы, 2016. – 320 б.

[13] Бозбаева-Хунг А.Т., Балабеков А.К., Досмамбетова Г.Қ., Салыхова Б.О., Хазимова Ә.Ж. Қазақ тілі: Орта деңгейге арналған оқулық. – Астана: 2017. – 340 б.

[14] Балабеков А.К., Бозбаева-Хунг А.Т., Досмамбетова Г.Қ., Салыхова Б.О., Хазимова Ә.Ж. Қазақ тілі: Ортадан жоғары деңгейге арналған оқулық. – Астана: 2017. – 340 б.

[15] Құрманбаева Ш.Қ., Ахметова М.К., Мұқаметқали М.М. Қазақ тілі: Жоғары деңгейге арналған оқулық. – Астана: 2018. – 340 б.

REFERENCES

[1] Arslan H. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde duygu durumu ifadelerin öğrenilme düzeyleri. (Levels of learning of emotion state expressions in the teaching of Turkish as a foreign language). Yüksek lisans tezi. Gazi üniversitesi. - Ağustos, 2017. – 130 s. [in Turkish]

[2] Hacizade N. Bilişsel Dilbilim açısından duyguların dili. (The language of emotions from the point of view of Cognitive Linguistics). - Çizgi Kitabevi, 2012. – 214 s. [in Turkish]

[3] Yeşilyurt Ş. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde duygu durumlarını yansıtan kısa filmlerin oluşturulması ve öğrenci başarısına etkisi. (The creation of short films reflecting the emotional states of teaching Turkish as a foreign language and its impact on student achievement) / Doktora tezi. Gazi üniversitesi. – 1 temmuz, 2016. – 238 s. [in Turkish]

[4] Kovrijkina D.G. Röl emosi v obuchenii inostrannyh studentov ustnoi rechi. Lingvistika i mejkülturnaia komunikasia. (The role of emotions in teaching foreign students oral speech). - Vypusk - 2014. - № 13. – S. 62-66. [in Rus.]

[5] İmanalieva Ğ.Q. Qazaq tılındegı emosionaldy qūrylymdar. (Emotional structures in the Kazakh language). – Almaty: Kazak universiteti, 2011. – 255 b. [in Kaz.]

[6] Kereimaganbetova J.N. Emosionaldy intelektı damuynyñ alğyşarttary. (Prerequisites for the development of emotional intelligence). - Kirw rejimi: URL: http://www.rusnauka.com/3_SND_2018/Psihologia/7_230867.doc.htm [Qaralğan küni: 12.07.2022] [in Kaz.]

[7] Şevchik E.E. Obuchenie studentov ponimaniu emotivnoi leksiki v prosese chtenia hudojestvennyh tekstov: Angliski iazyk kak dopolnitelnaia spesiálnöst. (Teaching students to understand emotive vocabulary in the process of reading literary texts: English as an additional specialty). - Nizhniy Novgorod, 2009. – 156 s. [in Rus.]

[8] Şahovski V. İ. Lingvistika emosi: osnovnye problemy, rezültaty i perspektivy (Linguistics of emotions: main problems, results and prospects) //

Mir lingvistiki i komunikasii: elektronnyi nauchnyi jurnal. - 2008. - Т. 1. - № 10. - С. 8-12. Rezhim dostupa: URL: http://tverlingua.ru/archive/010/2_10.htm [Data obrashcheniya: 11.07.2022] [in Rus.]

[9] Meskov V. S. Kognitivno-kompetentnostnaia paradigma obrazovaniia (Cognitive competence paradigm of education) / V. S. Meskov, A. A. Mamchenko //Škölnye tehnologii. – 2011. – № 3. – С. 46– 62. [in Rus.]

[10] Kalenderoğlu İ., Arslan H. Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarında duygu bildireni ifadeler. [Emoticons that express emotions in textbooks used to teach Turkish as a foreign language]. //Yüzyılda Eğitim ve Toplum. - 2017. - Cilt 6. - Sayı 17. – S. 503-521. [in Turkish]

[11] Dosmambetova G.Q., Balabekov A.K., Bozbaeva-Hung A.T., Seisenova A.D. Qazaq tılı. Qarapaiym deñgei (Kazakh language. Simple level). - Astana: Ülttyq testileu ortalyǵy, 2016. - 268 b. [in Kaz.]

[12] Dosmambetova G.Q., Balabekov A.K., Bozbaeva-Hung A.T., Hazimova Ä.J., Salyhova B.O. Qazaq tılı. Bazalyq deñgei (Kazakh language. Basic level). -Astana: Ülttyq testileu ortalyǵy, 2016. –320 b. [in Kaz.]

[13] Bozbaeva-Hung A.T., Balabekov A.K., Dosmambetova G.Q., Salyhova B.O., Hazimova Ä.J. Qazaq tılı: Orta deñgeige arnalǵan oqulyq (Kazakh language: textbook for the secondary level). – Astana: 2017. –340 b. [in Kaz.]

[14] Balabekov A.K., Bozbaeva-Hung A.T., Dosmambetova G.Q., Salyhova B.O., Hazimova Ä.J. Qazaq tılı: Ortadan joǵary deñgeige arnalǵan oqulyq. (Kazakh language: textbook for the above-average level). – Astana: 2017. –340 b. [in Kaz.]

[15] Qūrmanbaeva Ş.Q., Ahmetova M.K., Mūqametqali M.M. Qazaq tılı: Joǵary deñgeige arnalǵan oqulyq (Kazakh language: a textbook for the highest level). – Astana: 2018. – 340 b. [in Kaz.]

РОЛЬ ЭМОТИВНОЙ ЛЕКСИКИ В ОБУЧЕНИИ ЯЗЫКУ: ЭМОТИВНО-КОГНИТИВНАЯ КОМПЕТЕНТНОСТЬ

*Оспанова Д. Ж.¹, Сагидолда Г.², Новрузова Н.³

¹докторант, Евразийский Национальный университет им. Л. Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан, e-mail: dana.zhanabekkyzy@gmail.com

²д.ф.н., Евразийский Национальный университет им.Л. Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан, e-mail: asem963@mail.ru

³д.ф.н., Бакинский Славянский университет, Баку, Азербайджан e-mail: n.nurida@yahoo.com

Аннотация. Правильное усвоение элементов языка, часто используемых для выражения эмоций в повседневной жизни, во время речевого общения, играет важную роль в достижении результата. Эмотивные элементы и контексты, такие как междометия, фразеологические фразы, слова, пословицы, выражения эмоций и т. д., отражают культуру языка, нации, придают выраженной силе произношению, дают живой эффект коммуникации. Невозможность усвоения таких

элементов представителями других языков создает трудности в передаче осмысления целенаправленной игры говорящего. В связи с этим, при языковом общении важно, как языковед воздействует на кого, используя слова или группы слов, соответствующие эмоциональному состоянию. В ходе исследований и анализа средств обучения языку, написанных в данном направлении, мы обнаружили, что психологические подходы к обучению языку, особенности эмоционального восприятия изучаемого языка, рациональное использование эмоциональных оттенков каждого языка для обучения языку способствуют достижению положительного результата. В целях приобретения опыта в разработке языковых средств уделялось большое внимание не только живущим русским, английским языкам, которые во многом стали основой и образцом для своей системы, но и турецким, которым в настоящее время уделяется большое внимание во всем мире. То есть на объект исследования были взяты лекционные книги турецкого языка и книги для обучения казахскому языку. Целью нашей исследовательской работы также является выявление роли эмоций, эмотивной лексики в обучении языку как иностранному, раскрытие его теоретической сущности, демонстрация эмотивного потенциала слов, роли эмоционального интеллекта. Для этого мы посчитали необходимым сгруппировать эмотивы в средствах обучения языку, определить частоту употребления, сходство между двумя языками, межуровневые связи, лексический характер. Тем самым были достигнуты выводы и результаты анализа относительно быстро и легко воспринимаемых путей обучения казахскому языку по практике других языков и значимости внимания к эмоциональности. Также, рассматривая эмоциональный интеллект как один из компонентов современных педагогов и изучающих язык, доказано, что достижения в развитии личности напрямую зависят не только от ее жизненного опыта, знаний, умений, но и от уровня эмоционального интеллекта.

Ключевые слова: эмоция, эмотивные слова, казахский язык как иностранный, методология, тюркские языки, эмотивно-когнитивная компетентность, лексика, обучение языку.

THE ROLE OF EMOTIVE VOCABULARY IN LANGUAGE TEACHING: EMOTIVE-COGNITIVE COMPETENCE

*Osanova D. Zh.¹, Sagidolda G.², Novruzova N.³

¹doctoral student, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan, e-mail: dana.zhanabekkyzy@gmail.com

²doctor of Philology, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan, e-mail: asem963@mail.ru

³doctor of Philology, Baku Slavic University, Baku, Azerbaijan
e-mail: n.nurida@yahoo.com

Abstract. Proper assimilation of language elements, which are often used to express emotions in everyday life, in language communication,

plays an important role in achieving results. Elements that express emotions, such as conjunctions, phrases, words and emotions in context, reflecting the culture of the language and nation, add a certain strength to pronunciation, give a lively effect to communication. The inability to learn such elements by representatives of other languages creates difficulties in conveying the meaning of the intended speech of the speaker. In this regard, in language communication, it is important to understand how a language learner reacts to someone using words or groups of words that correspond to their emotional state. In the course of research written in this direction and the differentiation of language teaching tools, we found that psychological approaches to Language Teaching, features of emotional perception of the language learner, rational use of the emotional tone of each language for language learning have a special impact on achieving a positive result. In order to gain experience in the development of language teaching tools, special attention was paid to the tools of teaching not only Russian and English, which have become models in their system, but also Turkish, which are now widely used around the world. In other words, the subject of the study received lecture books on the Turkish language and books for teaching the Kazakh language. The purpose of our research work is to determine the role of emotives, emotive vocabulary in teaching a language as a foreign language, to reveal its theoretical essence, to show the emotive potential of words, the role of emotional intelligence. To do this, we considered it necessary to group the emotions in the language teaching tools, determine the frequency of use, similarities between the two languages, inter-level connections, and lexical nature. Thus, the results of the analysis and conclusions on the importance of teaching the Kazakh language in the practice of other languages, as well as on the importance of paying attention to emotionality were obtained. Considering emotional intelligence as one of the components of modern teachers and language learners, it is proved that achievements in the development of the individual are directly related not only to his life experience, knowledge, skills and abilities, but also to the level of emotional intelligence.

Keywords: emotive, emotive words, Kazakh as a foreign language, methodology, Turkic languages, emotive-cognitive competence, vocabulary, language learning.

Статья поступила 14.09.2022

3 Бөлім.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. МЕКТЕП ЖӘНЕ МЕКТЕПКЕ ДЕЙІНГІ
ПЕДАГОГИКА
Раздел 3.
ЭТНОПЕДАГОГИКА. ШКОЛЬНАЯ И ДОШКОЛЬНАЯ
ПЕДАГОГИКА
Part 3.
ETHNOPEDAGOGY. SCHOOL AND PRESCHOOL PEDAGOG

УДК 372.881.1

МРНТИ 14.25.07

DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.017

МОТИВАЦИЯ КАК ВАЖНЫЙ ЛИЧНОСТНЫЙ ФАКТОР
В ОСНОВЕ ПРОДУКТИВНОСТИ ПРОЦЕССА ОБУЧЕНИЯ
ИНОСТРАННЫМ ЯЗЫКАМ В ШКОЛЕ

***Бижкенова А.Е.¹**

***¹д.ф.н., профессор, ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Нур-Султан, Казахстан**
e-mail: abizhkenova@inbox.ru

Аннотация. Модернизация системы образования в Казахстане затрагивает активно все направления подготовки, в том числе процессы обучения иностранным языкам. Перед национальным образованием поставлены высокие планки, достижение которых требует пересмотра не только содержания обучения, но и отношения к изучаемому предмету. В данном аспекте важным представляется мотивация как основополагающий фактор, способствующий активизации процессов усвоения изучаемого иностранного языка, поднятия интереса к изучению и стремления к расширению границ познания. Понятия «Мотив» и «Мотивация» изучаются давно и в психологии, и в педагогике, однако остаются актуальными и по сей день в связи с новыми подходами в методике обучения и новым видением роли и места преподавателя. Данные понятия изучаются в ходе научного наблюдения реального процесса обучения английскому языку в ряде казахстанских школ. В качестве основной цели исследования становится мотивация учащихся в ходе обучения. В задачи входят теоретическое осмысление мотивации, как важной основы для учебной успешности и личностного ориентира в поведенческом отношении учеников к учебе, а также эмпирическое

наблюдение на базе нескольких школ реального учебного процесса с целью выявления существующих препятствий для выработки устойчивого мотива к обучению.

В ходе данного краткого исследования были достигнуты следующие результаты: описаны понятия мотива и мотивации и в очередной раз подтверждена важность формирования устойчивой мотивации для достижения учебных целей как со стороны обучающегося, так и ведущего преподавателя; проведено эмпирическое наблюдение и зафиксированы отдельные приемы составления контрольных тестов и заданий для оценки уровня знаний; выведены некоторые рекомендации в ходе критического наблюдения за ходом критериального оценивания.

Ключевые слова: полилингвальное образование, мотивация, мотив, иностранный язык в школе, научное наблюдение, критериальное оценивание, коммуникативные упражнения, внутренняя мотивация, внешняя мотивация.

Основные положения

Современное состояние процесса обучения иностранным языкам требует дальнейшей модернизации с тем, чтобы создать условия и предпосылки для достижения высоких индексов, намеченных в «Государственной Программе по реализации языковой политики Республики Казахстан на 2020-2025 годы».

Мотивация относится, как и прежде, к основным индикаторам, способствующим качеству обучения и достижению поставленных целей. Вопросы формирования мотивации у обучающихся касаются разных аспектов организации учебного процесса, содержания учебных занятий, методики преподавания, а также наличия профессионального мотива у самого преподавателя.

Введение и основные положения

Вопросы качественной полилингвальной подготовки молодого поколения становятся сегодня важной задачей в развитии отечественного образования. В «Государственной программе по реализации языковой политики в Республике Казахстан на 2020-2025 годы» четко выделено понятие «языкового капитала», под которым подразумевается знание многих языков гражданами страны. До 2025 года, как планируется, доля людей, владеющих тремя языками – казахским, русским, английским – должна составлять 31%, а говорящих на английском языке – 30%. «Одним из ключевых компонентов лингвистического капитала казахстанцев является знание иностранных языков как средства делового и

международного общения», - так записано в Государственной Программе [1]. Поэтому сохранение широкого образовательного пространства для предоставления образовательных услуг по многим иностранным языкам, думается, относится к логичным действиям, способствующим выполнению государственной задачи.

Иностранные языки становятся сегодня одним из главных факторов как социально-экономического, так и общекультурного прогресса общества. Процесс обучения иностранным языкам интересует все больше своими новациями и новыми гранями.

Наличие универсальных приемов и методов, широкое внедрение цифровых и компьютерных технологий придает данному образовательному процессу притягательность, современность и особую актуальность. За счет этого повышается престиж предмета «Иностранный язык» в учебных программах на всех уровнях образования. Нет необходимости говорить о том, что молодой человек, владеющий иностранными языками, чувствует себя уверенно и стабильно, так как горизонты его познания и лингвистическая грамотность позволяют не только продолжить обучение в выбранном направлении, но и успешно трудоустроиться, что является конечным результатом профессионального образования.

Однако в данном направлении образования не так все гладко, все еще существует ряд проблем, который снижает интерес учащихся к полноценному овладению иностранным языком. Проблема мотивации учащихся на протяжении всего образовательного процесса становится актуальной и поэтому в настоящем кратком исследовании проводится наряду с теоретическим изучением вопроса также практическое наблюдение в реальных школах.

Цель и задачи исследования. Как предопределено выше, изучению подлежит вопрос отсутствия «прорыва» в знаниях английского языка у выпускников средних школ. В качестве основной цели исследования становится мотивация учащихся в ходе обучения. В задачи входят теоретическое осмысление мотивации, как важной основы для учебной успешности и личностного ориентира в поведенческом отношении учеников к учебе, а также эмпирическое наблюдение на базе нескольких школ реального учебного процесса с целью выявления существующих препятствий для выработки устойчивого мотива к обучению.

Описание материалов и методов исследования

Теоретическое обозрение основных понятий мотива и мотивации проводилось на основе изучения имеющихся источников в психологии и современной педагогической науке. В основе труды таких ученых, как А.Н.Леонтьев, В.Г.Леонтьев, М.Г.Никитская, Н.Н.Толстых, А.Г.Асмолов,

интернет-источники. Практическая часть выполнена на основе анализа полученных данных в ходе научного наблюдения за уроками английского языка на базе 5 государственных школ в городе и в области на протяжении двух учебных четвертей с января по май 2022 г.

Для достижения поставленной цели использованы следующие методы: аналитический обзор тематической литературы с дескрипцией понятий «мотивация» и «мотив» как в психологии, так и педагогике; качественный и количественный эксперимент в виде эмпирического наблюдения без вмешательства исследователя в учебный процесс; сбор информации путем опроса учителей, обработка данных с использованием простых математических расчетов.

Результаты

В ходе данного краткого исследования были достигнуты следующие результаты: описаны понятия мотива и мотивации и в очередной раз подтверждена важность формирования устойчивой мотивации для достижения учебных целей как со стороны обучающегося, так и ведущего преподавателя; проведено эмпирическое наблюдение и зафиксированы отдельные приемы составления контрольных тестов и заданий для оценки уровня знаний; выведены некоторые рекомендации в ходе критического наблюдения за ходом критериального оценивания.

В рамках подготовки докторантов по специальности «Иностранный язык: два иностранных языка» на кафедре иностранной филологии Евразийского национального университета им. Гумилева при изучении предмета «Философия иноязычного образования» было проведено научное наблюдение в ряде государственных средних школ неязыкового направления. При сборе анализируемого материала активное содействие оказано докторантом Ахметовой Аяжан. Основной упор при наблюдении был сделан на мотивации на уроках английского языка и наличие стремления учителя к сохранению тяги к обучению со стороны учеников.

В этом исследовании всего приняли участие шесть учителей, из них пять - учителя английского языка школы-лицея в г.Нур-Султан и один преподаватель общеобразовательной сельской школы в Восточно-Казахстанской области.

В таблице 1 представлен обзор выборки.

Таблица 1 - Общая характеристика респондентов

<i>Респондент</i>	<i>Населенный пункт</i>	<i>Образование</i>	<i>Общий стаж (лет)</i>	<i>Количество час/нед</i>	<i>Звено образования</i>
Учитель 1	город	высшее	15	27	Среднее, старшее

Учитель 2	город	высшее	18	24	среднее, старшее
Учитель 3	город	высшее	5	24	младшее
Учитель 4	город	высшее	1	24	среднее
Учитель 5	город	высшее	9	16	младшее
Учитель 6	село	высшее	3	24	среднее, старшее

Итак, как видно из таблицы, все учителя имеют специальное высшее образование. Стаж преподавания английского языка варьируется от 1 года до 18 лет. Объем часов английского языка, т.е. учебная нагрузка самого учителя в неделю составляет от 16 до 27. Не все уроки посещались разом. Были выбраны определенные классы – 4-ый, 7-ой и 10-ый. Двое учителей преподают только в младшем звене школы, один преподаватель только в среднем звене и остальные три преподавателя - в среднем и старшем звене.

Общее количество наблюдаемых занятий каждого учителя составило 20 часов реального времени в период с января по май 2022 года. Городские школы наблюдались в очном режиме в присутствии докторантов на текущем занятии, сельская школа посещалась в режиме онлайн.

Каждое занятие сопровождалось протоколом наблюдения. В протоколе были указаны имя учителя, дата заполнения протокола и краткое изложение урока английского языка с комментариями.

В основе научного наблюдения за деятельностью педагога на уроке и, в конечном счете, сохранение ученического стимула к обучению, заложены четыре критерия, описанных в рекомендациях английских исследователей Н.Андерсон [2] и С.Туркан [3]:

1. Планирование, разработка и организация обучения;
 2. Представление предметного материала и сообщение содержания урока;
 3. Управление активностью в классе;
- Предоставление обратной связи.

Для получения комплексного видения и выяснения, насколько часто учителя используют рекомендуемые виды деятельности, им было предложено себя самостоятельно оценить в ходе веб-опроса с помощью программного обеспечения Google Forms.

Ниже в Таблице 2 приводятся результаты онлайн анкетирования учителей и их собственная оценка частоты той или иной деятельности.

Таблица 2 - Виды учебно-организационной деятельности учителей и их частотность

<i>Критерии</i>	<i>Описание задания</i>	<i>Частота (%)</i>
-----------------	-------------------------	--------------------

Планирование, разработка и организация обучения	Чтение опубликованных материалов с целью выбора ресурсов для обучения и оценки (книги, газеты, журналы, веб-сайты)	23
	Чтение дополнительных учебных материалов (планов и целей урока, заданий и инструкций для учителей)	35
	Адаптация материалов из существующих учебных материалов для использования в классе	78
	Создание собственных планов уроков	64
Представление предметного материала и сообщение содержания уроков	Активизация базовых знаний учащихся по теме	65
	Определение основной идеи, деталей и выводов	58
	Помощь учащимся в поиске конкретной информации	47
	Ознакомление с грамматическими конструкциями на уроке	55
	Сравнение и противопоставление различных текстов для чтения по одной и той же теме или событию	20
	Работа над словарным запасом	43
	Обучение связи между предложениями и абзацами	52
Управление активностью в классе	Четкие указания учащимся, как выполнять задания	37
Предоставление обратной связи	Предоставление письменных отзывов учащимся об их успеваемости	28

Таким образом, опрос преподавателей о планировании занятий показал, что используемые на уроке материалы чаще всего адаптируются из уже существующих материалов (78%), и планы уроков составляются учителями самостоятельно (64%). Такие вопросы, как учителя составляли план урока и как они адаптировали материалы к уроку, остаются открытыми.

При наблюдении можно было заметить, что план урока содержит перечень использованных ресурсов. Но остался не поясненным метод подбора этих ресурсов и степень их адаптации к конкретному уроку.

Касательно представления учебного материала и сообщения содержания урока, то преподаватели сосредоточились на том, чтобы помочь учащимся активизировать базовые знания учащихся по теме (65%), определить основные идеи, данные и выводы (58%) и ознакомить с грамматическими конструкциями (55%).

Представим в виде Диаграммы 1 общую схему, отражающую наиболее активные виды педагогической деятельности в ходе проведения практических занятий.

Диаграмма 1.

Наблюдение же показало, что в процессе ознакомления с новой темой урока, учителям часто приходится возвращаться к предыдущим темам. Помощь учащимся в поиске конкретной информации производится, по большей мере, самим учителем, реже с активированием самих учащихся, к примеру, в процессе командной или парной работы. Мало уделяется внимания на сравнение и противопоставление различных текстов для чтения по одной и той же теме или событию (20%), в целом, работе с упражнениями к тексту выделено недостаточно времени и не на каждом уроке можно было это наблюдать.

Необходимо отметить, что об оценке и результатах работы на уроке учащимся сообщалось крайне мало. В ходе прямого наблюдения в меньшей степени удалось собрать данные по управлению деятельностью в классе и этапам предоставления обратной связи.

Предоставление обратной связи, как оказалось, согласно опросу, менее важным в процессе обучения английскому языку в школе. Об этом свидетельствуют такие ответы учителей, как, редкая письменная работа ученикам по завершению занятий, даже по завершению четверти. Возникает проблема, что учителей мало или вовсе не интересует итог урока и уровень закрепления того или иного материала, если они не устанавливают обратной связи. Это противоречит тому, что для сохранения мотивации ученика мотивированным должен быть, в первую очередь, сам учитель.

Не отличаются большим вниманием со стороны учителей и чтение опубликованных материалов с целью выбора ресурсов для обучения и оценки (23%), а также чтение дополнительных учебных материалов (35%). Эти важные с педагогической и методической точки зрения виды деятельности учителя могли бы способствовать расширению кругозора, развитию критического и аналитического мышления, что привело бы, в конечном счете, повышению качества учебных занятий.

Важным является стремление учителя предвидеть типичные ошибки учеников и знать пути их устранения. Для этого требуется ежедневный самоанализ и обязательная обратная связь с учениками в виде, как письменных работ, так и устных собеседований и коммуникативных упражнений. Мотивация учеников не будет снижаться только в том случае, если они на каждом уроке будут ощущать свое продвижение, результаты своего обучения. Их они могут получать в виде оценки. Поэтому проведение контрольных работ, устных опросов, заслушивание индивидуальных домашних заданий и др. необходимо включать в каждый урок.

Обсуждение

Выше говорилось о важности изучения языков и актуальность их для будущей деятельности молодого поколения. Но чтобы достичь прогнозируемых высоких результатов, необходимо учиться. И здесь на первый план выдвигается мотивация к обучению. Человек сможет овладеть иностранным языком в достаточной мере только в случае его стойкой мотивированности. Мотивация к обучению иностранным языкам формируется в школе, в ходе развития ребенка как языковой личности. Именно в школе происходит формирование ценностей и принципов поведения человека, которые регулируются определенной системой мотиваций.

Начнем с понятия мотивации. В основе лежит мотив. В научной литературе можно найти множество подходов к интерпретации мотива. Тема не новая. В зарубежной науке разработаны множество теорий мотивации, выстроенных на многолетних наблюдениях и экспериментальных исследованиях. Так, к примеру, как классифицируют М.Г.Никитская и Н.Н.Толстых [4], известны Теория контроля и значимости эмоций достижения немецкого ученого Р.Пекруна, Теория целей достижения ученых А.Каплана, М.Майера, Э.Эллиот и др., Теория атрибуций Б.Вайнера, Теория постановки целей К.Левина и целый ряд других теоретических описаний учебной мотивации. Многие из них на современном этапе имеют социо-когнитивный подход рассмотрения. Это оправдано современной научной парадигмой антропоцентризма, но и

акцентирование эмоций является с психологической точки зрения важной для изучения и измерения степени наличия учебной мотивации учеников.

Знаменитый психолог А.Н.Леонтьев писал, что мотив – это «тот результат, то есть тот предмет, ради которого осуществляется деятельность» [5]. Мотив понимается А.Г.Асмоловым, как «приобретаемое предметом системное качество, проявляющееся в его способности побуждать и направлять деятельность» [6]. Большинство ученых сходится во мнении, что мотив – это либо побуждение, либо намерение, либо цель. В целом понятно, что к пониманию мотива надо подходить комплексно, учитывая все эти аспекты. В роли мотива могут выступать влечения, интересы, привычки, идеалы, эмоции, установки, правила и др. Отсюда мотив, как нетрудно догадаться, является глубоко личностным, психологически обусловленным образованием.

Люди делают что-то и могут объяснить, почему они это так делают, а не иначе. Вопросы «Почему?», «Зачем?», «Для чего?» составляют основу личностного поведения. В основе есть замысел человека в виде мотива.

Каждый человек имеет свои мотивы к действию. Именно человеческие мотивы объясняют то или иное поведение и поступки. Мотивацию можно расценивать как систему сформированных мотивов, оказывающую побуждающее действие на поведение. На формирование мотива может воздействовать любая жизненная ситуация, в результате которой накапливается определенный опыт. Но прежде чем совершится действие, должен быть предварительный этап, на котором происходит раздумье, взвешивание и выбор оптимального действия. Этот когнитивный процесс поиска действия, как считает российский психолог В.Г.Леонтьев, и называется мотивацией [7]. Процесс мотивации, таким образом, заканчивается принятием решения, в котором и выражаются волевые, установочные, идеальные для человека формы поведения. Результат, на достижение которого направлено действие человека, побуждает и имеет значимость для него. Именно значимые результаты подталкивают личность к развитию. Таким образом, мотив, как результат отражения в психике человека его актуальных потребностей, является основанием для развития личности.

Попробуем преломить теоретические раскладки мотива и мотивации сквозь призму учебного процесса, в частности обучения иностранным языкам. Все мотивы, имеющиеся у личности к языкам, составляют его учебную мотивацию. Интенсивность мотивации обусловлена рядом внешних факторов, к которым можно отнести индивидуальные особенности самого ученика (пол, уровень развития, психику), профессиональность учителя, организацию учебного процесса,

особенности изучаемого предмета. На основании этого необходимо выделить внешнюю и внутреннюю мотивацию. Л.М.Фридман так характеризует их отличие: «Если мотивы, побуждающие деятельность, не связаны с ней, то их называют внешними по отношению к данной деятельности; если же мотивы непосредственно связаны с самой деятельностью, то их называют внутренними» [8].

Итак, внешняя мотивация связана не с содержанием изучаемого предмета, а с внешними обстоятельствами, например:

- достижение цели (хорошо учиться, получать хорошие отметки, поступить в вуз и т.д.)
- самоутверждение (получать похвалу, выделиться в классе, группе, быть лучше других)
- подражание (быть похожим на кумира, героя, одноклассника, учителя, родителя и т.д.)
- саморазвитие (прибавить знаний, обогатиться, знать культуру и т.д.)
- общение (общаться с друзьями-иностранцами, с другими людьми) и др.

Кстати сказать, что к внешней мотивации в школе относится система контроля знаний, т.е. те оценки, которые он получает в ходе обучения. К этому мы позже вернемся.

Внутренняя же мотивация в процессе образования связана непосредственно с самим предметом. Эту мотивацию еще называют процессуальной, потому что человеку нравится сам процесс изучения, к примеру, английского языка. Здесь внешние мотивы самоутверждения, престижа и др. усиливают внутреннюю мотивацию. Внутренняя мотивация формируется дольше и сложнее, ибо ученики должны сами осознать всю важность и степень значимости предмета для себя, а это приходит с возрастом и необходимостью самоопределения в жизни.

Все указанные факторы, влияющие на устойчивость учебной мотивации, в целом важны, и учитель иностранного языка, заинтересованный в результате своей педагогической деятельности, обязан помнить о них и знать точно, что необходимо делать для того, чтобы ученик не потерял интерес к предмету, который он вначале имеет лишь из любопытства. Согласимся со справедливым замечанием В.Н.Жамулдинова о том, что «формирование мотивов, придающих учебе значимый смысл, является одной из главных задач преподавателя» [9].

Проблема формирования устойчивой учебной мотивации.

Итак, вопрос важности формирования мотивации в процессе обучения иностранным языкам, не вызывает сомнений. Однако, наряду с этим, опыт показывает, что интерес, с которым ученики приходят на урок иностранного языка на начальном этапе, постепенно угасает, а у некоторых учеников может и вовсе исчезнуть. Спад мотивации может наблюдаться даже после двух-трех месяцев изучения.

Здесь могут быть разные причины: слабая организация учебного процесса (отсутствие технического оборудования, специальных классов, аудиовизуальных средств обучения и др.); непрофессиональный педагог (однообразии заданий); переполненные классы (отсутствие внимания к отдельному ученику), общее отношение к предмету, перегрузка учащихся информацией и др. Однако это может быть связано и со спецификой самого предмета, который объективно преподается в искусственно созданных языковых условиях и отсутствия естественной языковой среды. Предмет требует заучивания, регулярного повторения, чтения, тренировочных упражнений и др. Это нелегкий процесс. Он тоже может привести к снижению мотивации. Данная проблема имеет место быть повсеместно и требует внимания со стороны педагогического сообщества.

Возникает вопрос: что же делать для поддержания учебной мотивации учеников?

Во-первых, необходимо создать хорошую внешнюю обстановку для выработки внутренней мотивации. Здесь важную роль играет правильный выбор форм учебной деятельности. На уроке иностранного языка необходимо создать такую ситуацию, где ученики будут себя чувствовать вовлеченными в учебный процесс и получать от этого удовольствие. Задачи урока должны быть ориентированы на интересы и потребности учеников, тогда они сами будут проявлять инициативу, искать ответы и решать поставленные задачи.

Познавательные запросы учащихся можно решать с помощью интерактивной беседы, обсуждения проблемной ситуации, составления собственного окончания для прочитанного текста, деловых игр, драматизации (инсценировки) речевых ситуаций, отгадывания загадок и др. творческих приемов [11].

Подчеркнем, что учитель сам должен быть примером мотивированности, показывать всем своим поведением заинтересованность в успешности урока. Фактор личности учителя, на наш взгляд, играет одну из главных причин, почему ученик выбирает предмет и хочет его дальше изучать. Мы в дальнейшем нашем научном наблюдении еще раз убедимся в том, насколько важно, чтобы учитель в роли фасилитатора был профессионален и сам заинтересован в конечном результате. В противном случае возникает обратный эффект снижения интереса со стороны учеников.

Методика преподавания требует внимательного отношения. Именно методы и подходы, используемые на уроке, могут вызвать и поддерживать интерес со стороны учеников. Так, к примеру, рекомендуются задания, направленные на получение конкретного результата. Учащиеся должны участвовать в эмоционально насыщенном процессе поиска. Эмоции важны для осмысленности решаемых задач. Вовлеченность каждого в ситуацию – это еще одно требование, когда каждый ученик будет знать

свою роль и видеть свою значимость в выполнении задания, кроме того, это поможет избежать сравнения в группе.

Создание непринужденной обстановки деятельности, комфортных условий для общения, проявления эмоций и экспрессии снимут такие негативные явления, как языковой барьер, психологический страх сделать ошибку, быть высмеянным и пр. Здесь должна преследоваться цель развития самостоятельности и проявления индивидуальной инициативы. Для такого вида учебно-познавательной деятельности очень хорошо подходит метод проектов. Им можно пользоваться на разных уровнях обучения, потому что он связан с самостоятельной работой учеников по поиску информации, привлечением разных источников, сравнительного изучения, изготовления конкретных изделий, продуктов, рисунков, схем и пр. Здесь развивается наряду с языковой еще и практическая деятельность как результат и навык самостоятельного поиска. Результат должен обязательно получить огласку перед коллективом и оценку со стороны учителя, что повысит интерес к выполнению последующих проектов на иностранном языке.

Метод проблемного обучения и кейс-стади также хорошо вписываются в ряд методов, поддерживающих учебную мотивацию [12]. Решение проблемных вопросов, которые затрагивают реальную и знакомую ситуацию для ученика поднимут его желание и готовность участвовать в их обсуждении. Здесь рекомендуется тщательно продумывать проблемный вопрос с тем, чтобы ученики смогли его обсудить в силу своих знаний, умений и навыков иноязычной коммуникации. Такие уроки позволяют ученикам убедиться в широте и достаточности своих языковых знаний, а также добыть новые знания для участия в дискуссиях и ролевых презентациях.

Дискуссия развивает критическое мышление, а иностранный язык становится средством достижения цели. Это хороший мотив для развития познавательной деятельности.

Коммуникация на иностранном языке – это важная потребность учащихся и их главный интерес. Поэтому необходимо создавать учебные ситуации для общения. Они должны быть по тематике приближены к реальным. Это легко реализовать в геймификации, т.е. использовании на уроках различных игр с перевоплощением и драматизацией. Игровые упражнения можно применять с младших уровней обучения [13]. Ученикам предлагать ассоциативные игры: создание внутренней наглядности, перемещение в другую ассоциативную реальность, где им предстоит что-то выполнить. Например, воображаемая ситуация: Я – письменный стол. Предлагается представить письменный стол и описать его от первого лица, используя прилагательные и глаголы. При этом попытаться прочувствовать стол не только как безмолвный, а как одушевленный и заговоривший предмет. Он либо жалуется, что его

заставили предметами, у него шатается ножка, стерлась на боку краска, на нем много пыли. Либо он рад, что за ним часто сидит любимый хозяин, который ухаживает за ним, а стол помогает ему в работе и держит на себе все нужные книги и документы. Такое фантазирование очень увлекает детей, они пытаются вообразить до мелких деталей и применять новую лексику и грамматические конструкции. Младшим школьникам можно еще предложить нарисовать стол, который они описывают. Задание можно давать на дом.

Конечно, важно, чтобы иностранный язык не заучивался вслепую и шаблонно. Он должен учиться осмысленно. Для этого нельзя отказываться от тренировок грамматических правил. Они должны быть понятными для того, чтобы ученик смог их использовать самостоятельно с другим лексическим наполнением [14]. Постоянная зубрежка может угасить мотивацию и вселить отвращение к предмету. Слова поэтому учить только в соответствии с определенной тематикой, когда они будут использоваться в текстах, диалогах, ситуациях, отдельных предложениях. Тексты должны быть интересные, задания творческие. Игровая и творческая деятельность должны перемежаться в образовательном процессе, чтобы создавать благоприятный климат в учебном классе.

Сегодня в школах активно практикуется контрольный тест. Он бывает промежуточным, так называемый СОР (суммативное оценивание за раздел) и итоговым – СОЧ (суммативное оценивание за четверть). Данную систему оценивания ввели в Казахстане несколько лет назад как соответствующую международным стандартам критериального оценивания знаний. Отметим, что в задачи настоящего исследования не входит анализировать, насколько данная система хороша и как вписалась в отечественное среднее образование. Здесь констатируется лишь результат прямого наблюдения за деятельностью выбранного контингента учителей и их учеников в ходе выполнения СОР и СОЧ.

Итак, посмотрим на конкретные тестовые задания, предложенные реально в одной из наблюдаемых школ. В ходе анализа напрашивалась оценка допущенных ошибок в ходе формирования заданий, который приводим ниже.

Начнем с общих отрицательных характеристик теста.

Во-первых, отсутствие в заданиях пройденных тем и материалов из конкретных разделов основного учебника, в том числе, лексика, грамматические конструкции, пройденные в *Unit*. Это ведет к эффекту неожиданности и зачастую, к невыполнению задания, ввиду его сложности. А может иметь эффект легкости, если оно содержит давно пройденный материал, тогда занижен уровень новизны и соответствия проверяемого контента.

Во-вторых, не сформирован тайм-менеджмент, не указано время, выделяемое на выполнение конкретного задания. Хотя данный момент

очень важен не только для расстановки акцентов в содержании теста, но и в воспитательных целях выработки навыков пунктуальности учеников.

В-третьих, соразмерность предлагаемых заданий. Они должны соответствовать уровню обучения и усвоенным навыкам. А их количество не должно превышать объема одного урока [15]. Случалось наблюдать факты того, как многие ученики просто не успели выполнить многие задания, которые включал контрольный тест.

В-четвертых, не все задания теста детально представляют алгоритм его выполнения, т.е. они не четкие, а всего лишь представляют основное направление речевой деятельности, подлежащее проверке, как то: *Task 1. Listening; Task 2. Reading*. Здесь должны бы присутствовать такие конкретные задания, как *заполни пропуски, отметь правильные ответы, вставь слова из рамки, вычеркни неподходящие слова* и т.д.

В-пятых, наличие лишней информации, не касающейся содержания заданий. Например, одно из заданий выглядит так:

Task 4.

Choose one of the cards, prepare for 1- 2 minutes and talk for 2-3 minutes. Use the questions from the picture to make a conversation.

- 1) *Could you describe your house?*
- 2) *Could you describe your room?*
- 3) *What is your favorite room in your house? Why?*
- 4) *What does the outside of your house look like?*

Приведенная картинка никак не используется в решении поставленной задачи и ответах на вопросы, которые касаются своего дома, своей комнаты и т.д. Получается, что картинка лишь отводит внимание и может ввести в заблуждение. Дети теряют время, данное на решение задания.

В-пятых, несоответствие содержания задания и формы его предъявления. Так, к примеру, в задании указывается форма предъявления ответа – слова в рамочке: *Task 2. Read the text and complete the sentences*

using the words from the box in the correct form. Однако слова, которые необходимо в нужной форме вставить в предложение, следуют сразу после текста и не выделены в рамочку. Здесь нарушен принцип соответствия содержания и формы задания. Ибо прилежный ученик будет искать рамочку со словами и вновь потеряет время.

В-шестых, перемешивание заданий, как то: *Listening*

Task 1. Listen and read the text and identify the writer's opinion and write Yes or No next to the given statements as in the example. Под общей категорией аудирования дается задания не только слушать, но еще и читать. Думается, было бы правильным поэтапно проверять усвоенные навыки речевой деятельности учеников, не нагромождая задания разных видов.

Заключение

В заключение можно сделать следующие выводы. Ученики реальных школ, изучающие английский язык на разных уровнях, не всегда могут сохранить мотивацию и тягу к знанию иностранного языка. Причинами этому становятся разные обстоятельства, в том числе, и те, о которых говорилось выше. Речь идет о мотивации и заинтересованности самого учителя в том, что его предмет будет усвоен учениками в полной мере. Если учитель не является примером мотивированной профессиональной личности, то он допускает в своей деятельности такие оплошности, как неправильная оценка уровня знаний учеников, ошибки в организации учебного занятия, слабая подготовка урока, отсутствие четкого видения результатов на выходе, использование шаблонов и повторов без творческого подхода. Вот это снижает интерес ученика к английскому и другому иностранному языку. Выявление подобных негативных фактов способствует тому, что учительское сообщество получит информацию к размышлению и принятию необходимых решений по их устранению.

Данная научная статья подготовлена в рамках выполнения Раздела №1.2 «Разработка концептуальных основ развития и распространения трехязычного образования» календарного плана проектно-целевого финансирования МОН РК «Научные основы модернизации системы образования и науки» (2021-2023, Рег. №OR 11465474), выполняемого на базе НАО им. Ы.Алтынсарина.

ЛИТЕРАТУРА

[1] Государственная программа по реализации языковой политики в Республике Казахстан на 2020-2025 годы. – Режим доступа: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900001045> [Дата обращения: 28.08.2022].

[2] Anderson N. J. Reading instruction //The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching. – 2012. – Т. 218. – С. 225.

[3] Turkan S., Timpe-Laughlin V., Papageorgiou S. An Exploratory

Study of Teaching Tasks in English as a Foreign Language Education //ETS Research Report Series. – 2017. – Т. 2017. – №. 1. – С. 1-16.

[4] Никитская М.Г., Толстых Н.Н. Зарубежные исследования учебной мотивации: XXI век //Современная зарубежная психология. - М., 2018. - Т.7. - №2. - С.100-113.

[5] Леонтьев А.Н. Лекции по общей психологии / Под ред. Д.А. Леонтьева, Е.Е. Соколовой. - М.: Смысл, 2000. - 511 с.

[5] Леонтьев Д.А. Понятие мотива у А.Н. Леонтьева и проблема качества мотивации. //Вестник Московского университета. - Серия 14. Психология. - 2016. - №2. - с.3-18

[7] Леонтьев В.Г. Психологические механизмы мотивации учебной деятельности. Автореф. дисс. доктора псих.наук. - Тбилиси,1989. - 48 с.

[8] Внешняя и внутренняя мотивация. – Direct Education. – Режим доступа: <http://www.directeducation.ru/powins-1402-2.html> [Дата обращения: 20.08.2022].

[9] Жамулдинов В.Н. Мотивация. Образование. Обучение. Студенчество // Вестник Евразийской юридической академии им. Д.А.Кунаева. - Алматы, 2011. – Режим доступа: <https://articlekz.com/article/21806> [Дата обращения: 25.08.2022].

[10] Бижкенова А.Е. Иноязычная подготовка в системе профессионального образования государственных служащих. - Астана, 2010. - 148 с.

[11] Моисеева Я.П. Формирование мотивации учебной деятельности как основное условие успешного обучения школьников. – Режим доступа: <https://solncesvet.ru/opublikovannyye-materialyi/formirovanie-motivacii-uchebnoy-deyat/> [Дата обращения: 29.08.2022].

[12] Маркова А.К., Матис Т.А., Орлов А.Б. Формирование мотивации учения. - М., 1990

[13] Sešek U. English for teachers of EFL–Toward a holistic description //English for Specific Purposes. – 2007. – Т. 26. – №. 4. – С. 411-425.

[14] Johnson K. Designing language teaching tasks. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003. – С. 196-205.

[15] Ellis R. Task-based research and language pedagogy //Language teaching research. – 2000. – Т. 4. – №. 3. – С. 193-220.

REFERENCES

сGosudarstvennaja programma po realizacii jazykovej politiki v Respublike Kazahstan na 2020-2025 gody (State program for the implementation of language policy in the Republic of Kazakhstan for 2020-2025). - Rezhim dostupa: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/P1900001045> [Data obrasheniya: 28.08.2022] [in Rus.]

[2] Anderson N. J. Reading instruction //The Cambridge guide to pedagogy and practice in second language teaching. – 2012. – Т. 218. – С. 225.

[3] Turkan S., Timpe-Laughlin V., Papageorgiou S. An Exploratory Study of Teaching Tasks in English as a Foreign Language Education //ETS Research Report Series. – 2017. – T. 2017. – №. 1. – C. 1-16.

[4] Nikitskaya M.G., Tolstyh N.N. Zarubezhnye issledovanija uchebnoj motivacii: XXI vek (Foreign studies of educational motivation: the XXI century) //Sovremennaja zarubezhnaja psihologija. - M., 2018. -T.7. - №2. - S.100-113 [in Rus.]

[5] Leontiev A.N. Lekcii po obshhej psihologii (Lectures on general psychology) // Pod red. D.A. Leont'eva, E.E. Sokolovoj. - M.: Smysl, 2000. - 511 s. [in Rus.]

[6] Leontiev D.A. Ponjatie motiva u A.N. Leont'eva i problema kachestva motivacii (The concept of motive in A.N. Leontiev and the problem of motivation quality) //Vestnik Moskovskogo universiteta. Serija 14. Psihologija. - 2016.- №2 - s.3-18 [in Rus.]

[7] Leontiev V.G. Psihologicheskie mehanizmy motivacii uchebnoj dejatel'nosti (Psychological mechanisms of motivation of educational activity). Avtoref. diss. doktora psih.nauk. - Tbilisi,1989. - 48 s. [in Rus.]

[8] Vneshnjaja i vnutrennjaja motivacija (External and internal motivation). – Direct Education. - Rezhim dostupa: <http://www.directeducation.ru/powins-1402-2.html>. [Data obrashenija: 20.08.2022] [in Rus.]

[9] Zhamuldinov V.N. Motivacija. Obrazovanie. Obuchenie. Studenchestvo (Motivation. Education. Training. Student body) //Vestnik Evrazijskoj juridicheskoj akademii im. D.A.Kunaeva. - Almaty, 2011 - Rezhim dostupa: <https://articlekz.com/article/21806> [Data obrashenija: 25.08.2022] [in Rus.]

[10] Bizhkenova A.E. Inojazychnaja podgotovka v sisteme professional'nogo obrazovanija gosudarstvennyh sluzhashhij (Foreign language training in the system of professional education of civil servants). - Astana, 2010. - 148 s. [in Rus.]

[11] Moiseeva Ja.P. Formirovanie motivacii uchebnoj dejatel'nosti kak osnovnoe uslovie uspeshnogo obuchenija shkol'nikov (Formation of motivation of educational activity as the main condition for successful education of schoolchildren). - Rezhim dostupa: <https://solncesvet.ru/opublikovannye-materialyi/formirovanie-motivacii-ucebnoy-deyat/> [Data obrashenija: 29.08.2022] [in Rus.]

[12] Markova A.K., Matis T.A., Orlov A.B. Formirovanie motivacii uchenija (Formation of teaching motivation). - M., 1990. [in Rus.]

[13] Sešek U. English for teachers of EFL–Toward a holistic description //English for Specific Purposes. – 2007. – T. 26. – №. 4. – C. 411-425.

[14] Johnson K. Designing language teaching tasks. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2003. – C. 196-205.

[15] Ellis R. Task-based research and language pedagogy //Language teaching research. – 2000. – T. 4. – №. 3. – C. 193-220.

МОТИВАЦИЯ МЕКТЕПТЕ ШЕТ ТІЛДЕРІН ОҚЫТУ ҮДЕРІСІНІҢ НӘТИЖЕЛІЛІГІНІҢ МАҢЫЗДЫ ЖЕКЕ ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ

*Бижкенова А.Е.¹

*¹ф.ғ.д., профессор, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ
Нұр-Сұлтан, Қазақстан, e-mail: abizhkenova@inbox.ru

Аңдатпа. Қазақстандағы білім беру жүйесін жаңғырту даярлаудың барлық бағыттарына, оның ішінде шет тілдерін оқыту үдерістерін қозғайды. Ұлттық білім берудің алдына жоғары міндеттер қойылған, оларға қол жеткізу оқытудың мазмұнын ғана емес, сонымен бірге оқытылатын пәнге деген көзқарасты да қайта қарауды талап етеді. Бұл аспектіде уәждеме оқытылатын шет тілін меңгеру үдерістерін белсендіруге, оқуға деген қызығушылықты арттыруға және білім шекарасын кеңейтуге ұмтылуға ықпал ететін негізгі фактор ретінде маңызды болып көрінеді. «Уәж» және «Уәждеме» ұғымдары психологияда да, педагогикада да бұрыннан зерттелген, бірақ оқыту әдістемесіндегі жаңа тәсілдерге және мұғалімнің рөлі мен орны туралы жаңа көзқарасқа байланысты бүгінгі күнге дейін өзекті болып қала береді. Бұл ұғымдар бірқатар Қазақстандық мектептерде ағылшын тілін оқытудың нақты процесін ғылыми бақылау барысында зерттеледі.

Зерттеудің негізгі мақсаты оқу барысында оқушыларды ынталандыру болып табылады. Тапсырмаларға оқушылардың оқуға деген мінез-құлық қатынасында оқу жетістігі мен жеке бағдар үшін маңызды негіз ретінде мотивацияны теориялық түсіну, сонымен қатар оқуға деген тұрақты мотивті дамыту үшін бар кедергілерді анықтау мақсатында нақты оқу үдерісінің бірнеше мектептері негізінде эмпирикалық бақылау кіреді.

Осы қысқаша зерттеу барысында мынадай нәтижелерге қол жеткізілді: уәж және уәждеме ұғымдары сипатталды және білім алушы тарапынан да, жетекші оқытушы тарапынан да оқу мақсаттарына қол жеткізу үшін тұрақты уәждемені қалыптастырудың маңыздылығы тағы бір рет расталды; эмпирикалық бақылау жүргізілді және білім деңгейін бағалау үшін бақылау тестілері мен тапсырмаларды құрастырудың жекелеген тәсілдері тіркелді; критериялды бағалау барысын сыни бақылау барысында кейбір ұсынымдар шығарылды.

Тірек сөздер: көптілді білім беру, мотивация, мотив, мектептегі шет тілі, ғылыми бақылау, критериялды бағалау, коммуникативтік жаттығулар, ішкі мотивация, сыртқы мотивация.

MOTIVATION AS AN IMPORTANT PERSONAL FACTOR OF PRODUCTIVITY IN TEACHING FOREIGN LANGUAGES AT SCHOOL

*Bizhkenova A. Ye.¹

¹doctor of philological sciences, professor, L.N.Gumilyov ENU
Nur-Sultan, Kazakhstan, e-mail: abizhkenova@inbox.ru

Abstract. Modernization of the education system in Kazakhstan actively affects all areas of training, including the processes of teaching foreign languages. National education has set high standards, the achievement of which requires reconsidering not only the content of education, but also of the attitude to the subject. In this aspect, motivation is important, fundamental factor contributing to the activation of foreign language acquisition, raising interest in learning and striving to expand the boundaries of cognition. The concepts of "Motive" and "Motivation" have been studied for a long time both in psychology and in pedagogy, but remain relevant to this day due to new approaches in teaching methods and a new vision of teacher's role. These concepts are studied in the course of scientific observation of the real process of teaching English in a number of Kazakhstani schools.

The main goal of the present study is students' motivation in learning. The tasks include theoretical understanding of motivation as an important basis for academic success and personal orientation in the behavioral attitude of students, as well as empirical observation on the basis of several schools of the real educational process in order to identify existing obstacles to the development of a sustainable motive for learning.

This brief study has achieved the following results: the concepts of motive and motivation were described and the importance of forming a stable motivation for achieving learning goals was confirmed by both the student and the leading teacher; empirical observation was carried out and separate methods of composing control tests and tasks for assessing the level of knowledge were recorded; some recommendations were offered during the critical observation of the progress of the criterion assessment.

Keywords: multilingual education, motivation, motive, foreign language at school, scientific observation, criteria-based assessment, communication exercises, internal motivation, external motivation.

Статья поступила 16.09.2022

УДК 378.01
МРНТИ 14.35.01
DOI 10.48371/PEDS.2022.67.4.018

ЖАСАНДЫ НЕЙРОНДЫҚ ЖЕЛІЛЕРДІҢ БІЛІМ БЕРУДЕ ҚОЛДАНЫЛУ ЖАҒДАЙЫ

*Керімбердина А.Б.¹, Садвакасова А. К.²

¹докторант, Л.Н Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан, e-mail: Kerimberdina.a@gmail.com

²доцент м.а., РНД, Л.Н Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан, e-mail: sak79@bk.ru

Аңдатпа. Жасанды нейрондық желілер бағыты ғылымның математика, физика, химия сияқты ғасырлар бойы қалыптасып келе жатқан бағыттарынан салыстырмалы түрде өте жас екені мәлім. Ақпараттық технологиялардың жедел дамуына байланысты адамзат тарапынан түрлі интеллектуалдық бағдарламаларға деген сұраныс та артып жатыр. Бізді қоршаған қоғамның барлық саласы жасанды нейрондық желілерді қолдануға көшуде. Жасанды интеллектінің интернет желісінде бізді қызықтыратын жарнамаларды іріктеу, бет-әлпетті тану, дауысты тану, смартфонда саусақ іздерін тану, диагноз қою, мәтінге аударма жасау сияқты қызметтері күнделікті қолданысқа енді. Жасанды нейрондық желілер бағыты білім мазмұнын жаңарту негізінде еліміздің жалпы білім беретін орта мектеп бағдарламасына кіріктіріліп, 10-11 сыныптарда оқу үдерісінде де қолданысқа енді.

Сол себепті, мақалада нейрондық желілердің пайда болу тарихы, қазіргі жағдайы, білім беруде қолдану өзектілігі негізделеді. Сонымен қатар, бұл мақалада нейрондық желілерді даму кезеңдері мен перспективалары қарастырылады. Нейрондық желілердің даму мүмкіндіктерін зерттеу үшін ғылыми дереккөздерге талдау жасалады. Бүгінгі таңда нейрондық желілер ғылым мен техниканың көптеген салаларында қолданылуы және білім беру саласындағы әлеуеті қарастылады.

Информатика бағыты тез дамып, жыл сайын өзгерістер енгізілетіндіктен, мамандар үнемі ізденіс үстінде болуы заңдылық. Жоғарғы оқу орнында дайындалатын мамандар мектеп қажеттілігін қанағаттандыратындай болуы үшін олардың білім беру бағдарламаларына да сәйкесінше өзгерістер мен толықтырулар енгізіліп отырылуы керек. Сол себепті, мектеп бағдарламасының толықтырылуына байланысты «Информатика» пәнінен сабақ беруші мұғалімдердің жасанды нейрондық желілер бағыты бойынша пәндік білімге қатысты қажеттіліктері анықталады. Бұл қажеттіліктер жоғарғы оқу орнындағы болашақ мамандарды дайындауда ескерілетін ақпарат болғандықтан, болашақ информатика педагогтарын дайындауда Л.Н. Гумилев атындағы

Еуразия Ұлттық университеті және Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті базаларында эксперимент түрінде жүргізілуде. Бұл ретте, болашақ информатика педагогтары жасанды нейрондық желілер құру және жүзеге асыру бағытында машықтанатын болады.

Тірек сөздер: жасанды нейрондық желілер, python, фреймворктар, жасанды интеллект, информатика, білім беру, жаңартылған білім мазмұны, информатика педагогтары.

Негізгі ережелер

Бүгінгі таңда жоғары оқу орнының білім алушыларын дайындауда заманауи ақпараттық технологиялар кеңінен қолданылуда. Жаңартылған білім мазмұнына көшу барысында мектеп бағдарламасының толықтырылуына байланысты «Нейрондық желілердің жұмысы және ұйымдастыру принциптері» тақырыптары орта мектептің информатика пәні бойынша оқу бағдарламасына енгізілген. Бағдарламаға енген бағыт әлем бойынша да жаңашылдық болып табылады. Мектеп мұғалімдерімен өткізілген сұхбаттар және алынған сауалнамалар негізінде бұл тақырыптар сабақ барысында көбіне теория жүзінде ғана, яғни үстірт қарастырылатыны мәлім болды. Бұл мәселенің негізгі себептерінің бірі пәндік білімге қатысты, яғни педагогтарды дайындау барысында нейрондық желілермен жұмыс жасаудың теориялық және практикалық бағытын меңгерту қажеттілігі өзекті екендігі тұжырымдалды. Мектеп оқушыларын заман талабына сай цифрлық дәуірге бейімдеу үшін информатика педагогтарын оқыту барысында жаңашылдықтарды игеру қажеттіліктерін қанағаттандыру нәтижеге жетудегі негізгі шарттардың бірі екендігі анықталды.

Кіріспе

Қазақстан Республикасы индустриялық-инновациялық дамытудың 2020-2025 жылдарға арналған Мемлекеттік бағдарламасында [1] фундаментальды және қолданбалы зерттеулердің негізгі өзекті және перспективалы бағыттары көрсетілген. Сол салалардың бірі – ақпараттық және коммуникациялық технологиялар болып табылады.

“Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысының [2] міндеттерінде орта, техникалық, кәсіби, жоғары білім беруде цифрлық сауаттылықты арттыру қажеттілігі көрсетілген. Атап айтқанда, Қаулының 2.2 тармағында білім беру саласына қатысты қажеттіліктер мен жасанды интеллектке қатысты бірнеше қызмет салаларын дамытудың бағыттары аталып өтілген.

Әдебиеттерге шолу жасай отырып, «нейрондық желі» термині ХХ ғасырда пайда болғанын байқай аламыз. Өткен ғасырдың 40-шы жылдары соңында Дональд Хебб өзінің жасанды нейрондық желілерді оқыту

теориясын [3] нейрондық икемділік механизмі негізінде алға тартты. Кейіннен бұл бағыт Алан Тьюрингтің есептеу модельдерінің жұмысында қолданыс тапты [4]. Американдық ғалым Фрэнк Розенблатт 1962 жылы таңбаларды жіктеу мәселесін шешу үшін “Перцептрон” деп аталатын жасанды нейрондық желілердің ерекше түрін қолдануды ұсынды [5].

Алгоритмдер мен қызметінің теориясы негізінде нейрондық желінің компьютерлік моделіне арналған алғашқы жұмыстарды Мак-Каллок пен Питс жасаған. Олар нейрондарды екілік сандармен жұмыс істейтін құрылғылар ретінде қарастырып, өздері ұсынған нұсқаны «шектік модель» деп атаған [6]. Өз зерттеуінде бұл ғалымдар жасанды нейрондық желілердің өз прототипі сияқты синаптикалық өткізгіштікті сипаттайтынын және үйренуге қабілеттілігін атап өткен.

Мак-Каллок пен Питстің ұсынған моделі нейрондық желілерді зерттеудің екі түрлі тәсілінің негізін қалаған. Соның бірінші тәсілі мидағы биологиялық процестерді зерттеуге, әртүрлі қолданбалы мәселелерді шешу үшін жасанды интеллект әдісі ретінде нейрондық желілерді қолдануға бағытталғаны белгілі. Жасанды нейрондық желілер қазір әлем деңгейінде жедел дамып, түрлі бағыттарды қамтуда. Нейрондық желілердің мүмкіндіктерін ескере отырып, оның қолдану саласына қатысты жіктеуге болады. Қазіргі таңда Қазақстандық ғалымдардың нейрондық желілерге қатысты жүргізіп жатқан жұмыстары арқылы олардың көбіне дыбысты өңдеу [7], ақпаратты қазақ тіліне аудару бағыттарына қызығушылық танытып жатқанын байқауымызға болады. Себебі, жасанды интеллект жұмыс барысында өз бетінше білім ала алады және нейрондық желілер арқылы олардың көмегімен үлгіні тану немесе нысандарды кластерлеу сияқты анық емес және күрделі мәселелерді шеше алады. “Жасанды интеллект “ тақырыбы өте кең және онымен машиналық оқыту және нейрондық желілер сияқты бағыттар тығыз байланысты. Жасанды нейрондық желі дегеніміз – тірі ағзалардың жүйке жасушаларындағы биологиялық нейрондық желілер қызметі қағидаларына негізделген математикалық модель, сондай-ақ оның программалық және аппараттық жүзеге асырылуы [8].

Жоғарыда атап өтілгендей, нейрондық желілер тақырыбы еліміздегі жалпы білім беру мектептерінің оқу бағдарламаларына енгізіліп, білім мазмұнының жаңаруына байланысты 10, 11-сыныптар үшін 2016 жылдан бері оқу үдерісінде кіріктірілген [9]. Жасанды интеллект саласындағы соңғы жетістіктерге және оның өмірдің көптеген салаларында орын алуына байланысты әлем бойынша көптеген мемлекеттер стандартты білім бағдарламаларын осы тақырыппен толықтыруда. Technavio компаниясы ұсынған «АҚШ-тың 2018-2022 жылдардағы білім берудегі жасанды интеллект нарығы» баяндамасында 2022 жылы білім секторындағы жасанды интеллект нарығы 85 млн АҚШ долларын құрып, дамуға жаңаша мүмкіндіктер берілетініне болжаулар жасалған [10]. Шекаралас көрші

елдерге тоқталсақ, Қытай елі мектеп бағдарламасына жаңашылдықты 2019 жылдан бастап енгізе бастаған [11], Ресей федерациясы 2021 жылдан бастап «Жасанды интеллект» оқу модульдерін сынақ ретінде мектеп бағдарламаларына кіріктіре бастады [12]. Оқыту және оқу қызметтерін жасанды интеллектіні қолдану арқылы бейімдеуді дамытуға да ерекше көңіл бөлінуде. Жоғарыда аталған мәселелерді қарастыра отырып, зерттеу жұмысымыздың келесі міндеттерін анықтадық:

- Болашақ информатика педагогтарын даярлауда жасанды нейрондық желілер технологиясын оқыту жағдайын анықтау;
- Жоғары оқу орнында нейрондық желілерді құру бойынша болашақ информатика педагогтарын даярлаудың жолдарын анықтау;
- Жасанды нейрондық желілер құру және жүзеге асыру бойынша болашақ информатика педагогтарын даярлаудың практикалық шарттарын анықтау және жүзеге асыру;
- Жасанды нейрондық желілер технологияларын жүзеге асыру бойынша болашақ информатика педагогтарын даярлау экспериментін жүргізу және нәтижесін алу.

Материалдар мен әдістерге сипаттама

Мақалада жасанды нейрондық желілер ұғымына талдау жасалды. Жасанды нейрондық желілерді оқытуға қатысты өзге елдердегі білім беру жағдайына шолу жасалды. Орта білім мазмұнының жаңартылуына орай, оқу бағдарламасына енгізілген жаңа бөлімдерге қатысты информатика пәні мұғалімдерінің дайындығы қандай деңгейін анықтау бойынша Нұр-Сұлтан қаласының жалпы білім беретін орта мектептерінің мұғалімдерімен сұхбат өткізіліп, сауалнама алынып нәтижелеріне талдау жасалды. Осы мәліметтер негізінде информатика педагогтарына әдістемелік көмекпен қатар пән мазмұнына да қатысты қолдау қажет екені анықталып, болашақ мамандар дайындауда ескерілуі тиіс тұжырымдар жасалды.

Нәтижелер және талқылау

Жасанды нейрондық желілерді игеруге қатысты қолдануға болатын бірқатар фреймворктер бар. Олардың әрбір шешімге қатысты қолайлысын таңдай отырып сабақ барысында қолдануға болады. Пайдалануға ыңғайлы бірнеше фреймворктер тізбесіне тоқталайық:

1. Tensorflow – Сандық есептеулер мен ашық кітапханалардың таңдаулысы деп саналады. Оны Google сервисінде құрылған, көпқабатты нейрондық желілерді құру сияқты күрделі жобаларды жасау үшін қолдануға болады, ол Python және C++ тілдерінде жазылған. Tensorflow тану сапасы адамның қабылдауына жақын болғандықтан, бейнелерді автоматты түрде табу және классификациялау үшін ыңғайлы. Бұл фреймворк қазіргі таңда көптеген бағдарламалар үшін тиімді болғандықтан оны Uber, Google translate, Dropbox пайдалануда.

2. PyTorch – Facebook компаниясы жасап шығарған жасанды интеллект фреймворкі. Бұл пакет Python тілі негізінде жасалған. Графикалық процессор қуаты мен икемділігі Numpy-ді ауыстыра алатындай қызмет жасайды. PyTorch құрамында Google, Microsoft және Amazon бұлт қызметтерімен үйлесімділікті жеңілдететін көптеген құралдар мен интеграциялар бар. Атап айтқанда, Google Cloud VM-дері PyTorch үшін дайын суреттерді де ала алады.

3. Keras - эксперименттерді жылдамдату үшін Python негізінде жасалған минималистік кітапхана, ол TensorFlow, Theano немесе CNTK үстінде жұмыс істей алады. Бұл фреймворк конвульсиялық қабаттар, қайталанатын немесе тығыз қабаттар сияқты нейрондық желілердің алуан түрін қолдайды. Негізінен аударма жасау, бейнелерді тану, сөйлеуді тану үшін қолдануда тиімділігімен ерекшеленеді.

Біз қарастырып отырған фреймворктер Python негізінде жұмыс жасай алады. Бұл бағдарламалау тілі жалпы білім беретін мектеп бағдарламасында болғандықтан спиральділік қағидатына сай сабақ барысында қолдануға ыңғайлы. Олардың жұмыс жасаудағы тиімділіктерін кесте түрінде қарастырайық (1-кесте).

Кесте 1 – Жасанды нейрондық желілермен жұмыс жасайтын фреймворктер

Реті	Атауы	Артықшылығы	Кемшілігі
1	Tensorflow	Пайдаланушылар аудиториясы ауқымды, көптеген қоғамдастықтары бар; Бөлінген оқытуды қолдайды; Мобильді құрылғыларға жылдам шығаруды қамтамасыз етеді (TensorFlow Lite)	Кіру шегі өте жоғары;
2	PyTorch	Архитектурасының әсерінен модель құруда қарапайым және көрнекі; Мәліметтердің деларативті параллелизмін қолдайды; Комбинациялауға болатын көптеген алдын ала үйретілген модельдер мен модульдік бөліктері бар.	Модельдері қолдауы жетілдіруді қажет етеді; Мониторинг және визуализаци жасау үшін интерфейстері жеткіліксіз.
3	Keras	Протиптеу жылдам және қарапайым; Интерфейсі қарапайым және түсінікті; Google Cloud платформасында сарапшы ретінде баптала алады.	Желілік опцияларды басқару функциялары аз

Жасанды нейронды желілермен жұмыс жасайтын фреймворктарды мұғалімдердің тәжірибеде қолданбайтыны ауызша сұхбат барысында белгілі болды. Жалпы алғанда жасанды нейронды желілерді игеруге қатысты оқу үдерісі қалай жүріп жатқанын анықтау үшін мұғалімдерден Білім беруді жаңғырту орталығы арқылы сауалнама алдық. Сауалнамаға 50 мектептен 86 мұғалім қатысты.

Сурет 1 – Қосымша білім алғысы келетін бағыт көрсеткіші

Сауалнама нәтижесінде жалпы білім беретін мектептерде нейрондық желілерді меңгеруге қатысты тақырыптар енгізілгендіктен, информатика пәні мұғалімдерінің 84,7 пайызы жасанды нейронды желілер бойынша пәндік білімдерін жетілдіргісі келетіндігі анықталды. (Сурет 1).

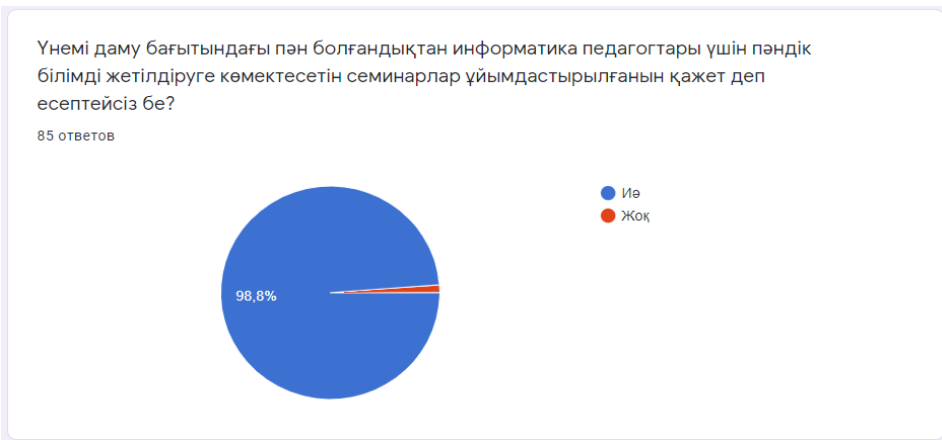
Сурет 2 - Мектеп оқушыларының жасанды интеллект бағытын игеру деңгейінің көрсеткіші

Бұл диаграммадан (Сурет 2) мектеп мұғалімдерінің пайымдауынша, жасанды интеллектті жоғары деңгейде меңгерген оқушылар саны өте аз, яғни 11,8 пайыз екендігін көруге болады.

Сурет 3 – Магистратурада білімін толықтырғысы келетін мектеп мұғалімдерінің көрсеткіші

Мектеп мұғалімдерінің 61.2 пайызы өздерінің пән бойынша біліктіліктерін магистратурада оқып, жоғарылатқысы келетінін көрсетеді (Сурет 3).

Сурет 4 – Пәндік білімін жетілдіргісі келетін мектеп мұғалімдерінің көрсеткіші

Информатика пәні мұғалімдерінің 98.8 пайызы пәндік білімдерді жоғарылату үшін семинарларға да қатысқысы келеді (Сурет 4).

Қорытынды

Зерттеудің нәтижелерін талдай отырып, жасанды нейрондық желілер жаңа бағыт болғандықтан бұл тақырыпты мектеп мұғалімдері көбіне теория жүзінде игергенімен, тәжірибе жүзінде қиындықтары анықталды. Сол себепті, олардың басым бөлігі магистратурада оқып, пәндік білімдерін заман талабына сай толықтырғылары келетінін де көрсетті. Жасанды нейрондық желілерге қатысты білімді мұғалімдердің өз бетімен игеру

қиындықтарын ескеріп, біз де оларға практикалық білім берілуі керек деген қорытындыға келдік. Білім мазмұнын жаңарту бағыты спиральділік қағидатына сай құрылған. Оқу бағдарламасында Python бағдарламасы орта буын оқушылары үшін қарастырылғандықтан, жасанды нейронды желілерді құру мен жүзеге асыруда да осы бағдарламалық тілді қолдануды қарастырып отырмыз. Алынған нәтижелерді ескере отырып, зерттеу жұмысы негізінде жоғары оқу орындарында «7M01511-Информатика» мамандығы бойынша білім алушыларының білім беру бағдарламасына өзгеріс енгізіп, магистрлердің нейрондық желілер бойынша практикалық дағдыларын жетілдіруді көздейміз. Информатика педагогтарына жасанды нейрондық желілер құру және жүзеге асыру бойынша қажетті әдістерді ұсынып, дидактикалық материалдар дайындаудамыз.

ӘДЕБИЕТ

[1] Қазақстан Республикасын индустриялық-инновациялық дамытудың 2020 – 2025 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы. Кіру режимі: URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs>. [Қаралған күні: 06.11.2021]

[2] “Цифрлық Қазақстан” мемлекеттік бағдарламасын бекіту туралы Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2017 жылғы 12 желтоқсандағы № 827 қаулысы. Кіру режимі: URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>. [Қаралған күні: 06.11.2021]

[3] Hebb D. O. A Neuropsychological Theory In Psychology: A Study of a Science. –Vol.1. / Edited by Sigmund Koch. –New York: McGraw-Hill. 1959. –846 p.

[4] Осовский С. Нейронные сети для обработки информации. –М.: Финансы и статистика, 2002. – 344с.

[5] Розенблатт Ф. Принципы нейродинамики: Перцептроны и теория механизмов мозга. – М.: Мир, 1965. – 480 с.

[6] Модель МакКаллока-Питтса. Режим доступа: URL: <http://www.machinelearning.ru>. [Дата обращения: 01.10.2021]

[7] Mamyrbayev O., Toleu A., Tolegen G., Mekebayev N., Neural Architectures for Gender Detection and Speaker Identification. //Journal Cogent Engineering. ISSN: 2331-1916. – 2020. Volume 7. - Issue 1.

[8] Haykin S. Neural Networks and Learning Machines. 3rd Edition. - Pearson, 2018. – 905 p

[9] Салғараева Г.И., Базаева Ж.Б., Маханова А.С. Информатика: Жалпы білім беретін мектептің жаратылыстану-математикалық бағытының 11-сыныбына арналған оқулық. «Арман - ПВ» баспасы, 2020. - 272 б.

[10] Artificial Intelligence Market in the US Education Sector 2018-2022. //Technavio. Access mode: URL: <https://cutt.ly/rouqbpd>. [Date of access: 15.10.2021].

[11] How China Is Revolutionizing Education Using Artificial Intelligence. - Access mode: URL: <https://analyticsindiamag.com/china-artificial-intelligence-education/> [Date of access: 06.10.2021]

[12] Николаева М.П., Тоискин В.С. Искусственный интеллект стучится в школу //Науно-образовательный журнал для студентов и преподавателей “StudNet”. – 2020. - №10/

REFERENCES

[1] Qazaqstan Respublikasyn industrialyq-innovasiyalyq damytudyń 2020 – 2025 jyldarǵa arnalǵan memlekettik baǵdarlamasyn bekıtu turaly (On approval of the State Program of Industrial and Innovative Development of the Republic of Kazakhstan for 2020-2025). - Kirw rejimi: URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs>. [Qaralǵan küni 06.11.2021]. [in Kaz.]

[2] “Sıfrlyq Qazaqstan” memlekettik baǵdarlamasyn bekıtu turaly Qazaqstan Respublikasy Ükımetinıń 2017 jylyǵy 12 jeltosandaǵy № 827 qaulysy [Resolution of the Government of the Republic of Kazakhstan dated December 12, 2017 № 827 on approval of the state program “Digital Kazakhstan”]. - Kirw rejimi: URL: <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1700000827>. [Qaralǵan küni 06.10.2021]. [in Kaz.]

[3] Hebb D. O. A Neuropsychological Theory In Psychology: A Study of a Science. –Vol.1. /Edited by Sigmund Koch. – New York: McGraw-Hill, 1959. – 846 p.

[4] Osovski S. Neironnye seti dlä obrabotki informasii (Neural networks for information processing). – M. Finansy i statistika, 2002. – 344 s. [in Rus.]

[5] Rozenblatt F. Prinsipy neirodinamiki Perseptrony i teoria mehanizmov mozga (Principles of neurodynamics: Perceptrons and the theory of mechanisms of the brain). –M.: Mir, 1965. – 480 s. [in Rus.]

[6] Model MakKalloka-Pittsa (McCulloch-Pitts model). - Rezhim dostupa: URL: <http://www.machinelearning.ru>. [Data obrashcheniia: 01.10.2021]. [in Rus.]

[7] Mamyrbayev O., Toleu A., Tolegen G., Mekebayev N., Neural Architectures for Gender Detection and Speaker Identification. //Journal Cogent Engineering. ISSN: 2331-1916. – 2020. Volume 7, - Issue 1.

[8] Haykin S. Neural Networks and Learning Machines. 3rd Edition. Pearson, 2018. – 905 p

[9] Salǵaraeva G.İ., Bazaeva J.B., Mahanova A.S. İnformatika: Jalpy bilim beretin mekteptiń jaratylystanu-matematikalyq baǵytynyń 11-synybyna arnalǵan oqulyq (Textbook for 11th grade of secondary school science and mathematics) - publishing house «Arman - PV», 2020. - 272 b. [in Kaz.]

[10] Artificial Intelligence Market in the US Education Sector 2018-2022. //Technavio. Access mode: URL: <https://cutt.ly/rouqbpd>. [Date of access: 15.10.2021].

[11] How China Is Revolutionizing Education Using Artificial

Intelligence. - Access mode: URL: <https://analyticsindiamag.com/china-artificial-intelligence-education/> [Date of access: 06.10.2021]

[12] Nikolaeva M.P., Toiskin V.S. *Iskustvennyi intellekt stuchitsä v şkolu (Artificial intelligence is knocking at school)* //Scientific and educational journal for students and teachers. -2020. - №10 [in Rus.].

УСЛОВИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ИСКУССТВЕННЫХ НЕЙРОННЫХ СЕТЕЙ В ОБРАЗОВАНИИ

*Керимбердина А.Б¹, Садвакасова А. К.²

¹докторант, Евразийский национальный университет имени

Л.Н. Гумилева, Нур-Султан, Казахстан, e-mail: Kerimberdina.a@gmail.com

²доцент м.а., PhD, Евразийский национальный университет имени Л. Н.

Гумилева, Нур-Султан, Казахстан, e-mail: sak79@bk.ru

Аннотация. Направление искусственных нейронных сетей относительно молодо от многовековых направлений науки, таких как математика, физика, химия. В связи с ускоренным развитием информационных технологий растет спрос со стороны человечества на различные интеллектуальные программы. Все сферы окружающего нас общества переходят к использованию искусственных нейронных сетей. Услуги искусственного интеллекта, такие как подбор интересующих нас объявлений в сети интернет, распознавание лиц, распознавание голоса, распознавание отпечатков пальцев на смартфоне, диагностика, перевод текста, стали обыденным делом. Направление искусственных нейронных сетей интегрировано в программу средней общеобразовательной школы страны на основе обновления содержания образования и внедрено в учебный процесс в 10-11 классах.

Поэтому в статье обосновывается история возникновения нейронных сетей, современное состояние, актуальность использования в образовании. Кроме того, в данной статье рассматриваются этапы и перспективы развития нейронных сетей. Для изучения возможностей развития нейронных сетей проводится анализ научных источников. На сегодняшний день нейронные сети используются во многих областях науки и техники, а также рассматривается потенциал в области образования.

В связи с тем, что направление информатики развивается быстро и с каждым годом вносятся изменения, специалисты постоянно находятся в поиске. Для того, чтобы специалисты, готовящиеся в вузе, удовлетворяли потребности школы, в их образовательные программы также должны быть внесены соответствующие изменения и дополнения. Поэтому в связи с наполняемостью школьной программы определяются потребности учителей-предметников по предмету «Информатика» в предметных знаниях по направлению искусственных нейронных сетей. Эти потребности являются информацией, учитываемой при подготовке

будущих специалистов в вузе. Поэтому, при подготовке будущих педагогов информатики проводятся эксперименты на базе Евразийского национального университета им.Л. Н. Гумилева и Актюбинского регионального университета им.К. Жубанова. При этом будущие педагоги информатики будут практиковаться в направлении разработки и реализации искусственных нейронных сетей.

Ключевые слова: искусственные нейронные сети, python, фреймворки, искусственный интеллект, информатика, образование, обновленное содержание образования, педагоги информатики.

THE STATE OF THE USE OF ARTIFICIAL NEURAL NETWORKS IN EDUCATION

*Kerimberdina A.B.¹, Sadvakassova A.K.²

^{*1} PHD student, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan, e-mail: Kerimberdina.a@gmail.com

² PhD, acting associate professor, L. N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan, e-mail: sak79@bk.ru

Abstract. The direction of artificial neural networks is relatively young than the direction of science that has been developing for centuries, such as mathematics, physics, and chemistry. Due to the rapid development of Information Technologies, the demand for various intellectual programs on the part of humanity is also growing. The entire sphere of society surrounding us is moving to the use of artificial neural networks. Artificial intelligence services such as selection of ads that interest us on the internet, facial recognition, voice recognition, fingerprint recognition on smartphones, diagnosis, and text translation have come into use on a daily basis. The direction of artificial neural networks, based on the modernization of the content of Education, has been integrated into the curriculum of secondary schools of the country and has also been implemented in the educational process in grades 10-11.

Therefore, the article substantiates the history of the emergence of neural networks, the current state, and the relevance of their use in education. In addition, this article discusses the stages and prospects for the development of neural networks. To study the possibilities of developing neural networks, an analysis of scientific sources is carried out. Today, the application of neural networks in many fields of Science and technology and their potential in the field of education are considered.

Since the direction of computer science is rapidly developing and changes are made every year, it is natural that specialists are constantly in search. In order for specialists trained in higher education institutions to meet the needs of the school, appropriate changes and additions should be made to their educational programs. Therefore, depending on the replenishment of the school curriculum, the needs of teachers teaching Computer Science in

relation to subject knowledge in the direction of artificial neural networks are determined. Since these needs are information that will be considered in the training of future specialists in higher education institutions, the training of future teachers of computer science is conducted experimentally on the basis of the Eurasian National University named after L. N. Gumilyov and Aktobe Regional University named after K. Zhubanov. At the same time, future computer science teachers will practice creating and implementing artificial neural networks.

Key words: artificial neural networks, python, frameworks, artificial intelligence, computer science, education, updated educational content, computer science teachers.

Статья поступила 04.07.2022

Абылай хан атындағы ҚазХҚжәнеӘТУ
ХАБАРШЫСЫ
“ПЕДАГОГИКА ҒЫЛЫМДАРЫ” сериясы

ИЗВЕСТИЯ
КазУМОиМЯ имени Абылай хана
серия “ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ НАУКИ”

BULLETIN
of Ablai khan KazUIRandWL
Series “PEDAGOGICAL SCIENCES”

4 (67) 2022
ISSN 2412-2149 (Print)
ISSN 2710-3269 (Online)

e-mail: pedagogika.bulletin@ablaikhan.kz

Отпечатано в издательстве “Полилингва”
«Издательство не несет ответственности за содержание авторских материалов
и не предоставляет гарантий в связи с публикацией фактов,
данных результатов и другой информации»

Директор издательства:
Есенғалиева Б.А.

Технический редактор, компьютерная верстка:
Кынырбеков Б.С.

Подписано в печать 27.12.2022 г.
Формат 70x90 1/8. Объем 30,75 п.л. Заказ № 3226.
Тираж 300 экз. Гарнитура «Times New Roman»

Издательство “Полилингва” КазУМОиМЯ имени Абылай хана
050022, г. Алматы, ул. Муратбаева, 200
Тел.: +7 (727) 292-03-84, 292-03-85, вн. 21-19
E-mail: kazumo@ablaikhan.kz, ablaikhan@list.ru